

Drept i Afghanistan

*En komparativ analyse av norsk presses dekning av
sivile og militære ofre i Afghanistan*

Eivind Solberg-Hansen Fondenes

Masteroppgave i journalistikk

Universitetet i Oslo – Institutt for medier og kommunikasjon
Høgskolen i Oslo – Avdeling for journalistikk, bibliotek- og informasjonsfag

25. juni, 2011

Drept i Afghanistan

En komparativ analyse av norsk presses dekning av sivile og militære ofre i Afghanistan

Eivind Solberg-Hansen Fondenes

Masteroppgave i journalistikk

Universitetet i Oslo – Institutt for medier og kommunikasjon

Høgskolen i Oslo – Avdeling for journalistikk, bibliotek- og informasjonsfag

25. juni, 2011

© Eivind Solberg-Hansen Fondenes

Oslo, 2011

Drept i Afghanistan. En komparativ analyse av norsk presses dekning av sivile og militære ofre i Afghanistan.

Eivind Solberg-Hansen Fondenes

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Denne masteroppgaven analyserer norsk presses dekning av sivile og norske militære ofre i krigen i Afghanistan. Ut fra et komparativt perspektiv analyserer jeg tre ulike case, og forsøker å kartlegge likheter og forskjeller i pressens dekning på tvers av både casene og de ulike avisene. Oppgaven undersøker også hvordan Norges rolle i Afghanistan, og motivasjon for å delta i krigen, fremstilles i periodene etter sivile og militære tap. Artiklene som er gjenstand for analyse er hentet fra VG, Dagbladet, Aftenposten, Klassekampen, Oppland Arbeiderblad og NTB. Metodisk har jeg gjennomført en kvantitativ innholdsanalyse av alle artiklene i utvalget, før jeg har gått i dybden på utvalgte nyhetsartikler og ledere ved hjelp av kvalitativ tekstanalyse. Analysen viser store forskjeller i hvordan de tre hendelsene ble dekket. Jeg har blant annet funnet at drepte norske soldater fikk omfattende dekning og at soldatene i stor grad ble fremstilt som krigens verdige ofre. Drepte sivile afghanere ble stort sett fremstilt som uverdige ofre. Likevel fant jeg store og til tider overraskende forskjeller mellom de ulike avisene. Oppgaven dokumenterer også at ingen av avisene i utvalget forklarer Norges rolle i Afghanistan, eller motivasjonen for deltakelsen i krigen, på samme måte.

Abstract

This thesis analyses Norwegian newspapers coverage of civilian victims and Norwegian military victims of the war in Afghanistan. From a comparative perspective, I analyze three different cases in an attempt to identify similarities and differences in the coverage of both the cases and in the various newspapers. The thesis also examines how Norway's role in Afghanistan, and motivation to participate in the war, is portrayed in the newspapers in the following debate after civilian and military casualties. The articles in the thesis are drawn from VG, Dagbladet, Aftenposten, Klassekampen, Oppland Arbeiderblad and NTB. I used a combination of quantitative content analysis of all the articles in the sample, and a qualitative text analysis of selected articles and editorials. The analysis shows large differences in how the three events were covered. I have found that all newspapers broadly covered the killings of Norwegian soldiers, and that the soldiers were mainly portrayed as the worthy victims of the war. Afghan civilian victims were generally portrayed as unworthy victims. However, among the newspapers, I found both interesting and surprising differences. The thesis also documents that none of the newspapers explains Norway's role in Afghanistan, or the motivation for participation in the war, in the same way.

Forord

Etter å ha kjempet meg gjennom tiden med masteroppgaveskriving, en tid hvor jeg som student har opplevd både medgang og motgang, er det flere som fortjener en ydmyk takk fra undertegnede.

Først og fremst må jeg rette en stor takk til min veileder, professor Rune Ottosen. Både for utallige gode råd gjennom skriveprosessen, men også for at han, gjennom kurset War and Peace Journalism på HiO våren 2009, gjorde meg oppmerksom på et felt innenfor journalistikken, som i ettertid har opptatt meg enormt.

Deretter må jeg takke familien min, spesielt mor og far for støttende ord, lån av hytte til intensiv oppgaveskriving og ikke minst økonomisk støtte i trange tider.

Jeg vil også rette en takk til min sjef i TV 2, Gaute Tjemsland, som har vist forståelse for at jeg til tider har vært lite tilgjengelig for å jobbe.

Mine medstudenter på IMK skal også ha sin takk, for lange kvelder og mange helger på skrivestuen, med utallige kanner sur kaffe.

Sist men ikke minst skylder jeg veldig mange av mine gode venner en stor takk for alltid like oppmuntrende ord og uforbeholden støtte.

På ære og samvittighet, til Dovre faller,

Eivind Solberg-Hansen Fondenes

Oslo, 25. juni 2011

Innholdsfortegnelse

I INNLEDNING	1
1.1 TIDLIGERE FORSKNING	3
1.2 TRE CASE – TO UKER I AFGHANISTAN	4
<i>CASE 1: CHORA (45) BLIR DREPT AV NORSKE SOLDATER</i>	4
<i>CASE 2: FIRE NORSKE SOLDATER BLIR DREPT I ET VEIBOMBEANGREP</i>	5
<i>CASE 3: SIVILE AFGHANERE DREPT I BOMBEANGREP I KUNDUZ-PROVINSEN</i>	6
1.3 OPPGAVENS FORMÅL OG PROBLEMSTILLINGER	7
1.4 BAKGRUNN – NORGE I KRIG	8
1.4.1 KRIG UTEN MENINGSFULL DEBATT?	9
1.4.3 KRIGENS OFRE	10
II TEORETISK RAMMEVERK	11
2.1 MEDIENES TOLKNINGSRAMMER – HVORDAN «VIRKELIGHETEN» PRESENTERES	11
2.1.1 KILDENES MAKT OVER TOLKNINGSRAMMENE	14
2.2 KONSENSUSORIENTERT UTENRIKSPOLITIKK – KONSENSUSORIENTERT JOURNALISTIKK	14
2.2.1 DET NORSKE GODHETSREGIMET	16
2.3 PROPAGANDA – MED MÅL OM Å VINNE «HEARTS AND MINDS»	19
2.3.1 HUMANITÆRE KRIGER OG SIVILE OFRE	20
2.4 HERMAN OG CHOMSKYS PROPAGANDAMODELL	23
2.4.1 VERDIGE OG UVERDIGE OFRE	25
2.4.2 KONTROVERSER RUNDT PROPAGANDAMODELLEN	27
2.5 PEACE JOURNALISM – DEN ALTERNATIVE VEI?	29
2.5.1 KONTROVERSER RUNDT PEACE JOURNALISM	31
III METODISK TILNÆRMING	33
4.1 EMPIRISK MATERIALE	33
4.1.1 UTVALGSMETODE	35
4.2 METODETRIANGULERING	36
4.3 KVANTITATIV INNHOLDSANALYSE	37
4.3.1 VARIABLER	38
4.3.2 RELIABILITET OG VALIDITET	41
4.4 KVALITATIV TEKSTANALYSE	42
4.4.1 DISKURSBEGREPET OG KRITISK DISKURSANALYSE	44
IV SIVILE OG MILITÆRE OFRE – TO UKER I AFGHANISTAN	47
5.1 AVISENES AFGHANISTAN-STOFF – ET OVERBLIKK	47
5.1.1 DRAPET PÅ CHORA	47
5.1.2 DE FIRE DREPTE NORSKE SOLDATENE	48
5.1.3 KUNDUZ-BOMBINGEN	49
5.2 HVORDAN DEKKET AVISENE CHORA-SAKEN?	49
5.2.1 CHORA-SAKEN – SJANGER OG VOLUM	51

5.2.2 KILDEBRUK I CHORA-SAKEN	52
5.3 HVORDAN DEKKET AVISENE DE FIRE DREPTE SOLDATENE?	54
5.3.1 DE DREPTE NORSKE SOLDATENE – SJANGER OG VOLUM	56
5.3.2 ET BLIKK PÅ <i>NORGE I AFGHANISTAN</i>	57
5.3.3 VINKLING AV <i>DE DREPTE SOLDATENE OG NORGE I AFGHANISTAN</i>	59
5.4 HVORDAN DEKKET AVISENE KUNDUZ-BOMBINGEN?	60
5.4.2 KUNDUZ-BOMBINGEN – SJANGER OG VOLUM	61
5.5 HVOR MANGE ARTIKLER NÅDDE FORSIDENE?	62
5.6 OPPSUMMERING AV DEN KVANTITATIVE ANALYSEN	64
V DYBDEANALYSE AV KRIGENS OFRE	66
<hr/>	
6.1 LEDERNE ETTER CHORA-SAKEN	66
6.1.1 «SKYT FØRST» – KLASSEKAMPEN 31.07.2009	66
6.1.2 «KRIGENS REALITETER» – DAGBLADET 01.08.2009	69
6.2 UTVALGTE ARTIKLER OM CHORA-SAKEN	72
6.2.1 VGS TOTALE DEKNING AV DRAPET PÅ CHORA	72
6.2.2 «VIL IKKE BEKLAGE» - KLASSEKAMPEN –31.07.2009	75
6.2.3 «MÅ REGNE MED SIVILE TAP» - AFTENPOSTEN 28.07.2009	78
6.2.4 «NORSKE SOLDATER SKJØT PAPPA» – DAGBLADET 30.07.2009	81
6.3 LEDERNE OM DE DREPTE NORSKE SOLDATENE	86
6.3.1 «TAP SOM SMERTER» – AFTENPOSTEN 29.06.2010	86
6.3.2 «AFGHANSK HENGEMYR» – VG 29.06.2010	88
6.3.3 «NEDERLAGET» – KLASSEKAMPEN 29.06.2010	91
6.3.4 «EN NY BRUTAL PÅMINNELSE» – OPPLAND ARBEIDERBLAD 29.06.2010	92
6.3.5 «KRIGEN SOM KOMMER HJEM» – DAGBLADET 30.06.2010	94
6.4 UTVALGTE ARTIKLER – DE NORSKE SOLDATENE	95
6.4.1 «KRIGSHELLEN» – VG 29.06.2010	95
6.4.2 «STERKT PREGET» – OPPLAND ARBEIDERBLAD 29.06.2010	98
6.4.3 «–VARSEL OM KRIG STRAFFES» – KLASSEKAMPEN 29.06.2010	99
6.4.4 «MANGE TENKER DET KUNNE VÆRT DEM» – AFTENPOSTEN 30.06.2010	101
6.4.5 «VIL GI DE DØDE EN VERDIG REISE HJEM» – DAGBLADET 30.06.2010	103
VI AVSLUTNING OG KONKLUSJON	106
<hr/>	
7.1 UNDERRAPPORTERING OG UVERDIGE OFRE	106
7.1 OMFATTENDE DEKNING OG VERDIGE OFRE	108
7.2 VARIERENDE ÅRSAKER TIL NORSK KRIGSINNSATS	109
7.3 AVSLUTTENDE BETRAKTNINGER	110
LITTERATURLISTE	112
VEDLEGG	122

I Innledning

Høsten 2011 har krigen i Afghanistan vart i ti år, en krig Norge, sammen med USA og 46 andre nasjoner¹, har deltatt i siden 2001. Invasjonen av Afghanistan kom som et svar på terrorangrepet mot USA 11. september 2001. Det uttalte målet den gang var å ta al-Qaida-ledere, og Osama bin Laden var hovedmålet. 30. april 2011 kunne president Barack Obama meddele at sistnevnte hadde blitt drept av amerikanske elitesoldater i Pakistan (Obama 2011).

USAs «globale krig mot terror», og jakten på Osama bin Laden, har medført mye lidelse. Flere tusen soldater er drept i krigene i Afghanistan og Irak, deriblant ti norske soldater i Afghanistan. I antall kan de militære tapene imidlertid ikke sammenlignes med de sivile tapene. Det finnes ingen sikre offisielle tall over totalt antall drepte sivile, verken i Irak eller Afghanistan, men tall fra UNAMA² sier at 9759 sivile ble drept i Afghanistan fra 2007 til 2009. At det er sivile som lider mest i kriger er ikke noe nytt – i moderne kriger er de fleste dødsopfre sivile (Eide 2002: 56). Dette til tross for at sivilers rettigheter i krig er nøye beskrevet i den fjerde Genève-konvensjonen av 1949, som omhandler beskyttelse av sivilbefolkning i krig (Lovdata [Online]). Samtidig er sivile tap noe krigførende parter ikke ønsker å få stor oppmerksomhet rundt, da dette kan sette dem og deres interesser i dårlig lys blant opinionen. Gjentatte ganger har det blitt avslørt at sivile tap blir forsøkt dekket over. Dette gjennomføres gjerne gjennom propagandastrategier hvor det understrekes at krigene er «humanitære», eller at våpnene som blir brukt er «kirurgisk presise» (Keeble 2004: 53-54). Hemmelighold og forsøk på å dekke over hendelser i propagandakrigen, gir journalister som dekker kriger og konflikter flere utfordringer.

Sett i et menneskerettighetsperspektiv, er alle menneskeliv like mye verdt, uavhengig av nasjonalitet, kjønn eller rase, slik det er nedfelt i FN's Menneskerettighetserklæring artikkel 1 (FN [Online]). Elisabeth Eide skriver at journalister, i tillegg til å forsøke å avsløre usannheter om sivile tap, må tenke universelt når det gjelder menneskeliv – at alle ofre, levende eller døde, veier likt (Eide 2002: 56). Men hvordan fungerer dette i praksis? Veier alle liv likt i pressens dekning av kriger, eller skilles det mellom verdige og uverdige ofre?

Denne oppgaven handler om ofre for krigen i Afghanistan, og om hvordan disse

¹ Nederland, Sveits og Jordan har trukket ut sine tropper, og flere andre land, deriblant Canada, vurderer å trekke seg ut de neste årene. Se ellers ISAF, online: <http://www.isaf.nato.int/troop-numbers-and-contributions/index.php>

² United Nations Assistance Mission in Afghanistan (UNAMA); [http://unama.unmissions.org/default.aspx/?/](http://unama.unmissions.org/default.aspx?/)

ofrene dekkes av norske journalister. Ved å sammenlikne dekningen av sivile og militære ofre, ønsker jeg å kartlegge likheter og forskjeller i dekningen, samt undersøke hvordan slike hendelser blir prioritert i norske aviser.

Krigen i Afghanistan representerte en ny tid for Forsvaret og Norge generelt, blant annet fordi det er den første krigen siden andre verdenskrig, med unntak av FN-oppdrag, hvor Norge har deltatt med bakkestyrker som har brukt skarp ammunisjon i kamp (Ottosen 2005: 96). Til tross for dette har Norges deltakelse i Afghanistan i all hovedsak blitt dekket av journalister fra redaksjonslokalene i Norge. Unntakene har stort sett begrenset seg til arrangerte presseturer med Forsvaret eller ved statsrådsbesøk (Hammer 2010a: 58). Dette legger åpenbart klare begrensninger på hvordan journalister kan bidra med grundig journalistikk fra Afghanistan, i hvert fall journalistikk som ikke direkte omhandler norske soldater. Derfor er jeg interessert i hvordan dette preger norsk presses dekning av krigen. Anders Sømme Hammer, som i flere år var den eneste journalisten bosatt i Afghanistan, mener den norske dekningen lider av manglende tilstedeværelse, noe han ga uttrykk for i *Dagsnytt 18*, 02.09.2010:

Vi har kommet kortere. Man har høyere ambisjonsnivå i andre land som det er naturlig å sammenligne oss med. Det bor mange utenlandske journalister i Afghanistan. Jeg har fram til i år vært den eneste norske. Det har vært en mangel på uavhengige kritiske undersøkelser i felt på hva norske soldater og øvrige utenlandske soldater har vært med på i Afghanistan, og hva som rører seg blant lokalbefolkningen.
(Hammer 2010b, *Dagsnytt 18*)

Å ta utgangspunktet i FNs Menneskerettighetserklæring kan synes noe naivt. Dette fordi utallige undersøkelser har vist at alle liv i praksis *ikke* veier likt i kriger, ei heller i pressens dekning. Edward Herman og Noam Chomsky (1988) introduserte i boken *Manufacturing Consent* begrepene *verdige* og *uverdige* ofre. Kort forklart hevder de at mennesker som blir misbrukt i fiendestater blir fremstilt som verdige ofre, mens de som blir behandlet på samme måte eller verre av ens eget land, eventuelt av allierte, vil fremstilles som uverdige ofre (Herman & Chomsky 1988: 37). De verdige ofrene får omfattende dekning i pressen, mens de uverdige ofrene får liten, om noen, oppmerksomhet. Med bakgrunn i dette verket, samt annen forskning om dekningen av krigen i Afghanistan og andre kriger, vil jeg undersøke hvem som blir fremstilt som verdige og uverdige ofre i norsk presse. Samtidig vil jeg forsøke å finne ut hvilke faktorer som spiller inn i denne fordelingen. Dramatiske hendelser i krig, fører ofte til økt fokus på krigen i pressen, og økt debatt om deltakelsen. Ved å analysere pressens dekning av både norske og afghanske ofre i krigen, blir det derfor naturlig også å undersøke hvordan

Norges rolle i krigen blir fremstilt i pressen i perioden etter hendelsene.

Jeg anser temaet som viktig av flere grunner. For det første fordi enhver krig har ofre, både sivile og militære. Ofrene representerer krigens grusomheter, og om man støtter en krig har man også et moralsk ansvar for å forholde seg til disse ofrene. Politikerne som har avgjort at Norge skal delta i krigen i Afghanistan representerer folket, og det norske folk har følgelig sin del av ansvaret for hva som foregår der. Mange bruker også avisene som hovedkilde for nyheter fra verden, også nyheter om krigen i Afghanistan. Pressen har derfor et stort ansvar overfor befolkningen i å formidle hendelser fra krigen. Om denne rollen ikke blir tatt alvorlig, vil det minske folks muligheter til å få med seg hva som skjer i Afghanistan, noe som kan resultere i at man ikke kan ha mulighet til å ta et opplyst standpunkt om hva man mener om Norges deltakelse.

En annen grunn til at jeg mener temaet er viktig er fordi en analyse av pressens dekning av krig kan fortelle mye om forholdet mellom journalister, Forsvaret og myndighetene. Under årets medieundersøkelse i forbindelse med Nordiske Mediedager³, ble offiserer spurt om sitt forhold til mediene. Journalister og publikum ble spurt om deres forhold til Forsvaret. Undersøkelsen viste blant annet at offiserene mener dekningen av krigen i Afghanistan stort sett er bra. Publikum derimot forventer mer kritisk dekning. 61 prosent av journalistene mener dekningen er for lite kritisk (Geard 2011). Undersøkelsen viste også at 62 prosent av offiserene oppfatter at journalister generelt er lett å påvirke i saker de blir presentert for (Mossin 2011). At offiserene synes journalistene er lett påvirkelige, at de er fornøyde med dekningen, og når vi samtidig vet at det meste av dekningen av Afghanistan skjer fra Norge, gir det god grunn til å tro at krigen blir presentert gjennom Forsvarets øyne. Sistnevnte er en part i krigen, noe som trolig medfører en lite kritisk dekning av krigen, særlig når det er snakk om Norges deltakelse.

1.1 Tidligere forskning

Det har blitt gjennomført en rekke undersøkelser av pressens dekning av kriger, både i Norge og internasjonalt. De siste årene har også flere masteroppgaver tatt for seg pressens dekning av krigen i Afghanistan. I masteroppgaven *Krigens uverdige ofre* forsøkte Christian Haug (2006), ut fra et propagandaperspektiv, å kartlegge hvordan sivile lidelser under angrepet på Afghanistan i 2001 ble fremstilt i norske og amerikanske medier. Konklusjonene hans var at

³ Nordiske Mediedager er en internasjonal fagkonferanse som holdes årlig i Bergen: <http://www.nordiskemediedager.no/>

både de amerikanske og de norske avisene i all hovedsak baserte seg på amerikansk propaganda, noe som medførte at sivile afghanere ble fremstilt som uverdige ofre (Haug 2006: 102-104). I hovedoppgaven *Den norske militære godteposen* analyserte Irene Elisabeth Rossland (2006) hvordan Aftenposten dekket Norges deltakelse i Afghanistan fra 11. september 2001 til 31. desember 2002. Hun konkluderte blant annet med at myndighetenes argumentasjon for norsk deltakelse fikk stort gjennomslag i avisen, at sivile ofre fikk liten omtale og at det generelt ble viet liten plass i avisene til kritiske røster (Rossland 2006: 111-112). I masteroppgaven *Fremstillingen av krigen i Afghanistan i norske medier* undersøkte Kristin Jonassen Nordby (2009) hvordan Aftenpostens og Dagsavisens Afghanistan-dekning ble påvirket av det politiske maktapparatet og utenrikspolitisk konsensus. Hun fant blant annet at pressens ideal om å overvåke maktapparatet og å bidra til offentlig debatt, ikke representerte virkeligheten i norsk presses dekning av Afghanistan-krigen (Nordby 2009: 100-102). Og i en semesteroppgave ved Høgskolen i Oslo med tittelen *Når en norsk soldat dør i Afghanistan*, analyserte Stine Grønstad Skar (2008) hvordan avisene VG, Hamar Arbeiderblad og Klassekampen dekket dødsfallet til den norske soldaten Kristoffer Sørli Jørgensen i 2007 og hvordan dette påvirket avisenes debatt om Norges deltakelse.

Alle disse oppgavene, i tillegg til annen forskning på feltet, har gitt meg ideer om hvordan jeg vil utforme min egen oppgave. I stedet for å analysere pressedekningen over en gitt tidsperiode, er mitt ønske å se mer spesifikt på dekningen av enkelthendelser, for deretter å sammenligne disse. Dermed har jeg muligheten til å gå i dybden og se hvordan dekningen av sivile og militære ofre skiller seg fra hverandre i norsk presse. Jeg har derfor valgt ut tre hendelser som jeg mener egner seg for en komparativ analyse.

1.2 Tre case – to uker i Afghanistan

De tre casene jeg har valgt omhandler hendelser fra krigen i Afghanistan hvor enten sivile eller soldater har blitt drept. De to første casene, som er hovedfokus i analysen, omhandler norske soldater direkte. Den tredje casen har ikke en åpenbar norsk knagg.

Case 1: Chora (45) blir drept av norske soldater

Den afghanske mannen Chora (45) ble skutt og drept av norske soldater utenfor den afghanske byen Maimana⁴ i Faryab-provinsen 25. juli 2009. Ifølge pressemeldingen fra

⁴ Navnet på hovedstaden i Faryab-provinsen, Maimana, kan skrives på flere måter. Jeg skriver det på denne måten, men i sitater fra avisartikler senere i oppgaven bruker jeg det den aktuelle avisen har valgt. Andre måter å skrive navnet på er Maymana og Meymaneh, men refererer altså til samme afghanske by.

Fellesoperativt hovedkvarter (FOHK)⁵ dro norske styrker fra leiren i Maimana for å bistå en latvisk patrulje som hadde blitt utsatt for et bakholdsangrep i Shirin Tagab-distriktet nord for byen (FOHK [Online]). Underveis fikk de beskjed om at flere motorsykler var på vei fra dette området, og hadde retning mot de norske soldatene. Den afghanske mannen, Chora, kjørte en av disse. Bakpå motorsykkelen satt hans ni år gamle sønn. Ifølge pressemeldingen forsøkte de norske soldatene å få ham til å stanse ved hjelp av håndsignaler, tilrop på lokalt språk og varselskudd. Av frykt for at det var et selvmordsangrep, åpnet to norske soldater ild. Chora døde på operasjonsbordet i den norske leiren i Maimana (ibid.). Da pressemeldingen ble sendt ut, omlag ett døgn etter hendelsen, hevdet Forsvaret at de ikke var sikre på om mannen var sivil eller opprører. Kommunikasjonsrådgiver i Forsvaret, Lars Magne Hovtun, uttalte til Dagbladet at om mannen var sivil, var dette første gang norske soldater hadde drept en sivil person i Afghanistan (Hammer 2009). Frilansjournalist Anders Sømme Hammer mener Forsvaret forsøkte å legge saken død så fort som mulig. I tillegg til at det tok ett døgn før pressemeldingen ble sendt ut, mener Hammer det var flere ting som pekte i retning av at Forsvaret håpet saken ville gli forbi som en fotnote i avisene.

Målet var vel at dette skulle bli en fotnote i oppsummeringen av de norske soldatenes historie i Afghanistan. Men skuddene 25. juli 2009 berører viktige spørsmål om hvilket ansvar Norge har i krig. Dette er ikke bare knyttet til hva nordmenn gjør i Afghanistan. Det kommer til å være relevant hver gang Norge sender soldater utenlands. Forsvaret viste hvordan systemet fungerer når soldatene dreper en sivilperson. Det gjør meg urolig. (Hammer 2010a: 274)

At en sivil mann blir drept, monner lite på statistikken over drepte sivile i Afghanistan. Hendelsen er likevel meget spesiell sett med norske øyne. Den afghanske mannen var, ifølge Forsvaret, den første sivile som har blitt drept av norske soldater i Afghanistan. Til tross for at det har blitt hevdet fra andre hold at norske styrker har drept sivile gjennom å tilkalle amerikanske luftangrep (Herbjørnsrud 2009), er det uansett en hendelse en må anta ville få bred dekning i pressen, og at hendelsen ville føre til økt debatt om krigen i norsk presse.

Case 2: Fire norske soldater blir drept i et veibombeangrep

Den andre casen i analysen omhandler de fire norske soldatene som ble drept av en veibombe ved Almar-distriktet, sør i Faryab-provinsen, i Afghanistan 27. juni 2010. Ifølge pressemeldingen fra Forsvarets Operative Hovedkvarter (FOH), deltok Christian Lian, Simen

⁵ FOHK ble lagt ned 1. august 2009. Oppgavene til FOHK ble overtatt av Forsvarets operative hovedkvarter (FOH): http://www.regjeringen.no/nb/dep/fd/aktuelt/taler_artikler/ministeren/forsvarsminister-stroem-erichsen/2009/apning-av-forsvarets-operative-hovedkvar.html?id=574260

Tokle, Andreas Eldjarn og Trond André Bolle i et norsk lag på vei til et møte med sivil lederskap i Almar, da bilen de satt i kjørte på en veibombe. Raskt etter hendelsen ble norske helikoptre sendt for å evakuere to av soldatene. De ble erklært omkommet ved ankomst til sykehuset i Maimana. De to andre ble evakuert med kjøretøy, og ble også erklært omkommet ved ankomst (FOH [Online]).

Til sammen ti norske soldater⁶ har blitt drept i løpet av de snart ti årene Norge har vært i Afghanistan. Fire av dem ble drept i veibombeangrepet i juni 2010. Bortsett fra da fire norske soldater i UNIFIL-styrken i Libanon døde i en helikopterstyrt i 1979 (NTB, 23.03.1998), er dette det største antallet norske soldater som har blitt drept i én og samme hendelse siden andre verdenskrig. At norske soldater blir drept, og et så stort antall på en gang, gjør den spesiell i norske øyne, og skulle derfor tilsi at det både på politisk nivå, og blant opinionen, ville oppstå en debatt om Norges rolle i Afghanistan.

Case 3: Sivile afghanere drept i bombeangrep i Kunduz-provinsen

De to nevnte hendelsene er hovedfokus i min analyse. Likevel mener jeg det kan være fruktbart også å analysere en hendelse hvor det i utgangspunktet ikke finnes «en norsk knagg» å henge den på. Dermed kan den fungere som en kontrollcase mot de andre hendelsene. Jeg har valgt å analysere deknningen av bombeangrepet i Kunduz-provinsen 4. september 2009. En tysk oberst ba om flystøtte fra amerikanske jagerfly, og ba dem bombe to tankbiler som hadde blitt kapret av Taliban-opprørere i Kunduz-provinsen nord i Afghanistan (Stark 2009). 102 afghanere, både sivile og opprørere, ble drept i dette bombeangrepet. Angrepet skulle angivelig hindre at tankbilene ble brukt som brannbomber mot NATO-styrker i området. Da bombeflyene var på vingene hadde en rekke sivile samlet seg på stedet i håp om å få gratis drivstoff. I ettertid skapte hendelsen stor debatt i Tyskland, hvor det ble stilt spørsmål ved krigens legitimitet og Tysklands rolle i Afghanistan. Arbeidsminister Franz Josef Jung gikk av som følge av bombeangrepet. Da angrepet fant sted var han forsvarsminister, og ble beskyldt for å bevisst holde tilbake informasjon om hendelsen (BBC, 27.11.2009).

Jeg ser det som interessant å finne ut om norsk presse satt denne hendelsen i sammenheng med norske styrkers nærvær i området. Blant annet fordi norske styrker også kaller inn amerikansk jagerflyhjelp i situasjoner de finner det nødvendig (Khan 2009). Og til tross for at norske styrker ikke var direkte involvert i denne hendelsen, er både norske og

⁶ Ni av de drepte var soldater i tjeneste for ISAF-styrkene, mens den siste som ble drept, oberstløytnant Siri Skare, jobbet som rådgiver for FNs assistanseoppdrag i Afghanistan (UNAMA) da hun ble drept, og var dermed ansatt i en sivil stilling.

tyske soldater med i ISAF-styrkene. Man kan dermed stille spørsmål ved om ikke alle landene som deltar i Afghanistan gjennom ISAF, deler ansvaret for hva ISAF foretar seg i landet. Dette har statssekretær i Utenriksdepartementet Espen Barth-Eide bekreftet ved en tidligere anledning (Forsvarsdepartementet 2009). Bakgrunnen var at PRIO-direktør Kristian Berg Harpviken mente det var sannsynlig at norske styrker var ansvarlig for drap på sivile under et angrep på landsbyen Khwaja Shar-Shar 5. og 6. november 2008, fordi norske soldater hadde kalt inn luftstøtte. Barth-Eide benektet at norske soldater hadde drept sivile;

«Vi utelukker på ingen måte at sivile liv gikk tapt denne dagen, men da har de blitt drept av andre – ikke norske styrker. [...] Når dette er sagt, så er Norge med i NATO og deltar i ISAF, noe som gjør oss kollektivt medansvarlig når sivile i Afghanistan blir drept». (ibid.)

Norske myndigheter sier altså at Norge, som medlem av NATO og deltakende land i ISAF-styrkene, er kollektivt medansvarlig når sivile i Afghanistan blir drept. Spørsmålet blir da om dette gjenspeiles i norske presses dekning av slike hendelser

1.3 Oppgavens formål og problemstillinger

Formålet med denne oppgaven er å kartlegge og analysere norsk presses dekning av de tre nevnte hendelsene. Dette for å kunne si noe om forskjeller mellom dekningen av sivile og militære tap i krigen i Afghanistan. Utvalget av aviser er bredt, fordi det kan bidra til å finne forskjeller og likheter mellom de enkelte avisene. Jeg har valgt å ta for meg VG, Dagbladet, Aftenposten, Klassekampen, Oppland Arbeiderblad og NTB. Håpet er å kunne finne mønstre i dekningen som kan fortelle oss noe om de dominerende tolkningsrammene avisene bruker i dekningen av Afghanistan, om disse kan være påvirket av norske myndigheters konsensusorientering i forhold til krigen og om man kan finne ideologiske holdninger i bunn som påvirker dekningen. Sist men ikke minst er målet å finne ut av hvordan sivile ofre blir fremstilt i norsk presse til forskjell fra militære ofre. Jeg har forfattet to hovedproblemstillinger for oppgaven. Den første går konkret på om, og i så fall hvordan, norsk presse skiller mellom verdige og uverdige ofre i Afghanistan:

1) Hvordan skiller norsk presses dekning av sivile ofre i Afghanistan seg fra dekningen av norske militære ofre?

Denne problemstillingen er overordnet for oppgaven, og vil blir forsøkt besvart både i den kvantitative innholdsanalyse, og i den kvalitative tekstanalysen. Den andre problemstillingen omhandler hvordan hendelsene påvirker debatten om Norges rolle i krigen i Afghanistan.

2) Hvordan fremstiller avisene Norges rolle i Afghanistan etter sivile- og militære tap?

Den siste problemstillingen vil jeg forsøke å besvare gjennom den kvalitative tekstanalysen, og da spesielt i analysen av avisenes ledere. Årsaken til at jeg synes det er interessant å se hvordan Norges rolle i krigen fremstilles i forbindelse med disse sakene, er fordi avisenes holdningene til krigen kan bidra til å forklare mer om dekningen generelt.

1.4 Bakgrunn – Norge i krig

Krigen i Afghanistan startet som en reaksjon på terrorangrepene mot World Trade Center og Pentagon 11. september 2001, og det var en ventet reaksjon da amerikanske og britiske styrker gikk til angrep 7. oktober 2001 (Ottosen 2009: 137). I en tale 20. september 2001, ga president George W. Bush resten av verden et ultimatum: «Every nation in every region now has a decision to make: Either you are with us or you are with the terrorists» (Bush 2001).

Siden andre verdenskrig har Norges utenriks- og sikkerhetspolitikk vært preget av det tette forholdet til USA, og av at Norge siden 1949 har vært medlem av NATO. Tradisjonelt sett har Norge stått godt plassert på USA og NATO sin side i alle sikkerhetspolitiske spørsmål, og det var bred politisk konsensus om å stille seg til amerikanernes disposisjon i forbindelse med angrepet på Afghanistan (Garbo 2003: 47). Bortsett fra SV var alle partiene på Stortinget enige om å bidra. Stortinget ga derfor den USA-ledede invasjonen full støtte, og statsminister Jens Stoltenbergs uttalelser i en pressemelding fra Statsministerens kontor 4. oktober, levnet ingen tvil om at Norge sto last og brast med amerikanerne (SMK 2001). I første omgang bestod Norges bidrag av fly, helikoptre og spesialstyrker til invasjonen «Operation Enduring Freedom» (OEF) (Garbo 2003: 47).

Det norske militære engasjementet i Afghanistan markerte et skille i norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk på flere nivåer. Det var første gang Norge engasjerte seg militært utenfor Europa, med unntak av fredsoperasjoner (Suhrke et.al. 2004: 55). Den første militære intervensjonen Norge bidro til etter andre verdenskrig var riktignok NATOs bombeangrep på det tidligere Jugoslavia i 1999, men nytt for krigen i Afghanistan var at Norge skulle delta med bakkestyrker (Ottosen 2005: 96). På bakgrunn av dette oppstod det flere juridiske problemstillinger i den offentlige debatten rundt Norges deltakelse. En av problemstillingene var om krigen kunne forsvares etter folkeretten. En annen var om norske offiserer skulle lede de norske soldatene, eller om de ville jobbe under amerikansk kommando (ibid.). Det ble også stilt spørsmål ved om norske styrker, under amerikansk ledelse, deltok i aksjoner som brøt med krigens regler i forhold til skader og drap på sivile (Suhrke et.al. 2004: 55).

Etter regjeringsskiftet i 2005 avsluttet Norge sitt engasjement i OEF, blant annet etter

press fra SV. Samtidig ble bidraget til den NATO-ledede «International Security Assistance Force» (ISAF) styrket (Halvorsen 2009: 497). ISAF-styrken består av alle de 26 NATO-landene, samt 15 land utenfor NATO. Opprinnelig var mandatet begrenset til å sørge for sikkerhet i og rundt hovedstaden Kabul. Dette ble utvidet til å gjelde hele Afghanistan høsten 2003 (ISAF [Online]). Norges økte bidrag til ISAF innebar blant annet overtakelsen av ledelsen i PRT Meymaneh⁷ fra 1. september 2005.

Til tross for at Norge ikke lenger deltar i OEF, og at det offisielt skilles mellom de to operasjonene, har det ved flere anledninger blitt sådd tvil om dette skillet er så markant i praksis. Frilansjournalisten Anders Sømme Hammer viste gjennom Brennpunkt-dokumentaren «Hva gjør Norge i Afghanistan?» at norske styrker i praksis aksepterer støtteoperasjoner for den amerikanskledede operasjonen (NRK Brennpunkt 2009). I tillegg er den amerikanske generalen David Petraeus øverste militære lederen for både ISAF og OEF. Det er en indikasjon på at de to operasjonene ikke er så atskilt som norske politikere antydte da de bestemte at Norge skulle trekke seg ut av OEF (Soria Moria-erklæringen 2005: 12).

1.4.1 Krig uten meningsfull debatt?

Norske myndigheter har flere ganger blitt kritisert for å ta i bruk tilsørende retorikk i begrunnelsen for norsk deltakelse i Afghanistan (Lurås 2009), en retorikk som trolig har bidratt til å kvele debatten om krigen. Da Norge ble en del av krigen, skjedde det uten betydelig offentlig debatt (Suhrke et.al. 2004: 55), og Afghanistan har heller ikke vært et viktig politisk tema i forbindelse med de seneste stortingsvalgene. Dette skyldes blant annet at det er bred konsensus på Stortinget om den norske deltakelsen, som trolig har ført til at få kritiske røster når fram i debatten om Afghanistan (Ottosen 2009: 37). En betydelig del av det som har oppstått av debatt, har handlet om hva man skal kalle det Norge er med på. Mange politikere har vegret seg for å omtale Norges deltakelse for krig. Dermed stiller de seg i rekken av norske politikere som velger andre ord enn krig, når Norge deltar i internasjonale militære aksjoner. Statsminister Kjell Magne Bondevik, kalte NATO-bombingen i tidligere Jugoslavia i 1999 for «en humanitær operasjon», noe han har angret på i ettertid (Garbo 2003: 215). Krigen i Afghanistan har blitt omtalt på flere forskjellige måter. «Krigslignende handlinger» har blitt mye brukt, og en stund etter at de fire norske soldatene ble drept, da debatten om ordbruken raste, lanserte statssekretær i UD, Espen Barth-Eide, begrepet «ikke-internasjonalt væpnet konflikt» (Barth-Eide 2010). NUPI-forsker Helge Lurås sier de vage

⁷Provincial Reconstruction Team (PRT): http://en.wikipedia.org/wiki/Provincial_Reconstruction_Team

formuleringene oppstod da man trodde Afghanistan-krigen ville bli en mer fredsbevarende operasjon, og at regjeringen har valgt en begrunnelse som står fast uavhengig av hvor intens kampene er (Willgohs 2010). Krig blir definert som en stat-til-stat-konflikt, og norske myndigheter hevder krigen i Afghanistan er stat mot opprørere.

«–Argumentasjonen til UD bygger på at vi ble invitert inn av Karzai. Men før det gikk vi militært inn i Afghanistan og kastet et annet regime med militærmakt. Det er å definere som krig». (Willgohs 2010)

Norges offisielle motivasjon for deltakelsen har endret seg ved flere anledninger, og Lurås mener den er konstruert med det formål å få bredest mulig støtte (Lurås 2009: 7).

Imidlertid er det ikke bare politikere som kritiseres for å ikke bidra til en sunn debatt om Norge i Afghanistan. Pressen har fått kritikk for å ukritisk videreformidle myndighetenes retorikk, og for å ha sviktet i forhold til å gjennomføre kritisk journalistikk i forbindelse med krigen (Nordby 2009: 100-102, Hammer 2010a: 161). I *Dagsnytt 18*, 2. september 2010, hevdet professor Rune Ottosen at man først etter lekkasjer fra WikiLeaks, uavhengige dokumentarfilmer som danske *Armadillo*, og bøker fra soldater som ville uttale seg på egenhånd, blant annet *Med mandat til å drepe* fra 2010, fikk en ny giv i debatten om krigen i Afghanistan. Da kom det fram ny informasjon, som ga et annet bilde av krigen enn det man hadde fått gjennom pressens dekning (Ottosen 2010).

1.4.3 Krigens ofre

Etter nesten ti år med norsk deltakelse, har krigen i Afghanistan kostet ti norske soldater livet. I tillegg har krigen ifølge Forsvaret ført til at 32 soldater har blitt skadet i strid, flere av dem alvorlig (Forsvaret 2011 [Online]). Totalt har 2445 soldater fra de internasjonale styrkene blitt drept siden krigen startet i 2001. Det totale antall sivile ofre er det ingen som kan si med sikkerhet. Det eneste man vet er at det er snakk om tusenvis. Årsaken til at informasjonen ikke finnes, er delvis på grunn av landets infrastruktur, hvor det er vanskelig å hente inn informasjon og gjennomføre undersøkelser. Både ISAF, UNAMA og andre organisasjoner har gjennom flere rapporter forsøkt å kartlegge sivile tap, men opererer med ulike tall. ISAF opererer for eksempel med betraktelig lavere tall enn UNAMA (Bohannan 2011). Et eksempel på dette er en oversikt over antall sivile drept i bombeangrep i 2009 og 2010. UNAMAs tall var 529 sivile, mens ISAFs tall viste 136 (ibid.). Offisielt er Norge ansvarlig for at to sivile har blitt drept. Den første var Chora 25. juli 2009. Den andre var en afghansk rørlegger som ble drept da en norsk soldat avfyrte et vådeskudd inne i leiren til det afghanske politihovedkvarteret i Almar-distriktet i Faryab-provinsen 25. mai 2011 (Claussen 2011).

II Teoretisk rammeverk

I dette kapittelet vil jeg presentere teorier jeg mener er aktuelle for oppgavens tema og problemstillinger, og som dermed vil stå som rammeverket jeg vil bygge analysen på. Først tar jeg for meg teorier om mediens tolkningsrammer, og aspekter som bidrar til å forme og påvirke disse. Deretter går jeg videre til propagandabegrepet, før jeg diskuterer Herman og Chomskys propagandamodell og konstruksjonen av *verdige* og *uverdige* ofre. Avslutningen vil være en gjennomgang av Peace Journalism som et alternativ i deknningen av krig- og konflikt, og om hvordan denne kan minske sjansen for å ukritisk videreformidle propaganda.

2.1 Mediens tolkningsrammer – hvordan «virkeligheten» presenteres

At nyheter skal være et vindu mot verden, er en kjent metafor for å beskrive nyhetsmediene. Den forteller oss at folk skal få informasjon om hva som skjer i verden, mellom vinduets rammer, informasjon som blir presentert av journalistene på en «objektiv» måte. Flere faktorer påvirker imidlertid hva man ser gjennom et vindu, for eksempel om det er stort eller lite, og om det vender ut mot bakgården eller mot gaten. På samme måte som vinduets rammer (frames) begrenser utsynet og dermed påvirker hva vi ser, vil rammene i nyhetsproduksjonen også sette begrensninger og påvirke hva som blir presentert i nyhetsmediene (Tuchman 1978: 1). Nyheter er derfor ikke bare enkle, objektive formidlinger av hendelser, og journalister er følgelig ikke bare budbringere av informasjon. Hendelser blir fortolket før de presenteres som nyheter, og disse fortolkningene påvirkes både av rutiner og prioriteringer i redaksjonene. Journalistikken blir påvirket av at den foregår innenfor økonomiske, politiske og kulturelle rammer, og pressen gjengir det som skjer innenfor disse rammene (Allern 2001a: 52-53). Innenfor teoriene om framing, avviser man derfor at nyheter er objektive fremstillinger av hendelser, nettopp fordi nyheter blir påvirket av flere bevisste og ubevisste faktorer. Derfor kan man heller si som Sigurd Allern, at nyheter «[...] ikke bør studeres som ‘vindu’, men som en ‘ramme’ for hva vi får og kan se» (ibid.: 48).

At informasjon blir fortolket, og presentert innenfor kjente rammer, foregår ikke bare i nyhetsredaksjonene. Alle mennesker setter informasjon inn i tolkningsrammer for å gjøre informasjonen forståelig. Det er dette sosiologen Erving Goffman (1974: 21) kaller *framing*. Ifølge ham vil man innenfor enhver kultur finne rammeverk som omgjør «what would otherwise be a meaningless aspect of the scene into something that is meaningful» (Goffman 1974: 21). Framing handler altså om å gjøre enkeltstående hendelser forståelige. Måten dette gjøres på varierer, men handler ofte om at man har noen knagger å henge informasjonen på, gjerne ved at informasjonen sammenlignes med noe annet. Goffman hevder mennesker

innenfor ethvert samfunn deler rammeverk eller organisasjonsprinsipper som styrer sosiale hendelser og vår subjektive interesse av dem (ibid.: 10). Sagt på en annen måte kan man si at mennesker sammenligner opplevelser og begivenheter, og bruker tolkningsrammer for å gi mening til det man opplever.

I nyhetstekster forsøker journalister å formidle ofte komplekse saksforhold til leserne på en kort og lettfattelig måte. For at nyhetene fra en enkelthendelse skal være forståelig, blir de satt inn i tolkningsrammer, på samme måte som all annen informasjon. Om man ser en nyhetstekst som en kommunikasjonsprosess, hvor en tekst kommuniseres før den deretter blir fortolket av mottakeren, vil slike tolkningsrammer blir brukt flere steder i kommunikasjonsprosessen (Entman 1993: 71). En journalist vil gjennom bevisste eller ubevisste valg plassere teksten innenfor en tolkningsramme, basert på sin egen bakgrunn og oppfatning. Selve nyhetsteksten blir deretter rammet inn gjennom valg av fokus, kilder, vinkling, presentasjonsform og språk (Allern 2001a: 68). Leseren har sine egne tolkningsrammer, basert på egen bakgrunn og egne holdninger, tolkningsrammer som ikke nødvendigvis er de samme rammene som journalisten opprinnelig plasserte teksten i. Til slutt har man tolkningsrammene i det Entman kaller «kulturen» – som kan defineres som fremtredende tolkningsrammer i et gitt samfunn (Entman 1993: 71). Et eksempel på det siste punktet kan vi hente fra Den kalde krigen, da motsetningene mellom øst og vest var den dominerende tolkningsrammen for formidling av utenriksnyheter i USA. Entman mener medias makt ble vesentlig styrket etter Den kalde krigens slutt, fordi mediene da sto friere til å fortolke hendelser og ikke var «tvunget» til å forholde seg til den dominerende øst-mot-vest-rammen (Entman 1993: 52). Et eksempel fra den senere tid kan være «krigen mot terror», som representerte en ny dominerende tolkningsramme i vestlig presses utenriksdekning etter 11. september 2001, og muligens frem til i dag. I mitt tilfelle vil bruk av tolkningsrammer primært omhandle tolkningsrammene i teksten, og muligens også tolkningsrammene i «kulturen». Dette vil for øvrig bli diskutert nærmere senere i oppgaven. Jeg forholder meg til følgende definisjon av tolkningsrammer i pressen;

To frame is to select some aspects of a perceived reality and make them more salient in a communicating text, in such a way as to promote a particular problem definition, causal interpretation, moral evaluation, and/or treatment recommendation for the item described. (Entman 1993: 52)

Som Robert Entmans definisjon viser, vil bruken av tolkningsrammer i mediene føre til at enkelte sider av «en oppfattet virkelighet» fremheves til fordel for andre, mens andre sider av en hendelse blir underkommunisert, eller utelatt fullstendig. Samtidig gir journalisten leseren

en «treatment recommendation for the item described», som vil si at det blir foreslått hvordan teksten skal forstås, men at det samtidig ikke er sikkert at dette forslaget harmonerer med leserens egne tolkningsrammer. Rammene presenterer uansett tolkningsmåter som gir folk muligheten til å organisere og forstå verden som omgir dem (El-Bendary 2005: 188).

Framing innenfor nyhetsformidling dreier seg både om hvilke saker som presenteres, men også hvordan de presenteres. Hva som til slutt blir presenter som nyheter, avhenger nemlig av flere bevisste eller ubevisste valg. Tuchman (1978: 6-8) forklarer dette ved at nyheter er en form for historiefortelling, og at man derfor kan sammenligne nyheter med hvordan man forteller en historie i hverdagen. Om man skal fortelle en annen person om hva man har gjort en dag, vil man ikke fortelle alt som har hendt i løpet av den aktuelle dagen, men foreta et utvalg av de hendelsen man mener er mest interessante. Samtidig vil hendelsen man velger å fortelle om kunne fortelles på flere forskjellige måter, alt ettersom hvilke aspekter ved hendelsen man ønsker å fremheve. Enhver hendelse i nyhetene kan forklares innenfor alternative tolkningsrammer, på samme måte som en historie i hverdags samtalen. Rammene som bestemmer hvordan en nyhetstekst skal presenteres er ofte basert på redaksjonelle innforståtte «regler» som i liten grad blir diskutert (Allern 2001a: 68).

Media frames, largely unspoken and unacknowledged, organise the world both for journalists who report it and, in some important degree, for us who rely on their reports. (Gitlin 1980 sitert i El-Bendary 2005: 188)

Tolkningsrammene i mediene er viktige fordi de kan bidra til å påvirke politiske beslutninger og folks holdninger. Ved å analysere rammene kan man dermed belyse hvordan påvirkning av menneskers bevissthet utøves ved kommunikasjon en nyhetstekst (Entman 1993: 51-52). Hvordan en nyhetstekst vinkles vil for eksempel føre til at enkelte aspekter ved virkeligheten får mer oppmerksomhet enn andre. Disse prioriteringene og valgene som gjøres i nyhetsproduksjonen er bevisst eller ubevisst knyttet til ståsted og verdier. Hvilket sted i teksten informasjonen som fremheves er plassert, at informasjonen repeteres eller at den assosieres med andre hendelser eller symboler, vil kunne gi en indikasjon på hvilke tolkningsrammer som er representert. Andre aspekter ved saken kan på samme måte fremstå som mindre viktige eller til og med bli gjort usynlige. Dette vil ifølge Entman veilede mottakerens forståelse av hendelsen, hvordan de tolker den og hvordan de vil huske den i fremtiden (Entman 1993: 51). Framing handler derfor om budskapetets mening og makt. At nyhetsproduksjon består av både seleksjon og konstruksjon, fører til at mediene innehar en definisjonsmakt til å avgjøre hva og hvem som har offentlighetens interesse (Allern 2001a:

46-47). Sagt på en annen måte vil ikke mediene nødvendigvis kunne fortelle oss hva vi skal mene, men de bestemmer i stor grad hva vi skal mene noe om (McCombs og Shaw 1977: 5).

2.1.1 Kildenes makt over tolkningsrammene

Medienes definisjonsmakt medfører at mange har stor interesse av hvilke tolkningsrammer en nyhet blir plassert i. Blant annet politikere på jakt etter stemmer, som kjemper mot meningsmotstandere i et forsøk på å få mediene til å vinkle en sak slik de selv ønsker (Entman 1993: 55). Alternativt kan parter i en krig eller konflikt ha stor interesse av hvordan mediene dekker den. I enhver krig vil de involverte partene forsøke å fremstille sine egne perspektiver, handlinger og motiver i et godt lys (Ottosen 2005: 97). At det både innenfor politikken og i krigførende parters propagandaapparat brukes enorme ressurser på mediene i form av informasjonsstrategier og propaganda, er et bevis på at kampen om mediernes tolkningsrammer er høyst reell.

Entman mener forskjellige mektige aktører ofte får gjennomslag for sine tolkningsrammer, fordi mange journalister ikke har nok kunnskap om hvordan profesjonelle aktører innen PR og kommunikasjon jobber for å påvirke hvordan nyhetene blir vinklet (Entman 1993: 56-57). Kampen om tolkningsrammene er ikke bortkastet for dem som kjemper om dem, da mediernes tolkningsrammer ofte er et resultat av kontakt med kilder. For eksempel er det et gjennomgående trekk at mediene er avhengige av informasjon fra offisielle kilder. Disse kildene blir spesielt viktige når hendelser skal tolkes og settes inn i en sammenheng. Man ser for eksempel ofte at politikere brukes for å kommentere pågående hendelser i nyhetsbildet. Samtidig blir ansatte i Forsvaret brukt som «eksperter» for å forklare hendelser i forbindelse med kriger. Konsekvensen er at mediene ofte henter sine tolkningsrammer gjennom dialogen med disse kildene (Allern 2001a: 67). Forståelsen av verden rundt oss blir derfor i stor grad sett gjennom de institusjonelle elitenes briller. På grunn av dette vil nyhetssjangeren, ifølge Sigurd Allern, sjelden kunne bidra til å øke forståelsen av hva som skjer i samfunnet, fordi de etablerte tolkningsrammene sørger for at det som presenteres som noe nytt, stort sett bekrefter etablert konsensus og konvensjonell visdom (ibid.: 67).

2.2 Konsensusorientert utenrikspolitikk – konsensusorientert journalistikk

Som nevnt over blir tolkningsrammene i pressen ofte preget av journalistenes avhengighet av offisielle kilder, og at forståelsen av verden rundt oss i stor grad blir sett gjennom elitenes briller. I tilfellet krigen i Afghanistan kan man da spørre seg om hvordan krigen og Norges rolle i denne blir presentert for befolkningen. Er det kun norske myndigheters synspunkt på krigen som får fotfeste i pressen? Dekningen av krigen i Afghanistan blir i stor grad utført fra

avisenes redaksjonslokaler i Norge, noe som gjør det vanskelig å få tilgang til førstehånds-informasjon på bakken. Dette underbygger en antakelse om at norske politikere og Forsvaret i stor grad har eierskap til hvilke tolkningsrammer hendelser fra Afghanistan blir presentert i. Klarer norske journalister å rette et kritisk blikk på Norges rolle i krigen, om norske myndigheter har makt til å påvirke både journalistenes og lesernes tolkningsrammer?

I artikkelen «Budbringernes utenriksmakt?» viser Thune et. al. (2006) at dekingen av utenrikspolitikk tenderer til det motsatte. De hevder at dekingen av utenrikspolitikk i Norge i vesentlig grad avspeiler beslutningstakernes egne interesser og perspektiver, og at mediene derfor fungerer mer som kanalisierende medium (Thune et.al. 2006: 223). Årsaken er blant annet at norsk utenrikspolitikk i vesentlig grad er konsensusorientert. Med dette menes det at det er enighet om kjernesporsmål blant de politiske partiene som tradisjonelt har forvaltet norsk utenrikspolitikk. I tillegg er det bred tverrpolitisk enighet om at konsensus er et mål i seg selv (Thune et.al. 2006: 211). Artikkelforfatterne kaller dette utenrikspolitikkenes doxa – sosiale og politiske oppfatninger og forestillinger som tas for gitt, og som ikke underkastes kritiske undersøkelser. Norske medier fungerer som forvaltere av denne, noe som blant annet vises gjennom avhengigheten av kilder fra det offisielle Norge. Ved å primært basere seg på informasjon fra disse kildene, unnlater man å dekke saksspørsmål som ikke allerede er satt på dagsorden av politikere eller andre politiske aktører. Samtidig vil kritisk deking av disse sakene ikke være en betydelig del av nyhetsdekingen før en eventuell kritikk er fremført av legitime politiske røster, eller andre relevante utøvere av utenriks-politikken (ibid.). Fenomenet med at mediene gjenspeiler myndighetenes offisielle tolknings-rammer er det Lance Bennet kaller indeksteorien. Alternative, ikke-politiske kilder, med et annet synspunkt enn myndighetene kommer sjelden til orde, med mindre perspektivene passer inn i den offisielle «godkjente» diskursen. Fenomenet kommer spesielt til syne i saker som er av stor viktighet både for økonomisk mektige aktører, og for landets internasjonale politiske makt (Bennet 1990: 122). Kildeorienteringen kan tolkes som en selvjustis i pressen i den forstand at det er en rådende journalistisk praksis med hensyn til hva som betraktes som legitime kilder for en kritisk deking av norsk utenrikspolitikk. Dette medfører at kritisk deking av norske utenrikspolitiske interesser og relasjoner til allierte, normalt kun vil forekomme dersom det allerede finnes motstand mot politikken blant «legitime kilder» (Thune et. al. 2006: 24).

Denne formen for konsensusorientering i pressen har lange røtter i norsk presses historie, fra daværende utenriksminister Johannes Irgens under Norsk Presseforbunds landsmøte i 1911 uttalte at; «utenrikspolitiske spørsmål burde mest mulig holdes utenfor de partipolitiske linjer» (Ottosen 1996: 52), via beredskapslovene som ble innført i 1950 (ibid.),

til 2001, da fremdeles rundt 200 journalister sto klar til å påta seg rollen som informasjons-offiserer i tilfelle krig (Ottosen 2001: 223). Da er det fremdeles ikke nevnt at flere journalister under Den kalde krigen var hyret inn av Politiets Overvåknings-tjeneste (POT)⁸ for å avsløre spionasje, og jevnlig leverte spionasjerapporter til myndighetene (Allern 2001a: 91).

At pressen i stor grad følger myndighetenes offisielle holdninger i utenriks- og sikkerhetspolitiske spørsmål er imidlertid ikke bare et norsk fenomen. Til tross for 24 timer med nyhetsendinger i døgnet, klarte ikke CNN, ifølge Robin Andersen, å forklare de bakenforliggende årsakene til den første Gulfkrigen i 1990-91. Også de gjenga i all hovedsak amerikanske myndigheters perspektiver (Andersen 2007: 188). Høytstående politikere og militærpersonell fikk uforstyrret presentere sitt syn på krigen, uten at det ble stilt kritiske spørsmål fra journalistene. I tillegg var fokuset primært rettet mot militær taktikk og strategi, og ikke på konsekvensene krigen kunne få for sivilbefolkningen i Irak (ibid.).

Ifølge Ottosen (2009) blir deknningen av Afghanistan sterkt påvirket av at et samlet Storting støtter norsk deltakelse (Ottosen 2009: 37). Tradisjonelt har SV vært den sterkeste motstanderen mot både norsk deltakelse i kriger, og mot medlemskap i NATO. Med et SV som er bundet av regjeringssamarbeidet, finnes det ingen reell opposisjon til politikken om Afghanistan på Stortinget. Dette til tross for at politikerne har vært på kollisjonskurs med opinionen, som gjennom meningsmålinger har gitt uttrykk for skepsis og motstand mot krigen (ibid.). Uten kritiske røster i den politiske eliten, er det fare for at kritiske røster ikke kommer frem i media, selv om de kritiske røstene er å finne andre steder (Bennett 1990: 110).

Med den utenrikspolitiske konsensusen både hos myndighetene og pressen i bakhodet, kan man spørre om det er grunn til å stole på at norsk presse holder en kritisk distanse til Norges rolle i Afghanistan? Eller vil pressen pålegge seg en selvsensur hvor man velger å unngå å dekke saker som kan skade det norske selvbildet? Og hva med saker der sivile har blitt drept av norske soldater? Da må man regne med at pressen for alvor blir dratt mellom idealet om en kritisk holdning til makteliten på den ene siden, og konsensusorienteringen, som man vanligvis følger deknningen av krigen, på den andre siden.

2.2.1 Det norske godhetsregimet

Når Thune et.al. (2006) beskriver konsensusen i utenrikspolitikken som utenrikspolitikken *doxa*, tar de i bruk et begrep kjent fra den franske sosiologen Pierre Bourdieu. Ifølge ham er *doxa* en mengde viten man finner i samfunnet som man handler ut ifra – en viten som er

⁸ POT er det vi nå kjenner som Politiets sikkerhetstjeneste (PST).

ubevisst og som man tar for gitt (Prieur & Sestoft 2006: 27). Konkret definerer Bourdieu doxa som et fenomen som; «contribute[s] to the reproduction of the social world, by producing immediate adherence to the world, seen as self-evident and undisputed» (Bourdieu 1977: 164). Doxa er gresk og betyr det ikke-politiske eller det ikke-diskuterbare. Ifølge Bourdieu finner man doksiske rom i alle deler av samfunnet, lukkede rom som er utelukket fra den offentlige debatten – rom hvis innhold man ikke snakker om eller stiller spørsmål ved (Von der Lippe 1991: 151-152). Sagt på en annen måte kan man si at et samfunns doxa er det som ikke får plass i samfunnets offentlige diskurs.

Terje Tvedt nevner også doxa når han snakker om det han kaller *det norske godhetsregimet* (Tvedt 2009: 26). Gjennom analyser av norsk utviklingshjelp har Tvedt funnet ut at store deler av det norske samfunnet som arbeider med nord-sør-spørsmål, inkludert Utenriksdepartementet, ikke-statlige organisasjoner som mottar økonomisk støtte fra myndighetene samt journalister som skriver om disse temaene, utelukkende omtaler Norge som gode velgjørere, uansett hvilken utviklingspolitikk som føres, og uten at det stilles krav til at utviklingshjelpen er vellykket. I tillegg til bistandsarbeidet, innebærer godhetsregimet norsk sikkerhetspolitikk og ikke minst Norges image som fredsskapende nasjon (Tvedt 2009: 26-27). Norges internasjonale profil er knyttet til utviklings- og fredspolitik, som både begrunnes ut fra altruisme og realisme, det vil si ut fra ønsket om å hjelpe andre og ut fra landets egeninteresser ved at fredsprofilen øker et lite lands betydning på verdensarenaen. Denne tankegangen har ført til at den gode viljen bak Norges forsøk på å hjelpe mennesker i andre deler av verden, er beskyttet mot enhver form for kritikk, altså er det en del av det doksiske rom (Tvedt 2009: 18-19). Bildet av Norge som en fredsnasjon og viktig fredsforhandler stammer blant annet fra konflikten mellom Israel og palestinerne gjennom Oslo-avtalen. Dette til tross for at denne avtalen i ettertid viste seg å ikke fungere, og generelt regnes som mislykket. Tvedt argumenterer for at et mislykket prosjekt ikke blir kritisert i ettertid fordi intensjonene var gode. Det politiske innholdet i Oslo-avtalen blir ikke kritisert, fordi nordmenn per definisjon er velgjørere.

Ifølge Tvedt fremstår norske journalister som ukritiske videreformidlere av dette godhetsregimet. I stedet for å trekke den «sørpolitiske eliten» til ansvar for politikken, har mediene vært en tumleplass for disse elitene (Tvedt 2009: 154). Den konsensussskapende og oppbyggende rollen pressen har hatt, blir trukket frem som noe unikt og verdifullt, og mangelen på kritiske spørsmål ved arbeidet som blir gjort, blir ifølge Tvedt brukt som argument for at Norge er spesielt egnet som freds- og konfliktløser (ibid.).

Den journalistikken som dominerer, er følgelig en journalistikk hvis mål mer har vært å overbevise enn å kritisk beskrive, å forsvare ført politikk mer enn å opplyse. [...] Vi snakker følgelig om en journalistisk praksis hvor den sørpolitiske elites prosjekt og erklærte selyforståelse reproduseres og propagandaeres av systemets journalister.
(Tvedt 2009: 158)

de Coning et.al.(2009) skriver at Norges ikke-truende fremtoning i fredsforhandlinger har vært en stor fordel for landet, og at dette trolig er den mest effektive måten for å maksimere Norges internasjonale innflytelse. Å fremforhandle fred passer samtidig godt inn i bildet mange nordmenn har av sitt eget land (de Coning et.al. 2009: 21). Mange vil imidlertid hevde at Norges image utad, som fredsnasjon, har fått et skudd for baugen i forbindelse med deltakelsen i Afghanistan, og nå sist i forbindelse med krigen i Libya. I artikkelen «Tilslørt fredspolitik» hevder Kristian Berg Harpviken og Inger Skjelsbekk (2010) at norsk deltakelse i Afghanistan har påvirket bildet av Norge som en fredsnasjon på en negativ måte. PRIO-forskerne skriver at den offisielle norske fredspolitikken ikke bare er tuftet på en etisk forankring, men også på et sterkt idealisert selvbilde. Fredspolitikken har dermed blitt et symbol som bygger på, og forsterker Norges nasjonale identitet, og at denne etikken og selvbildet virker forsterkende på hverandre. Dette til tross for at den offentlige debatten er full av motforestillinger til dette bildet. Det åpenbare paradokset ser imidlertid ut til å prelle av (Harpviken og Skjelsbekk 2010: 381). Harpviken og Skjelsbekk kritiserer norske myndigheter for å gjøre fredsengasjementet til en del av interessebasert sikkerhetspolitikk, for deretter å møte eventuell kritikk med «en harmoniserende tilsløring». De mener det ikke er akseptabelt å fremstille det som om det er et harmonisk forhold mellom sikkerhets- og fredspolitik, da det er klare spenninger mellom de to (ibid.: 386-387).

Om det norske selvbildet er en del av Norges nasjonale identitet, og om norske journalister er ukritiske videreformidlere av godhetsregimet, er det grunn til å tro at dette også påvirker journalistikken om Norges rolle i Afghanistan. I artikkelen «The Norwegian Media Image of the War in Afghanistan: Peacekeeping or Aggression?» analyserer Rune Ottosen (2005: 100) pressens dekning av Norges rolle i Afghanistan ut fra en hypotese om at dekningen blir farget av bildet av Norge som velgjørere. Han mener dette allerede ble klart da de første soldatene som ble sendt til Afghanistan, ble omtalt som humanitære styrker. En del av analysen omhandlet to saker fra Afghanistan som stod på trykk på samme dag i Aftenposten; én artikkel om et bryllupsfølge som hadde blitt utsatt for et bombeangrep, hvor opp mot 120 personer ble drept, og én artikkel om den norske forsvarsministeren Kristin Krohn Devold, som i forbindelse med et besøk hos de norske styrkene utelukkende hadde fått positive tilbakemeldinger om de norske soldatene. Bombingen av bryllupet ble ikke satt i

sammenheng med den norske deltakelsen i krigen. Til tross for at dette omhandler en enkelt-hendelse, argumenterer Ottosen for at det belyser et potensielt problem, ved at doksiske rom er tilstede i forbindelse med norske styrkers tilstedeværelse i Afghanistan (ibid.:108).

2.3 Propaganda – med mål om å vinne «hearts and minds»

De offisielle kildenes makt over tolkningsrammene i journalistikken, og pressens videreføring av politisk konsensus og «godkjente» diskurser i utenriksdekningen, medfører at journalister er mer utsatt for videreformidle propaganda fra myndighetene i krig. Alle parter i en konflikt utvikler mediestrategier for å påvirke opinionen, og en viktig del av strategiene er å fremstille egne hensikter i et mest mulig fordelaktig lys (Ottosen 2009: 34). Om man forholder seg til en krig, må man derfor også forholde seg til propaganda, og i krig er mediestrategier og PR-teknikker blitt en integrert del av krigføringen; «I militære sirkler er det derfor konvensjonell visdom at en krig i det 21. århundre ikke kan vinnes på ‘slagmarken’ om man ikke vinner propagandakrigen i mediene også» (Ottosen 2003: 157). Begrepet i seg selv har spesielt etter andre verdenskrig blitt gjenstand for en rekke negative konnotasjoner, og det er derfor viktig å klargjøre hvordan det blir definert i oppgaven. Jeg velger å ta utgangspunkt i Jowett og O’Donnells (1992) velbrukte definisjon:

Propaganda is the deliberate and systematic attempt to shape perceptions, manipulate cognitions, and direct behavior to achieve a response that furthers the desired intent of the propagandist. (Jowett og O’Donnell 1992: 4)

Propaganda spenner altså over et bredt spekter, og innebærer all informasjon fra partene i en konflikt som har til hensikt å bli en del av mediedekningen i et forsøk på å påvirke opinionen.

Første verdenskrig omtales ofte som «the birth of war propaganda» (Andersen 2007: 4). For å rettferdiggjøre krigen, som førte til rundt 15 millioner drepte og dermed ødela store deler av en europeisk generasjon, ble befolkningen i de krigførende landene foret med informasjon hvis målsetning var å overbevise flest mulig mennesker. Fienden ble fremstilt som ikke-menneskelige, og ble demonisert gjennom historier som ikke hadde hold i virkeligheten. Propagandaen ble dermed brensel på bålet for befolkningens frykt, og sørget for at folk så på krigen som et nødvendig onde (ibid.). Etter andre verdenskrig har propaganda stort sett blitt forbundet med Nazi-Tysklands propagandamaskineri som er mest omtalt, og under Den kalde krigen ble begrepet mest brukt i omtale av Sovjetunionens hjernevaskende informasjon. Dermed ble begrepet ytterligere negativt ladet, som medførte at personer innenfor massekommunikasjon, fikk nye titler som «informasjonsspesialister» og «PR-eksperter». Også i forbindelse med krig ble begrepet propaganda erstattet (Loustarinen 2002:

17). Motivasjonen for krigspropaganda rettet mot den hjemlige befolkningen er å skaffe støtte, og få godkjennelse for handlingene man utfører i deres navn (ibid.).

Journalister representerer ofte det nødvendige leddet som skal til for at krigspropaganda når ut til befolkningen, en rolle mange journalister ikke er bevisst på (Hoijer et.al. 2002: 4). Historien viser nemlig at journalister gjentatte ganger faller i de samme propagandafellene. Oliver Boyd-Barrett går så langt som å hevde at mediernes dekning av alle kriger det siste århundre, i all hovedsak har ført til feilinformasjon og uklarheter om konfliktene (Boyd-Barrett 2004: 39-40). I boken *The First Casualty*, går Philip Knightley (2002) gjennom krigskorrespondentens historie. Tittelen stammer fra den amerikanske senatoren Hiram Johnson, som skal ha sagt at «The first casualty when war comes, is truth». Etter å ha gått gjennom NATOs angrep på det tidligere Jugoslavia i 1999, levner Knightley krigsjournalistene lite håp for fremtiden:

The age of the war correspondent as hero is clearly over. Whether they wish to continue as propagandists and myth-makers, subservient to those who wage the wars, is a decision they will have to take themselves. (Knightley 2002: 526)

Knightley snakker om at journalister har et svakt kollektivt minne, at de ikke tar lærdom etter en konflikt, og dermed faller for de samme propagandateknikkene (Knightley 2002: 525).

2.3.1 Humanitære kriger og sivile ofre

For å oppnå støtte til en krig fra egen befolkning, blir kriger ofte fremstilt som en forsvarskrig. Ved å dehumanisere fienden ved hjelp av fiendebilder, kan krigen fremstå som en nødvendig krig mot en truende fiende (Andersen 2007: 6). I opptakten til den første Golfkrigen i 1991, ble Saddam Hussein fremstilt som ondskapen selv, og sammenlignet med Adolf Hitler. Det var imidlertid få som påpekte at samme mann var Vestens allierte da Irak var i krig med Iran få år tidligere (Keeble 2004: 52). Også krigen i Afghanistan har ved flere anledninger blitt fremstilt som en forsvarskrig av USA, men også norske politikere har fremstilt krigen som et slags selvforsvar, ved å hevde at Norges motivasjon for deltakelsen er å gjøre Norge tryggere (Strøm-Erichsen 2008). Dette er stikk i strid med hva PRIO-forsker og Afghanistan-kjenner, Kristian Berg-Harpviken mener, som tvert imot sier Norges deltakelse i krigen gjør Norge mer utsatt for eventuelle terrorangrep (Molstad et.al. 2010).

Bruk av fiendebilder, og å fremstille en krig som selvforsvar, eventuelt et forsvar av andre mennesker, gir et inntrykk av at motivasjonen for å gå til krig er basert på altruisme, at krigen er moralsk høyverdig. Det skapes et bilde av at man først og fremst er ute i et ærend på oppdrag for menneskeheten. Dette har gjentatte ganger kommet til uttrykk i USAs «globale

krig mot terror» (Moeller 2004: 59). Moralske verdier veier tyngre enn for eksempel økonomiske eller strategiske utenrikspolitiske interesser, og å begrunne en krig ved at man er på oppdrag for menneskeheten, eller for forsvarsløse, undertrykte mennesker, blir derfor foretrukket. Likevel er det et tankekor at politiske beslutninger i forbindelse med krig som har blitt ansett for å være moralske, ofte i ettertid har vist seg å ikke være det. Og militære intervensjoner som offisielt har blitt gjennomført av hensyn til andre, har i ettertid blitt avslørt for å være av egeninteresse (ibid. 61). Den pågående NATO-ledede bombeaksjonen i Libya er også begrunnet ut fra moralske motiver. Sivilbefolkningen skal beskyttes, mens Muammar al-Gaddafi omtales i lite flatterende ordelag. Norge har fra enkelte hold blitt beskyldt for å holde informasjon tilbake, og for å bruke tilslørende retorikk for å fremstille krigen i et bedre lys. I en kommentar i Aftenposten 4. mai 2011, svarte forsvarsminister Grete Faremo på kritikken, og skrev; «Jeg reagerer sterkt på insinuasjonen om at vi fører noen bak lyset» (Faremo 2011). Samtidig kunne man i den samme kommentaren finne flere eksempler på den tilslørende ordbruken regjeringen har blitt kritisert for. I stedet for å skrive at norske jagerfly bombet, omtalte hun det som å «ta ut mål» og «levere relevante våpen»;

For di Norge har demonstrert god evne til å levere relevante våpen på en presis måte og med lavest mulig risiko for utilsiktet skade og sivile tap, er vi også blant dem som har fått ansvar for å ta ut komplekse mål. (Faremo 2011)

Frykten for sivile tap er et vanlig ankepunkt i moderne kriger, og da spesielt i opptakten til disse. Fremstilling av kriger som presise, rene og humanitære, blir ofte gjengitt som fakta i pressen (Keeble 2004: 53, Eide 2002: 63-64). Likevel har historien vist at alle store militære aksjoner de siste tiårene har ført til store antall sivile drepte. Propagandaen har til tross for de omfattende sivile tapene, fremhevet hvor kirurgisk presise våpnene som brukes er, og understreket at angrepene har blitt gjort for å skape fred, demokrati og frihet (Keeble 2004: 53). NATO-angrepet mot det tidligere Jugoslavia i 1999, hvor Norge bidro med jagerfly, ble omtalt som et humanitært oppdrag, til tross for at flere hundre sivile ble drept i angrepene. En hemmelig rapport som ble lekket i ettertid viste at kun 40 prosent av britenes bomber traff målene. Treffraten til den høyeksplosive 1000 lb-bomben var på to prosent, eller 3 av 150 (ibid.). Den første Golfkrigen i 1991 ble omtalt som «the first clean war», men også her ble myten om kirurgisk treffsikkerhet tilbakevist i ettertid (Eide 2002: 63). Informasjon om sivile ofre blir også ofte forsøkt dekket over, enten ved å forsøke å holde informasjonen unna offentligheten, eller ved å ta i bruk vage begrep som «collateral damage», det vil si «utilsiktede skader» (Keeble 2004: 53). Flere av dokumentene som har kommet frem etter

lekkasjer via WikiLeaks, har bekreftet hvordan propaganda blir brukt i et forsøk på å forme folks synspunkter og for å dekke over ubehagelige sannheter. Et av dokumentene fra Afghanistan viser at NATO, etter et bombeangrep i Herat i 2007, hvor 50 sivile ble drept, ble enige om en standardrespons i tilsvarende situasjoner. Dokumentet inneholder et sammendrag fra et hemmelig møte i NATOs øverste råd, hvor det blant annet heter at ISAFs reaksjon skal samkjøres med USAs respons, og at man skal forsøke å legge skylden på Taliban:

The standard ISAF response should be similar to U.S. response times and messaging, which typically regrets any civilian losses, pledges (and conducts) investigation and outreach to families, notes the context of military operations, and highlights the Taliban's tactic of using civilians as human shields. (NATO 2007)

Etter å ha gravd i WikiLeaks-dokumentene, avslørte Aftenposten i februar 2011 at NATO ved flere anledninger har brukt denne strategien – en strategi som ikke bare innebærer å pynte på sannheten om sivile ofre, men også å lyve om antall drepte (Strand og Johansen 2011b).

Manglende åpenhet når det stilles spørsmål om sivile ofre har også blitt avslørt hos de norske militære styrkene i Afghanistan. Anders Sømme Hammer, som frem til høsten 2010 var den eneste norske journalisten som var fast bosatt i Afghanistan, har ved to anledninger blitt nektet adgang til norske militærleirer i landet. Først under et oppdrag for NRK Brennpunkt, hvor han undersøkte om norske soldaters innkalling av amerikanske bombeangrep kunne ha ført til drap på sivile. Han ble nektet adgang av «sikkerhetsmessige årsaker». Forsvaret begrunnet avvisningen med at de ikke stolte på at Brennpunkt-redaksjonen ville «ivareta soldatenes sikkerhet» (Hammer 2010a: 281). Den andre gangen Hammer ble avvist, var da han på oppdrag for Dagbladet i juni 2009 dekket saken om Chora, den sivile afghanske mannen som ble skutt og drept av norske styrker (ibid.). Denne praksisen står i kontrast til åpenheten Forsvaret har vist Hammer når han har dekket hendelser hvor norske soldater har blitt drept. Da etterretningsoffiseren Trond Petter Kolset ble drept av en selvmordsbomber i april 2009, fikk Hammer komme inn i leiren i Mazar-e-Sharif for å gjøre intervjuer. Tre dager senere ble han fløyet tilbake til leiren fra Kabul på Forsvarets regning for å gjøre oppfølgingsintervjuer: «Forsvaret vurderte det tydeligvis som viktig å få bred dekning av at en norsk offiser var drept av en selvmordsbomber» (Hammer 2010a: 281).

Ifølge Hammers betraktninger, varierer Forsvarets åpenhet alt ettersom det er norske soldater som er drept eller om det er sivile som er drept. Om dette er tilfelle, kan det gi et inntrykk av at informasjonen fra Afghanistan primært blir presentert gjennom Forsvarets tolkningsrammer, som etter alt å dømme vil fremheve egne soldater som verdige ofre, mens sivile ofre, som kan føre til at soldatene og norske myndigheter blir fremstilt i et lite

fordelaktig lys, vil være uverdige ofre. I denne oppgaven vil det være særlig interessant å undersøke om avisene har gjengitt propaganda i forbindelse med drapet på Chora, enten i form av tilsløringer av hendelsesforløpet, eller forsøk på å dysse den ned. Samtidig kan propaganda komme til syne i deknningen av de drepte norske soldater i form av fiendebilder av opprørerne, eller ved at Norges deltakelse fremstilles som moralsk høyverdig.

2.4 Herman og Chomskys propagandamodell

I boken *Manufacturing Consent* presenterte Edvard Herman og Noam Chomsky (1988) en propagandamodell som ifølge dem «can help explain the nature of media coverage of important political topics» (Herman 1996). De mener amerikanske medier i praksis representerer en støtte til interessene til myndighetene og private økonomiske aktører, og at de redaksjonelle valgene om hva som vektlegges og hva som utelates, best kan forstås om de analyseres ved hjelp av propagandamodellen (Herman & Chomsky 1988: 1). I land hvor media er underlagt sensur, kan man ta for gitt at de vil reflektere myndighetenes offisielle holdninger i pressen. I et fritt og heterogent mediesamfunn, hvor mediene konkurrerer mot hverandre, og påberoper seg rollen som den fjerde statsmakt, hvor en del av jobben er å avsløre maktmisbruk, er det vanskeligere å identifisere et slikt propagandasystem. Det betyr imidlertid ikke at et slikt system ikke er tilstede (Herman & Chomsky 1988: 1). Forfatterne mener makt, penger og ideologiske holdninger påvirker mediens valg av saker og vinklinger. Propagandamodellen skal fungere som et verktøy som kan avsløre dette.

Modellen opererer med fem filtre som en hendelse må passere før den kan bli presentert som en nyhet. Alle filtrene vil på hver sin måte påvirke om en hendelse blir presentert som en nyhet, og i så fall hvordan den blir det; 1) Eierskapskonsentrasjon i mediebedriftene, 2) kommersialisering, i form av reklameinntekter som mediebedriftenes hovedinntektskilde 3) mediens avhengighet av informasjon fra myndighetene, forretningslivet og eksperter – såkalte «legitime kilder», 4) «flak»⁹, som er negativ respons på oppslag fra lesere, seere, politikere etc. og 5) antikommunisme som en nasjonal ideologi og kontrollmekanisme (Herman & Chomsky 1988: 2). I sine analyser i boken tar Herman og Chomsky høyde for at direkte statlig sensur ikke finner sted, og at hendelser som går på tvers av myndighetenes offisielle holdninger, også blir trykket i pressen. De mener imidlertid at til tross for at nyheter som er ubehagelige for myndighetene og andre maktpersoner dukker opp i pressen, betyr ikke det at disse hendelsene får den oppmerksomheten de fortjener (Herman &

⁹Jeg har ikke funnet en god oversettelse av ordet flak, og velger derfor å bruke det på engelsk videre i oppgaven.

Chomsky 1988: xv). Hvordan hendelsene presenteres, hvilken plass de får i mediene, om de repeteres og hva som presenteres i forbindelse med hendelsen, for eksempel i form av relaterte saker, vil påvirke om hendelsen fremstår som viktig i nyhetsmediene (ibid.). Tanken er at propaganda sørger for at hoveddelen av deknningen er i samsvar med den offisielle politiske holdningen, og at de fem filtrene begrenser hvilke hendelser som kan bli «store nyheter», eller hva som kan sette dagsorden i form av vedvarende dekning (Herman & Chomsky 1988: 31). Herman og Chomskys analyse peker dermed på mye av det samme som Thune et. al (2006) fant i norsk presses utenriksdekning – nemlig at den ikke går på akkord med myndighetenes konsensusorienterte utenrikspolitikk, og at mediene ukritisk videreformidler utenrikspolitiske interesser.

Analysen som resulterte i propagandamodellen, ble gjennomført under Den kalde krigen. På denne tiden ble kommunismen sett på som den største trusselen mot det kapitalistiske demokratiet i USA. Etter Sovjetunionens fall, mistet kommunismen mye av sin slagkraft som USAs fiende nummer én, og antikommunisme-filteet kan i dag fremstå som utdatert. I artikkelen «The Propaganda Model Revisited» skriver Edward Herman (1996) at Sovjetunionens fall satt en effektiv stopper for antikommunisme-filteet, men at det kan byttes ut med den sterke troen på det frie markedet, en ideologi han hevder er inkorporert av amerikanske journalister;

There is now an almost religious faith in the market, at least among the elite, so that regardless of evidence, markets are assumed benevolent and non-market mechanisms are suspect. (Herman 1996)

I masteroppgaven *Krigens uverdige ofre* argumenterer Christian Haug (2006: 17) for at antikommunisme-filteet kan byttes ut med *antiterrorisme*. Dette fordi terrorisme i årene etter 11. september 2001 ble symbolet på det absolutte ondskap og som den største trusselen verden står overfor i dag. Dette blir også foreslått av Andrew Mullen og Jeffery Klaehn (2010: 224). De hevder dette kan fungere som et tillegg til Edward Hermans free market-filteet:

To this may be added the ideological power of the 'war on terror' and the 'us and them' dichotomy, promoted by many academics, journalists and politicians across the political spectrum, which have helped to galvanize public support for elite interests since the end of the Cold War. (Mullen og Klaehn 2010: 224)

Selv mener Herman og Chomsky (2010: 15) at et antiterrorisme-filteet fungerer som et substitutt til antikommunisme-filteet, men at sistnevnte filteet ikke er helt dødt enda, da

påstander om kommunisme stadig frekventerer blant enkelte som et retorisk grep for å underminere meningsmotstandere, et bevis på at antikommunismen også står sterkt i dag. Grunntanken er at antikommunisme og antiterrorisme blir gjennomgripende ideologier i samfunnet som helhet, og at dette påvirker mediene. Blant annet i form av at nyheter blir presentert innenfor tolkningsrammer som passer overens med de gjeldende og dominerende holdningene i samfunnet. Avvik fra disse skaper sterke reaksjoner, da de bryter med noe som har blitt vedtatte sannheter – eller som har blitt en del av samfunnets doxa. Konsekvensen er at bildet av verden i mediene blir forenklet, og presentert som en dikotomisering i form av «oss» mot «dem» (Herman og Chomsky 1988:30). Samtidig mener de at de gjennomstrømmende holdningene fører til at man godtar mindre ondt, i kampen mot det absolutte onde (ibid.). I dagens samfunn kan det eksemplifiseres ved at vestlige land har samarbeidet med diktaturer i «krigen mot terror», selv om man offisielt ikke anerkjenner diktaturer. I USA har dette også gjort seg gjeldene gjennom innskrenkningen av sivile rettigheter og ytringsfrihet gjennom Patriot Act. I Norge har et av hovedargumenter for det omstridte Datalagringsdirektivet vært at det vil være nyttig i forbindelse med bekjempelse av terror. PST-sjef Janne Kristiansen har uttalt at: «Uten datalagringsdirektivet vil Norge bli mer utsatt for terror» (Gjerde og Storfjell 2011). Tankegangen er også her at i kampen mot et eller flere ondt, representerer direktivet et mindre ondt man må godta i kampen mot noe verre.

2.4.1 Verdige og uverdige ofre

Elisabeth Eide (2002) hevder at enhver krig til en viss grad forutsetter at de krigførende parter ikke skjønner eller ser «den Andres» situasjon, og at de avgrenser seg fra muligheten for identifikasjon med sine potensielle ofre. Hun mener derfor at mediene i en krigssituasjon står overfor to valg; enten bidra til identifikasjon på tvers av murer og politikernes fiendebilder, eller styrke den manglende følelsen av sameksistens man allerede finner blant soldatene og de krigførende partene; «Et ensidig fokus i mediene på det som skiller ‘oss’ og ‘dem’ bidrar til at ‘de Andre’ i liten grad blir sett som individer» (Eide 2002: 53). Denne dikotomiseringen mellom «oss» og «dem» bidrar til fremstillingen verdige og uverdige ofre. Ifølge Herman og Chomsky bestemmes dette av de fem filtrene i modellen. Om bred presseomtale av ofre i en krig kan komme i konflikt med myndighetenes interesser, eller være til skade for andre mektige interessegrupper, vil de fem filtrene føre til at hendelsen ikke blir en stor nyhets sak (Herman & Chomsky 1988: 33). Og om hendelsen får presseomtale, vil den trolig bli faset raskt ut av nyhetsbildet, blant annet fordi myndighetene vil forsøke å dysse ned hendelsen (ibid.). Om dekning av en hendelse derimot kan være av interesse for myndighetene, vil man

oppleve større åpenhet gjennom lekkasjer til pressen, pressekonferanser og tilsynelatende uendelig tilgang på informasjon. Og om dekningen av hendelser ikke mottar kritikk eller alternative synspunkt, kan det føre til at det oppstår vedtatte sannheter (Herman & Chomsky 1988: 34). I forbindelse med Irak-krigen ble påstandene om at Saddam Hussein hadde et arsenal av masseødeleggelsesvåpen en form for vedtatt sannhet. Og selv om det ikke var bevis for dette, sørget amerikanske myndigheters propagandakampanje for at påstandene ble presentert som sannheter i pressen (Boyd-Barrett 2004: 29, Ottosen 2009: 161-162). Om det på senere tidspunkt dukker opp alternative synspunkt på slike hendelser, vil det bli enda vanskeligere å nå frem med disse da det allerede finnes etablerte sannheter om temaet. Alternative synspunkter vil bli utsatt for kraftig flak, og etter hvert bli avvist. I tilfellet Irak ble mange alternative stemmer avvist som venstrevridde, og Carl I. Hagen uttalte til og med at norske fredsaktivister, som hadde argumentert kraftig mot krigen, burde be om unnskyldning (Gjertsen 2003). I tilfellet Irak endte det forøvrig med at mange aviser, deriblant New York Times, beklaget overfor leserne for at de presenterte propagandaen om masseødeleggelsesvåpen som sannhet i forkant av krigen (New York Times, 26.05.2004).

Herman & Chomsky hevder også at talsmenn fra ens egne myndigheter, i deres tilfelle USA, vil bli brukt omfattende og ukritisk i forbindelse med hendelser hvor ens eget land, eller allierte, kritiseres for overgrep (Herman & Chomsky 1988: 34). Når man omtaler ens eget land eller allierte, må man også forvente at enkelte aspekter blir ukritisk akseptert – som at ens egne myndigheter og ledere er opptatt av fred og demokrati, og at man snakker sant – premisser som ikke vil være gjeldende i omtalen av «fienden» (ibid.). Et eksempel i en norsk sammenheng kan være at man ofte hører snakk om Talibans propaganda, mens Norges egne propagandaapparat sjelden, om i det hele tatt, blir nevnt.

Verdige ofre vil få omfattende dekning og bli menneskeligjort ved at dekningen er detaljert og gjerne dramatisk, slik at det vil generere sympati og empati blant publikum. På den andre siden vil uverdige ofre få lite omtale og lite menneskeligjøring, og konteksten vil ikke skape engasjement eller følelser blant publikum (Herman & Chomsky 1988: 35). Kreftene i de etablerte kildene, flak-maskineriet og antiterrorisme-holdninger, kan derimot føre til reaksjoner om at de verdige ofrene får for liten omtale, mens det påstås at de uverdige ofrene får for omfattende og ukritisk omtale, til tross for at det motsatte er tilfellet (ibid.).

Eksempler på fremstillingen av verdige og uverdige ofre kan man blant annet finne i den innledende fasen til krigen i Afghanistan. Det ble vist empati med amerikanerne og ofrene etter terrorangrepene. Gjennom detaljert dekning ble publikum minnet på 9/11-ofrenes skjebner gjennom tv-bilder av sørgende slektninger, og de dramatiske bildene fra selve

angrepet (Ottosen 2005: 100). De mange tusen sivile afghanerne som ble drept i krigens tidlige faser, ble imidlertid ikke presentert i media med bilder og navn som ofrene etter 11. September. De var anonyme mennesker som ble et tall i rekken over omkomne, og som ble omtalt som «collateral damage», i en «uunngåelig» og «nødvendig» krigshandling på «de godes side» (Ottosen 2002: 96). I denne fasen av krigen oppfordret Pentagon amerikanske medier om å «balansere» dekkningen av sivile ofre i Afghanistan. De fryktet sivile ofre ville få for mye oppmerksomhet, og med «balansering» mente de at når sivile ofre ble omtalt i mediene, skulle publikum minnes om de sivile ofrene fra 11. september. CNN var en av TV-kanalene som tok meldingen fra Pentagon, og sendte ut direktiver til journalistene hvor det ble beskrevet hvordan krigens ofre skulle fremstilles (Moeller 2004: 65, Garbo 2003: 30). Man ønsket dermed å understreke overfor befolkningen at det var ofrene etter 11. september som var konfliktens verdige ofre, mens den afghanske sivilbefolkningen, til tross for at de var like uskyldige som de amerikanske ofrene, var konfliktens uverdige ofre.

2.4.2 Kontroverser rundt propagandamodellen

Til tross for at propagandamodellen i enkelte miljøer har blitt sett på som banebrytende, er den ikke ukontroversiell, og det er derfor nødvendig å gå gjennom noe av kritikken. Allerede i bokanmeldelsen i New York Times, ført i pennen av historieprofessor Walter LaFeber, kom de første kritiske bemerkningene. Kritikken begrenset seg imidlertid primært til det han mente var en overdrivelse av propagandaapparatets makt over mediene (LaFeber 1988). I et svar på kritikken, hevdet Herman at de aldri hevdet å beskrive et «all-powerful system», men at de tvert imot forsøkte å beskrive krefter som forårsaker masse-mediene til å bli en del av propagandaapparatet, prosessene som førte til at de viderefremmet «bias», og mønstrene som bestemte hva som blir nyheter (Herman 1988). Det har også blitt rettet kritikk om at modellen kun er aktuell i USA, fordi mediene varierer i stor grad fra land til land (Klaehn et. al. 2010: 3). Herman og Chomsky selv aksepterer at de to første filterne i modellen, om eierskap og reklameinntekter, i størst grad er aktuelle i USA, men mener det tredje og fjerde filteret, henholdsvis om kilder og «flak», er gjeldende uansett hvor mediene opererer (Herman og Chomsky 2010: 13). Jeg vil også argumentere for at det femte filteret, om man tar hensyn til endringene diskutert overfor, også er gjeldende for norske forhold, da Norge er en nær alliert av USA i «krigen mot terror». Flere undersøkelser har også vist at norsk presse i stor grad trekker på amerikanske versjoner av hendelser i forbindelse med denne krigen.

I en omtale av boken i *Journal of Communication*, skrev Robert Entman (1990a: 124) at ingen av de fem filterne i propagandamodellen hver for seg var særlig originale for å

beskrive medieinnhold, men at Herman og Chomsky var de første som slo dem sammen i én og samme modell. Entman mente mye av bokens innhold var overbevisende, mens noe var tendensiøst og tvilsomt. Han hevdet flere argumenter og funn i boken fortjente oppmerksomhet innen media og politikk, om enn med en viss kritisk distanse (Entman 1990a: 127). Imidlertid trodde han Herman og Chomskys gjennomgående bruk av «inflammatory language» ville føre til at publikummet, som trolig hadde mest å lære av boken, det være seg journalister, andre mediefolk og studenter, automatisk ville avvise innholdet på grunn av språkbruken (Entman 1990b: 191).

I artikkelen «The Herman-Chomsky Propaganda Model: A Critical Approach to Analysing Mass Media Behaviour», beskriver Andrew Mullen og Jeffrey Klaehn (2010) det de mener er en marginalisering av modellen, både i pressen og innenfor akademia. At den i stor grad har blitt ignorert av pressen mener de ikke er overraskende, men at det er bemerkelsesverdig at modellen ikke har blitt mer brukt innenfor akademia, all den tid den «more than 20 years after its formulation, continues to provide an invaluable tool for understanding the media within contemporary capitalist societies» (Mullen og Klaehn 2010: 215). Propagandamodellen ble utviklet som er rammeverk for å både analysere og forstå hvordan massemediene i USA fungerer og hvorfor. Norsk presse og politiske miljø fungerer på en annen måte enn i USA, og man må derfor være forsiktig med å ukritisk bruke modellen for å beskrive norske forhold. Imidlertid kan modellen, ifølge Mullen og Klaehn (2010: 223), med hell kombineres med for eksempel framingteori, da sistnevnte omhandler produksjonsprosesser i mediene på et mikronivå, som utfyller propagandamodellens egenskaper til analyser på makronivå.

Å vurdere all debatt om Herman og Chomskys propagandamodell blir for omfattende for en masteroppgave, men jeg mener å ha fått understreket at det er flust av både kritikere og tilhengere¹⁰. Etter å ha tatt hensyn til kritikken som er fremmet, er min ydmyke vurdering at propagandamodellen absolutt har noe for seg, noe som også fremkommer blant kritikerne (Entman 1990a: 124-127, LaFeber 1988). Store deler av kritikken går på at Herman og Chomsky er for bastante i sine konklusjoner, at kritikken de retter mot journalistene heller burde rettes mot eliten som angivelig påvirker pressedekningen, i tillegg til at modellen ikke kan forklare hvordan publikum påvirkes. Samtidig trekkes Noam Chomskys evne som forsker i tvil på grunn av hans politiske ståsted og rolle som aktivist (Brahm2006 i Mullen og Klaehn

¹⁰ I artikkelen «The Herman-Chomsky Propaganda Model: A Critical Approach to Analysing Mass Media Behaviour» går Andrew Mullen og Jeffrey Klaehn (2010) nøye gjennom debatten om propagandamodellen. Tilgjengelig: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1751-9020.2010.00275.x/abstract>

2010: 222). I mitt tilfelle vil jeg argumentere for at propagandamodellen, sammen med de andre teoriene beskrevet i dette kapittelet, komplementerer hverandre på en måte som gir mulighet for fruktbar analyse av pressen, særlig i forhold til dekning av krig og konflikt. Propagandamodellen beskjeftiger seg med tolkningsrammer og kildenes makt over disse. I tillegg tar den for seg problemet om hvordan denne kildebruken bidrar til å opprettholde konsensusen man finner blant makteliten. En av hovedhensiktene med propagandamodellen er å forklare faktorer og krefter som påvirker hvilke ofre i krig som blir fremstilt som verdige og uverdige i amerikansk media (Herman & Chomsky 1988: 37). Ved å introdusere disse begrepene, mener jeg den komplementerer de andre teoriene i forhold til en analyse av pressens dekning av ofre krigen i Afghanistan.

2.5 Peace Journalism – den alternative vei?

Ifølge fredsforsker Johan Galtung er det to måter å se en konflikt på. The low road, som han hevder er den dominerende måten i media, ser en konflikt som konkurranse på en sportsarena hvor vanligvis to konkurrenter kjemper om å nå sine mål. Alternativet er the high road, hvor man ser på konflikten som selve problemet. Man ser ikke på konflikten som en kamp mellom en vinner og en taper, men forsøker heller å finne ut hva konflikten egentlig dreier seg om. Dette gjør man ved å identifisere de dypere historiske røttene til konflikten, i tillegg til å rette fokuset mot nye kreative ikke-voldelige løsninger på konflikten (Galtung 2002: 259-260). De to måtene å se en konflikt på, representerer henholdsvis War Journalism og Peace Journalism.

Ideen bak Peace Journalism fikk Galtung på 1970-tallet da han påpekte at krigsjournalistikken hadde mange likhetstrekk med sportsjournalistikken. Konflikter ble presentert som en vinn eller tap-situasjon mellom to konkurrenter, en orientering han kalte zero-sum-orientering (Lynch og McGoldrick 2005: 22). Innenfor Peace Journalism-tradisjonen ønsker man å se konflikt og krig som et problem i seg selv, og promotere ikke-voldelige fremgangsmåter å løse konflikter på. Lynch og McGoldricks definerer Peace Journalism på følgende måte:

Peace Journalism is when editors and reporters make choices – of what stories to report and about how to report them – that create opportunities for society at large to consider and value non-violent responses to conflict. (Lynch & McGoldrick 2005: 5)

Peace Journalism kan fungerer både som en normativ metode til akademisk bruk, og som en sjekkliste for krigsjournalister. Galtung har utviklet en modell med fire hovedpunkter, som bygger på dikotomien mellom War Journalism og Peace Journalism (vedlegg 1). Jake Lynch og Annabel McGoldrick har gjennom boken *Peace Journalism* (2005) brukt Galtungs modell

som utgangspunkt for å vise hvordan Peace Journalism kan gjennomføres i praksis.

Gjennom Peace Journalism-modellens fire hovedpunkter forsøker Galtung å identifisere hva som karakteriserer Peace- og War Journalism. War Journalism er 1) voldsorientert, 2) propagandaorientert, 3) eliteorientert og 4) seiersorientert, mens Peace Journalism er 1) fredorientert, 2) sannhetsorientert, 3) personorientert og 4) løsningsorientert (Galtung 2002: 261). Det første punktet i Peace Journalism innebærer blant annet at man identifiserer flere parter, målsetninger og temaer i konflikten, gir en stemme til alle parter samt at alle i konflikten menneskeligjøres. War Journalism er på den andre siden fokusert på to parter med ett mål (å vinne), journalistikken har et «oss mot dem»-fokus og innebærer en dehumanisering av «de andre». I forhold til propaganda vil Peace Journalism søke å avsløre løgner fra alle sider av en konflikt og belyse informasjon som partene forsøker å holde skjult. War Journalism avslører løgnene til «de andre», men bidrar til å dekke over «våre» hemmeligheter. Tradisjonell krigsjournalistikk kan, ifølge Peace Journalism-skolen, betraktes som War Journalism, hvor journalisten ikke reflekterer over at mediene brukes bevisst av de stridende partene, og at de ukritisk viderefremidler propaganda, som i verste fall kan bidra til å eskalere konflikten (Ottosen 2007: 2).

Peace Journalism ønsker å fokusere på alle ofre i en krig, og spesielt sivile ofre. War Journalism prioriterer omtale av «våre ofre», ofte i form av soldater som fremstilles som helter. Slik sett står Peace Journalism-modellen godt sammen med Herman og Chomskys modell, med tanke på propaganda og krigens verdige og uverdige ofre. Peace Journalism krever at man fokuserer på de som tradisjonelt sett er krigens uverdige ofre. Samtidig kan man si at Herman & Chomskys funn i *Manufacturing Consent* i stor grad representerer hva som regnes som War Journalism. Dette kommer tydelig frem gjennom dobbeltmoralen ved at «vår» side fremstilles som moralsk høyverdige og rettferdige, mens «de andre» fremstilles som onde og aggressive.

Galtung presenterer to hovedargumenter for hvorfor det er behov for Peace Journalism. Med tanke på de enorme lidelsene som følger med moderne krigføring, mener Galtung et fokus på å løse en konflikt, heller enn å vinne den, kan redusere faren for menneskelig lidelse. I tillegg vil Peace Journalism ifølge ham gi et mer realistisk bilde av hva som foregår i verden (Galtung 2002: 262).

What is described as 'war journalism' reflects the warrior logic of a world of states pitted against each other, with international conflict and war being matters of states and statesmen, not to be touched by the common folks. (Galtung 2002: 263)

2.5.1 Kontroverser rundt Peace Journalism

Peace Journalism som journalistisk metode og normativ teori er imidlertid ikke ukontroversiell. Kritikken går blant annet ut på at Peace Journalism rokker ved et av journalistikkens viktigste idealer – objektivitetsidealet. Andre mener Peace Journalism gjør journalistene til aktive aktører i konflikter, en rolle de mener journalister ikke skal ta. BBC-reporter David Lyon (2007) går i artikkelen «Good journalism or peace journalism?» hardt ut mot Peace Journalism som konsept, og spesielt mot Lynch og McGoldricks nevnte bok om emnet. Lyon hevder at «the opposite of peace journalism is good journalism» og at «peace journalism is at best meaningless, and at worst a uniquely and misleading prescription for journalism in general, and broadcast journalism in particular» (Lyon 2007: 2). Han mener journalister alltid skal søke å nå frem til sannheten, eller i det minste være sannferdig. Og til tross for at det i forbindelse med konflikter ikke kan finnes én sannhet, er selve jakten på sannheten et mål i seg selv. Mens man strekker seg etter den uoppnåelige sannheten, er objektivitet verktøyet journalistene skal bruke på ferden (ibid.: 4).

On this analysis, if we accept that objectivity is at least a worthy aspiration, even though not a tool to achieve the whole truth, then peace journalism fail a key test by imposing other expectations onto journalists. (Lyon 2007: 5)

Lyon mener også at forskning som viser at mediene ukritisk presenterer egne myndigheters holdninger, delvis kan forklares med at reportere «deler språk og forventning med sitt publikum» (Lyon 2007: 4). Dette er ifølge Jake Lynch en problematisk holdning fordi propagandaens misjon nettopp er å forme folks felles språk og forventninger, og gjennom dette skape vedtatte sannheter (Lynch 2007: 3). Med andre ord mener han Lyons kritikk ikke holder vann da den ikke tar høyde for at journalister i forbindelse med krig og konflikt er utsatt for propaganda. Lynch hevder det er umulig å ha fruktbare diskusjoner om medias rolle i konfliktsituasjoner uten å ta hensyn til propagandaspørsmålet (ibid.). I forhold til dette aspektet mener Norhrstedt og Ottosen (2010: 4) at Lyons kritikk har et naivt utgangspunkt ved at den går ut fra at journalister starter med blanke ark i krig- og konfliktsituasjoner. At Lyon ikke tar hensyn til propaganda fra de forskjellige aktørene i konflikter, viser at han ikke er i stand til å se hvilke vanskelige utfordringer journalister i krigsområder møter (Norhrstedt og Ottosen 2010: 3). Deres utgangspunkt er derfor at Peace Journalism-modellen kan fungere som en veiledende sjekklister både for journalister og forskere som arbeider i et område hvor man blir utsatt for propaganda.

I forhold til journalistikkens objektivitetsideal, mener Peace Journalism-skolen at dette

idealet i utgangspunktet er problematisk. Det blir blant annet diskutert av Annabel McGoldrick (2006) i artikkelen «War Journalism and 'objectivity'» hvor hun skriver at krigshandlinger innenfor War Journalism blir sett på som en rasjonell handling, og gjerne som den eneste løsningen på en konflikt. Hun spør hvordan man kan ta et standpunkt om at voldshandlinger er eneste utvei og samtidig regnes som objektiv, mens man motsatt bryter med idealet om man ser på vold som problematisk (McGoldrick 2006: 3). Hun mener svaret er at det journalister anser for å være objektiv journalistikk, inneholder konvensjoner som gjør nyheter predisponert til fordel for War Journalism. Lynch & McGoldrick (2005: 209) hevder å ha avslørt tre aspekter som medfører at nyheter som hevder å være objektive, i virkeligheten oppildner til videre voldshandlinger; 1) forkjærligheten til offisielle kilder, 2) at man er mer opptatt av hendelser enn lengre prosesser og 3) at man har en tendens til å forenkle konflikter ved å presentere dem som en kamp mellom to parter. Med andre ord mener de at hva mange oppfatter som objektiv journalistikk, egentlig ikke er det, og at idealet i seg selv er problematisk, fordi det foretas flere subjektive valg i løpet av nyhetsproduksjon.

Både Lyon (2007) og medieprofessor Thomas Hanitzch (2007) kritiserer Peace Journalism-skolen for å kreve at journalister inntar en aktiv deltakelse i en konflikt (Hanitzch 2007: 7). Og selv om sistnevnte mener Johan Galtung gjennom modellen lanserer flere gode poenger, mener han dette like gjerne kan gå under det som regnes som god journalistikk. Dette fordi mange av prinsippene ved Peace Journalism er; «the very essence of excellence in journalism and are deeply embedded in good and many-sided journalism» (ibid.). Det være seg å presentere bakgrunnsinformasjon ved konflikter, å gi en stemme til alle parter i konflikten, å avsløre løgner, samt rapportere om sivile lidelser (ibid.).

Jeg har ikke til hensikt å ta et klart standpunkt i forhold til Peace Journalism som konsept, men erkjenner at flere av punktene i Galtungs modell kan sies å være det man kaller «god journalistikk». Likevel finner jeg modellen fruktbar i mitt tilfelle, da den punktvis dikotomiseringen mellom Peace Journalism og War Journalism gir en god oversikt i analysen av tekster som omhandler dekning av hendelser i en krig.

III Metodisk tilnærming

I metodekapittelet vil jeg presentere avisene i utvalget mitt, hvordan utvalget er foretatt og hvordan det er registrert. I tillegg vil jeg forklare hvilke metoder jeg har tatt i bruk i analysen, samt argumentere for hvorfor disse metodene er fruktbare i forhold til problemstillingene.

4.1 Empirisk materiale

Jeg har valgt et komparativt perspektiv i analysen på flere områder. Først ved å velge flere aviser, deretter ved å analysere dekningen av tre ulike hendelser. Fordelen med dette er at det gir muligheter til å studere likheter og forskjeller mellom avisene, og kartlegge dekning av flere enkeltstående hendelser (Allern 2001: 72). Det finnes likevel ulemper med en slik tilnærming. Ved å begrense analysen til tre spesifikke hendelser, kan jeg bare si noe om disse hendelsene. En analyse med et mer historisk perspektiv, kunne gitt svar på hvordan dekningen foregår over lengre tid, noe som trolig ville gitt interessante funn. En komparativ analyse av tre hendelser som denne, ville imidlertid blitt for stort for oppgavens omfang. Kildene i utvalget er avisartikler fra avisene Aftenposten, VG, Dagbladet, Klassekampen, Oppland Arbeiderblad og NTB. Ved å velge et stort antall aviser, mener jeg at jeg kan få et bredt overblikk over norsk presses dekning av de nevnte hendelsene. Jeg har valgt å analysere artikler fra avisenes papirutgaver. En analyse av alle artikler både fra avisenes nett- og papirutgaver, ville blitt for omfattende for oppgaven. Og til tross for at mange i dag får sine daglige nyhetsoppdateringer fra nettet, og avisene opplever opplagsfall, selges det fremdeles et betydelig antall aviser i Norge. Statistisk Sentralbyrås analyse av avisvaner viste at 66 prosent av norske menn og 64 prosent av norske kvinner leste papiraviser en gjennomsnittsdag i 2009 (SSB 2009). Derfor er det rimelig å anta at mange fremdeles tyr til papiravisen som hovedkilde for oppdateringer på nyhetsfronten.

- *Aftenposten* er inkludert fordi dette i flere år har vært Norges største abonnementsavis. I denne oppgaven er det morgenutgaven som er gjenstand for analyse. Avisen er riksdekkende og tok i 2010 over tronen fra VG som landets største avis, med et opplag på 239.831.

- *Verdens Gang* har de siste tiårene hatt en spesiell status i den norske avisfaunaen, blant annet ved at avisen i mange år var Norges største avis. VG er også riksdekkende, og er Norges nest største avis, og største løssalgssavis. Et annet interessant aspekt ved VG er at avisen ble startet av medlemmer av Milorg etter andre verdenskrig, og har historisk stått last og brast med både norsk NATO-medlemskap, allianseforholdet til USA og myndighetenes sikkerhetspolitiske tradisjoner (Ottosen 2009: 19). Dette kom senest til uttrykk i en

kommentar fra politisk redaktør, Hanne Skartveit, i forbindelse med utdelingen av Krigskorset med sverd til tre norske soldater 8.mai 2011 (Skartveit 2011). Dette er viktig å ha i bakhodet i en analyse av VGs dekning av krigen i Afghanistan, hvor man muligens kan forvente at avisen følger den samme konsensusorienterte utenrikspolitiske linjen, som man finner blant partiene på Stortinget. VG hadde i 2010 et opplag på 233.295.

- **Dagbladet** er en av Norges største riksdekkende aviser, og regnes ofte som VGs hovedkonkurrent. Avisen var tidligere kjent som den fremste norske radikale kulturavis, men har de senere år fått kritikk for å bli mer tabloid og sensasjonsorientert og mer lik VG. Avisen er også ekstra interessant å se på i forhold til Chora-saken som jeg analyserer i denne oppgaven. Avisen hyret inn frilansjournalist Ander Sømme Hammer, som er bosatt i Kabul, til å dekke hendelsen. Han fikk frie tøyler av Dagbladet til å reise til området og forsøke å spore opp familien til den drepte afghaneren (Hammer 2010a: 277). Dermed var Dagbladet den eneste avisen som dekket denne saken fra Afghanistan. Dagbladet hadde i 2010 et opplag på 98.130.

- **Klassekampen** definerer seg selv som «venstresidas dagsavis». Min interesse for se på Klassekampens dekning er at avisen fra dag én har vært kritisk til krigen i Afghanistan (Braanen 2001). I semesteroppgaven «Når en norsk soldat dør i Afghanistan», viste Stine Grønstad Skar (2008) at Klassekampens fokus etter at den norske soldaten Kristoffer Sørлие Jørgensen ble drept i 2007, var å argumentere for å hente soldatene hjem. VG og Hamar Arbeiderblad argumenterte imidlertid for at soldatene fremdeles måtte bli værende. Dette kan tyde på at Klassekampen har en annen innfallsvinkel til saker om norske soldater i Afghanistan enn de andre, større avisene, og at de benytter hendelser i Afghanistan til å øke debatten om norske deltakelse. Klassekampen hadde i 2010 et opplagstall på 14.390.

- **NTB-artikler** er hentet inn i analysen av Chora-saken og Kunduz-bombingen. De fleste norske aviser, deriblant avisene i utvalget, har NTB-abonnement. Dermed kan de publisere ferdigskrevne artikler som nyhetsbyrået produserer. NTBs dekning av en hendelse, kan fortelle noe om hvordan andre aviser prioriterer denne hendelse. Om NTB publiserer et stort antall artikler, og avisene publiserer få, kan dette tyde på en ekstra nedprioritering av hendelse, ved at avisene ikke en gang dekker hendelsene med ferdigskrevne artikler fra nyhetsbyrået. NTB tas ikke med i analysen av dekningen av de drepte norske soldatene. Da finner jeg det mer interessant å se på analysen i en lokalavis. I den kvalitative delen av analysen er NTB også valgt bort, da det er avisene det legges mest vekt på i analysen.

- **Oppland Arbeiderblad** er valgt ut i forbindelse med analysen av de drepte soldatene. Dette er den største lokalavisen i Østre Toten, hvor den drepte soldaten Trond André Bolle bodde.

Grunnen til at jeg valgte denne er at Bolle i ettertid har blitt omtalt som en av Norges største krigshelter gjennom tidene, og ble sågar tildelt Krigskorset med sverd post mortem (Bakkeli og Ege 2011). En annen årsak til at Oppland Arbeiderblad er interessant, er at Østre Toten har blitt hardt rammet i forhold til drepte soldater i Afghanistan. To av de ti norske soldatene som er drept i krigen, kommer fra Østre Toten, og innbyggerne har dermed fått føle krigens brutalitet tett på kroppen. Dette og Bolles status i Forsvaret tilsier at dette er en sak som ble omfattende dekket av avisen. Oppland Arbeiderblad hadde et opplagstall i 2010 på 25.040.

4.1.1 Utvalgsmetode

Artiklene fra Aftenposten, VG, Dagbladet og Klassekampen er hentet inn ved hjelp av Retriever/ATEKST. Oppland Arbeiderblad ligger ikke i dette systemet, og er derfor kjøpt gjennom den nettbaserte bladkiosken «Buy and Read»¹¹. Flere av avisene i utvalget gir ut forskjellige former for helgebilag, og disse bilagene er ikke inkludert.

Jeg har valgt å hente ut artikler fra datoene hendelsene først ble omtalt, og to uker frem i tid, til sammen 15 dager. Chora-drapet fant sted lørdag 25.07.2009, og ble først omtalt i NTB-artikler dagen etter, og i avisene mandag 27.07.2009. Søket i forbindelse med denne hendelsen er derfor avgrenset fra 26.07.2009 til og med 09.08.2010. De fire norske soldatene ble drept 26.06.2010, og ble først omtalt dagen etter hendelsen. Utvalget er derfor hentet fra 27.06.2010 og to uker frem i tid, til og med 11.08.2010. Bombingen i Kunduz ble omtalt samme dag som hendelsen, og utvalget er derfor hentet fra 04.09.2009 til 18.09.2009.

Artiklene ble funnet ved hjelp av søkeordet «Afghanistan» i de nevnte tidsperiodene, da jeg gikk ut fra at Afghanistan ble nevnt i alle saker om krigen. Deretter søkte jeg på kontrollordene «afghaner/afghansk», «sivil(e) afghaner(e)», «norsk(e) soldat(er)/styrker», «Forsvaret» samt provinsnavnene «Faryab» og «Kunduz». Med et så bredt søkefelt, dukket det opp artikler som ikke handlet konkret om krigen i Afghanistan, blant annet artikler hvor «Afghanistan» ble nevnt i bisetninger. Et eksempel på dette er artikler om soldatveteraner fra norske utenlandsoppdrag som truet med å levere tilbake tjenestemedaljene sine i protest mot en ny kompensasjonsordning. Slike saker ble utelatt, med mindre de direkte handlet om krigen i Afghanistan. I forbindelse med søket har jeg også kommet over faktabokser, gjengitte kommentarer fra debattforum og forskjellige utgaver av «ukens sitat»-spalter, som også er utelatt. I de fleste tilfellene tilhørte disse en hovedartikkel. Det dukket også opp noen notiser som i forbindelse med store nyhetsoppslag sto i sammenheng med en hovedartikkel. Jeg

¹¹ Bladkiosken ble anbefalt meg av en ansatt ved Nasjonalbiblioteket i Oslo da de ikke hadde utgavene av Oppland Arbeiderblad jeg etterlyste; <http://www.buyandread.com/>

valgte å regne disse for enkeltstående artikler og registrerte dem i sjangerkategorien *notis*. Årsaken til dette er at det i mange tilfeller var vanskelig å bestemme om det var en enkeltstående *notis*, eller om den sto i direkte forhold til hovedartikkelen. I stedet for å foreta skjønsmessige vurderinger ved hvert tilfelle, valgte jeg å være konsekvent. I noen få tilfeller har artikler dukket opp i to versjoner. De har i all hovedsak vært identiske, men om det har vært forskjell har jeg valgt ut artikkelen som er mest omfattende. Etter å ha hentet ut artiklene etter de nevnte kriteriene, har jeg endt opp med 486 artikler, hvorav 91 er fra ukene etter Chora-saken, 244 etter drapet på soldatene og 151 fra perioden etter Kunduz-angrepet.

4.2 Metodetriangulering

Innholdsanalyse er en fellesbetegnelse på forskningsmetoder som brukes til å kartlegge tekster, hvor man skiller mellom kvantitativ og kvalitativ analyse. I denne oppgaven vil analysen av det empiriske materialet gjennomføres ved hjelp av en kombinasjon av kvantitativ innholdsanalyse og kvalitativ tekstanalyse. Kombinasjon av flere tilnærminger kalles metodetriangulering (Johannessen et.al. 2010: 367, Østbye et.al 2007: 120).

Det finnes flere argumenter for å ta i bruk metodetriangulering. Et formål kan være å teste metodene for å se om en kommer frem til samme resultat med ulike metoder. Samtidig kan triangulering styrke tilliten til analyseresultatene hvis en kommer frem til samme resultat med ulike metoder. Et annet formål kan være, som i denne oppgaven, at man kompenserer for svakheter ved å kombinere forskjellige metoder. Dette er med på å styrke analysens validitet (Østbye et.al. 2007: 120-121). Stig Hjarvard argumenterer for kombinerings av kvantitativ og kvalitativ metode fordi det ifølge ham «verken teoretisk eller epistemologisk er noen forskjell på kvantitative eller kvalitative metoder» (Hjarvard 1997:62). I artikkelen «Forholdet mellom kvantitative og kvalitative metoder i medieforskningen» elaborerer han om hvordan medieforskning i etterkrigstiden i stor grad fokuserte på kvantitativ forskning, men at man etterhvert opplevde en kvalitativ «turn», eller endring. Inntoget til den kvalitative tilnærmingen pekte på at medietekster ikke har betydning i seg selv, og at betydningen derfor må analyseres empirisk i forhold til den sosiale interaksjonen tekstene er en del av. Og der kvalitative analyser ser på enkeltsituasjoner, er kvantitative analyser mer fokusert på fellestrekk på tvers av disse enkeltsituasjonene (ibid.: 75). Med dette sier han at de to metodene er opptatt av forskjellige dimensjoner ved den sosiale interaksjonen, og at de bidrar gjensidig med kunnskap for å forstå helheten (ibid.: 73). Ved å kombinere kvantitativ og kvalitativ metode har jeg som mål om først å kunne si noe om fellestrekk og forskjeller på tvers av dekkningen

av de tre hendelsene i Afghanistan gjennom den kvantitative analysen, for deretter å gå dypere inn i materialet i den kvalitative analysen og si noe spesifikt om enkelthendelsene.

4.3 Kvantitativ innholdsanalyse

Kvantitativ forskningsmetode omfatter analyse av et materiale som kan telles og som er kvantifiserbart, det vil si noe man kan måle. Formålet med denne tilnærmingen er å finne sammenhenger og strukturer i materialet. Ved hjelp av de kvantitative dataene man henter inn, forsøker man å finne sammenhenger mellom svarene, variabelverdiene, og om disse sammenhengene avspeiler sammenhenger i virkeligheten (Østbye et al. 2002: 157).

Kvantitativ innholdsanalyse er den kvantitative metoden jeg tar i bruk i oppgaven. Østbye et.al. (2007) definerer kvantitativ innholdsanalyse som «[...] dataregistrering og analyseteknikker som søker mot en systematisk, objektiv og kvantitativ beskrivelse av innholdet i et budskap» (Østbye et.al. 2007: 210). Systematisk vil si at man formulerer generelle regler for hvordan materialet skal behandles, og at hver tekstenhet skal kodes for hver variabel. Objektiv betyr at man i så stor grad som mulig forsøker å redusere betydningen av forskerens skjønn. Målet er at andre skal kunne komme frem til samme resultat, det som kalles intersubjektivitet (ibid.) Dermed hevder man ikke at innholdsanalysen gir den hele og fulle beskrivelsen av materialet, ei heller at den fullt ut samsvarer med virkeligheten. En avgrenset betydning av objektivitetsbegrepet innebærer bare at det skal være samsvar i kodingen av et materiale på tvers av enkeltpersoner (ibid.). Min erfaring ved arbeidet med denne oppgaven er at det ikke lar seg å gjøre foreta en kvantitativ analyse uten at forskerens skjønnsmessige vurderinger spiller inn til en viss grad, både i forbindelse med kodingen av analyse materialet og utformingen av variabelverdier. I forhold til kartlegging av kildebruk er det ikke vanskelig å telle hvor mange kilder som har blitt brukt i en artikkel, men i forbindelse med utformingen av variabelverdiene for artiklenes vinkling og kategoriseringen av disse, kreves det at man tar stilling til kvalitative egenskaper ved teksten. Innholdsanalysen åpner også for å lage variabler og kategorier som fanger opp kvalitative egenskaper ved tekstene (Østbye et al. 2007: 210) Sigurd Allern skriver at en innholdsanalyse må ha teoretisk relevans ved at den kan belyse problemstillinger og hypoteser, om den i det hele tatt skal ha noen verdi. Han hevder dette i seg selv forutsetter en kvalitatif vurdering (Allern 2001b: 77).

Styrken ved denne metoden i mitt tilfelle, er at den gir muligheten til å undersøke hvordan hver av hendelsene har blitt prioritert i avisene. Kvantitativ innholdsanalyse gir med andre ord muligheten til blant annet å identifisere tematisk prioritering, bruk av kilder og underrapportering på en kvantitativ måte (Ottosen 2005:99). Metoden er også valgt fordi den

egner seg godt både til å beskrive innholdet i flere medier, og til å kartlegge hvordan en bestemt sak eller tema er behandlet (Østbye et.al. 2007: 211). Ved å se på flere avisers dekning av tre forskjellige hendelser i Afghanistan, ønsker jeg å kunne gi en nøye beskrivelse av hvordan hendelsene ble dekket og hvordan de ble prioritert i de forskjellige avisene. Videre ønsker jeg å finne likheter og forskjeller ved hvordan hendelsene ble dekket, samt vurdere dekningen opp mot oppgavens teoretiske bakteppe.

4.3.1 Variabler

Jeg brukte statistikkprogrammet PASW Statistics¹² for å registrere de kvantitative dataene. Utvalgsenheten er avisartikkel, og hver artikkel er kodet som én enhet uavhengig av størrelse. Dette kan være en svakhet fordi store nyhetssaker eller reportasjer noen ganger er brutt opp og dermed inneholder flere elementer (Allern 2001b: 84). I slike tilfeller kunne en mulighet være å registrere det som én artikkel. Jeg valgte å registrere hver artikkel for seg, da det de få gangene problemstillingen kom opp dreide seg om notiser. Siden artiklens sjangre også registreres, faller disse i notiskategorien. Variablenes verdier er operasjonalisert etter bestemte regler, som er beskrevet i en kodebok (vedlegg 2). Der er det klargjort hva verdiene omfatter. Kodeboken er det viktigste hjelpemiddelet for at kodingen skal være pålitelig (ibid.).

Innholdsanalysen er preget av at jeg ønsker å kartlegge hvordan de forskjellige hendelsene prioriteres i avisenes totale Afghanistan-dekning. Derfor har jeg tatt i bruk flere variabler som kan si noe om dette. Først og fremst er det antallet artikler. Dette undersøker jeg ved hjelp av variabelen tema. Denne variabelen kan imidlertid ikke si alt om hvor mye plass sakene får tildelt, da artikler varierer i størrelse. Ved hjelp av variabelen sjanger, kan bildet av avisenes prioriteringer utvides. Sjangeren reportasje bygger for eksempel på tilstedeværelse, og en stor andel reportasjer sier derfor at avisene har sett på saken som så viktig at man har sendt medarbeidere til området. Om artiklene er produsert av redaksjonen, eller om den er hentet fra et nyhetsbyrå, vil også bli tatt med. I tillegg har jeg valgt å inkludere artiklens volum. Ved å inkludere volummål registrerer man om det er snakk om en stor eller en liten artikkel, og ved å sette dette opp mot artiklens tema og sjanger, kan man få et godt inntrykk av hvilke innholdskategorier som dominerer (Østbye et.al. 2007: 219-220).

Som problemstillingene forteller, og som nevnt i innledningen, er denne oppgavens hovedfokus å analysere avisenes dekning av hendelser hvor norske soldater er involvert. Kunduz-bombingen er som nevnt tatt med som en kontrollcase,. Siden dekningen av Chora-

¹²PASW (Predictive Analytics Software) er det som tidligere var kjent som SPSS.

drapet og de norske soldatene er hovedfokus i oppgaven, vil analysen være noe mer omfattende i forhold til disse hendelsene. Variabelen *Kildebruk* er for eksempel forbeholdt Chora-saken. Årsaken til at den ikke er tatt med i analysen av De norske soldatene, er på grunn av norske myndigheters og Forsvarets rolle i hendelsene. Etter at de norske soldatene ble drept, hadde myndighetene og Forsvaret rollene som henholdsvis oppdrags- og arbeidsgiver, og vil av den grunn naturlig nok bli omfattende brukt som kilder. Rollen i Chora-saken var imidlertid annerledes. Da representerte Forsvaret og myndighetene den siden som hadde drept en sivil person, den parten som potensielt hadde noe å tape på at hendelsen fikk omfattende dekning. Med bakgrunn i problemstillingene og det teoretiske bakteppet, blir det derfor mer interessant å analysere kildebruken i dekningen av denne hendelsen.

Variabelen *Vinkling* er derimot forbeholdt analysen av dekningen av de drepte norske soldatene. Dette fordi det kan bidra til å kartlegge hvordan soldatene og krigen generelt ble fremstilt i avisene, og hvilke aspekter ved hendelsen de forskjellige avisene fokuserer på. Jeg hadde opprinnelig tenkt å gjennomføre en analyse av vinklingen i forbindelse med Chora-saken, men dette ble valgt bort grunnet beskjedne dekning av hendelsen. At jeg har valgt å analysere forskjellige aspekter ved hendelsene, kan fremstå som en svakhet ved analyse, men jeg mener likevel at dette er et riktig valg i forhold til oppgavens problemstillinger. I det følgende vil jeg kort gå inn på de forskjellige variablene. Operasjonaliseringsreglene for variabelverdiene er nøye beskrevet i kodeboken som er vedlagt oppgaven (vedlegg 2);

Sjanger

Ifølge Sigurd Allern er sjangrene «[...] et sett av normer om artiklens innhold og form, og disse normene eller kodene er ikke bare av betydning for journalisten, men også for leseren» (Allern 2001b: 102). Sjangerbruken kan fortelle en del om prioriteringene i en avis. Om det publiseres et stort antall notiser og få nyhetsartikler og reportasjer, kan det være et tegn på at temaet ikke er et høyt prioritert stoff i redaksjonen. Samtidig kan en stor andel reportasjer tyde på det motsatte, da reportasjen bygger på journalistens tilstedeværelse, og at avisen dermed har valgt å sende en journalist for å dekke saken (Bech-Karlsen 2002: 22). Grensene mellom sjangrene kan være flytende, og kan være vanskelig å trekke (Allern 2001b: 102). Men ved hjelp av kodeboken, har ikke jeg møtt på store problemer i kodingen av sjanger. Variabelen *sjanger* har verdiene *nyhet*, *reportasje*, *leder*, *kommentar*, *kronikk*, *leserbrev* og *notis*. I tillegg har jeg verdien *annet*, for artikler som ikke passer i de øvrige variabelverdiene.

Tema

For å kartlegge hvordan avisene dekker hendelser fra Afghanistan, og hvordan hendelsene er prioritert i forhold til annen dekning fra krigen, blir artiklene registrert i forhold til *tema*. På

denne måten kan jeg både finne ut hvor stort antall artikler avisene skrev om hendelsene, og hvor stor andel av den totale Afghanistan-dekningen hendelsene utgjorde i de aktuelle periodene. Kodingen av tema er et eksempel på at man må ta hensyn til kvalitative egenskaper ved tekstene, og hvor skjønnsmessige vurderinger til en viss grad spiller inn. Registreringen har foregått ved at jeg ved hjelp av artikkelens tittel, ingress, brødtekst og bilde, har vurdert temaet ut fra kategorier satt opp på forhånd, og som beskrives i kodeboken. De samme variabelverdiene ble brukt i kodingen av alle casene, bortsett fra den første verdien, altså artikler som direkte omtaler de aktuelle casene. Artiklene for variabelen *Tema* er kodet med følgende variabelverdier; 1) *Chora-drapet / De drepte norske soldatene / Kunduz-bombingen*, 2) *Sivile ofre*, 3) *Norge i Afghanistan*, 4) *NATO/USA i Afghanistan*, 5) *Drepte ISAF-amerikanske soldater*, 6) *Drepte opprørere*, 7) *Taliban*, 8) *Afghansk politikk* og 9) *Annet*.

Volum

Den vanligste metoden for å måle volum, er å se på artiklenes spaltecentimeter (ibid.). I dagens avisverden kan imidlertid spaltene variere i bredde. Derfor valgte jeg bort denne metoden. Da alle artiklene, bortsett fra Oppland Arbeiderblad, er hentet gjennom Retriever/ATEKST, ble det mest hensiktsmessig å telle antall ord i artiklene. Retriever/Atekst informerer om hvor mange ord en artikkel inneholder, men jeg fant etter hvert ut at tallene Retriever/Atekst opererer med, innebærer ord som ikke er en del av artikkelen – dette være seg byline, dateline, dato og under hvilken kategori i avisen artikkelen har stått på trykk. Jeg valgte å kun inkludere det journalistiske innholdet i form av overskrift, ingress og brødtekst. Ordene ble talt ved at jeg kopierte artiklene fra Retriever/ATEKST til Microsoft Word. I analysen blir artiklene kategorisert i forhold til tre variabelverdier; *liten*, *mellomstor* og *stor*. Artikler med mindre enn 300 ord kodes som *liten*, artikler med mellom 301 og 700 ord kodes som *mellomstor*, mens artikler med 701 ord og mer, kodes som *stor*. I ettertid har jeg funnet ut at jeg heller kunne ha målt artikkelens areal. På denne måten kunne jeg ha fått med størrelsen på overskriftene og arealet på bildene som er brukt i artiklene.

Forsidehenvising

Avisenes førsteside fungerer som et blikkfang for å få folk til å kjøpe avisen, spesielt for løssalgavisene. Oppslagene er dels styrt av en markedsvurdering, hvor forsiden blir redigert ut fra hva redaksjonen tror vil selge best. Samtidig forteller forsiden hva redaksjonen regner som de viktigste sakene den aktuelle dagen (Allern 2001b: 120-121). Forsidehenvising er kun registrert i artiklene som falt under temakategori 1) *Chora-drapet / De drepte norske soldatene / Kunduz-bombingen*, da det er disse hendelsene som er hovedfokus for analysen.

Bruk av nyhetsbyrå

En god indikasjon for å se om en avis prioriterer en sak, kan være å se hvordan de støtter seg til NTB-artikler. NTB sender ferdigskrevne artikler til redaksjonene, og om en hendelse primært er dekket ved hjelp av NTB-artikler, indikerer det at avisen har nedprioritert hendelsen. Samtidig kan få egenskrevne artikler, og manglende bruk av NTB også tyde på ytterligere nedprioritering fra avisens side. Artiklene er kodet som *Egenprodusert*, *NTB/nyhetsbyrå* eller *Kombinasjon*.

Kilder

Som nevnt er kategorisering av kildebruk forbeholdt deknningen av Chora-saken. Etter å ha registrert alle kildene i artiklene fra perioden etter Chora-drapet, sto jeg igjen med 16 kilde-typer. Interessen min for kildene er imidlertid først og fremst i artiklene om selve hendelsen, altså artiklene kodet med tema *Chora-saken*. Derfor er ikke alle kildene presentert i tabellen i analysen. Kildene som er representert i artiklene om Chora-saken er følgende; *Forsvaret*, *Ekspert/Forsker*, *Norsk politiker*, *Afghansk politiker*, *Sivile/pårørende*, *Journalist*, *FN*.

Vinkling

I deknningen av de drepte norske soldatene, har jeg sett på hvordan artiklene vinkles. Det er nyhetsartiklene, reportasjene og notisene innenfor temavariabelen *De drepte soldatene og Norge i Afghanistan*, som vil bli presentert i analysen. Jeg har på forhånd satt opp variabel-verdiene som vil undersøkes; 1) *Soldatene fremstilles som helter*, 2) *Soldatene fremstilles som ofre*, 3) *Soldatene fremstilles som krigsaktører/legitime mål*, 4) *Sorgreaksjon fra Forsvaret/politikere*, 5) *Sorgreaksjon fra venner/pårørende/sivile*, 6) *Kritisk til norsk deltakelse*, 7) *Støttende til norsk deltakelse*, 8) *Nøytral i forhold til norsk deltakelse*, 11) *Annet*.

4.3.2 Reliabilitet og validitet

Reliabilitet betyr pålitelighet og gjelder kvaliteten i innsamlingen, bearbeidelsen og analysen av data. Sagt på en annen måte går det på hvorvidt behandlingen av data er nøyaktig og pålitelig, sett fra et metodisk perspektiv (Østbye et al. 2002: 40). Reliabiliteten bestemmes av hvordan målingene som leder frem til tallene i datamatriksen er utført, og sikter til nøyaktigheten i de ulike operasjonene i denne prosessen (Hellevik 1999: 184).

En betingelse for at analysen får høy reliabilitet er at registreringsarbeidet og kodingen er pålitelig. Jeg har benyttet en kodebok som utgangspunkt, og lagt vekt på utforme klare, presise regler for hvordan materialet skal behandles. Men kodingen bør også gjennomgå en ytterligere kvalitetssikring. Det finnes varierende syn på hvordan en slik kvalitetssikring skal gjennomføres. Én måte å gjøre dette på er gjennomføre en ekvivalenstest, som vil si at ulike kodere registrerer materialet, før man deretter sammenligner resultatet. Kimberly Neuendorf

mener minst to kodere må til om man skal oppnå høy reliabilitet i en innholdsanalyse (2002: 142). Om to personer koder materialet og man kommer frem til samme resultat, vil det si at man har god intersubjektivitet (Bergström og Boréus 2005: 36). På grunn av ressursbegrensninger i denne oppgaven, var det ikke mulig å gjennomføre en ekvivalenstest. En annen måte å sikre at kodingen er nøyaktig nok, er å gjennomføre en stabilitetstest. Det gjøres ved at samme forskeren koder materialet to ganger. Da må man imidlertid passe på at det går tilstrekkelig tid mellom de to målingene, slik at forskeren ikke husker resultatene fra første koding (Hellevik 1999: 184). Om det er høy stabilitet mellom de to målingene, betyr det at undersøkelsen har en tilfredsstillende intrasubjektivitet (Bergström og Boréus 2005:36).

Jeg har kodet deler av materialet i denne oppgaven ved to ulike anledninger. Kodingen ble gjennomført med seks måneders mellomrom. Ideelt sett burde det gått noe lengre tid fra første til andre gangs koding. Da det er dekningen av tre spesifikke hendelser som er hovedfokus i denne analysen, så jeg det ikke som nødvendig å kode hele Afghanistan-dekningen i de tre periodene på nytt, bortsett fra i forhold til variabelen *tema*. Hele utvalget, 486 artikler, ble kodet på nytt i forhold til temainndelingen. Det gav et samsvar på 95,67 prosent. Avviket bestod først og fremst i mellom kategoriene *De norske soldatene* og *Norge i Afghanistan*. Deretter kodet jeg alle artiklene som under temavariabelen var kategorisert som *Chora-saken* (25 artikler) og *Kunduz-bombingen* (21 artikler) på nytt. I casen om de drepte soldatene ble alle artiklene i temakategoriene *De drepte soldatene* (103 artikler) og *Norge i Afghanistan* (78 artikler) kodet på nytt. Dermed er i alt 227 (46,7 prosent) av 486 artikler kodet ved to anledninger. Kodingene hadde et samsvar på 92,4 prosent. Et samsvar på 80 prosent regnes som tilstrekkelig (Hellevik 1991).

Det sies at kvantitativ analyse har sin styrke når det gjelder høy reliabilitet, mens kvalitativ analyse gjerne sikrer høy validitet. Validitet kan grovt sett oversettes med gyldighet, bekreftbarhet eller troverdighet, det vil si om dataene og analysen er relevant i forhold til problemstillingen (Østbye et.al. 2007: 25). Metodetriangulering er en måte å styrke oppgavens validitet, da den ene metoden kan veie opp for eventuelle svakheter ved den andre.

4.4 Kvalitativ tekstanalyse

I den andre delen av analysen går jeg i dybden på utvalgte artikler. Da Chora-drapet og de drepte norske soldatene er hovedfokus i oppgaven, er det artikler fra disse hendelsene som er gjenstand for dybdeanalyse. I hvert av casene velger jeg ut én lederartikkel og én nyhetsartikkel eller reportasje fra hver avis. NTB-artikler inkluderes ikke, da avisene er hovedfokus. Kapittelet er bygd opp slik at jeg først tar for meg lederartiklene i Chora-saken. Det var

imidlertid ikke alle avisene som skrev ledere om hendelsen, og følgelig er ikke alle avisene representert i den delen av analysen. Deretter analyserer jeg utvalgte artikler om Chora-saken, én fra hver avis i utvalget. Analysen av deknningen av de norske soldatene er gjort på samme måte, ved at jeg først analyserer ledere fra hver avis i utvalget, før jeg deretter tar for meg utvalgte artikler. VG skrev flere lederartikler om denne hendelsen, og jeg har derfor valgt ut den lederen jeg mener er mest dekkende for avisens dekning. De utvalgte artiklene i begge casene er valgt på samme måte, hvor jeg ut fra en skjønsmessig vurdering har valgt en artikkel jeg mener er dekkende for den aktuelle avisens totale dekning.

Lederartiklene ser jeg som interessante fordi det er her avisen uttrykker sin mening (van Dijk 1998: 21). En leder forteller derfor at hendelsen anses som viktig i den aktuelle avisen. Samtidig er lederne et godt utgangspunkt for å finne ut av hvilke tolkningsrammer en avis plasserer en hendelse, og hvor man kan få innblikk i avisenes verdensbilder og eventuelle ideologiske bindinger. Særlig i forhold til oppgavens andre problemstilling, om hvordan avisene fremstiller Norges rolle i Afghanistan, vil lederne være et godt utgangspunkt å lete.

Målet med den kvalitative analysen er å finne svar på spørsmål hvor den kvantitative analysen ikke strekker til. Det finnes ikke én spesifikk måte å gjennomføre en kvalitativ tekstanalyse på, men det er vanlig å sammenligne tekstanalysen med en dialog, hvor forskeren, med bakgrunn i teoretiske perspektiver, stiller spørsmål til teksten (Østbye et.al. 2007: 68). I tekstanalysen håper jeg å finne ytterligere svar på problemstillingene mine. Den kvantitative innholdsanalysen bidrar til en viss grad med tanke på den første problemstillingen, men tar først og fremst for seg avisenes prioritering av de forskjellige casene. I dybdeanalysen ønsker jeg blant annet å finne ut hvordan norske soldater og sivile afghanere blir fremstilt i avisene. I Chora-saken vil jeg undersøke hvordan journalistene forholder seg til Forsvaret og norske myndigheter som kilder, all den tid de representerer den ene parten i hendelsen. Hvordan avisenes dekning preges av kildene kan også fortelle noe om hvilke tolkningsrammer avisene setter hendelsen i, og hvordan disse eventuelt påvirkes av kildene.

Den andre problemstillingen i denne oppgaven tar for seg hvordan avisene fremstiller Norges rolle i Afghanistan. Etter å ha fulgt med på området over lengre tid, har jeg en mistanke om at fremstillingen i stor grad varierer mellom avisene. Hvordan avisene fremstiller Norges rolle og motivasjon for deltakelse i krigen, og om denne korrelerer med norske myndigheters fremstilling, kan bidra til å belyse avisenes resterende dekning av casene, samt om avisene bidrar til videreføring av utenrikspolitisk konsensus.

Da denne analysen er en komparativ analyse med flere case, et bredt teorigrunnlag og et relativt stort antall tekster som varierer både i sjanger og i størrelse, mener jeg det mest

hensiktsmessige er å ikke binde seg til én spesifikk metode, men konstruere en egen måte å gjennomføre analysen på. Tekstanalysen er derimot ikke tatt helt ut av det blå, men inspirert av den diskursanalytiske tradisjon, da spesielt Norman Faircloughs kritiske diskursanalyse. Jeg vil derfor i et følgende gå litt inn på diskursanalysetradisjonen for å klargjøre hvorfor jeg mener det er hensiktsmessig å ta utgangspunkt i denne.

4.4.1 Faircloughs kritiske diskursanalyse

Begrepet *diskurs* omhandler en idé om at språket er strukturert i forskjellige mønstre. Menneskers utsagn følger disse mønstrene når språket brukes innenfor forskjellige sosiale områder. Michael Foucault la grunnlaget for diskursanalysen slik man kjenner den i dag. Ut fra et sosialkonstruksjonistisk utgangspunkt mente han at kunnskap ikke er et speilbilde av virkeligheten, men en diskursiv konstruksjon. Det vil si at regler for hva man kan si og ikke si, hva som er sant og ikke, skapes diskursivt (Jørgensen og Phillips 1999:21). Jørgensen og Phillips definerer diskurs som «en bestemt måte at tale om og forstå verden (eller et utsnit af verden) på» (Jørgensen og Phillips 1999: 9). Utgangspunktet er at diskursene er med på å danne virkeligheten, at man ikke kan nå virkeligheten utenom dem. Derfor er det diskursen i seg selv som er gjenstand for analysen i en diskursanalyse (ibid.: 31).

Diskursanalyse vil dermed si at man analyserer mønstrene språket er strukturert i. Sagt på en annen måte vil diskursanalyse være en analyse av hvordan en tekst er tilpasset en bestemt kontekst, og hvilke tenke-, tale-, handlings- og væremåter denne teksten uttrykker i den aktuelle konteksten (Hågvar 2007: 18). Et viktig utgangspunkt er at man går ut fra at vår måte å tale på ikke nøytralt avspeiler identiteter, verden og sosiale relasjoner, men spiller en aktiv rolle i å skape og forandre dem (Jørgensen og Phillips 1999: 9). Her bygger diskursanalytisk tilnærming på strukturalistisk og poststrukturalistisk språkfilosofi, hvor det hevdes at menneskers adgang til virkeligheten skjer gjennom språket, og at den fysiske verden får betydning gjennom diskurser (Jørgensen og Phillips 1999: 17). Dette betyr ikke at en fysisk verden ikke finnes uten språket, men at hendelser får betydning gjennom en diskurs. En fysisk hendelse, for eksempel at noen blir skutt og drept i Afghanistan, er en begivenhet som er et materielt faktum. Men når hendelsen skal settes inn i en meningsgivende sammenheng, vil den knyttes til ulike diskurser. Begivenheten i seg selv kan forklares på flere måter, fra flere forskjellige perspektiver eller diskurser. Måten man omtaler hendelsen på, gjenspeiler vår forståelse av den. Derfor kan man si at språket ikke er en avspeiling av en eksisterende virkelighet, men at språket er med på å konstituere virkeligheten (ibid.: 18).

Faircloughs kritiske diskursanalyse er kritisk i den forstand at den ser det som sin

oppgave å avsløre den diskursive praksis' rolle i opprettholdelsen av den sosiale verden, blant annet sosiale relasjoner som innebærer ulike maktforhold. Formålet er å bidra til sosial forandring i retning av mer like maktforhold i kommunikasjonsprosessene og i samfunnet som helhet (Jørgensen og Phillips 1999: 76). Det kritiske utgangspunktet passer godt inn i min analyse, da teoriene i det foregående kapittel også er kritiske til pressens dekning, spesielt dekning av kriger, og er opptatt av forandring. Flere av teoriene påpeker aspekter ved pressen som fører til at den ikke fungerer tilfredsstillende. For eksempel Herman og Chomskys propagandamodell, verdige og uverdige ofre, og Peace Journalism, som ser War Journalism som problematisk og Peace Journalism som et bedre alternativ. Samtidig er teoriene om at mediene ukritisk viderefremmer myndighetenes utenrikspolitiske konsensus også kritisk, i den forstand at det påpekes at mediene ikke ivaretar rollen som maktelitens voktere.

Sentralt i Faircloughs kritiske diskursanalyse er at man mener diskurser både reproducerer og forandrer kunnskap, identiteter og sosiale relasjoner, samtidig som de formes av andre sosiale praksiser og strukturer. Sagt på en annen måte ser Fairclough på diskurs som både konstituerende og konstituert, noe som skiller den fra poststrukturalistisk diskursteori, hvor diskurs anses som konstituerende (Jørgensen og Phillips 2009: 77).

Ifølge Fairclough skal man fokusere på to dimensjoner når man analyserer diskurser – den kommunikative begivenhet, som er selve teksten, og diskursordenen, som defineres som summen av diskurstypene som brukes innenfor et sosialt domene (Jørgensen og Phillips 1999: 79-80). Enhver kommunikativ begivenhet består av tre dimensjoner; 1) det er en tekst, 2) en diskursiv praksis og 3) en sosial praksis. Fairclough har utviklet en tredimensjonal modell som er ment som et rammeverk til empirisk forskning, hvor alle de tre nevnte dimensjonene er inkludert. De tre dimensjonene skal analyseres hver for seg (ibid. 80).

I analysen av den diskursive praksis er man interessert i å finne ut av hvordan tekstforfatterne trekker på allerede eksisterende diskurser og sjangre i produksjonen av en tekst, samt hvordan denne konsumeres av mottakerne (Jørgensen og Phillips 1999: 93). Det siste krever imidlertid at man gjennomfører en resepsjonsanalyse, noe som ikke er foretatt i denne oppgaven. Derfor vil fokuset være rettet mot tekstproduksjonen. Dette perspektivet blir ofte utelatt (ibid.). Østbye et. al. mener også at dette mellomnivået er meget krevende å gjennomføre i en enkelt studie (Østbye et. al. 2007: 66).

Den tre-dimensjonale modellen innebærer også en tekstanalyse, hvor man med tekstanalytiske redskaper undersøker hvordan diskursene iverksettes tekstuellet. I denne ser man på hvilke språklige redskaper som brukes i teksten (Hågvar 2007: 40). Formålet med dette er å få et innblikk i hvordan teksten behandler begivenheter og sosiale relasjoner, og på

den måten konstruerer bestemte versjoner av virkeligheten, sosiale identiteter og sosiale relasjoner (Jørgensen og Phillips 1999: 95). I min analyse vil jeg inspirert av denne metoden finne ut hvordan avisene fremstiller hendelsene i casene, hvordan aktørene i casene presenteres i forhold til identifikasjon og menneskeliggjøring. Fairclough anser ikke tekstanalyse alene som tilstrekkelig i en diskursanalyse, og har kritisert deler av lingvistikken for å jobbe med et forenklet og overflatisk forståelse av tekst og samfunn. Han begrunner dette med at en tekstanalyse ikke belyser forbindelser mellom tekstene og samfunnsmessige og kulturelle prosesser og strukturer, og argumenterer derfor for et tverrfaglig perspektiv hvor tekstanalysen kombineres med en sosial analyse (ibid.: 78).

Den siste dimensjonen i Faircloughs modell er sosial praksis, hvor formålet å plassere de to andre delene av analysen inn i en bredere sosial sammenheng. Dette både for å avdekke relasjonene mellom den diskursive praksis og diskursordenen denne er en del av, og for å kartlegge ikke-diskursive sosiale og kulturelle relasjoner og strukturer som skaper rammen for den diskursive praksis (Jørgensen og Phillips 1999: 98). Det vil si at man forsøker å sette teksten inn i en større sosial sammenheng, hvor man blant annet vurderer hvilke konsekvenser teksten kan ha – hvordan teksten formidler og konstruerer kunnskap og forestillinger om verden, sosiale relasjoner, identiteter og selvforståelse (Hågvar 2007: 40). Samtidig kan man undersøke om den diskursive praksisen tilslører eller skjuler maktforhold i samfunnet, eller om den utfordrer maktposisjonene ved å fremstille virkeligheten på en ny måte.

Kort oppsummert er man innenfor diskursanalyse opptatt av å fange tenkemåter tekster bygger på ved å undersøke hvordan «valg av ord, setningsoppbygging, komposisjon, sjanger, illustrasjoner osv. signaliserer forskjellige perspektiver eller ideologier» (Hågvar 1999: 37). Dette korrelerer med teoriene om pressens tolkningsrammer, som også beskjeftiger seg med at tekster påvirkes av journalistens tenkemåter, og hvordan fremstillingen styres av bevisste og ubevisste valg knyttet til valg av ord, setningsoppbygging, komposisjon og så videre. Samtidig er diskursanalysen kritisk til vedtatte sannheter og selvsagt kunnskap (Jørgensen og Phillips 2008: 13). I min analyse vil vedtatte sannheter være viktig, blant annet i forhold til vedtatte sannheter ved krigen i Afghanistan og Norge som aktør i krigen. Et siste aspekt ved diskursanalyse, er at den bygger på et sosialkonstruksjonistisk prinsipp. Godtar man dette prinsippet, godtar man samtidig at fremstillingen av en hendelse er en av mange mulige (Jørgensen og Phillips 1991: 32-34). Dette omtalte jeg i kapittelet om tolkningsrammer, blant annet ved å henvise til Tuchman (1978: 6-8), som hevder at nyheter er en form for historiefortelling som kan fortelles på flere forskjellige måter.

IV Sivile og militære ofre – to uker i Afghanistan

I denne delen av oppgaven vil jeg presentere funnene mine i den kvantitative analysen. Målet er å kunne kartlegge hvordan de forskjellige hendelsene ble prioritert av avisene. Det totale antallet artikler er 486, hvorav 91 er fra ukene etter Chora-drapet, 151 fra ukene etter Kunduz-bombingen og 244 fra perioden etter at de fire norske soldatene ble drept. Kapittelet er delt inn slik at jeg først presenterer det totale utvalget av artikler om Afghanistan i hver periode. Deretter vil hvert case analyseres hver for seg. I alle tre casene vil jeg se på sjanger, tema, volum og forsidehenvisning. Dekningen av de norske soldatene vil også ta for seg vinkling, mens Chora-saken vil inneholde en analyse av kildebruk som forklart i metodekapittelet.

5.1 Avisenes Afghanistan-stoff – et overblikk

Det totale antallet artikler vil her bli presentert inndelt etter sjanger. Ved å se på sjangerbruken kan man blant annet få et innblikk i avisenes prioriteringer. Om en avis publiserer et stort antall notiser og få nyhetsartikler og reportasjer, kan det være et tegn på at temaet ikke er et høyt prioritert stoff i redaksjonen (Allern 2001b: 102). Samtidig kan en stor andel reportasjer tyde på det motsatte, da det innebærer at redaksjonen har valgt å sende en journalist for å dekke saken (Bech-Karlsen 2002: 22).

5.1.1 Drapet på Chora

I de to ukene etter at den afghanske mannen Chora ble drept av norske soldater, 26.07.2009 – 09.08.2009, ble det publisert 91 artikler om krigen i Afghanistan i de utvalgte avisene. Tabellen under viser at NTB publiserte et betydelig høyere antall artikler enn avisene. De fleste av disse i sjangeren nyhetsartikkel (34 av totalt 40). I tillegg ble det publisert én reportasje, «Talibanleder: – Soldater skal dø», produsert av deres svenske søsterbyrå Tidningarnas Telegrambyrå (TT). Klassekampen hadde færrest artikler i denne perioden, med syv nyhetsartikler, to ledere og én notis. Det skal sies at Klassekampen kun gir ut én avis i helgene, og dermed er representert i utvalget med to færre dager enn de øvrige avisene. Aftenposten og Dagbladet har henholdsvis 14 og 16 artikler, men en litt annen fordeling i forhold til sjanger. Der Aftenposten primært har dekket krigen i Afghanistan med nyhetsartikler (10) og notiser (3), har Dagbladet, i tillegg til seks nyhetsartikler, flere reportasjer (4) samt to kommentarer og en lederartikkel. VG har et beskjedent antall nyhetsartikler, men flere notiser, samt en kommentar. At kun 5 av 91 artikler om krigen i Afghanistan i denne perioden er reportasjer, kan tyde på at Afghanistan generelt hadde lav prioritet, og at deknningen primært ble foretatt fra redaksjonslokalene i Norge.

Figur 1. Dekningen av Afghanistan etter drapet på Chora

	VG	Dagbladet	Aftenposten	Klassekampen	NTB	Total
Nyhet	3	6	10	7	34	61
Reportasje	0	4	0	0	1	5
Leder	0	1	0	2	0	3
Kommentar	1	2	0	0	0	3
Notis	7	3	3	1	5	18
Intervju	0	0	1	0	0	1
Total	11	16	14	10	40	91

5.1.2 De fire drepte norske soldatene

De fire soldatene ble drept 27.06.2010, og i de to påfølgende ukene (28.06.2010 – 12.07.2010), var Afghanistan-dekningen betraktelig mer omfattende enn i forbindelse med Chora-saken. 244 artikler om krigen sto på trykk i denne perioden. I og med at NTB hadde størst antall publiserte artikler etter Chora-saken, er det grunn til å tro at nyhetsbyrået hadde dratt opp det totale antallet artikler i forbindelse med denne hendelsen og. Her er imidlertid NTB byttet ut med lokalavisen Oppland Arbeiderblad, som er den avisen i utvalget som har færrest antall artikler (30 stk.). Aftenposten publiserte flest artikler i antall, med en betydelig andel notiser (23 av totalt 73). VG og Dagbladet har flest nyhetsartikler i utvalget, henholdsvis 23 og 25, og VG er også den avisen med flest kommentarartikler (14 stk.), i tillegg til tre kronikker. Dagbladet, som på forsiden omtaler seg selv som «kultur- og debattavisa», har til sammenligning fem kommentarer og tre kronikker. 101 av artiklene i utvalget er nyhetsartikler, mens 45 er notiser. Bare 19 er reportasjer, som er færre enn nyhetsartikler, notiser, kommentarer og leserbrev.

Figur 2: Afghanistan-dekningen etter at de norske soldatene ble drept

	VG	Dagbladet	Aftenposten	Klassekampen	Oppland A.	Total
Nyhet	22	25	18	21	14	101
Reportasje	4	4	8	0	3	19
Leder	5	2	3	1	1	12
Kommentar	15	5	7	4	3	33
Kronikk	3	3	3	1	0	10
Leserbrev	6	0	10	3	2	21
Notis	2	9	23	4	7	45
Intervju	0	1	1	1	0	3
Total	57	49	73	35	30	244

5.1.3 Kunduz-bombingen

Kunduz-bombingen fant sted rundt klokken 02.30 om morgenen 4. september 2009 lokal tid. Dermed ble hendelsen omtalt i norske aviser samme dag. I perioden etter hendelsen (04.09.2009 – 18.09.2009), ble det publisert 151 artikler om krigen i Afghanistan. NTB skiller seg ut ved å stå for hele 55 av de totalt 92 nyhetsartiklene. VG står for færrest artikler i denne perioden med 14, hvorav fem er nyhetsartikler, fire kommentarer, to kronikker og tre notiser. Aftenposten publiserte 33 artikler om krigen i denne perioden, mens Dagbladet publiserte 21. Alle avisene har kommentarartikler på trykk, mens Dagbladet, Aftenposten og Klassekampen også har skrevet ledere. Kun én reportasje ble skrevet i løpet av disse to ukene. Denne sto på trykk i Aftenposten 5. september med tittelen «Jeg tenkte ikke så mye på at det var mennesker jeg skjøt på da jeg avfyrte de første skuddene» og handlet om en norsk soldat som angivelig hadde tatt livet av mellom 20 og 25 opprørere da hun var i Afghanistan. Altså omhandlet ikke denne Kunduz-bombingen, og tyder derfor på at ingen av avisene hadde journalister på plass i Afghanistan.

Figur 3: Afghanistan-dekningen etter Kunduz-bombingen

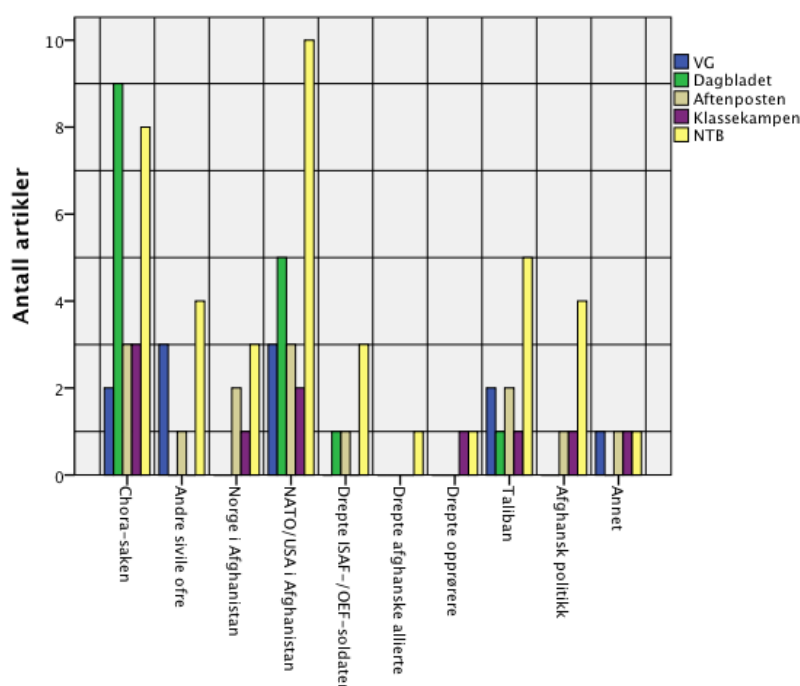
	VG	Dagbladet	Aftenposten	Klassekampen	NTB	Total
Nyhet	5	7	15	10	55	92
Reportasje	0	0	1	0	0	1
Leder	0	2	2	1	0	5
Kommentar	4	3	2	2	1	12
Kronikk	2	1	0	2	0	5
Leserbrev	0	1	3	1	0	5
Notis	3	6	9	3	8	29
Bokomtale	0	1	1	0	0	2
Total	14	21	33	19	64	151

5.2 Hvordan dekket avisene Chora-saken?

I denne delen vil jeg se nærmere på hvordan Chora-saken ble dekket, og hvordan hendelsen ble prioritert i forhold til andre hendelser fra Afghanistan i samme periode. Søylediagrammet under viser en tematisk inndeling av den totale Afghanistan-dekningen i perioden etter at den sivile mannen ble drept. Jevnt over ble det skrevet relativt få artikler om Afghanistan i denne perioden, og bortsett fra i Dagbladet og til en viss grad NTB, var ikke Chora-saken dominerende. VG hadde to artikler om hendelsen på trykk, hvor den første er en notis fra 27. juli 2009, mens den andre er en kort nyhetsmelding den påfølgende dagen. Det antyder at VG nedprioriterte saken, i og med at verken afghanske eller norske myndigheter på det tidspunktet hadde bekreftet at mannen var sivil, og at VG dermed ikke fulgte opp denne

informasjonen. Avisen har for øvrig flere artikler i kategorien *Andre sivile ofre* (3 stk.) og *NATO/USA i Afghanistan* (3 stk.). Artikkelen om *Andre sivile ofre* er tre notiser som omtaler mer omfattende angrep i form av et større antall drepte. NTB publiserte et betraktelig høyere antall artikler om krigen enn de øvrige avisene i denne perioden (40 stk.), hvorav åtte omhandlet Chora-saken. Bortsett fra NTB har Dagbladet, med sine ni artikler, mer enn dobbelt så mange artikler om hendelsen enn hva hver enkelt av de andre avisene i utvalget har. Dagbladets brede dekning skyldes at det var den eneste avisen i utvalget som hadde en journalist som dekket saken fra Afghanistan, noe jeg kommer tilbake til senere.

Figur 4: Dekningen i Chora-perioden fordelt på tema¹³ – N = 91

Et interessant aspekt ved dekningen av Chora-saken er at Klassekampen kom sent på banen i forhold til de andre avisene. Pressemeldingen fra Forsvaret ble sendt ut søndag 26. juli, mens Klassekampen omtalte hendelsen første gang 30. juli med en artikkel hvor Rødt-politiker Erling Folkvord uttaler seg om saken. Den påfølgende dagen fulgte avisen opp med både lederartikkel og nyhetsartikkel. Klassekampens sene reaksjon kan delvis forklares ved at avisen ikke har en søndagsutgave. Mandagsavisen produseres søndag formiddag, og hendelsen ble kjent om kvelden søndag 26. juli. Imidlertid er det påfallende at de ikke omtaler

¹³ Til forskjell fra de to andre hendelsene har jeg i Chora-saken valgt å vise *antallet* artikler i stedet for å dele de inn prosentvis. Dette fant jeg mest hensiktsmessig, da det i denne perioden ble publisert et betydelig færre antall artikler enn i de andre casene.

hendelsen tirsdag 28. juli eller onsdag 29. juli. En forklaring kan være at alle andre aviser hadde omtalt hendelsen mandag 27. juli, og at selve hendelsen ikke hadde den samme nyhetsverdien, og at hendelsen først ble interessant da avisen fant en kritisk stemme gjennom Erling Folkvord.

Tabellen under viser antall artikler om Chora-hendelsen i forhold til annen Afghanistan-dekning. Ut fra denne vises det at hendelsen i form av antall artikler kun var dominerende i Afghanistan-dekningen i Dagbladet, da avisen har flere saker på trykk om Chora-hendelsen enn de andre Afghanistan-sakene til sammen.

Figur 5: Dekning av Chora-saken i forhold til andre Afghanistan-saker

	VG	Dagbladet	Aftenposten	Klassekampen	NTB	Total
Chora-saken	2	9	3	3	8	25
Annen dekning	9	7	11	7	32	65
Total	11	16	14	10	40	91

5.2.1 Chora-saken – sjanger og volum

Inndelingen etter tema antyder at avisene i utvalget, bortsett fra Dagbladet, ikke la ned store ressurser for å dekke hendelsen. Og bortsett fra Dagbladet og NTB tyder det ikke på at Afghanistan generelt var prioritert stoff i avisene. I det følgende vil jeg likevel se nærmere på artiklene som omhandlet Chora-saken ved å se hvordan de fordeler seg i forhold til sjanger og volum. Dette for å få et tydeligere bildet på avisenes prioriteringer.

Figur 6: Chora-artiklene fordelt på sjanger

	VG	Dagbladet	Aftenposten	Klassekampen	NTB	Total
Nyhet	1	3	3	2	8	18
Reportasje	0	4	0	0	0	4
Leder	0	1	0	1	0	2
Kommentar	0	1	0	0	0	1
Notis	1	0	0	0	0	1
Total	2	9	3	3	8	25

Inndelingen over gir et tydeligere bilde over dekningen. Bortsett fra Dagbladet og Klassekampen, har de andre avisene kun omtalt hendelsen gjennom nyhetsartikler, samt én notis i VG. Klassekampen har i tillegg til sine to nyhetsartikler, én lederartikkel. Av inndelingen kommer det også frem at Dagbladet har lagt ned mer ressurser enn de resterende avisene, ved at avisen er den eneste med reportasjer, fire i antallet. I tillegg har avisen én leder, én kommentar og tre nyhetsartikler. Antallet reportasjer tyder på både en høyere prioritering av saken, og en grundigere dekning generelt. Som nevnt i metodekapittelet bygger reportasje på

journalistens tilstedeværelse, det vil si at det kommer klart fram i teksten at journalisten har vært tilstede, og at det forekommer skildring i teksten.

Voluminndelingen i tabellen under viser at to av artiklene i Dagbladet er kategorisert som *store*, mens seks av dem er *mellomstore*. Kun én artikkel faller i *liten*-kategorien. Klassekampen, med sine to nyhetsartikler og én leder, er ikke i nærheten av Dagbladet i form av antall artikler. Likevel kan man regne dekningen som bredere i forhold til andre ved å se på artiklenes størrelser. To av artiklene er kategorisert som store, noe som kan tyde på en bredere omtale av saken. Alle NTB-artiklene er nyhetsartikler, hvorav tre er kategorisert som liten og fem som mellomstore. Aftenposten sine tre artikler havner i hver sin størrelseskategori, mens VGs to artikler begge er kategorisert som liten.

Figur 7: Chora-sakene fordelt på artiklenes volum

	VG	Dagbladet	Aftenposten	Klassekampen	NTB	Total
Liten	2	1	1	0	3	7
Mellomstor	0	6	1	1	5	13
Stor	0	2	1	2	0	5
Total	2	9	3	3	8	25

Alle avisene i utvalget abonnerer på NTB-artikler, men til tross for at nyhetsbyrået publiserte åtte nyhetsartikler, ble ikke disse tatt i bruk i stor grad av avisene. Å støtte seg på NTB-artikler kan tyde på at en hendelse nedprioriteres, da det ikke settes av ressurser for å skrive artikkelen selv. Men om avisen selv produserer få artikler, og likevel ikke tar i bruk NTB-artiklene, tyder det på en ytterligere nedprioritering, da det betyr at man ikke gir plass til hendelsen i avisen. NTB-bruken blant avisene i dette utvalget viser at Dagbladet og Klassekampen produserte alle artiklene sine selv. Av VGs to korte artikler, er én egenprodusert, mens den andre er en kombinasjon av NTB og egenproduksjon. Av Aftenpostens artikler er to NTB-artikler, mens kun én nyhetsartikkel om Chora-saken er egenprodusert.

5.2.2 Kildebruk i Chora-saken

Kildebruk i avisene kan fortelle noe om hvilke tolkningsrammer som preger formidlingen av en hendelse. Etter å ha fått sterke indikasjoner på at hendelsen ble nedprioritert i utvalget, kan det være interessant å se på kildebruken. Dette fordi Chora-saken er en sak hvor Forsvaret og norske myndigheter representerer den ene parten i saken – den parten som står for handlingen i hendelsen, og som muligens kan ha gjort noe kritikkverdigg. Dermed har de trolig en egeninteresse av å ikke få saken kritisk belyst.

Figur 8 Kildebruk i Chora-saken

	VG	Dagbladet	Aftenposten	Klassekampen	NTB	Total
Forsvaret	2	6	4	1	7	20
Ekspert/forsker	0	1	2	0	0	3
Norsk politiker	1	4	0	3	4	12
Afghansk politiker	0	1	1	0	2	4
Sivile/pårørende	0	13	0	2	3	18
Journalister	0	0	0	1	0	1
FN	0	1	1	0	1	3
Total	3	26	8	7	17	61

Kildebruken i Chora-saken viser at avisene i stor grad forholder seg til offisielle kilder fra Forsvaret eller norske politikere. VGs to artikler inneholder tre kilder, to fra Forsvaret og én norsk politiker. Den første artikkelen inneholder en henvisning til Forsvarets operative ledelse, i tillegg til et sitat fra daværende forsvarsminister Anne-Grete Strøm-Erichsen. Den påfølgende dagen siteres oberst Ole Asbjørn Fauske, som er sjef for den norske kontingenten i Afghanistan. Som det ble diskutert i kapittel 2.1, blir de offisielle kildene ofte brukt når nyhetshendelser skal tolkes og settes inn i en sammenheng (Allern 2001b: 67). Ved kun å støtte seg på kilder fra Forsvaret og norske myndigheter i form av forsvarsministerens utsagn, er det rimelig å gå ut fra at denne saken ble plassert innenfor deres tolkningsrammer. Dette er særlig interessant, all den tid norske myndigheter representerte den parten i hendelsen som i utgangspunktet risikerte å bli fremstilt i et dårlig lys.

Også Aftenposten har basert seg på Forsvarets versjon av saken ved å hen vise til fire forsvarskilder. Men samtidig har de fått uttalelser fra andre organer, deriblant to forskere, representert ved PRIO-direktør Kristian Berg Harpviken og Ståle Ulriksen ved NUPI. Klassekampen har kun sitert Forsvaret én gang, mens tre politikere har fått uttale seg. Det som skiller Klassekampen fra de andre avisene er at to av kildene registrert er fra to artikler hvor den politiske opposisjonen ved Rødt-politiker Erling Folkvord har fått uttale seg. Politiker-kildene i de andre avisene består primært av forsvarsminister Anne-Grete Strøm-Erichsen og statssekretæren ved det samme departementet. Klassekampen har også tatt i bruk Dagbladets sitater fra den drepte mannens pårørende. I tillegg har de snakket med frilansjournalist Anders Sømme Hammer i Afghanistan, for å høre hans versjon av Forsvarets håndtering av saken. Også NTB har hentet inn informasjon fra Dagbladets dekning i form av uttalelser fra Choras pårørende, men har ellers brukt Forsvaret i form av tre kilder samt to norske politiske kilder.

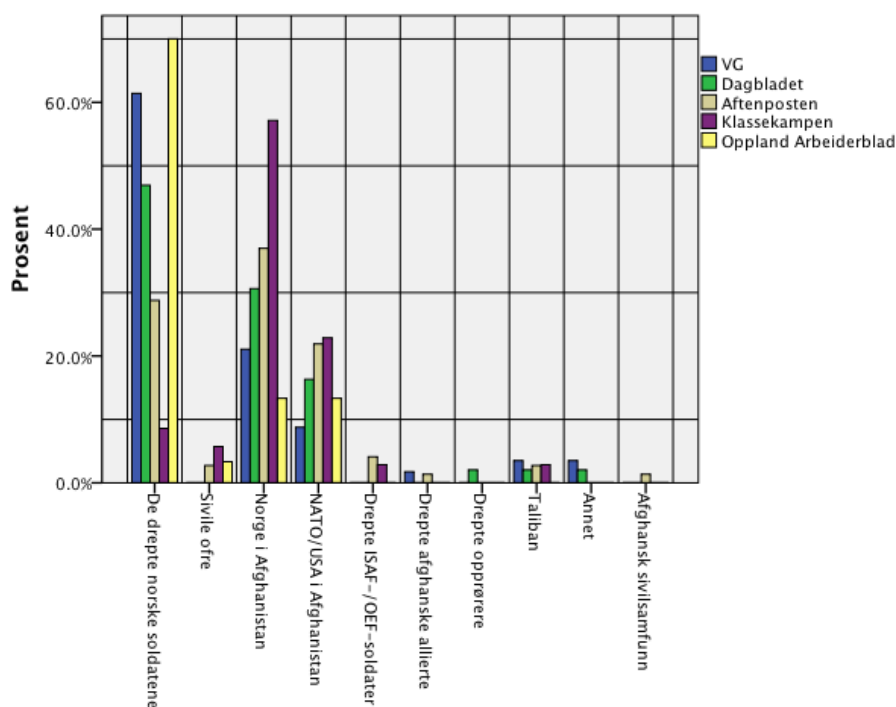
Dagbladets dekning ble i all hovedsak gjort fra Afghanistan, hvor journalist Anders Sømme Hammer reiste rundt på jakt etter svar om hva som hendte. Dette har ført til et mye

bredere kildeutvalg, der sivile og pårørende er i overfall. 13 av avisens kildehenvisninger er fra sivile eller pårørende. Samtidig er det brukt kilder fra Forsvaret og norske myndigheter, i form av henholdsvis seks og fire kilder. I tillegg har avisen snakket med den lokale guvernøren i Faryab-provinsen i Afghanistan, samt førsteamanuensis Elisabeth Eide og FN. Det gir et ytterligere forsterket bilde av at Dagbladet har dekket hendelsen omfattende.

5.3 Hvordan dekket avisene de fire drepte soldatene?

Dekningen av de fire drepte soldatene ble ikke overraskende viet betraktelig flere antall artikler enn Chora-saken. I de to ukene etter hendelsen ble det publisert 244 artikler om Afghanistan. 106 av disse handler direkte om denne hendelsen. Samtidig kan det se ut til at hendelsen førte til en opptrapping av debatten om Norges rolle i Afghanistan, da 75 artikler havnet i kategorien *Norge i Afghanistan*.

Figur 9: Dekningen av de norske soldatene fordelt på tema – N = 244

Ut fra søylediagrammet under kan vi se at av VGs 57 artikler om Afghanistan i denne perioden, omhandlet 35 av dem (61,4 %) hendelsen hvor de norske soldatene ble drept. Dagbladet og Aftenposten dekket hendelsen med 23 artikler hver, noe som utgjør henholdsvis 47,9 % og 31,5 % av artiklene om krigen i Afghanistan denne perioden. Av Oppland Arbeiderblads totalt 30 artikler om Afghanistan denne perioden, handlet 21 av dem (70 %) om de drepte norske soldatene. En av de drepte, Trond Andre Bolle, bodde i Østre Toten hvor

Oppland Arbeiderblad er den største avisen, og kan forklare noe av den brede omtalen av saken. Samtidig viser det seg at en omfattende del av artiklene havnet i kategorien *Norge i Afghanistan*, som er artikler med norsk fokus, som ikke er direkte omhandler den aktuelle hendelsen. Dette tyder imidlertid på at interessen for den norske deltakelsen i Afghanistan generelt, økte i avisredaksjonene etter at soldatene ble drept.

Klassekampen er avisen som skiller seg mest fra de andre avisene ved at kun tre av avisens 35 artikler om Afghanistan denne perioden omhandlet de drepte soldatene. Imidlertid ble det publisert 20 artikler (57,1 %) om Norge i Afghanistan. En forklaring på dette kan være at Klassekampen ikke har for vane å ha samme personfokus som man finner i tabloidavisene. I semesteroppgaven «Når en norsk soldat dør i Afghanistan» fant Stine Grønstad Skar (2008: 22) at Klassekampen brukte mye spalteplass på å kritisere Norges deltakelse i Afghanistan i forbindelse med drapet på den norske soldaten Kristoffer Sørli Jørgensen i 2007. Fordelingen av antall artikler i denne analysen kan indikere at avisen, som har vært kritisk til krigen fra dag én, også denne gangen benyttet hendelsen til å forsøke å blåse ny liv i debatten om krigen og Norges rolle i denne, heller enn å fokusere på soldatene som ble drept.

Fordelingen viser også hvordan andre temaer fra Afghanistan-krigen ble kraftig nedprioritert i denne perioden, og at saker som omhandler Norge eller Norges allierte angivelig er mer interessant stoff enn de øvrige kategoriene. Til tross for at den dramatiske hendelsen naturlig nok tar store deler av spalteplassen, er en betydelig prosentandel av alle avisenes artikler viet saker om NATO og USAs tilstedeværelse i Afghanistan.

Sett bort fra en helikopterulykke i Libanon i 1979, var dette første gang siden andre verdenskrig at et så stort antall norske soldater ble drept i en og samme hendelse. Det er derfor grunn til å tro at saken førte til et økt fokus og mer debatt om Norges rolle i Afghanistan. Det kan derfor være fruktbart å slå sammen artiklene i kategorien *De drepte norske soldatene* og artiklene i kategorien *Norge i Afghanistan* for å kartlegge hvor stor andel av den totale Afghanistan-dekningen som hadde en norsk vri. Tabellen under viser hvor stor andel av artiklene som havnet i de to kategoriene med norsk fokus sammenlignet med avisenes resterende Afghanistan-dekning. Rundt 80 % av artiklene i VG, Dagbladet og Oppland Arbeiderblad havner i den «norske» kategorien. Aftenposten og Klassekampen skiller seg noe fra de andre ved å ha et mindre antall prosent med norskfokus. Dette skyldes primært at begge avisene hadde et høyere antall artikler i kategorien *NATO/USA i Afghanistan*, henholdsvis 20,5 % og 22,9 %. Tabellen viser at artikler med norsk-fokus dominerte avisenes Afghanistan-dekning kraftig.

Figur10: Antall artikler om Norge i Afghanistan i forhold til annen Afghanistan-dekning.

		VG	DB	AP	KK	OA	Total
Artikler med norsk fokus	Antall	47	38	48	23	25	181
	%	82.5%	77.6%	65.8%	65.7%	83.3%	74.2%
Annen dekning	Antall	10	11	25	12	5	63
	%	17.5%	22.4%	34.2%	34.3%	16.7%	25.8%
Total	Antall	57	49	73	35	30	244
	%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

5.3.1 De drepte norske soldatene – sjanger og volum

Som temainndelingen viste, dominerte hendelsen hvor de fire norske soldatene ble drept avisdekningen i de påfølgende ukene. Ved å se nærmere på hvordan artiklene i denne kategorien fordelte seg på sjanger, og størrelsen på disse, ser man at alle avisene brukte stor plass på både nyhetsartikler og kommentatorstoff. Tabellen under viser at VG har flest artikler, både i form av nyhetsartikler, ledere, kommentarer og leserbrev. Avisen har ingen notiser. Voluminndelingen viser at kun to av artiklene havner i kategorien *liten*, 21 er *mellomstore* og 12 *store*. Her skiller de seg veldig fra Aftenposten, som har 23 artikler som fordeler seg på fire *store*, ni *mellomstore* og ti *små*. Oppland Arbeiderblads artikler fordeler seg også mest på de to minste kategoriene hva angår artiklenes størrelser. Klassekampens dekning er imidlertid den som skiller seg mest fra de andre. Som nevnt over, har avisen bare tre artikler om de norske soldatene, fordelt på én nyhetsartikkel, én lederartikkel og én kommentar, hvorav én er i kategorien *liten* og to i kategorien *mellomstor*.

Fordelingen antyder at den dramatiske hendelsen og personfokuset får bredest omtale i tabloidavisene Dagbladet og VG. «Den gamle tanta» Aftenposten viser også stor interesse for hendelsen, men i noe mindre grad enn VG og Dagbladet, i og med at Aftenposten har færre antall artikler, og at en stor del av disse er i kategorien «liten».

Figur 11: De norske soldatene fordelt på sjanger

	VG	Dagbladet	Aftenposten	Klassekampen	Oppland A.	Total
Nyhet	16	12	6	1	10	46
Reportasje	2	4	5	0	3	14
Leder	2	1	1	1	1	6
Kommentar	10	2	1	1	1	14
Kronikk	0	1	0	0	0	1
Leserbrev	4	0	2	0	1	7
Notis	1	3	6	0	5	15
Total	35	23	21	3	21	103

Figur 12: De norske soldatene i volum

	VG	Dagbladet	Aftenposten	Klassekampen	Oppland A.	Total
Liten	3	5	9	1	9	27
Mellomstor	20	13	8	2	9	52
Stor	12	5	4	0	3	24
Total	35	23	21	3	21	103

Hvordan avisene tok i bruk NTB-artikler om de norske soldatene viser også hvor høyt denne saken ble prioritert. Tabellen under viser hvor stor andel av artiklene fra sjangrene *Nyhet*, *Reportasje* og *Notis* som var produsert av NTB. VG og Dagbladets prioriteringer kommer tydelig frem ved at de har brukt henholdsvis ingen og én NTB-artikkel, og dermed har prioritert å skrive egne artikler. Også Aftenposten har primært brukt egenprodusert materiale. Samtidig blir Klassekampens prioriteringer ytterligere synliggjort, ved at den eneste nyhetsartikkelen som direkte omhandlet de drepte soldatene, er en NTB-artikkel. Det er artikkelen «Minnet i går» fra 1. juli 2010, og handler om minnestunden som ble holdt for de drepte soldatene i leiren i Maimana hvor forsvarsminister Grete Faremo deltok. Dermed viser det seg at Klassekampen primært gjennom lederartikkelen «Nederlaget» 29. juli, meldte om at fire norske soldater var blitt drept. Oppland Arbeiderblad har like mange egen-produserte artikler som NTB-artikler, samt én artikkel som kombinerer de to.

Figur 13: Avisenes bruk av NTB

	VG	Dagbladet	Aftenposten	Klassekampen	Oppland A.	Total
Egenprodusert	20	19	15	0	9	64
NTB	0	1	4	1	9	14
Kombinasjon	0	0	0	0	1	1
Total	20	20	19	1	19	79

5.3.2 Et blikk på Norge i Afghanistan

Som temafordelingen ovenfor viste, ble det publisert en betydelig andel artikler i kategorien *Norge i Afghanistan* i tiden etter at soldatene ble drept. Jeg føler derfor det ikke er tilstrekkelig kun å se på artiklene som direkte omhandlet soldatene, men også på deknningen av *Norge i Afghanistan*. Det store antallet artikler i denne kategorien kan tyde på at den dramatiske hendelsen førte til økt fokus på debatt om den norske deltakelsen i krigen.

Der VG hadde den bredeste deknningen om de norske soldatene, har de betraktelig færre artikler om andre forhold ved den norske deltakelsen. Dette kan tyde på at dramatikken i hendelsen i seg selv og personfokuset stod sentralt i VGs dekning. Både sjangerinndelingen og voluminndelingen antyder at krigen generelt, og Norges rolle i denne, ikke var prioriterte tema i avisen. Også Dagbladet har færre artikler om *Norge i Afghanistan* enn *De drepte*

soldatene. Men der VG har funnet plass til to kronikker, én kommentar og to ledere, har Dagbladet kun publisert to kommentarer. Aftenposten har flere artikler i denne kategorien enn i kategorien *De drepte soldatene*. Imidlertid har de relativt få nyhetsartikler (5 stk.), men flere kommentarer, ledere og leserbrev. Oppland Arbeiderblads dekning av *Norge i Afghanistan* fordeler seg på én nyhetsartikkel, ett leserbrev og to kommentarer, noe som tyder på at lokalavisen først og fremst var interessert i Afghanistan fordi Trond André Bolle fra Østre Toten var en av de drepte norske soldatene.

Figur 14: Norge i Afghanistan

	VG	Dagbladet	Aftenposten	Klassekampen	Oppland A.	Total
Nvhet	4	8	6	12	1	31
Reportasje	1	0	1	0	0	2
Leder	2	0	2	0	0	4
Kommentar	1	2	4	2	2	11
Kronikk	2	0	2	1	0	5
Leserbrev	2	0	7	2	1	12
Notis	0	4	4	3	0	11
Intervju	0	1	1	0	0	2
Total	12	15	27	20	4	78

Figur 15: Norge i Afghanistan i volum

	VG	Dagbladet	Aftenposten	Klassekampen	Oppland A.	Total
Liten	1	5	12	7	2	27
Mellomstor	9	8	10	3	0	30
Stor	2	2	5	10	2	21
Total	12	15	27	20	4	78

Avisen som skiller seg mest fra de andre i den totale dekningen av *De norske soldatene* og *Norge i Afghanistan*, er Klassekampen. Der de andre avisene hadde et høyt antall artikler om de drepte soldatene både i forhold til antall artikler og volum, publiserte Klassekampen kun tre artikler om de drepte soldatene, fordelt på én leder, én kommentar og én nyhetsartikkel, hvorav den siste var produsert av NTB. Ser vi på dekningen av *Norge i Afghanistan* i den samme perioden, har «venstresidas avis» 20 publiserte artikler, hvorav tolv er nyhetsartikler og to kommentarer. Åtte av artiklene havner i kategorien *stor*. Dette styrker antakelsen om at Klassekampen er mindre interessert i personfokus enn tabloidene, samt at de trolig benyttet hendelsen til å fokusere på debatt om Norges rolle i krigen.

5.3.3 Vinkling av *De drepte soldatene og Norge i Afghanistan*

Analysen av dekningen har gitt antydninger om at VG, Dagbladet og Oppland Arbeiderblad har et større personfokus i dekningen. Klassekampens dekning tyder på mindre interesse for soldatene, men stort fokus på Norges rolle i krigen generelt. Ved å se på hvordan avisenes artikler er vinklet, kan dette belyses ytterligere. Jeg har sett på vinkling av artikler i sjangrene *Nyhet*, *Reportasje* og *Notis* i temakategoriene *De norske soldatene og Norge i Afghanistan*.

Figur 15: Vinkling av *De norske soldatene og Norge i Afghanistan*

	VG	DB	AP	KK	OA	Total
Soldatene fremstilles som helter	4	1	0	0	4	10
Soldatene fremstilles som krigsaktører/legitime mål	0	1	0	0	0	1
Generell beskrivelse av hendelsesforløpet da soldatene ble drept	5	4	1	0	0	10
Sorgreaksjon fra politikere eller kolleger fra Forsvaret	2	8	6	1	5	22
Sorgreaksjon fra pårørende, venner eller andre sivile	4	3	1	0	2	10
Kritisk til norsk deltakelse/ Norges rolle	2	2	2	7	1	14
Nøytral til norsk deltakelse/ Norges rolle	2	4	3	2	0	11
Støttende til norsk deltakelse/ Norges rolle	1	2	1	1	1	8
Andre vinklinger	4	6	11	6	6	32
Total	25	31	28	16	19	118

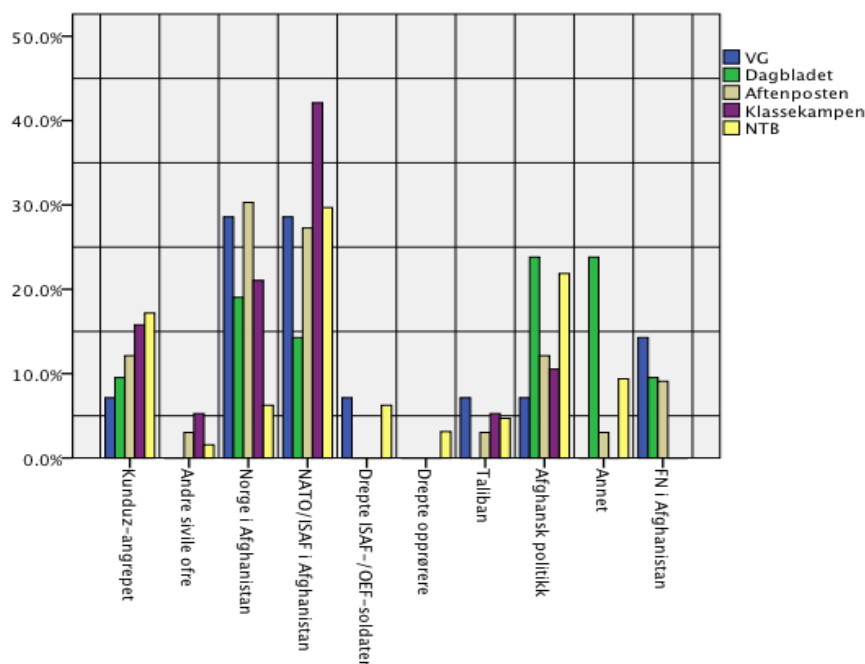
Tabellen viser at VG har et stort antall artikler som enten er vinklet slik at soldatene fremstilles som helter, eller på detaljer rundt selve hendelsen. Heltefokus omhandler primært at soldaten Trond André Bolle var innstilt til å få Krigskorset med sverd, eksemplifisert gjennom artikkelen «KRIGSHELTEN», med undertittelen «Trond Bolle ventet på heltemedalje», fra 29. juni 2010. Artikler kategorisert som *Generell beskrivelse av hendelsen* kan eksemplifiseres med artikkelen «Her døde de» fra 1. juli, en artikkel med detaljerte beskrivelser av hendelsesforløpet. Tabellen viser ellers at VG, Dagbladet og Oppland Arbeiderblad er avisene med mest personfokus, ved at et stort antall artikler er vinklet på enten soldatene, eller på reaksjoner fra politikere eller kolleger fra Forsvaret – vinklinger som i tillegg til personfokus uttrykker dramatik og følelser. De to førstnevnte har også artikler som er vinklet på debatt om krigen, både kritiske, nøytrale og støttende til Norges deltakelse. Imidlertid er bare to av Oppland Arbeiderblads artikler vinklet på debatt om krigen. Dagbladet er den eneste avisen som har vinklet en artikkel på at norske soldater er legitime mål. Dette er en notis hvor de siterer Mohyeldeen Mohammad som har uttalt at de norske soldatene fortjente å dø. Aftenposten er den avisen som har jevnest fordeling i forhold

til personfokus og debatt. Imidlertid er personfokuset synlig primært i form av reaksjoner fra politikere og Forsvaret. Klassekampens artikler er hovedsakelig vinklet på debatt om krigen, med en overvekt på kritisk vinkling. Kun én artikkel havner innenfor de mer personfokuserede vinklingene, mens syv av totalt 16 artikler har en kritisk vinkling. Kategoriseringen av vinklinger understøtter dermed de tidligere antagelsene om at VG, Dagbladet og Oppland Arbeiderblad har størst fokus på personer, dramatik og følelser, mens Klassekampen skiller seg ut ved å fokusere på debatt, og da særlig debatt med kritisk blikk. Aftenposten havner midt mellom de øvrige avisene ved å vektlegge både personfokus og debatt.

5.4 Hvordan dekket avisene Kunduz-bombingen?

Begge de to foregående casene var hendelser hvor norske soldater var direkte involvert. Kunduz-bombingen skiller seg dermed fra de andre casene, ved at det ikke finnes en åpenbar norsk knagg. Ved å analysere dekkningen av Kunduz-bombingen kan en derfor få et innblikk i hvordan sivile afghanske ofre blir dekket i norsk presse, uten at norske soldater har vært direkte involvert. Et annet aspekt som gjør denne hendelsen interessant er at Norge er allierte med Tyskland og USA. Spørsmålet blir da om allianseforholdet gjør at norsk presse setter hendelsen i sammenheng med Norges deltakelse i krigen. Antallet drepte, og hvor mange av disse som var sivile, varierer mellom flere kilder, men den tyske avisen Der Spiegel hevder 142 mennesker ble drept i bombeangrepet, og at det fleste av disse var sivile (Gebauer 2010).

Figur 15: Artikler om Kunduz-bombingen fordelt på tema – N = 151

Søylediagrammet over viser at Kunduz-bombingen ikke dominerte den norske pressedekningen av Afghanistan denne perioden, tross det store antallet sivile drepte. Det stod for eksempel betraktelig flere artikler på trykk om Norge og NATO i denne perioden. Til forskjell fra de andre hendelsene var det et økt fokus på afghansk politikk. Dette forklares ved presidentvalget et par uker før Kunduz-bombingen. Presidentvalget fikk bred dekning på grunn av beskyldninger om omfattende valgfuske. I denne perioden var det også en del omtale av FNs tidligere spesialutsending til Afghanistan, Kai Eide, fordi han angivelig var i en opprivende konflikt om valgfusket med sin egen nestleder. Dette kan være en forklaring på hvorfor nesten 15 % av VGs artikler i denne perioden omhandler FN.

Av avisens totalt 14 artikler om Afghanistan i disse to ukene, omhandlet kun én av VGs artikler bombingen i Kunduz. Dagbladet hadde to artikler om hendelsen av totalt 21 Afghanistan-artikler. Aftenposten omtalte hendelsen i fire av sine 33 Afghanistan-artikler, mens bombingen var tema i tre av Klassekampens 19 artikler. NTB publiserte 64 artikler om krigen i Afghanistan denne perioden, hvorav elleve omhandlet Kunduz-bombingen. Et interessant aspekt er at Dagbladet, som hadde klart bredest dekning av Chora-saken, i forbindelse med denne hendelsen, sett bort fra VG, har færrest artikler. Dette kan være en indikasjon på at interessen for Chora-saken primært var på grunn av at norske soldater var direkte involvert, og at sivile ofre generelt ikke er høyt prioritert stoff for avisen. Angrepet førte til en opphetet debatt i Tyskland om krigen i Afghanistan, og flere av artiklene handler om den politiske debatten i Tyskland.

Figur 16: Antall artikler om Kunduz-bombingen i forhold til annen Afghanistan-dekning

	VG	Dagbladet	Aftenposten	Klassekampen	NTB	Total
Kunduz-saken	1	2	4	3	11	21
Annen dekning	13	19	29	16	53	130
Total	14	21	33	19	64	151

5.4.2 Kunduz-bombingen – sjanger og volum

Som tabellen viser hadde VG én nyhetsartikkel om hendelsen. Dagbladet hadde en kommentar og en notis. Ingen av artiklene i utvalget havner i kategorien *stor*. NTB hadde betraktelig flere artikler om hendelsen enn resten av utvalget, med ti nyhetsartikler og en notis, syv av dem mellomstore og fire små. Alle avisene i utvalget abonnerer på NTB-artikler. At nyhetsbyrået publiserte relativt mange artikler betyr at avisene hadde flere ferdigskrevne artikler tilgjengelig. Likevel ble NTB lite brukt. VGs ene nyhetsartikkel er egenprodusert. Det samme er notisen fra Dagbladet. Kun Aftenposten og Klassekampen har tatt i bruk NTB i

hver sin notis. At avisene selv dekket hendelsen med få artikler, og heller ikke brukte spalteplass med NTB-artiklene, understreker at hendelsen ble kraftig nedprioritert. Samtidig antyder den beskjedne dekningen at norske aviser ikke anser Norge for å ha en form for medansvar når andre ISAF-styrker dreper sivile. Dermed går ikke pressens dekning av slike hendelser overens med hva statssekretær Espen Barth-Eide har uttalt, nemlig at Norge er kollektivt medansvarlig når andre ISAF dreper sivile (Forsvarsdepartementet 2009).

Figur 17: Kunduz-artiklene fordelt på sjanger

	VG	Dagbladet	Aftenposten	Klassekampen	NTB	Total
Nyhet	1	0	3	1	10	15
Leder	0	0	0	1	0	1
Kommentar	0	1	0	0	0	1
Notis	0	1	1	1	1	4
Total	1	2	4	3	11	21

Figur 18: Kunduz-artiklene i volum

	VG	Dagbladet	Aftenposten	Klassekampen	NTB	Total
Liten	0	1	2	1	4	8
Mellomstor	1	1	2	2	7	13
Total	1	2	4	3	11	21

5.5 Hvor mange artikler nådde forsiden?

Hvilke saker som havner på avisenes forsider er primært basert på to faktorer. Forsidene er avisenes utstillingsvindu, og må fungere som blikkfang i avishyllene for å få kjøperne til å velge nettopp den avisen i kamp mot det øvrige avisutvalget. Hva som slås opp må både baseres på sakens viktighet, men også på ideen om hva som vil føre til flere solgte aviser (Allern 2001b: 120-121). I de tre utvalgte casene var det stor forskjell i antall forsidesaker om krigen i Afghanistan. I perioden etter Chora-saken var det totalt tre forsidehenvisninger til Afghanistan-stoff i avisene. Etter Kunduz-bombingen var det syv, mens det i perioden etter at de norske soldatene ble drept var totalt 25 saker om Afghanistan på avisenes forsider. I tabellen under har jeg tatt med alle forsidehenvisninger til saker om krigen i Afghanistan

Forsidene – Chora-saken

I perioden etter av Chora ble drept er det kun Aftenposten og Dagbladet som vier forsideplass til Afghanistan-stoff, med henholdsvis to og én forsidehenvisning. Tabellen forteller imidlertid ikke hele sannheten om prioriteringen av hendelsen. De to henvisningene i Aftenposten handler ikke om Chora-saken. Én av dem handler om norske soldater, og en

annen om potensielle samtaler med Taliban. Dagbladets forside henviser imidlertid til Chora-saken. 30. juli 2009 henvises det til artikkelen «Norske soldater skjøt pappa». På forsiden er det også et bilde av ni år gamle Khal Mohammad, sønnen til den drepte afghaneren.

Henvisningen er plassert ved siden av hovedoppslaget. Dette var den første dagen Dagbladet hadde en artikkel hvor de hadde foretatt et intervju med den drepte mannens familie.

Forsidene – De norske soldatene

De norske soldatene fikk betraktelig mer plass på avisenes førstesider. De tre forsidehenvisningene i VG omhandler de norske soldatene. I alle de tre tilfellene var dette hovedoppslaget på forsiden. To av Dagbladets tre henvisninger er hovedoppslag om de norske soldatene. Aftenposten har syv forsidehenvisninger om krigen i denne perioden. Ser man nøyere på disse forsidene viser det seg at bare ett *hovedoppslagene* handler om de drepte soldatene. I tillegg har de et hovedoppslag med utenriksminister Jonas Gahr Støres hvor han forteller at situasjonen i Afghanistan ville vært verre uten de utenlandske soldatene. De drepte norske soldatene blir to andre dager nevnt på forsiden, men da ikke som hovedoppslag. To av forsidehenvisningene handler ikke om Norge i Afghanistan. Av Klassekampens totalt seks forsidehenvisninger, er tre stykker hovedoppslag. Ett av disse omhandler de norske soldatene, mens de to andre handler henholdsvis om at den politiske konsensusen om Afghanistan-krigen kan se ut til å være brutt, og om en forsker som hevder krigen er mot folkeretten.

Forsidene – Kunduz

I perioden etter Kunduz-bombingen ble syv saker om krigen i Afghanistan presentert på avisenes forsider. Heller ikke i denne perioden ble det viet mye forsideplass til hendelsen. Aftenposten er den eneste avisen i utvalget som henviser til en artikkel om hendelsen på forsiden, men hendelsen var ikke hovedoppslaget. 5. september 2009 er hovedoppslaget «Hun drepte på oppdrag for Stortinget» om soldaten Tone Gunnes. Under dette oppslaget er det en teksthenvi- sning til Kunduz-saken med tittelen «90 drept av NATO i går».

Figur 19: Antall forsidehenvisninger – to uker fra Afghanistan

	Chora-saken	Kunduz-saken	Soldatene	Total
VG	0	0	3	3
Dagbladet	1	1	3	5
Aftenposten	2	2	7	11
Klassekampen	0	4	6	10
OA	–	–	6	6
Total	3	7	25	35

5.6 Oppsummering av den kvantitative innholdsanalysen

Analysen av *Chora-saken* viser at til tross for de spesielle omstendighetene, ved at norske soldater hadde drept en sivil afghaner, fikk hendelsen beskjeden plass i avisene. Unntaket er Dagbladet, som både i forhold til antall artikler, sjangre, volum og kildebruk, dekket saken bredere enn de resterende avisene. Dagbladet hadde mer enn dobbelt så mange artikler som hver av de andre avisene, om man ser bort fra NTB. Det er også flere indikasjoner på at bare Dagbladet, Klassekampen og NTB vurderte saken som en viktig hendelse å dekke. I NTB kommer det frem av antallet artikler. Klassekampen hadde få artikler i antall, men to av totalt tre havnet i kategorien *stor*. At Klassekampen ikke omtalte hendelsen de første dagene, kombinert med kildebruken, antyder at avisen brukte hendelsen som en mulighet til å rette kritisk søkelys på myndighetene. Det kommer frem av at avisen har brukt i to artikler har brukt Rødt-politiker Erling Folkvord som kilde, og som den eneste kilden i én av disse. Han var på plass i Afghanistan og fremsto muligens som mer troverdig av den grunn. Klassekampen, som har vært kritisk til krigen i Afghanistan siden starten, har trolig vært klar over at Folkvord ville presentere en tolkningsramme som passet med avisens profil. I forhold til prioritering var det bare Dagbladet og Klassekampen som omtalte hendelsen på lederplass. Når en hendelse blir omtalt på lederplass er det et tegn på at redaksjonen vurderer den som en viktig del av nyhetsbildet. Det mest oppsiktsvekkende ved *Chora-saken* er imidlertid at Norges to største aviser, Aftenposten og VG, gjennom deknningen viste at de ikke anser en hendelse hvor norske soldater dreper en uskyldig sivil afghaner, som en viktig sak å følge opp. Dette gjelder særlig VG, som omtalte hendelsen i to små artikler, én notis og en nyhetsartikkel, hvor den siste ble publisert 28. juli 2009. Dermed har ikke avisen sett det som nødvendig å melde om at både Forsvaret, norske myndigheter og afghanske myndigheter etter hvert bekreftet at mannen var sivil. Aftenposten meldte dette, men avisens nedprioritering vises gjennom at to av tre artikler er produsert av NTB. Dermed har ikke avisen valgt å sette av egne ressurser til å dekke saken, med unntak av én i artikkel. I forhold til kildebruk forholdt VG seg utelukkende til norske politikere og Forsvaret. Aftenposten hadde en artikkel hvor de intervjuet to eksperter, men bortsett fra det brukte avisen bare Forsvaret og norske politikere. Man kan derfor anta at saken ble presentert gjennom deres tolkningsrammer.

Analysen av deknningen av de fire drepte soldatene, viser en helt annen prioritering i avisene, med flere og lengre artikler i alle sjangre. VG hadde 56 artikler om krigen i Afghanistan på trykk de to ukene, hvorav 35 omhandlet soldatene. Samtidig viser analysen at av Oppland Arbeiderblads Afghanistan-dekning på 30 artikler, var 21 om de drepte soldatene.

Klassekampen skilte seg ut ved å ikke prioritere selve hendelsen. Den ble kun omtalt i tre artikler i avisen, én leder, én kommentar og én nyhetsartikkel fra NTB. Sammenligningen med artikler i kategorien *Norge i Afghanistan* gir et enda tydeligere bilde av avisenes fokus. Der kom det blant annet frem at Oppland Arbeiderblad ikke viste den samme interessen, som gir et inntrykk av at Afghanistan først og fremst var interessant fordi en av de drepte var fra Østre Toten. Dette ble langt på vei bekreftet ved å se på artiklenes vinkling, hvor lokalavisen hadde flest vinklinger som gikk på personer, enten soldatene eller reaksjoner på hendelsen fra politikere eller Forsvaret. Sammenligningen med kategorien *Norge i Afghanistan* antydte at Klassekampen brukte hendelsen til å blåse liv i debatten om Norges rolle i krigen. 20 av Klassekampens artikler omhandlet dette temaet. Åtte av disse artiklene var i kategorien *stor*. Debattfokuset kom også til syne gjennom avisens vinklinger, som i all hovedsak var vinklet kritisk mot Norges rolle i krigen. Debattfokuset i Klassekampen er det samme som Stine Grønstad Skar (2008: 23) kom frem til i sin analyse av deknningen av drapet på soldaten Kristoffer Sørli Jørgensen. Analysen viste også at VG hadde flest artikler av avisene i kategorien *De drepte soldatene*, mens *Norge i Afghanistan* i forhold fikk beskjeden omtale i avisen. Dette tydet på at avisen hadde et større fokus på personene, på dramatikken rundt hendelsen og på følelsesladde reaksjoner. Artiklenes vinklinger viste det samme. Dagbladet hadde mye av det samme fokuset som VG, men bredere dekning i kategorien *De norske soldatene*, og noe mindre dekning av *Norge i Afghanistan*. Hovedvekten av vinklingene var også personfokuseret, men mer rettet mot politikere og kolleger i Forsvaret, enn på de drepte soldatene.

Formålet med analysen av Kunduz-bombingen var dels for å få et bilde av hvordan sivile ofre i Afghanistan blir prioritert når det ikke er en åpenbar norsk knagg å henge den på, og dels for å se om avisene holder Norge delansvarlig all den tid man er alliert med de andre landene i ISAF-styrken. Antall artikler om hendelsen i avisene viser først og fremst at Kunduz-bombingen ikke hadde høy prioritet, og tyder på at hendelser fra Afghanistan er mest interessant om det finnes et åpenbart norskfokus. NTB publiserte flere nyhetsartikler, men disse ble i liten grad brukt av avisene. Dagbladet som hadde klart bredest dekning av Chora-saken, omtalte Kunduz-bombingen minst i utvalget, sett bort fra VG, som kun nevnte hendelsen i én nyhetsartikkel. Dette tyder på at Chora-saken for Dagbladet først og fremst ble prioritert på grunn av at norske soldater var direkte involvert, og at frilansjournalist Anders Sømme Hammer var tilgjengelig i Afghanistan. Den beskjedne deknningen av Kunduz-bombingen viser også tydelig at avisene ikke satt hendelsen, hvor sivile ble drept av Norges allierte i ISAF-styrken, i sammenheng med Norges deltakelse i krigen.

V Dybdeanalyse av krigens ofre

I denne delen av oppgaven vil jeg gå i dybden av utvalgte tekster fra dekningen av Chora-saken og de drepte norske soldatene. Jeg har valgt å konsentrere meg om lederartikler og utvalgte nyhetsartikler eller reportasjer. For hvert av casene vil jeg analysere én lederartikkel fra hver avis i utvalget. Chora-saken ble imidlertid kun omtalt på lederplass i Klassekampen og Dagbladet, og det er derfor kun de som blir gjenstand for analyse. Lederartiklene er interessante fordi det er her avisen uttrykker sin mening om en sak, som oftest en sak som får stor plass i nyhets-bildet i den aktuelle perioden (van Dijk 1998: 21). En lederartikkel forteller derfor at avisen anser hendelsen som en viktig nyhet. Samtidig er lederartiklene et godt utgangspunkt for å finne hvilke tolkningsrammer en avis bruker i formidlingen av en hendelse setter en hendelse, og hvor man kan få innblikk i avisenes verdensbilder og eventuelle ideologiske bindinger. Også i analysen av nyhetsartiklene/reportasjene har jeg valgt ut én artikkel fra hver avis i hvert av casene. Her har jeg foretatt et skjønnsbasert utvalg, og tatt for meg artikler jeg mener er dekkende for den enkelte avis sin totale dekning.

6.1 Lederne etter Chora-saken

I perioden etter at Chora ble drept, ble det skrevet totalt tre ledere om Afghanistan, to i Klassekampen og én i Dagbladet. To av disse omtalte Chora-saken. Klassekampens leder «Skyt først» ble publisert 31. juli 2009, tre dager etter at hendelsen ble kjent i pressen, mens Dagbladets artikkel «Krigens realiteter» stod på trykk 1. august 2009. Verken Aftenposten eller VG hadde lederartikler om krigen i Afghanistan på trykk i denne perioden.

6.1.1 «Skyt først» – Klassekampen 31.07.2009

Da Klassekampens leder «Skyt først» (vedlegg 3) sto på trykk 31.07.2009, var det seks dager siden Chora ble drept, og fire dager siden hendelsen først ble omtalt i norske medier. Dagbladet hadde dagen i forveien publisert et intervju med familien til den drepte mannen, og fått bekreftet fra både dem og provinsguvernøren, at den drepte var en sivil mann som ikke hadde tilknytning til opprørere. Verken Forsvarsdepartementet eller Forsvaret hadde imidlertid bekreftet dette, og senest samme dag som Klassekampens leder sto på trykk, uttalte politisk rådgiver for forsvarsministeren, Rune Bakervik, til Dagbladet at: «–Det er alltid tragisk dersom sivile liv går tapt. I dette tilfellet vet vi fortsatt ikke om vedkommende var sivil». Situasjonen var dermed slik at det på dette tidspunktet kom motstridende meldinger fra afghanske myndigheter og afghanske sivile som kjente den drepte på den ene siden, og norske myndigheter på den andre. Tittelen på Klassekampens leder indikerer imidlertid at avisen er

kritisk til Forsvarets og forsvarsministerens versjon av hendelsesforløpet. «Skyt først» henspiller på uttrykket «shoot first, ask questions later» og kan gi inntrykk av at Klassekampen mener dette er en ordre norske soldater i Afghanistan forholder seg til. Lederen åpner deretter med å konstatere at både Forsvaret og forsvarsministeren er «under aukande press etter den fatale skyteepisoden». Rødt-politiker Erling Folkvord var i Afghanistan da hendelsen fant sted, noe som ifølge lederen er en strek i regningen for Forsvaret;

«Uheldigvis for Forsvaret innleia Rødt-veteranen Erling Folkvord si reise i Afghanistan rett etter denne hendinga. Han er i kjent stil i full gang med å trenge til botns i det som skjedde, med mange kritiske spørsmål».

Folkvord fremstilles her som en slags kritisk detektiv, som alltid er på jakt etter sannheten. Ved å omtale Folkvord som «Rødt-veteran» heller enn «Rødt-politiker», fremhever Klassekampen Folkvords troverdighet, da «veteran» er en betegnelse som uttrykker kunnskap og erfaring. At Forsvaret og forsvarsministeren ifølge Klassekampen er under «aukande press», og at det er uheldig for dem at Folkvord er i Afghanistan og jobber med å trenge til bunns i hendelsesforløpet, fører til at Forsvaret og forsvarsministeren fremstår som noen som har noe å skjule. Klassekampens skepsis til Forsvarets og forsvarsministerens versjon av hendelsesforløpet blir forklart i den påfølgende setningen, hvor det henvises til Dagbladet og frilansjournalist Anders Sømme Hammer;

«Samstundes har den Afghanistan-baserte journalisten Anders Sømme Hammer oppsøkt dødsofferets familie og nærmiljø. I ein sterk reportasje i Dagbladet kjem det fram fleire forhold som aukar tvilen om Forsvarets framstilling kan vera riktig».

Her kunne lederen ha henvist til Dagbladet-artikkelen, men velger å poengtere at det er Anders Sømme Hammer som har skrevet den. Samtidig understrekes det at Hammer er «Afghanistan-basert», som styrker hans troverdighet ved at han er bosatt i Afghanistan, og dermed trolig kjenner landet godt. Starten på Klassekampens leder består dermed i å understreke troverdigheten til kildene sine, samt å gi et inntrykk av at norske myndigheter og Forsvaret trolig har noe å skjule. Deretter fortsetter lederen med å informere om hva kildene til Dagbladet og Folkvord har fortalt;

«Dagbladets og Folkvords kjelder fortel at Chora var ein fattig, ubevæpna familiefar utan band til opprørarane. Heila hans familie er etniske tadsjikarar, som ofte er i konflikt med Taliban».

Lederen skriver også at provinsguvernøren har fortalt at Chora ikke kan ha forstått stoppsignalene fra soldatene, og at han var en analfabet fra landsbygden, hvor de verken har TV eller elektrisitet. Deretter henvises det igjen til Folkvord, og til hvorfor han mener myndighetenes versjon ikke holder vann;

«Folkvord meiner det er fleire problem med Forsvarets versjon, og skuldar forsvarsministeren for å nytte fleire veker for å finpusse eit hendingsforløp som han meiner ikkje kan stemme. Han spør mellom anna korleis det kan ha seg at Choras son på ni år, som sat bakpå motorsykkelen som faren køyrde, kunne komme heilt uskadd frå det dersom motorsykkelen køyrde mot soldatane i høg fart»

Avslutningsvis rettes fokuset på sivile ofre for krigen i Afghanistan, og at Chora bare er en liten del av denne statistikken. Lederen påpeker imidlertid hvor stor tragedie et slikt dødsfall er for familiene som blir rammet;

«Men for fattige familiar som blir råka, er kvart dødsfall ein personleg, sosial og også økonomisk tragedie. Vi får tru at familien vil få erstatning på eit vis, men det blir uansett ei fattig trøyst. Problemet er at slike hendingar vil skje gong etter gong i ein krig Nato ikkje kan vinne, medan propagandaen om å vinne folkets 'hjarde og sinn' kjem i sitt rette lys».

Gjennom lederen viser Klassekampen at avisen tar parti med den svake part, det forsvarsløse offeret i hendelsen, og uttrykker bekymring for hvilke konsekvenser dette vil ha for mannens familie. Dermed fremstilles også de pårørende som ofre for hendelsen. Det kommer dermed tydelig frem at Klassekampen anser Chora, familien hans og andre sivile ofre, som verdige ofre som fortjener oppmerksomhet og sympati. Artikkelen trekker på flere forhold i Galtung's Peace Journalism-modell, blant annet ved å være *truth-oriented* gjennom forsøk på å avsløre det de mener er usannheter. Ved å rette fokus på de pårørende, er artikkelen *people-oriented*, hvor det trekkes frem hvilken tragedie en slik hendelse vil ha for en fattig familie som har mistet sin eneste inntektskilde. Ikke minst forsøker lederen å humanisere alle sider, også de ofte navnløse sivile. Fokuset på propaganda i siste setning, viser at avisen har et bevisst forhold til dette i krigssituasjoner. Ved å innta et kritisk utgangspunkt til norske myndigheters gjengivelse av hendelsen, som avisen mener ikke kan stemme, viser Klassekampen et eksempel på det som innen Peace Journalism kalles *making conflicts transparent*.

I forhold til myndighetene og Forsvaret uttrykker Klassekampen en ytterst kritisk holdning, en holdning de i all hovedsak bygger på informasjon Dagbladets artikler og Rødt-politiker Erling Folkvords uttalelser. Basert på forklaringene fra Erling Folkvord og Dagbladets-artiklene fra Anders Sømme Hammer, konkluderer Klassekampen nærmest med at

norske myndigheter forsøker å dekke over informasjon. På den andre siden har avisen stor tiltro til Folkvords betraktninger. Bortsett fra å omtale ham som «Rødt-veteranen», nevnes det ikke eksplisitt at han representerer et parti som står i opposisjon til regjeringen, og at Rødt i det politiske miljøet i Norge er den eneste reelle opposisjonen til den konsensusorienterte utenrikspolitikken på Stortinget. Avisen uttrykker dermed skepsis til politiske myndigheter som de mistenker har noe å skjule, samtidig som de ikke uttrykker samme skepsis til en politiker som representerer et opposisjonsparti, som også kan se muligheter til å score politiske poeng etter en slik hendelse. Et annet interessant poeng er at troverdigheten til Folkvord i artikkelen økes ved at det påpekes at han er i Afghanistan på dette tidspunktet, at han er på plass som et slags førstehåndsvitne. Imidlertid utelater Klassekampen å informere om at Folkvords reise i Afghanistan begrenset seg til hovedstaden Kabul, området rundt hovedstaden og byen Jalalabad, langt fra Faryab-provinsen nord i landet hvor hendelsen fant sted. Her skal det nevnes at Folkvord ønsket å dra til den norske leiren, men ble nektet adgang til å besøke de norske soldatene (Folkvord 2009).

6.1.2 «Krigens realiteter» – Dagbladet 01.08.2009

Dagbladets lederartikkel om Chora-drapet sto på trykk 01.08.2009, syv dager etter hendelsen og fem dager etter at nyheten ble kjent i mediene (vedlegg 3). Dagbladet hadde, som den kvantitative analysen viste, hatt bredest dekning av hendelsen, både i antall artikler, kildebruk og generell tilstedeværelse i Afghanistan, noe som kom frem av at flere av artiklene avisen trykket var reportasjer. På dette tidspunktet hadde avisen to dager tidligere hatt en reportasje med et intervju med den drepte afghanerens pårørende. I artikkelen fikk avisen bekreftet både fra familien, andre sivile afghanere i nærmiljøet, samt provinsguvernøren, at Chora var sivil og uten tilknytning til opprørere. I en artikkel i samme avis som lederen, 01.08.2009, fikk avisen dette også bekreftet fra norske myndigheter, og forsikringer om at norske myndigheter ville betale erstatning til familien til den drepte. «Krigens realiteter» er en av to ledere i Dagbladet denne datoen. Det er den korteste av de to, og er plassert under hovedlederen «Forskjell på Jesus og Jens», som handler om kirkevalget og Stortingsvalget.

Med tanke på avisens brede dekning av saken, og sterke fokus på konsekvensene drapet hadde for mannens pårørende (se kapittel 6.2.4), kan det tyde på at avisen gjennom denne lederen endrer fokuset i en annen retning. I motsetning til Klassekampens leder har Dagbladet nemlig primært fokus på de norske soldatene.

Tittelen «Krigens realiteter» forteller leseren at lederen handler om noe som hører med i krig, noe som er et uunngåelig onde om man først velger å delta i en krig. Lederen innleder

med å fortelle at «Når norske soldater er ute på oppdrag i Afghanistan møter de mange krevende utfordringer». En av disse er ifølge Dagbladet den konstante muligheten for å bli angrepet av selvmordsbombere. Deretter henvises det til en kommentarartikkel fra avisen dagen i forveien, skrevet av generalmajor Robert Mood, hvor han forklarer om den vedvarende faren for selvmordsbombere. Henvisningen til selvmordsbombere indikerer at man fratår norske soldater ansvar for hendelsen, at man ikke finner noe kritikkverdig, da de til stadighet er i fare for å bli rammet av selvmordsbombere. Når lederen etter hvert kommer inn på selve Chora-saken, er ikke fokuset på at en sivil person er skutt og drept, men fremdeles på soldatene; «Denne uka skjedde det mange soldater frykter mest. En sivil afghaner ble skutt ned og drept av to norske soldater, og vi ble alle minnet om at Norge faktisk er i krig». Sitatet indikerer at det ikke bare er den sivile mannen som er et offer, men at de norske soldatene også er ofre, da de ble utsatt for «det mange soldater frykter mest». I sitatet uttrykker lederen en presupposisjon om at å drepe sivile er det soldatene frykter mest. Det fremstår som et paradoks, all den tid soldatene i dette tilfellet har drept en sivil person av frykt for at han var en selvmordsbomber, som er et bevis for at soldatene, naturlig nok, først og fremst frykter at de selv skal bli drept. Mistanken om at lederen langt på vei fraskriver soldatene ansvaret for hendelsen, bekreftes i de to påfølgende setningene;

«Den drepene kulen skjedde på oppdrag fra våre politiske myndigheter og er bare legitim fordi den er forhåndsgodkjent av regjeringen. Det er viktig at ansvaret plasseres der det hører hjemme».

Når lederen her understreker at kulen er legitim fordi den er «forhåndsgodkjent av den norske regjeringen», fremstilles dette med en høy grad av modalitet, som vil si at artikkelforfatteren presenterer det som fakta. Spørsmålet er om avisen har ryggdekning for å hevde dette. At mannen var sivil ble bekreftet av Forsvaret dagen i forveien, men Forsvarets egen gransking av hendelsesforløpet var ikke fullført. Siviles rettigheter i krig er også nøye beskrevet i Genèvekonvensjonen av 1949. Her kommer det ikke fram at et drap på en sivil person er legitimt fordi et lands myndigheter har forhåndsgodkjent drapet eller kulen (Lovdata [Online]). Det er heller ikke tilfelle at soldater som utfører en jobb ikke har noe ansvar for handlingene de utfører i denne jobben. Grunnen til at Forsvaret satte i gang gransking var nettopp for å finne ut om soldatene kunne har opptrådt kritikkverdig.

Avslutningsvis trekker Dagbladet inn at krigen i Afghanistan ble startet av amerikanerne, men at det nå er NATO som leder og utkjemper krigen mot Taliban;

«Norge er blitt en krigførende nasjon som Nato-medlem, men nordmenn flest lever sitt hverdagsliv uten spesielt stor erkjennelse av at det pågår en konflikt av eksistensiell betydning».

Å understreke at krigen ble startet av USA, at det nå er NATO som leder og utkjemper den og at «Norge er blitt en krigførende nasjon som Nato-medlem» kan tolkes som at lederen også fratar norske myndigheter ansvaret for hendelsen – at det er NATO sitt ansvar, og i siste instans USA sin skyld. Lederen trekker dermed på en godhetsdiskurs, hvor man ser det som lite tenkelig, om ikke umulig, at Norge og norske soldater kan være ansvarlig for noe negativt i Afghanistan. Og om noe kritikkverdig har funnet sted unnskyldes det, fordi Norge per definisjon har gode hensikter. Dette gjenspeiles ved at soldatene blir fratatt ansvaret for hendelsen og at denne plasseres der den hører hjemme – hos norske myndigheter som har «forhånds godkjent kulen». Norske myndigheter får imidlertid ryggen fri ved at lederen implisitt hevder det til syvende og sist er USA og NATO som har ansvaret for drapet.

«Regjeringen snakker mest om sikkerhet og bygging av det sivile samfunn i Afghanistan, men det går ikke an å føre en krig uten at det merkes».

Setningen over markerer avslutningen på Dagbladets leder. Det kommer imidlertid ikke frem hvem Dagbladet mener «merker» krigen. Mannen som ble drept, Chora, blir ikke nevnt som et offer, til tross for at hendelsen blir omtalt i lederen. Ofrene i lederen er i all hovedsak soldatene, men også det norske folk ved at «vi ble alle minnet om at Norge faktisk er i krig», til tross for at «nordmenn flest lever sitt hverdagsliv uten spesielt stor erkjennelse av at det pågår en konflikt av eksistensiell betydning». Hendelsen tvinger på en måte nordmenn til å forholde seg til krigen, til tross for at man helst vil leve i hverdagen uten å forholde seg til den. I artikkelen kommer det frem at norske myndigheter har et ansvar, men at dette skyldes NATO-medlemskapet som nærmest har pålagt Norge å delta i krigen. Chora blir ikke fremstilt som et verdig offer, men som «collateral damage» – et uunngåelig tap, noe som kommer frem av tittelen «Krigens realiteter». Samtidig fremstilles han som et legitimt offer fordi norske myndigheter har «forhåndsgodkjent» kulen som drepte ham.

Frilansjournalist Ander Sømme Hammer, som dekket saken for Dagbladet i Afghanistan, ble utsatt for det Herman og Chomsky omtaler som «flak» i forbindelse med dekningen (Herman & Chomsky 1988: 2). Dette kom som reaksjoner på en artikkel avisen trykket om Choras ni år gamle sønn under tittelen «Norske soldater skjøt pappa» (kapittel 6.2.4). Negative reaksjoner kom fra lesere i form av e-poster og som kommentarer under versjonen av artikkelen som ble lagt ut på avisen nettsider (Hammer 2010: 295-297).

Kritikken gikk på at han ikke tok hensyn til soldatene, som mange mente burde få uforbeholden støtte. At journalisten fikk mange reaksjoner på dekningen, gjør det rimelig å anta at også avisen fikk tilsvarende tilbakemeldinger. Med dette i bakhodet, og det faktum at norske myndigheter på dette tidspunktet hadde bekreftet at mannen var sivil, kan det virke som om avisen lot seg påvirke av reaksjonene ved at de gjennom lederen fratrar soldatene alt ansvar for hendelsen, lenge før Forsvarets egen etterforskning var gjennomført¹⁴. Det er selvsagt umulig å konkludere med dette, men innholdet og tonen i lederen sammenlignet med avisens resterende dekning, tidspunktet for publiseringen, samt at man vet at journalisten ble utsatt for kraftig «flak», gjør det i det minste til en interessant tanke.

6.2 Utvalgte artikler om Chora-saken

I denne delen av analysen vil jeg gå i dybden på én artikkel fra hver avis i utvalget. Artiklene er som nevnt valgt ut etter skjønn, og jeg har valgt artikler jeg mener er dekkende for avisenes totale dekning av hendelsen. Unntaket er VG, som dekket hendelsen med to artikler. Disse var så korte at jeg valgte å analysere dem sammen.

6.2.1 VGs totale dekning av drapet på Chora

To artikler om Chora-saken sto på trykk i VG de påfølgende dagene etter drapet, 27. og 28. juli (vedlegg 4). VGs første artikkel er en notis med tittelen «Drept av norske soldater», plassert øverst i venstre hjørne på side 6 i avisen. Ut fra tittelen kommer det ikke frem hvem som er skutt av norske soldater. Var det en nordmann? Var det en afghaner? Var det en mann, kvinne eller et barn? Innenfor lingvistikken betegnes agens som deltakeren som utfører handlingen i en situasjon (Hågvar 2007: 95). I tittelen «Drept av norske soldater», er norske soldater agens. Patiens, som er den handlingen går ut over, er utelatt fra tittelen. Det hadde ikke blitt bekreftet på daværende tidspunkt om mannen var sivil, som er en mulig årsak til at patiens er utelatt. Et alternativ kunne i så måte være å skrive «Afghansk mann drept av norske soldater», eller «Norske soldater drepte afghansk mann». En slik tittel ville trolig fremstått som mer sensasjonell for leserne. Samtidig vil utelatelsen av patiens fra tittelen også bidra til at handlingen, og hendelsen som helhet, ufarliggjøres ved at offeret ikke blir personliggjort.

Hendelsesforløpet blir i notisen gjengitt som en forkortelse av Forsvarets presse-

¹⁴ Først 18. september 2009 kunne krigsadvokat Terje Lund konkludere med at de to soldatene som skjøt og drepte Chora, handlet i nødverge. (Dagbladet 18.09.2009, s. 12)

melding (Hammer 2010: 272-274)¹⁵. Første setning i teksten forteller at en afghansk mann er drept; «En afghansk mann ble lørdag skutt og drept av norske soldater nord for Meymaneh i Afghanistan, opplyser Forsvarets operative ledelse». Den andre kilden til informasjon i VG er forsvarsminister Anne-Grete Strøm-Erichsen, som har gitt en kommentar til NTB; «–Så langt vi kan se til nå, fulgte de norske soldatene regelverket for bruk av makt, sier hun til NTB». VGs to kilder representerer begge Forsvaret, eller norske myndigheter, som er den ene parten i hendelsen. Forsvarsminister Anne-Grete Strøm-Erichsen har i kraft av sin rolle som statsråd også en naturlig sterk etos, som for mange trolig vil bety at når hun sier soldatene fulgte regelverket, så medfører dette riktighet. Samtidig kommer det frem av utsagnet at man ikke er sikre på fakta i saken, ved at forsvarsministeren starter med «Så langt vi kan se». Dette er et forbehold som gir fremstillingen lav grad av modalitet – en lav grad av modalitet som kunne gi VG grunn til å stille flere spørsmål om hva som fant sted. Det kommer imidlertid ikke frem av teksten om VG har spurt Forsvaret om hvem denne mannen var, og om han var sivil eller opprører. Mannens status ble ikke formidlet i pressemeldingen, og det kan dermed tyde på at VG ikke har snakket direkte med Forsvaret, men forholdt seg til pressemeldingen og forsvarsministerens NTB-sitat.

Den påfølgende dagen publiserte VG artikkelen «Usikkert om skutt afghaner var sivil». Her er det interessant å se at VG har valgt å bruke ordet «skutt» i stedet for «drept», som de gjorde dagen i forveien. I denne artikkelen har VG snakket med sjefen for den norske kontingenten i Afghanistan, oberst Ole Asbjørn Fauske. Han meddeler overfor avisen at Forsvaret vil samarbeide med afghansk politi i etterforskningen rundt mannen som ble skutt. Fauske siteres på at mannen er identifisert, og at de er preget over usikkerheten rundt hvem han var, og hvorfor han ikke stanset. Videre skriver avisen at mannen kom kjørende på motorsykkel i høy hastighet mot de norske soldatene da han ble skutt ved veisperringen. Avslutningsvis står det: «Han var ikke bevæpnet og hadde en gutt på rundt 12 år på baksetet».

Artikkelen er plassert på side 16 i avisen, uten tilhørende bilde. Den står nederst på siden, hvor hovedartikkelen er «Seiret over Taliban», som handler om britenes «Operasjon Panters Klo» – en offensiv i Helmand-provinsen som skal ha vært vellykket, og hvor britene samtidig oppfordrer til å inngå forhandlinger med Taliban. Til tross for at drapet på en sivil person åpenbart er en stor ripe i lakken for Forsvaret, kan hovedartikkelen på siden tolkes som

¹⁵ Pressemeldingen «Afghansk mann skutt» fra Fellesoperativt hovedkvarter 26.07.09 er per i dag (juni 2011) ikke tilgjengelig på Forsvarets nettsider, men er gjengitt i sin helhet i Anders Sømme Hammers bok *Drømmekrigen* (Hammer 2010: 272-274)

en beroligende melding om at krigen tross alt går de alliertes vei. Da dette også er hovedartikkelen på siden, forteller VG leseren at dette er den viktigste av de to artiklene, og bidrar i så måte til å ufarliggjøre at norske soldater har drept en sivil person. Ser man denne prioriteringen i et framingsperspektiv, viser den at VG fremhever en side ved «en oppfattet virkelighet», mens en annen side blir underkommunisert. At en negativ hendelse presenteres i sammenheng med en hendelse som fremstår som positiv, er et eksempel på framing som ifølge Entman (1993: 51) vil påvirke leserens forståelse av den. VGs bevisste eller ubevisste tolkningsramme er at en negativ hendelse har funnet sted, men at det er viktig å se det store bildet, som viser at krigen går i riktig retning.

Et interessant aspekt ved denne teksten i forhold til notisen dagen i forveien, er at VG i sin første notis brukte flere modifierende uttrykk;

«Mannen, som ser ut til å ha vært ubevæpnet, skal ha kommet kjørende mot de norske soldatene på motorsykkel, men unnlatt å stoppe til tross for en rekke håndsignaler, tilrop på lokalt språk og varselskudd».

Begrepene «ser ut til å ha» og «skal ha» er modifierende uttrykk som forteller at påstandene har lav grad av modalitet. Den påfølgende dagen er imidlertid disse uttrykkene utelatt;

«Mannen kom kjørende på motorsykkel i høy hastighet fra et område der latviske soldater hadde blitt angrepet, da han ble skutt av norske soldater ved en veisperring».

Da den første artikkelen viste at avisen ikke kunne verifisere informasjonen, blir den samme informasjonen dagen etter fremstilt overfor leserne som et udiskutabelt faktum.

Presupposisjonene tyder på at avisen stoler på Forsvarets fremstilling av saken.

Den siste setningen i artikkelen kan samtidig forklare en del om VGs prioritering av hendelsen; «Han var ikke bevæpnet og hadde en gutt på rundt 12 år på baksetet»¹⁶. Til tross for informasjonen om at mannen ikke var bevæpnet, som avisen har gjengitt to dager på rad, har ikke VG sett noen grunn til å komme med kritiske oppfølgingsspørsmål til Forsvaret om mannens status som sivil eller opprører. Det kommer heller ikke frem av teksten hvordan det gikk med gutten, eller om avisen i det hele tatt har stilt spørsmål om dette. Manglende kritiske oppfølgingsspørsmål til Forsvaret understreker at VG stoler på fremstillingen. Samtidig indikerer dette at VG trekker på godhetsdiskursen, hvor de ikke ser muligheten for at norske soldater kan ha gjort noe kritikkverdige. Dette underbygges også av kildebruken, som i form

¹⁶Gutten blir omtalt som 12-åring, mens Anders Sømme Hammer, som har møtt gutten og andre pårørende, skriver at han var 9 år da hendelsen fant sted (Hammer 2010: 292).

av å være representanter for den ene parten i hendelsen, ikke vil bidra til et kritisk blikk på hendelsen og konsekvensene av den.

De to artiklene representerer VGs totale dekning av hendelsen. Den kvantitative analysen viste at VG nedprioriterte denne saken i forhold til de andre avisene i utvalget, både i form av antall artikler og størrelsen på disse. Bare å støtte seg på kilder som representerer den ene parten, altså myndighetene ved Forsvaret og forsvarsministeren, fører til at hendelsen blir presentert innenfor deres tolkningsrammer, hvor det blir avvist at norske soldater kan ha gjort noe kritikkverdig. Dette kommer også fram av plasseringene artiklene har fått i avisen de to dagene, samt informasjon som ikke er presentert. Det være seg hva som skjedde med niåringen som satt bakpå motorsykkelen eller hvordan gutten og de andre etterlatte eventuelt blir fulgt opp. På dette tidspunktet var det ikke bekreftet at gutten som satt bakpå var mannens sønn. Men det kommer heller ikke fram av teksten om VG har spurt Forsvaret om dette. Sånn sett fremstår både Chora, sønnen og de andre pårørende som uverdige ofre i VGs dekning. Mangelen på kritiske oppfølgingsspørsmål gir også inntrykk av at avisen reproducerer godhetsregimets doxa, som sier at Norge eller norske soldater er velgjørere, til tross for hendelser som kan tyde på det motsatte. Et annet viktig aspekt i forhold til verdige og uverdige ofre, er at talsmenn fra ens egne myndigheter vil bli brukt omfattende og ofte ukritisk i forbindelse med hendelser hvor ens eget land potensielt kan mistenkes å ha begått kritikkverdige handlinger eller overgrep (Herman & Chomsky 1988: 34). VGs dekning av denne saken står som et klart eksempel på dette, da de utelukkende har brukt kilder fra Forsvaret og Forsvarsdepartementet.

6.2.2 «Vil ikke beklage» - Klassekampen –31.07.2009

Den kvantitative analysen viste at Klassekampen omtalte Chora-saken i tre artikler, hvorav to var nyhetsartikler. Et interessant aspekt var at avisen kom sent på banen i forhold til de andre avisene. Den første artikkelen, «Krever gransking» (vedlegg 5), sto på trykk 30.07.2009, hvor Rødt-politiker Erling Folkvord var avisens eneste kilde. Og Folkvord brukes også i avisens andre artikkel «Vil ikke beklage» som stod på trykk 31.07.2009.

På Klassekampens andre dag i dekingen av Chora-drapet, er hendelsen og etterspillet omtalt på avisens forside. Den øvre halvdel av forsiden er forbeholdt Chora-saken, og består av tekst i krigstyper. Forsidehenvisningen har stikkittelen «Forsvaret skjøt sivilist i Afghanistan», med påfølgende tittel i enda større skrift; «Beklager ikke drap». Tittelen er etterfulgt av en ingress, hvor det informeres om at norske soldater skjøt og drepte en ubevæpnet sivilist, men at «verken regjeringen eller Forsvaret finner det foreløpig aktuelt å

beklage hendelsen». Videre står det at «Rapporter fra pressen og Rødts Erling Folkvord stiller en rekke kritiske spørsmål om Forsvarets framstilling av hva som skjedde».

Artikkelen står på side 8 i avisen, hvor det er satt av en helside til saken. Tittelen «Vil ikke beklage» dekker øverste linje, og saken er akkompagnert av et illustrasjonsbilde fra Afghanistan som viser tre militærkjøretøy med bevæpnede norske soldater. Ingressen gjentar informasjonen fra forsiden om at verken Forsvaret eller regjeringen foreløpig vil beklage «det norske drapet på Chora (45) i Afghanistan lørdag». På siden er det også funnet plass til en faktaboks med tittelen; «Drapet i Afghanistan». Første setning i faktaboksen forteller om hendelsen; «En afghansk håndverker (45) ble lørdag skutt og drept av norske soldater i Afghanistan». I tillegg til å fortelle at en afghansk mann har blitt drept, slår Klassekampen fast at mannen var afghansk håndverker, som indikerer at det er snakk om en sivil. Det interessante her er at de ikke har valgt modifierende ord som «skal ha vært» eller lignende. Dermed forteller avisen, med høy grad av modalitet, at mannen var sivil – en informasjon de har fra Dagbladet, som har intervjuet mannens familie. På dette tidspunktet hadde verken Forsvaret eller norske myndigheter bekreftet at mannen var sivil. Med dette viser Klassekampen at de er skeptiske til informasjon Forsvaret eller norske myndigheter gir om hendelsen. Dette bekreftes i de to påfølgende setningene. Her kommer informasjonen fra Forsvaret, og avisen velger å bruke modifierende uttrykk; «Mannen *skal ha* kjørt en motorsykkel mot en kolonne med norske soldater, på bagasjebrettet satt sønnen hans på ni år» og «De norske soldatene *skal ha* mistenkt mannen for å være en selvmordsbomber».

Brødteksten inneholder to bilder – et av journalist Anders Sømme Hammer, som Klassekampen har intervjuet i forbindelse med at han ikke fikk slippe inn i den norske leiren i Maimana. I tillegg er det et bilde av forsvarsminister Anne-Grete Strøm-Erichsen nede i venstre hjørne av artikkelen. Bildet, som fra Scanpix og derfor trolig er et illustrasjonsbilde, viser forsvarsministeren som ser preget ut, med et alvorlig blikk vendt ned, med bildeteksten; «TAUS: Anne-Grete Strøm-Erichsen». Det kommer ikke frem av artikkelen om avisen har snakket med forsvarsministeren. De har imidlertid fått en kommentar av politisk rådgiver, Rune Bakervik. Bildet og bildeteksten, samt at avisen siterer rådgiveren i Forsvarsdepartementet, indikerer at forsvarsministeren selv har avstått fra å kommentere hendelsen.

Det første avsnittet omhandler hva forsiden og tittelen har forklart, at Forsvaret ikke ønsker å beklage. Denne dagen har Klassekampen, i motsetning til dagen i forveien, snakket direkte med Forsvaret. Brødteksten åpner med et sitat fra kontingentsjef, oberst Ole-Asbjørn Fauske, som forteller at de konsentrerer seg om å «undersøke nøyaktig hva som har skjedd». Heller ikke politisk rådgiver i Forsvarsdepartementet, Rune Bakervik, ønsker å beklage, men

uttaler at «–En afghaners liv er selvsagt nøyaktig like mye verd som våre egne». Tittelen og inngangen på saken gir inntrykk av at Klassekampen har ringt og spurt Forsvaret og Forsvarsdepartementet direkte om de vil beklage hendelsen, som kan tyde på at avisen hadde bestemt seg for vinklingen av saken på forhånd. Avisen skriver også at Bakervik «*strekker seg* til følgende kommentar», før Bakervik siteres på at en sivil afghaners liv er like mye verdt som et norsk liv. Det gir et inntrykk av at Bakervik ved å «strekke seg», gjør dette motvillig etter et eventuelt press. Det kan og tolkes som at han «mot formodning» velger å si dette. Et alternativ kunne vært å skrive «Bakervik kommenterer følgende» eventuelt «hevder».

Det påfølgende avsnittet starter med mellomtittelen «Småbarnsfar», som henviser til den drepte mannen. Tittelen forteller dermed at mannen som er drept var et menneske, en mann med familie, og ikke bare et nytt tall i rekken, slik sivile drepte i krig har en tendens til å bli. I avsnittet trekker artikkelen intertekstuelte på en artikkel Dagbladet hadde på trykk dagen i forveien, hvor det ble presentert et intervju med mannens familie. Det henvises til intervjuet, hvor Choras pårørende kunne fortelle at han var en fattig mann som levde av å reparerer jordbruksredskaper. Deretter omtales den ni år gamle sønnen, Khal Mohammad, som selv satt på motorsykkelen med faren da han ble skutt, og som har fortalt Dagbladet hva som skjedde. Fra omtalen av gutten går artikkelen videre til forsvarsminister Anne-Grete Strøm-Erichsen, som i etterkant av drapet sendte ut en pressemelding hvor det blant annet sto; «Vi vet ikke om den drepte er sivilist eller har tilknytning til opprørsgrupper. Det arbeides nå med å fastslå identiteten til vedkommende». Sitatet fra forsvarsministeren settes dermed opp mot informasjonen fra Dagbladet, som stammer fra intervjuer med mannens familie.

Klassekampens skriver deretter om Forsvarets manglende åpenhet ved mellomtittelen «Stenges ute» som etterfølges av et avsnitt om at norske politikere og journalister stenges ute fra den norske leiren i Maimana. Det er Erling Folkvord og journalist Ander Sømme Hammer avisen henviser til. Forsvaret, ved kontingentsjef Fauske, forklarer dette med at de ikke har «noe substansielt å komme med» på det tids-punktet, og at de ikke ønsker å bidra til spekulasjoner rundt hendelsesforløpet. I tillegg forteller kontingentsjefen at hendelsen har vært en belastning for soldatene som var involvert, og at de «ikke ønsker å bidra til belastningen ved å slippe journalister inn i leiren». Avisen har deretter snakket med journalist Ander Sømme Hammer, som sier begrunnelsen står i kontrast til tidligere praksis;

«Han forteller at han i våres slapp inn i leiren etter at en norsk offiser hadde blitt drept, en sak som åpenbart må ha påvirket soldatene emosjonelt, men at han altså ikke slipper inn nå. – Jeg opplever ikke at jeg er utestengt permanent, men at forsvaret foretar en selektiv vurdering hver gang om de vil slippe meg inn. De vurderer dette i

forhold til hvilken situasjon de er i, sier Sømme Hammer til Klassekampen.».

Hammer understreker videre at han ut fra tidligere erfaringer nesten regnet med at han ville bli stengt ute. Samtidig mener han det ikke forhindrer ham i å arbeide, men at det hindrer ham i å få «en del svar fra Forsvaret». Også Rødt-politiker Erling Folkvord holdes utenfor leiren. Ifølge Folkvord selv, ønsket han å snakke med soldatene om hvordan det er å være ute på stridsoppdrag. Til Klassekampen retter han «knallhard kritikk mot forsvarsminister Anne-Grete Strøm-Erichsen som han mener har feilinformert om drapet».

Klassekampen uttrykker stor tillit til Dagbladets artikler, Anders Sømmer Hammer og hans kilder. Samtidig kommer det frem en klar skepsis til Forsvaret og myndighetene, likt det vi så i Klassekampens lederartikkel i kapittel 6.1.1. Gjennom intervjuet med Hammer, påviser avisen en logisk brist i Forsvarets forklaring om hvorfor journalister og politikere stenges ute fra leiren, ved at dette står i kontrast til hendelser hvor norske soldater har blitt drept. Dette punktet, og at forsvarsministeren angivelig ikke ønsker å uttale seg, bidrar til å gi et inntrykk av at Forsvaret og myndighetene har noe å skjule. Disse aspektene rundt hendelsen har trolig også økt Klassekampens behov for å rette et kritisk blikk på fremstillingen av hendelsen.

6.2.3 «Må regne med sivile tap» - Aftenposten 28.07.2009

Aftenposten omtalte Chora-saken i tre artikler i løpet av de to ukene etter hendelsen, og den kvantitative analysen viste også at hendelsen i stor grad ble nedprioritert. Valget av artikler å gå i dybden gjorde seg greit av seg selv, da to av artiklene var produsert av NTB. Jeg tar derfor for meg artikkelen «Må regne med sivile tap»(vedlegg 6), som var den eneste avisen produserte selv i løpet av de to ukene etter hendelsen.

Artikkelen er plassert på side 16 i avisen, i Aftenpostens utenriksseksjon «Verden». Den har også en undertittel; «Tvilstomt med økt trussel mot norske soldater», som antyder at artikkelen har et norskfokus. Ved siden av artikkelen er det plassert en faktaboks med tittelen «Norske styrker i Meymaneh». Her kan man lese informasjon om hvor mange norske soldater som er utplassert i leiren, hvor mange norske soldater det er totalt i Afghanistan, samt informasjon om den norskledede PRT'en. Faktaboksen skiller seg dermed betraktelig fra faktaboksen i Klassekampens artikkel, hvor avisen utelukkende ga informasjon om selve hendelsen. I Aftenposten blir ikke hendelsen nevnt med et ord, og er nok en indikasjon på at avisen primært fokuserer på de norske soldatene. Artikkelen har også et bilde av et norsk militærkjøretøy og en soldat med våpen. I forgrunnen av bildet vaier det norske flagget.

Artikkelen sto på trykk tre dager etter at hendelsen fant sted, og én dag etter at den først ble omtalt i pressen. Aftenposten hadde dagen i forveien en NTB-artikkel under tittelen

«Norske soldater drepte motorsyklist», en artikkel som i stor grad baserte seg på pressemeldingen fra Forsvaret, og hvor Forsvaret var eneste kilde. Denne dagen har Aftenposten fått uttalelser fra PRIO-forsker Kristian Berg Harpviken og NUPI-forsker Ståle Ulriksen, og artikkelen fremstår dermed som en reaksjonsartikkel, hvor Aftenposten forsøker å plassere hendelsen i et større bilde. Dette bekreftes allerede i ingressen hvor det står; «At norske styrker i helgen kan ha drept en afghansk sivil på kloss hold, overrasker ikke, mener eksperter». Aftenposten velger her å bruke det modifierende uttrykket «kan ha». Dette er trolig gjort fordi ingen på dette tidspunktet hadde bekreftet at mannen var sivil.

Det påfølgende avsnittet i artikkelen omhandler Forsvarets reaksjon på hendelsen; «Forsvaret var tidlig ute med å si at de norske soldatene som løsnet de dødelige skuddene mot motorsyklisten handlet etter forskriftene». Aftenposten henviser her trolig til informasjonen i Forsvarets pressemelding. Om dette er tilfellet, gjengir ikke avisen pressemeldingen korrekt. Forsvaret skrev nemlig at «*Ingenting tyder på* at våre soldater har brutt prosedyrene for bruk av makt»¹⁷ (Hammer 2010: 272). Avisen opplyser heller ikke om at pressemeldingen ble sendt ut først et døgn etter hendelsen, og at «tidlig ute» dermed er diskutabelt, sett i forhold til hvor lang tid Forsvaret bruker på å sende ut pressemeldinger i tilfellene hvor norske soldater har blitt drept (Hammer 2010: 274).

Avisen har også fått en uttalelse fra Forsvaret, ved kommunikasjonsrådgiver Kjetil Eide; «–Man kunne ikke ta sjansen på at han ikke var en selvmordsbomber». Dette sitatet står i uthevet skrift i brødteksten, og er det eneste i teksten, bortsett fra mellomtitler, som er uthevet. Dermed fungerer det som et blikkfang i artikkelen. Hvilken informasjon som fremheves i en tekst, kan fortelle oss noe om hvilke tolkningsrammer som er representert (Entman 1993: 51). At Aftenposten fremhever den informasjonen som til en viss grad fraskriver soldatene ansvar for hendelsen, indikerer hvordan avisen forstår hendelsen. Forsvarets egen gransking av hendelsen var heller ikke fullført på dette tidspunktet.

Aftenpostens kilder i artikkelen er, bortsett fra kommunikasjonsrådgiver Kjetil Eide, PRIO-direktør Kristian Berg Harpviken og NUPI-forsker Ståle Ulriksen. Avisen henviser først til Harpviken som omtaler hendelsen som «Et uunngåelig onde som minner om risikoen ved å delta i krigen i Afghanistan». De to forskerne har et noe ulikt syn, og Ulriksen mener mye tyder på at det var riktig av soldatene å løsne skudd;

¹⁷ Etter at Forsvaret fornyet sine nettsider, er ikke pressemeldingsarkivet tilgjengelig på nåværende tidspunkt (mai 2011). Den aktuelle pressemeldingen er imidlertid gjengitt i sin helhet i Anders Sømme Hammers bok, «Drømmekrigen» (Hammer 2010: 272).

«–Veldig mange av angrepene som blir foretatt, skjer på motorsykler. Dersom de ikke hadde skutt, hadde de stilt både seg selv og de andre de skulle beskytte, i fare, sier han.»

Harpviken retter heller fokuset på at forskriftene soldatene følger er problematiske, og at om de følges, vil det til slutt vil føre til tap av sivile liv. Harpvikens uttalelser fører til at artikkelen berører spørsmålet om soldatenes forskrifter kan være problematiske;

«– Det er riktig at de fulgte forskriftene, men det viser igjen problemet. Det er ikke noen tvil om at hvis man har som rutine at man skal skyte for å uskadeliggjøre personer som ikke responderer på den typen signaler forsvaret bruker, så er det overveiende sannsynlig at man kommer til å skyte sivile iblant.»

I det påfølgende avsnittet, under tittelen «Gutt som passasjer», går avisen kort gjennom hendelsesforløpet. Her er det igjen Eide fra Forsvaret som siteres. Det informeres om at gutten som satt bakpå motorsykkelen, og mannen som kjørte den andre sykkelen, ikke er skadet. Deretter tar avisen opp erstatningsspørsmålet, og skriver at det er «foreløpig uvisst om den drepte mannens familie kan ha krav på erstatning». Avisen skriver at om etterforskningen viser at mannen var en sivil afghaner, kan de etterlatte fremsette erstatningskrav til ISAF-styrken. Aftenposten opplyser ikke hvem de har denne informasjonen fra, men ut fra kildebruken i artikkelen, er det sannsynlig at det kommer fra Forsvaret. I ettertid har det imidlertid kommet frem at Norge var ansvarlig i erstatningsspørsmål, og ikke ISAF. Det var Forsvarsminister Anne-Grete Strøm-Erichsen som først hevdet at ISAF hadde ansvaret. Dagbladet undersøkte dette ved ISAFs hovedkontor i Kabul, hvor det ble opplyst at hvert enkelt land sto ansvarlig for eventuelle erstatningsspørsmål (Hammer 2009).

Avslutningsvis rettes fokuset igjen i et norsk perspektiv, hvor avisen har spurt de to forskerne om hendelsen kan øke trusselen mot de norske soldatene i Afghanistan. Tittelen på avsnittet er «Økt terrortrussel?». Dette kan tolkes som at Aftenposten anser motstand mot norske styrker som terror. Begrepet er omdiskutert, blant annet fordi det ofte brukes for å underminere motstanderne og i konstruering av fiendebilder. Susan D. Moeller hevder begrepet er problematisk fordi ordets betydning alltid «is in the eye of the beholder» (Moeller 2004: 65). Aftenpostens bruk av begrepet synes uansett noe forunderlig, da «terror» vanligvis brukes når det er snakk om trusler eller angrep mot sivile, og ikke soldater. Flere har også uttalt at norske soldater i Afghanistan, som støtter den afghanske regjeringen i kampen mot en opprørsbevegelse, er å betrakte som legitime mål i krigen. Dette standpunktet har både blitt ytret av tidligere Rødt-leder Torstein Dahle (Samuelsen 2004), og Harpviken som avisen har intervjuet i denne artikkelen (Harpviken 2009). Bruken av terrorbegrepet gir således inntrykk

av at det ikke er militære styrker Norge har i landet, men en slags humanitær organisasjon. Dette er et tegn på at artikkelen trekker på en godhetsdiskurs, hvor norske soldater ikke defineres som soldater i ordets rette forstand, men som velgjørere.

Harpviken tviler på at hendelsen vil ha noe å si for sikkerheten til soldatene, og peker på at afghanere flest trolig ikke skiller mellom norske og andre utenlandske soldater.

«–I Afghanistan så anser nok folk flest de norske styrkene for å være en integrert del av det internasjonale nærværet, og det er en kjensgjerning at veldig mange afghanske sivile har mistet livet i angrep fra det internasjonale militæret»

Den kvantitative analysen viste antydninger til at norske aviser ikke ser dette på samme måte som Harpviken mener afghanerne gjør. Den beskjedne interessen avisene viste for Kunduz-bombingen bekrefter langt på vei at allierte «feilbombinger» ikke settes i sammenheng med norsk deltakelse. Om Harpvikens antakelser er riktige, bør dette være et tankekors for norske redaksjoner. Også fordi norske myndigheter har uttalt at Norge, ISAF-medlem, har et kollektivt medansvar når sivile blir drept av andre ISAF-soldater (Forsvarsdepartementet 2009). I så tilfelle er norske myndigheter mer på linje med den afghanske sivilbefolkningen enn med norske avisredaksjoner.

Aftenpostens dekning av hendelsen bærer preg av at den har blitt nedprioritert. Riktignok har avisen tatt seg bryet med å intervju to forskere, men de to andre artiklene om hendelsen var som nevnt fra NTB. Den første, «Norske soldater drepte motorsyklist», sto på trykk 27.07.2009, før «Må regne med sivile tap» sto på trykk den påfølgende dagen. Etter dette ble ikke saken nevnt i denne perioden, bortsett fra nok en sak fra NTB, «Norske soldater skjøt sivil afghaner», 01.08.2009. Sistnevnte artikkel kom etter at norske myndigheter hadde bekreftet at mannen var sivil. Et interessant aspekt ved tittelen er at det står at norske soldater «skjøt sivil afghaner» og ikke «drepte», som jo var tilfellet.

6.2.4 «Norske soldater skjøt pappa» – Dagbladet 30.07.2009

Som den kvantitative analysen viste, dekket Dagbladet denne saken betraktelig bredere enn de andre avisene i utvalget, både i forhold til antall artikler og kildebruk. Jeg har valgt å analysere reportasjen fra 30.07.2009, «Norske soldater skjøt pappa» (vedlegg 7) som var den første av flere artikler hvor Dagbladet skrev om familien til den drepte mannen.

Etter at hendelsen om den drepte afghaneren ble kjent i norsk presse søndag 26. juli 2009, tok Dagbladet kontakt med frilansjournalist Anders Sømme Hammer. På oppdrag fra dem dro han fra Kabul morgenen etter, med håp om å spore opp familien til den drepte mannen (Hammer 2010: 277). 30. juli 2009 stod den første reportasjen med intervju med

familien på trykk i Dagbladet. Avisen henviser til reportasjen på forsiden med et bilde av en gutt, Khal Mohammad, som er sønnen til den drepte mannen. Tittelen er «Norske soldater drepte pappa», hvor «drepte pappa» står i uthevet skrift. Dagbladet har satt av to sider i avisen til reportasjen. Forsidehenvisningen er plassert på høyre side, ved siden av hovedoppslaget.

Selve artikkelen er plassert på side 14, mens side 15 er dekket av det samme bildet som var plassert på forsiden. Det er også ytterligere to bilder i reportasjen – et bilde av den drepte mannen hentet fra et mobilvideoopptak fra begravelsen, og et bilde av noen av slektningene hans. Sønnen er med på dette bildet også, i tillegg til fire mannlige slektninger. I ingressen får vi vite at den lille gutten som er avbildet på forsiden og inne i avisen ikke bare mistet faren i skyteepisoden, men at han også var tilstede; «Det var så vidt Khal Mohammad (9) ikke ble drept lørdag. Han satt bakpå motorsykkelen da faren ble skutt og drept av to norske soldater». På dette tidspunktet var det kjent at det satt en gutt bakpå motorsykkelen, men dette var første gang det kom frem at gutten var sønnen til den drepte mannen.

Artikkelen åpner med å fortelle at afghanske myndigheter har bekreftet at norske soldater har drept en sivil person. Deretter skildrer journalisten den ni år gamle guttens reaksjon da han bli bedt om å fortelle hva som skjedde noen dager tidligere. «–Vi kjørte på motorsykkelen, og så ropte utenlandske soldater, så skjøt de pappa», siteres gutten. Ifølge avisen husker han ikke mer enn at en soldat ba ham gå bort fra faren som lå på bakken. Faren ble fløyet bort i et helikopter, mens ni-åringen ble tatt hånd om av en bekjent.

I det påfølgende avsnittet forklares det hvordan Dagbladet har reist rundt i Faryab-provinsen i Nord-Afghanistan, hvor de i tillegg til sønnen til den drepte mannen, også møtte to av brødrene hans, to fettere og to nevøer. Avisen har og intervjuet provinsguvernøren, en representant for eldrerådet i landsbyen til den drepte mannen, samt en annen mann som var like i nærheten da Chora ble skutt.

«Alle forteller det samme: Chora var en fattig mann som hadde som jobb å reparere og slipe jordbruksredskaper. Han var ikke væpnet da han ble drept. Og han var ingen opprører».

Provinsguvernøren er sikker på at den drepte mannen ikke var opprører, og forteller at han bygger konklusjonen på samtaler med det norske Forsvaret dagen etter hendelsen, etterforskningen til afghansk politi og opplysninger fra lokalbefolkningen. Avisen gjentar informasjonen fra ingressen, at dette er første gang afghanske myndigheter bekrefter at norske styrker har drept en sivil afghaner. Dette blir satt opp mot informasjonen fra Forsvaret, som ikke vil bekrefte at det var en sivil mann som ble skutt og drept av norske soldater.

«Forsvaret vil imidlertid ikke bekrefte at to norske soldater skjøt og drepte en sivil mann lørdag. Forsvaret etterforsker skyteepisoden fortsatt og regner med å være ferdig om en til to uker, opplyser kommunikasjonsrådgiver Kjetil Eide».

Deretter skriver journalisten at Forsvaret tre dager tidligere uttalte at de «kanskje aldri vil få vite sikkert om mannen om mannen de norske soldatene skjøt, var en opprører eller vanlig mann». Videre gjenfortelles Forsvarets versjon av hendelsen. Det opplyses også om at Dagbladet ikke har fått lov å komme inn i den norskledede militærleiren utenfor Maimana, før reportasjen retter fokuset tilbake til den drepte afghanerens etterlatte;

Maullah Dad (40) tørker tårene med enden av turbanen. Han har nettopp fortalt hvor snill broren Chora var. Vi møtes i Qaysar-distriktet sørvest i Faryab. Det var her Chora ble født. – Jeg er så bekymret for hvordan det skal gå med barna og kona til Chora. Alle i familien vår er veldig fattig, sier Dad.

Reportasjens siste avsnitt har tittelen «Ønsker ikke hevn», og fortsetter intervjuet med Choras bror, som forteller til avisen at broren arbeidet hardt for å skaffe mat til familien, at han kjørte rundt på motorsykkelen og reparerte jordbruksredskaper; «Sønnen Khal Mohammad var ofte med og hjalp til. Fetteren Ghulam (44) forteller også at Chora var svært godt likt. Chora etterlater seg fire barn.» Journalisten skildrer deretter hvordan broren, Nak Mohammad, begynner å gråte når han viser frem en video han tok opp under begravelsen.

«Mohammad sier han ikke er sint på de norske soldatene som drepte broren, men han håper de vil hjelpe familien hans. –Det hjelper ikke med hevn. Vi vil bare at soldatene skal hjelpe enken og barna».

Artikkelen avsluttes med at fetteren, Mohammad Sadiq, forteller at ingen i familien har noe med Taliban å gjøre, og at de er tadsjikere, en etnisk gruppe som ofte er i konflikt med Taliban, som på sin side er dominert av den etniske gruppen pashtunere.

Gjennom reportasjen retter Dagbladet et kritisk lys på Forsvarets håndtering av hendelsen på flere måter, og etterlater et inntrykk av at Forsvaret forsøker å skjule noe. Først ved å fortelle at Dagbladet ikke har fått lov til å komme inn i den norske militærleiren. Deretter ved at avisen på egenhånd finner ut at mannen som ble drept var sivil, og ikke opprører. Dagbladet konkluderer med dette etter å ha fått samme historie fra flere forskjellige kilder, deriblant afghanske myndigheter. Like etter hendelsen fant sted fortalte Forsvaret at episoden ville etterforskes i samarbeid med afghanske myndigheter. I denne reportasjen kommer det frem at sistnevnte har konkludert med at mannen var sivil, men at Forsvaret fremdeles ikke vil konkludere med dette. Provinguvernøren begrunnet konklusjonen blant

annet gjennom samtaler med Forsvaret. Inntrykket er dermed at Forsvaret enten ikke stoler på afghanske myndigheters etterforskning, eller at de ønsker lite oppmerksomhet om saken, og derfor stenger journalister ute og vegrer seg for å fortelle at mannen var sivil, i påvente av at oppmerksomheten om hendelsen forsvinner fra nyhetsbildet.

Dagbladets reportasje har et bredt kildetilfang, som innebærer både sivile, pårørende, lokale politiske myndigheter og Forsvaret. Dette står i kontrast til de resterende avisene, som i all hovedsak har basert seg på kilder i Forsvaret og norske politikere. Fokuset på hvilke konsekvenser hendelsen har for de pårørende, bidrar til leserens muligheter for gjenkjennelse. Ved å skildre følelsene til de etterlatte, oppnår journalisten å menneskeliggjøre afghanerne, slik at leseren får en mulighet til å identifisere seg med dem. Dette lar seg vanskelig gjøre i dekning hvor sivile ofre kun blir nye tall i dødsstatistikkene, og afghanere fremstilles som forskjellige fra mennesker i Norge. Elisabeth Eide skriver at; «Mediene kan bidra til grader av identifikasjon på tvers av murer og politikernes fiendebilder, eller de kan styrke den mangelen på følelse av sameksistens som allerede finnes 'der ute', blant krigere som blir opplært til å se på motstanderne som umennesker» (Eide 2002: 53). Dagbladet forteller om den ni år gamle gutten, som i tillegg til å miste faren sin, har vært gjennom en traumatisk opplevelse ved å sitte på en motorsykkel hvor sjåføren ble skutt i fart. Ved å synliggjøre gutten, og vise konsekvensene det er for sivile afghanere når familiemedlemmer blir drept, står reportasjen dermed som et eksempel på et bidrag til identifikasjon «på tvers av murer». Fokuset på sivile lidelser drar på flere av prinsippene i Peace Journalism, blant annet ved å være *People-orientated*, gjennom «focus on suffering all over; on women, aged, children, giving voice to the voiceless». Også modellens første punkt, *Peace/conflict-orientated*, representeres i reportasjen, blant annet gjennom «humanisation of all sides» og «giving voice to all parties; empathy, understanding» (Galtung 2002: 261). Dette fører videre til at både Chora og familien hans fremstår som *verdige* ofre.

Enkelte av reaksjonene på artikkelen kan imidlertid tyde på at evnen til denne identifikasjonen var fraværende hos mange. Artikkelen ble utsatt for det Herman og Chomsky kaller flak, det fjerde filteret i propagandamodellen. Flak er negative reaksjoner fra politikere, interesseorganisasjoner eller lesere – reaksjoner de mener påvirker mediene til å ikke publisere saker, eller presentere hendelser på en bestemt måte av frykt for reaksjonene (Herman & Chomsky 1988: 2). I dette tilfellet var det snakk om flak fra lesere. Tidlig om morgenen samme dag artikkelen sto på trykk, fikk journalisten den første e-posten fra en sint norsk leser som uttrykte irritasjon og skuffelse fordi han mente Hammer ikke klarte å

identifisere seg med *soldatene*. Flere reaksjoner kom, både på e-post til Hammer, og i kommentarfeltet under artikkelen på Dagbladets nettsider (Hammer 2010: 295-297).

«Dette var en dårlig vinkling! Du henger ut våres tropper, våre norske soldater som kjemper for Norge. Hvorfor skrev du ikke noe om barna til de norske soldatene som har falt i kamp der borte? Olas pappa ble drept av Taliban...? Månen. Jeg kommer aldri mer til å kjøpe Dagbladet. Dagbladet bør be om unnskyldning overfor det norske forsvaret og det norske folk». (Hammer 2010: 295)

Sitatet over er fra en av e-postene sendt til journalisten. For denne leseren, og mange flere, var en sivil afghansk mann og hans pårørende uverdige ofre, mens norske soldater verdige ofre. Man skal selvsagt være forsiktig med å trekke slutninger basert på noen tilbakemeldinger på én artikkel, og Hammer understreker at han fikk mange positive tilbakemeldinger på artikkelen (ibid.). Eksempelet er likevel tankevekkende i forhold til hva Elisabeth Eide skriver om mangelen på identifikasjon, og om mediernes dekning av Afghanistan gjennom nesten ti år kan ha bidratt til en manglende evne til identifikasjon.

De påfølgende dagene fortsatte Dagbladet dekningen med nye reportasjer om mannens etterlatte, og deres kamp for erstatning. Chora hadde kone og fire små barn, og var familiens eneste forsørger. Slekten var fattig, og hadde ikke råd til å ta seg av familien. I flere dager rettet avisen fokus på dette, og stilte myndighetene til veggs om erstatningsspørsmålet. Da norske myndigheter hevder det var ISAF sitt ansvar, sjekket journalisten med ISAF-kontoret, som fortalte at det var den enkelte nasjons ansvar. Det endte med at Norge betalte erstatning til familien. Under debatten «The DreamWar»¹⁸ ved PRIO, uttalte journalistikkprofessor Rune Ottosen at Hammers og Dagbladets vedvarende dekning av saken trolig var hovedårsaken til at forsvarsministeren til slutt lovet familien hjelp (Ottosen 2010). Frilansjournalist Anders Sømme Hammer ble også tildelt Fritt Ord-prisen for 2011. I begrunnelsen fra Fritt Ord, nevnes flere av aspektene som kommer frem i denne spesifikke reportasjen, deriblant uavhengigheten, den kritiske holdningene til Forsvaret og fokuset på sivile;

Anders Sømme Hammer tildeles Fritt Ords Pris for 2011 for sin uavhengige og kritiske dekning av Afghanistan-krigen. Han bor i Afghanistan, der han arbeider som frilansjournalist. Ved å reise rundt i landet uten eskorte tar han en stor personlig risiko, og kommer dermed i nærkontakt med sivile afghanere. Hans kritiske analyser rammer også mediedekningen av krigen. (Fritt Ord 2011)

¹⁸Seminaret «The DreamWar» ble holdt på PRIO (Peace Research Institute Oslo) 21. september 2010 i forbindelse med publiseringen av Anders Sømme Hammers bok *Drømmekrigen*; <http://www.prio.no/Events/Event/?oid=60122796>

6.3 Lederne om de drepte norske soldatene

I perioden etter at de norske soldatene ble drept, var det betraktelig flere ledere enn det var etter drapet på Chora. VG var den eneste avisen som skrev flere, og jeg valgte den som jeg mener var mest dekkende for avisen. Følgende ledere omtalte hendelsen direkte og blir analysert; «Tap som smerter» i Aftenposten 29. Juni 2010, «Afghansk hengemyr» i VG 29. juni 2010, «Nederlaget» i Klassekampen 29. juni 2010, «En ny brutal påminnelse» i Oppland Arbeiderblad 29. juni 2010 og «Krigen som kommer hjem» i Dagbladet 30. juni 2010.

6.3.1 «Tap som smerter» – Aftenposten 29.06.2010

«Tap som smerter»(vedlegg 8) sto på trykk to dager etter at de fire norske soldatene ble drept, og én dag etter at hendelsen først ble omtalt i avisene. Avisen fremstiller soldatene som helter som har bidratt til at mennesker skal få et bedre liv, både i Afghanistan og i Norge;

«Vi minnes dem i respekt og i beundring for den innsatsen de har gjort – for at mennesker i et land langt borte skal få et bedre liv, i trygghet og sikkerhet. Men også for at mennesker i Norge fortsatt skal leve i et fredelig land, i velstand og trygghet for morgendagen. For det er også dette vår militære og sivile deltagelse i Afghanistan dreier seg om. Det bør vi minne hverandre om i en tung stund»

Avisen markerer her sin støtte og tiltro til norske myndigheters begrunnelse for deltakelsen i krigen, både ved å beskrive at målet er å skape et bedre liv for «mennesker i et land langt borte», og samtidig sørge for at nordmenn skal kunne «leve i et fredelig land i velstand og trygghet for morgendagen». Den første begrunnelsen Aftenposten gjengir ble sågar avvist av Senterpartiets nestleder og parlamentariske leder, Trygve Slagsvold Vedum, i VG et par uker i forveien, hvor han beskyldte statsministeren for å være uærlig i sin begrunnelse for norsk deltakelse. «Vi gikk inn fordi NATO er hovedplanken i norsk sikkerhetspolitikk» hevdet Slagsvold Vedum overfor VG (Johansen og Johnsen 2010). Den andre begrunnelsen Aftenposten oppgir, som omhandler sikkerhet for nordmenn i Norge, er en fremstillingen som ved flere anledninger har blitt fremhevet av norske myndigheter, senest ved statssekretær i Forsvarsdepartementet, Roger Ingebrigtsen, i januar 2011 (Ingebrigtsen 2011). Gjentatte ganger har det blitt sådd tvil om begge fremstillingene som Aftenposten bifaller i lederen. Blant annet er det ikke bare Slagsvold Vedum som stiller spørsmål ved om Norges *egentlige* motivasjon for å være i Afghanistan er å tekkes USA og NATO. NUPI-forsker Helge Lurås har, som tidligere nevnt i oppgaven, uttalt at motivasjonen synes å være å tekkes USA, men at dette, bevisst eller ubevisst, har blitt tonet ned. Han hevder argumentene for den norske deltakelsen har blitt konstruert for å nå flest mulige segmenter i opinionen (Lurås 2009: 7). Et

annet interessant aspekt ved åpningen av Aftenpostens leder, er at avisen skriver at «det er også dette vår militære og sivile deltagelse i Afghanistan dreier seg om». Her trekkes det paralleller mellom den militære deltakelsen og den sivile bistanden, som både norske myndigheter og bistandsorganisasjoner mener klart skal skilles fra hverandre. Dette ble også anbefalt etter en konfliktevaluering av Faryab-provinsen, foretatt i et samarbeid mellom Chr. Michelsens institutt, Norad og Utenriksdepartementet (Norad 2007). Ved å henvise til den sivile innsatsen kan Aftenpostens fremstilling tolkes som om det var en type bistandsarbeidere som ble drept, og ikke soldater som deltar i en krig. Det viser at avisen trekker på godhetsdiskursen, hvor norske soldater fremstilles som velgjørere, hvis handlinger sidestilles med dem som deltar i den sivile bistanden. At Aftenpostens forståelse av krigen stammer fra myndighetenes perspektiv og tolkningsrammer, blir også bekreftet i det påfølgende avsnittet;

«Statsminister Jens Stoltenberg understreket dette poenget under sin pressekonferanse i går. Målet er å hindre at terroristnettverket Al-Qaida og deres medhjelpere i det afghanske Taliban igjen gjør Afghanistan til et oppmarsj- og treningsområde for terrorister, som deretter kan drive sin virksomhet.»

Aftenpostens leder skriver også at dette er viktig å huske på; «spesielt nå som Norge har mistet fire av sine beste soldater, og familier har mistet en ektefelle, en far, en sønn eller en bror». Underforstått må ikke en hendelse som denne få nordmenn til å tro at det ikke var verdt det, at soldatenes offer ikke var bortkastet. Samtidig kan man se for seg at dette kunne ha blitt fremstilt på en annen måte, at hendelsen *burde* starte en debatt om krigen i Afghanistan var verdt tapet. Avisen ønsker videre diskusjon om krigen velkommen, så lenge det dreier seg om «mål og midler, om taktikk og strategi», men at forhastede konklusjoner ikke er på sin plass. Dette begrunnes med at Taliban eller andre grupper som ikke ønsker fred og stabilitet «ønsker å demoralisere og slite ned kampviljen». Lederen trekker også frem taktikken ved å bruke veibomber og bakhold som «de svakes taktikk». Det kommer imidlertid ikke fram hva som menes med «de svake». På den ene siden kan «de svake» tenkes å være den parten i konflikten som har færrest midler i krigføringen, de som er dårligst stilt utstyrsmessig. Samtidig kan «de svake» også henvise til en part som kriger på feil side, de moralsk svake som kjemper om mindre verdige mål. Motsatt kunne man sagt at den siden av konflikten som tar i bruk kraftige bomber som slippes fra luften, og bruker andre moderne våpen mot en motstander som har mye færre midler og umoderne utstyr, fremstår som de moralsk svake.

Lederen gir videre inntrykk av at krigen går i riktig retning «selv om det kan virke som om Taliban har fått et overtak på ISAF, den afghanske hær og afghansk politi. Det er ikke tilfellet». Lederen avviser også at afghanere søker til Taliban; «Mange sitter på gjerdet i en

uavklart situasjon, er blitt skuffet over sentralregjeringen i Kabul eller er blitt truet til å støtte Taliban». Denne fremstillingen gir en forenkler «oss» mot «dem»-dikotomi, ved at man enten er med Taliban, eller med regjeringen støttet av det internasjonale samfunnet. Det tas ikke hensyn til at mange trolig ikke har sans for noen av partene i krigen, hvor de selv havner midt mellom partene. Etter å ha bekreftet at krigen i Afghanistan går i riktig retning, forklarer lederen i det påfølgende avsnittet at et av hovedargumentene for krigen er feilslått;

«Etter års famling har det internasjonale samfunn nå innsett at nasjonsbyggingsprosjektet i er feilslått. Siktemålet må være langt mindre ambisiøst».

Det fremstår som et paradoks at lederen i starten forklarte at soldatenes innsats var for at «mennesker i et land langt borte skal få et bedre liv», for så å avslutte lederen med å hevde at nasjonsbyggingsprosjektet er feilslått og for ambisiøst. Aftenpostens forståelse av krigen i Afghanistan i lederen bærer preg av at avisen følger konsensusen blant norske myndigheter. Omtalen av de norske soldatene trekker på en heltediskurs, ved at Aftenposten «beundrer» dem for at de har gjort en innsats «for at mennesker i et land langt borte skal få et bedre liv, i trygghet og sikkerhet». Omtalen av Norges rolle i krigen, trekker på en godhetsdiskurs, hvor det ikke er tenkelig at begrunnelsen for krigen kan være noe annet enn «de gode» i kamp mot «de onde», sistnevnte representert ved «terroristnettverket Al-Qaida og deres medhjelpere i det afghanske Taliban». Krigen blir dermed presentert i et «oss» mot «dem» perspektiv, hvor de norske soldatene er Aftenpostens verdige ofre, som har falt i kamp mot motstanderen som med veibomber og bakholdsangrep bruker «de svakes taktikk».

Da lederartikkelen omhandler en krig i et annet land, er det påfallende at sivilbefolkningen i dette landet ikke blir nevnt, bortsett fra konstateringen av at soldatenes innsats sørger for at «mennesker i et land langt borte skal få et bedre liv, i trygghet og sikkerhet». Den første setningen i det siste avsnittet kan imidlertid tolkes å stå i kontrast til den første påstanden; «ETTER ÅRS FAMLING har det internasjonale samfunn nå innsett at nasjonsbyggingsprosjektet i Afghanistan er feilslått». Dette paradokset, som ikke påpekes av Aftenposten, viser noe av det Terje Tvedt snakker om i teorien om godhetsregimet, hvor han hevder at mislykkete prosjekter ikke blir kritisert i ettertid, fordi intensjonene ved de var gode.

6.3.2 «Afghansk hengemyr» – VG 29.06.2010

I de to påfølgende ukene etter at de norske soldatene ble drept, hadde VG fire lederartikler om Afghanistan, hvorav to omtalte hendelsen direkte. Jeg har valgt ut «Afghansk hengemyr» (vedlegg 9) som stod på trykk 29.06.2010. Tittelen på lederen gir uttrykk for et negativt blikk

på utviklingen i Afghanistan. Den forteller leseren at man står i stampe i en hengemyr, at man ikke kommer noen vei. Deretter fortsetter den med å henvise til et utsagn flere ganger gjengitt av forsvarsminister Grete Faremo og statsminister Jens Stoltenberg;

«Vi gikk inn i Afghanistan sammen med våre allierte i NATO, og vi går ut av Afghanistan sammen med våre allierte. Dette utsagnet er nærmest blitt et mantra for den rødgrønne regjeringen, og har i de siste dagene blitt gjentatt av statsminister Jens Stoltenberg og forsvarsminister Grete Faremo. Dette kan synes som en grei overordnet strategi, og har i alle fall gjort at debatten her hjemme om den langtrukne krigen har vært så å si fraværende».

Det kommer ikke tydelig frem hva VG mener med at dette har vært «en grei overordnet strategi». Det vil si om lederen mener den har vært vellykket fordi regjeringen har ønsket å kvele debatten om Afghanistan, eller om VG også anser det som positivt at debatten har vært fraværende. Sagt med andre ord problematiseres det ikke at retorikk fra myndighetshold kan ha bidratt til å kvele norsk debatt om krigen.

Det trekkes deretter paralleller til andre land som har lidt større tap enn Norge, og fortelles at det i disse landene har vært hissig debatt om krigen. Ifølge VG kan dette medføre at tilbaketrekningen fra Afghanistan kan «komme raskere enn selv de største krigsmotstanderne tør å håpe på». Videre skriver lederen om USAs president Barack Obama som har snakket om amerikansk tilbaketrekning, og at dette tyder på at USA som NATOs ledende medlemsland, og motor i Afghanistan, planlegger sin exit-strategi. Det kan tolkes som at VG mener krigen kun kan gjennomføres om USA leder an. Samtidig påpeker avisen at de ikke går inn for en snarlig tilbaketrekning kun fordi fire norske soldater ble drept av en veibombe, men skriver at «[...] vi tror tapet av soldatene vil utløse en debatt om Norges og NATOs engasjement i Afghanistan.». Avisen ønsker en slik debatt velkommen, «særlig hvis den kan bidra til å tegne et mer realistisk bilde av hva som foregår i Afghanistan, og hvor de mest brennende utfordringene ligger». I dette ligger det en presupposisjon om at man i Norge ikke får gjengitt et realistisk bilde av hva som foregår i Afghanistan. Det kommer imidlertid ikke frem av teksten hvem som har «skylden» for at det ikke har blitt tegnet et realistisk bilde av krigen. Er det politikerne? Er det pressen? At den første delen av lederen omtalte politikernes retorikk, og evne til å holde debatten om krigen «fraværende», gir et inntrykk av at VG mener det først og fremst er politikernes ansvar.

Lederen påpeker videre at drømmen til den daværende president George Bush, etter ni års krig synes fjernere enn noen gang. Drømmen det henvises til handlet om at Afghanistan ville bli som et nytt Sveits, et demokrati etter vestlig modell, om Al-Qaida og Taliban ble slått.

VG skriver at også i Norge har forhåpningen om en demokratisering av Afghanistan, med likestilling og adgang for jenter til å ta utdanning, blitt tonet kraftig ned. Ved å konstatere at dette har blitt «tonet kraftig ned», stiller ikke lederen seg kritisk til at dette kan tyde på at «krig for likestilling», og lignende uttalelser, kun var tom retorikk, og aldri ble sett på som en realitet. VG bekrefter bare at dette er tonet ned, men problematiserer ikke retorkendringen.

«NATO med USA i spissen ønsker først og fremst å sikre seg mot at landet på nytt blir en frihavn for internasjonal terrorister og deres djevleskap. Samtidig får vi vist den til enhver tid sittende regjering i Washington D.C. at den når viktige sikkerhetspolitiske mål gjennom samarbeid i NATO. Det siste er ikke minst viktig for et lite NATO-land som Norge. Selv om ledende norske politikere ikke snakker så mye om det. I alle fall ikke så lenge mikrofonene er på.»

Sitatet over viser først og fremst to aspekter; en presupposisjon om at Afghanistan var en «frihavn for internasjonal terrorisme og deres djevleskap», som har vært et velbrukt argument for krigen. Samtidig kommer det frem at en konsekvens av krigen er at USA ser på samarbeid med NATO som viktig sikkerhetspolitisk, og at dette kommer Norge til gode. Helge Lurås (2009: 7) hevder dette er den egentlige årsaken til Norges deltakelse, og VG ser ut til å erkjenne dette. Imidlertid trekkes ikke dette frem som et problem. Det fremheves heller som et godt argument for Norges bidrag, og som noe Norge og NATO er tjent med. At norske politikere ikke snakker høyt om dette aspektet ser heller ikke ut til å være grunn til bekymring fra VG sin side. Dette viser også at VGs syn bærer preg av en dikotomisering mellom «oss» og «dem», hvor vår sikkerhet, gjennom samarbeid med USA, er såpass viktig, at vi kan delta i en krig i et annet land for å sikre denne. Sikkerheten for afghanere blir imidlertid ikke omtalt.

Avslutningsvis skriver VG at de tror man vil se en ny debatt etter at de norske soldatene ble drept; «Vi tror at tapet av soldatene vil utløse debatt om Norges og NATOs engasjement i Afghanistan. Det er en debatt vi vil ønske velkommen». At VG ønsker en debatt velkommen kan fremstå som et paradoks. Avisen bidrar ikke selv til denne debatten, ved at de i denne lederen påpeker retoriske virkemidler politikere har brukt for å oppnå støtte i opinionen, retorikk som har gjort debatten om krigen fraværende, uten å problematisere dette. VG viser gjennom lederen at de ikke ser noen grunn til å innta en kritisk holdning til krigen generelt, ved at de flere steder går god for USA og NATOs begrunnelser for krigen; blant annet at Afghanistan var en frihavn for terrorister som drev «djevleskap». I avisens forståelse av krigen, fremstår den som en kamp mellom «oss» og «dem», «de gode» mot «de onde». Debatten VG legger opp til omhandler heller ikke hva som er best for den afghanske sivilbefolkningen. Det handler om «vår sikkerhet», hvor «oss» kan forstås som Norge og våre

allierte. I forhold til verdige og uverdige ofre, kan man her se at VG implisitt ser på nordmenn og våre allierte som verdige ofre ved å understreke viktigheten av å få beskyttelse av USA. Afghanerne fremstår som uverdige all den tid Norge kan delta i en krig i Afghanistan for å sikre egne interesser, uten at denne motivasjonen blir sett på som problematisk av avisen, men heller som et godt argument for deltakelsen.

6.3.3 «Nederlaget» – Klassekampen 29.06.2010

Tittelen på Klassekampens leder, «Nederlaget» (vedlegg 10), gir et inntrykk av at den handler om noe mer enn de drepte norske soldatene, og at hendelsen settes i sammenheng med en krig som avisen ikke har noen tiltro til. Lederen åpner imidlertid med å fortelle om soldatene;

«Fire norske soldater fra Kystjegerkommandoen ble drept i Afghanistan søndag. Vår medfølelse går i dag til deres familier og pårørende. Døden i Afghanistan, enten det er norske soldater eller afghanere som mister livet, er tragisk på flere plan».

Klassekampen understreker at de ikke setter norske liv høyere enn andre, men at tapte liv i Afghanistan er tragiske, uansett hvem som blir drept. Her skiller avisen seg ut fra de andre avisene ved å være den eneste som også nevner afghanske ofre på lederplass i forbindelse med de drepte norske soldatene. Deretter siteres den danske forfatteren Carsten Jensen. Han sier ifølge Klassekampen at soldatene i Afghanistan dør for å redde ansiktet til politikerne;

«Det bør siges til alle unge danskere, der fra nu af melder sig til at gøre militærtjeneste i Afghanistan: Hvis I dør eller bliver sårede, sker det udelukkende for at redde ansigtet på politikere, der selv inderst inde er holdt op med at tro på, hvad de siger».

Ved å gjengi dette sitatet, sier Klassekampen underforstått at de mener de norske soldatene ikke døde for annet enn for å redde ansiktet til politikerne. Dermed gjør Klassekampen det Aftenposten mente man ikke skulle gjøre – å hevde at tapet av soldatene var bortkastet.

Lederen fortsetter med å omtale uærligheten blant politikerne som den danske forfatteren henviser til, og forteller at Senterpartiets Trygve Slagsvold Vedum er «en av få norske politikere som modig har påpekt uærligheten politikerne omgir seg med i denne saken». Henvisningen til Slagsvold Vedum gjelder den tidligere nevnte uttalelsen i VG noen uker i forveien, om at norske soldater er i Afghanistan av hensyn til NATO og USA. Vedum uttalte også til VG at han mente Norge allerede året etter skulle fatte et vedtak om nedtrapping, noe Klassekampen uttrykker støtte til;

«Sps nestleder er forutseende nok til å vite at dagen for det endelige nederlaget rykker nærmere og nærmere, samtidig som han vil at Norge skal ta debatten om dette på selvstendig grunnlag, slik det for eksempel gjøres i Nederland og Canada».

I omtalen av Vedums uttalelser tillegger Klassekampen ham egenskaper som «modig» og «forutseende». Dette viser at Sp-politikerens uttalelser falt i god jord hos Klassekampen, og at han er en av de rødgrønne politikerne som ifølge avisen har «forstått hva som foregår». Ved hjelp av sitatet fra den danske forfatteren, fremstilles andre politikere som uærlige.

«Hovedtyngden av norske politikere velger i stedet å stikke hodet i sanden og vente på klarsignal fra herrene i Pentagon. For alle vet at Norge gikk inn av hensyn til USA og vil gå ut når det er klarert med Washington»

Uttrykket «å stikke hodet i sanden» betyr at man ikke våger å ta realitetene innover seg, men heller velger å se bort. Klassekampen presupponerer også at Norge er i Afghanistan på grunn av USA, og vil dra ut først når det er klarert med dem. Norske myndigheter fremstilles dermed som lite selvstendige ved at det antydes at de ikke evner å ta selvstendige valg angående krigen i Afghanistan. Klassekampen uttrykker også sin holdning til krigen som helhet i siste avsnitt ved å omtale det som «Felttoget i Afghanistan» og at dette «må med alle mål karakteriseres som mislykket». Denne fremstillingen av krigen står i kontrast til lederne i både Aftenposten og VG, som fremstiller den som en slags godhjertet frigjøringsinvasjon.

Klassekampen avslutter lederen med et nytt sitat fra den danske forfatteren, og forteller med det tydelig klart hva de mener om krigen, og at de ønsker at Norge skal trekke seg ut;

«Man kan tage det ene såkaldte fremskridt efter det andet (...) og pille det fra hinanden. Realiteten er, at vi ikke længere taler om at opbygge en moderne afghansk stat med demokrati, ytringsfrihed osv. Nu taler vi kun og udelukkende om sikkerhed, og det betyder en eneste ting: At vi er på vej ud. Om vi gør det nu eller først om to år, er revnende ligegyldigt. (...) Når den sidste soldat har forladt Afghanistan, bliver landet et nyt sort hul i mediefladen».

6.3.4 «En ny brutal påminnelse» – Oppland Arbeiderblad 29.06.2010

Oppland Arbeiderblad er lokalavisen i Østre Toten, hvor en av de drepte soldatene bodde. Den kvantitative analysen viste at en betydelig andel av artiklene i avisen fokuserte direkte på de norske soldatene. Så også med lederen «En ny brutal påminnelse» (vedlegg 11);

«Krigen i Afghanistan har på nytt krevd norske soldaters liv. 41-årige Trond André Bolle er den andre soldaten fra Østre Toten som blir sendt hjem i kiste».

Lederen henviser videre til Tommy Rødningsby, den første av de til da ni norske soldatene som hadde mistet livet i Afghanistan; «Vårt distrikt har blitt hardt rammet, og da spesielt familiene til de to som har mistet livet». Tittelen «En ny brutal påminnelse» omhandler altså

at lokalsamfunnet på nytt har fått føle på kroppen hva krigen innebærer. Deretter trekker lederen paralleller til andre land som deltar i krigen, ved å fortelle at Norge etter veibomben har blitt innhentet av samme realitet som dansker, amerikanere, briter og canadiere har levd med i mange år. Avisen ramser opp hvor mange soldater de nevnte landene har mistet; «Det nye for oss her i landet, er at Taliban har trappet opp og blitt langt mer aktive og farlige i områder hvor norske soldater befinner seg». Lederen påpeker også at det er bred politisk konsensus om den norske krigføringen i Afghanistan, og at oppdraget er forankret i FN.

«Men som også statsminister Jens Stoltenberg understreker, framstår drapet på de norske soldatene som en ny brutal påminnelse om farene ved Afghanistan-oppdraget. Han fastslår samtidig at Norge kom til Afghanistan sammen med sine allierte, og drar derfra samtidig. Når oppdraget engang er utført».

Den politiske konsensusen rundt Afghanistan-krigen trekkes ikke frem som et problem. Ved å henvise til statsministerens synspunkt og samtidig understreke at krigen er forankret i FN, videreformidler lederen den politiske konsensusen rundt krigen, heller enn å problematisere den. Oppland Arbeiderblad kommenterer heller ikke *hva* oppdraget i Afghanistan innebærer.

Videre informerer lederen om at Norge har utvidet sitt ansvarsområde i landet, at soldatene er involvert i områder som er svært farlige, og at denne avgjørelsen skjedde uten vesentlig politisk debatt. Lederen skriver at «tausheten er påfallende», og at debatten lenge har rast i andre ISAF-land. Debatter både om engasjementets omfang, og om hvor lenge soldatene skal bli i Afghanistan. Ved å skrive at tausheten er påfallende, kan man implisitt tolke det som at Oppland Arbeiderblad etterlyser en politisk debatt rundt Norges engasjement.

Avslutningsvis påpeker Oppland Arbeiderblad at Norge ikke har satt noe tidspunkt for når engasjementet i Afghanistan skal avsluttes; «Vi forventer nå at det kommer en ny debatt om mål, strategi og omfang. Og tidspunkt for tilbaketrekking».

Tapene av de norske soldatene sidestilles med tapene av soldater andre land har hatt, og fremstilles som faktorene som er negative ved krigen. Det trekkes imidlertid ikke frem hvilke lidelser sivilbefolkningen kan ha av krigen, som på dette tidspunktet hadde rast i Afghanistan i nesten ni år. Ønsket om debatt, som lederen fremmer avslutningsvis, begrunnes ved at andre land som har tapt flere soldater, har hatt mer debatt i sine land. Dermed ønsker avisen debatt på grunn av farene for tap av norske soldater. Dette til tross for at antallet drepte norske soldater er beskjedent om det sammenlignes med andre land, og ikke minst i forhold til antall drepte sivile. I forhold til Klassekampen, som i all hovedsak begrunner ønsket om debatt og tilbaketrekning med lidelsene krigen har påført sivilbefolkningen, er avisens ønske om debatt begrunnet med at krigen setter soldatene i fare. Slik sett fremstår soldatene som verdige ofre i

lederen, ved at soldatene og deres pårørendes lidelser fremheves som grunner til å debattere krigen. Konsekvensene krigen har på det sivile liv i Afghanistan nevnes ikke.

6.3.5 «Krigen som kommer hjem» – Dagbladet 30.06.2010

«Norge er i krig. Det selvsagte blir understreket ved at fire kister kommer hjem fra Afghanistan fredag». Slik starter lederen «Krigen som kommer hjem» (vedlegg 12). Dermed bryter Dagbladet umiddelbart med norske myndigheters gjentatte formaninger om at Norge ikke er i krig, men at vi deltar i en «ikke-internasjonalt væpnet konflikt» (Barth-Eide 2010). Lederen understreker at «Soldatene som slåss for Norge, er godt kjent med realitetene. Verre er det med våre politikere». Implisitt retter Dagbladet et kritisk lys mot norske politikere, ved å antyde at de ikke har forstått alvorlighetsgraden av krigen. Lederen går videre inn på spørsmålene om hva Norge egentlig kriger for. Som nevnt tidligere i oppgaven har dette vært oppe til debatt ved flere anledninger, og norske politikeres begrunnelse for norsk deltakelse, og omtale av hva norske styrker foretar seg i landet, har endret seg flere ganger;

«For hva slåss vi for? Slåss vi for egen sikkerhet mot islamistisk motivert terror? Slåss vi for afghanske kvinner og barn? Eller slåss vi for demokrati og menneskerettigheter, altså for å omforme Afghanistan i vårt bilde?»

Ifølge lederen har begrunnelsene vært «forvirrende, ja, til og med idealistiske». Avisen sier implisitt at norske myndigheter er uærlige, i det minste tilslørende, i sine begrunnelser for Norges deltakelse i krigen, ber deretter politikerne om å klargjøre hvorfor Norge er i Afghanistan; «Våre fire døde soldater minner oss om at det nå er maktpåliggende å bli edru».

I motsetning til VG og Aftenposten, som i sine ledere uttrykte at begrunnelsen for krigen var soleklar, mener Dagbladet dette på ingen måte har kommet klart fram. Til det har forklaringene på krigen vært for mange. Der VG kommenterte, men ikke problematiserte, myndighetenes retorikk i forbindelse med Norges deltakelse i krigen, mener Dagbladet myndighetenes vekslende forklaringer ikke er redelig overfor den norske befolkningen.

Dagbladets leder gir deretter en kort gjennomgang av bakgrunnen for invasjonen av Afghanistan, at George Bush ikke hadde noe illusjoner om oppdraget i forhold til nasjonsbygging i landet, og at krigen ble glemt etter at Taliban rømte opp i fjellene;

«Han hadde en krig i Irak som han også måtte vinne. Denne krigen viste seg å være begrunnet med løgner. Det ble skapt et inntrykk av at USA, og dermed Vesten, var i krig med islam. Den væpnede motstanden mot krigen i Irak spredde seg til Afghanistan. Og siden har den spredd seg og spredd seg».

Dagbladet skriver at Bush tok feil, at fraværet av sivile politiske institusjoner er det største problemet i landet, og at det er på tide å forsøke å rette opp feilene. Samtidig som avisen mener å ha svaret på hva som må gjøres for at krigen i Afghanistan skal lykkes, indikerer de at dette kanskje ikke er mulig på grunn av feilene som er gjort fra 2003 og frem til 2010. Avslutningsvis retter lederen på nytt fokus på politikernes retorikk, og ber statsministeren være ærlig overfor nordmenn om hvorfor Norge deltar i krigen og hvorfor noen av soldatene «kommer hjem i en kiste», før lederen selv konkluderer med svaret; «Norske soldater dør for vår sikkerhet, ikke for kvinner og barn og sånn. Det bør statsministeren si klart». Dermed avviser Dagbladet retorikken om at krigen er «en humanitær krig».

6.4 Utvalgte artikler – de norske soldatene

I dette kapittelet vil jeg analysere artikler fra dekningen etter at de fire norske soldatene ble drept. Også her har jeg valgt ut én artikkel fra hver avis som etter mitt skjønn er dekkende for avisenes fullstendige dekning av hendelsen. Utvalgsprosessen var mer utfordrende i forbindelse med denne hendelsen, da det var betydelig flere artikler å velge mellom.

6.4.1 «KRIGSHELTEN» – VG 29.06.2010

Den kvantitative analysen viste at VGs dekning bar preg av å være personfokusert. Dette kom spesielt frem i analysen av artiklenes vinklinger (kapittel 5.3.3). VG var den avisen som hadde flest artikler vinklet slik at soldatene ble fremstilt som helter.

Artikkelen «Krigshelten» (vedlegg 13) stod på trykk i avisen 29. juni, dagen etter at hendelsen første gang ble omtalt i pressen. Denne dagen har VG satt av syv sider i avisen for å omtale hendelsen, og artikkelen er også hovedoppslag på forsiden. Der har avisen plassert et bilde av Trond André Bolle i paradeuniform på venstre side. Øverst er det plassert mindre bilder av de tre andre soldatene som ble drept. Tittelen «Krigshelten» står over to linjer, med store bokstaver, etterfulgt av de tre undertitlene; «Innstilt til Krigskorset», «Erstattet lam kollega» og «Hentet hjem Skah-barna». Det levnes dermed ingen tvil om at dekningen primært handler om Trond André Bolle og det VG anser som hans bragder som soldat.

Selve artikkelen er plassert over en dobbeltside i avisen, hvor samme tittel, «Krigshelten», i store bokstaver dekker øvre del av begge sidene. Også her har VG tre undertitler, hvor det kommer frem at soldaten ventet på «heltemedalje», at brødrene hans også var specialsoldater og at han erstattet en lam kollega i Afghanistan. Teksten er plassert på venstre side av en av de to sidene. Den resterende delen av artikkelen er dekket av et stort bilde av Bolle hvor han står ved siden av en eldre afghansk mann. Bildeteksten forteller at Bolle hadde god dialog med lokalbefolkningen;

«PÅ SPESIALOPERASJON: Trond André Bolle hadde lang erfaring og høy kompetanse på Afghanistan, og skal ha vært spesielt flink til å ha en god dialog med lokalbefolkningen. Her er den falne orlogskapteinen avbildet sammen med en eldre afghaner under en av marinejegerens spesialoperasjoner i utlandet».

Allerede gjennom denne umiddelbart tilgjengelige informasjonen, har VG på flere måter fremstilt Bolle som en helteskikkelse, men også som en omsorgsfull person. Heltestatusen kommer frem i tittelen og i undertittelen som forteller at han ventet på «heltemedalje». Den omsorgsfulle personen kommer frem i en av de andre undertitlene, som forteller at han erstattet en lam kollega i Afghanistan. Så også med bildet, hvor han står med armen rundt en eldre afghansk mann, og bildeteksten som forteller om hans gode dialog med lokalbefolkningen. Herman og Chomsky (1988: 35) skriver at verdige ofre blir dekket omfattende, med mange detaljer om offeret som person, med høy grad av menneskeliggjøring som medfører sympati og empati blant leserne. Gjennom tittel, undertitler, ingress, bilder og bildetekst har VG vist tydelig at Bolle for avisen er et klart verdig offer. Dette trekker også på flere forhold innenfor War Journalism hvor man prioriterer omtale av «våre ofre» (vedlegg 1).

Ingressen starter med å henvise til Gunnar Sønsteby, «Norges høyest dekorerte krigshelt», som mener Bolle fortjente Krigskorset. Sønsteby er en mann som nyter stor respekt i Norge, og hans sterke etos bidrar dermed til å gjøre fremstillingen av Bolle ytterligere overbevisende. I det første avsnittet i brødteksten blir det nok en gang uttrykt hvilken status Bolle hadde i Forsvaret, at han blir omtalt som en av Norges største krigshelter i moderne tid, og at han allerede i 2005 ble innstilt for Krigskorset med sverd, «for eksepsjonell innsats i Talibans kjerneområde».

Artikkelen fortsetter med å forteller at Krigskorset ble utdelt for første gang etter andre verdenskrig høsten 2009, da Eiliv Austlid ble tildelt medaljen post mortem. Gunnar Sønsteby blir sitert på at han mener Bolle fortjente utmerkelsen; «–Trond Bolle har i høyeste grad gjort seg fortjent til medaljen. Jeg har hørt masse om han og håper det går i orden». Også Ombudsmannen for Forsvaret, Kjell Arne Bratli, mener Bolle burde ha fått utmerkelsen;

«–Bolle var en fenomenal soldat og person, som har utført mange bragder i Norges tjeneste. Trond burde definitivt vært tildelt Krigskorset med sverd for lenge siden. Om noen skulle hatt det, var det han».

Resten av artikkelen består i omtale av Bolles bragder som soldat. VG har blant annet snakket med generalinspektøren for Forsvaret, kontreadmiral Haakon Bruun Hansen, som også støttet innstillingen av Bolle til Krigskorset. Bruun-Hansen forteller at Bolle ledet en styrke fra Marinejegerkommandoen i Helmand-provinsen, som over en lengre periode utførte militære

operasjoner i et område styrt av Taliban.

Erling Borgen (2009) har blant annet gjennom boken *Fredsnasjonens hemmeligheter* satt søkelys på elitesoldatene, og hevder de er et demokratisk problem. Dette fordi man ikke får vite hva soldatene har vært med på av operasjoner, og hva de eventuelt har utført av handlinger. I VGs artikkel kommer det ikke frem at det har vært kontroverser rundt spesialsoldatene. VG lar derimot denne informasjonen stå som en av Bolles bragder.

Det resterende av artikkelen består i en slag oppramsing av Bolle sine bragder. Blant disse nevnes det at han, sammen med en annen marinejegeroffiser, hentet ut barna til norske Anne Cecilie Hopstock og marokkaneren Khalid Skah fra Marokko til Norge. VG siterer en av sine egne artikler om hendelsen, hvor de hadde intervjuet mannen som organiserte aksjonen. Skah-aksjonen var kontroversiell i Norge, og skapte enormt sinne på høyt nivå i Marokko. Utenriksminister Jonas Gahr Støre benektet at han eller Utenriksdepartementet hadde noe å gjøre med aksjonen, og hevdet at de ikke visste at spesialsoldater var involvert (Sanden og Døvik 2010). At norske myndigheter ikke var involvert i verken planleggingen eller gjennomføringen av aksjonen, ble gjentatt etter at Utenriksdepartementet hadde hatt en gjennomgang av saken (Utenriksdepartementet 2010). VG ser imidlertid ingen grunn til å problematisere saken, men trekker den frem som en av Bolles bragder. I artikkelen fremstilles den som en heltmodig og moralsk riktig handling. Et grunnleggende spørsmål blir da om man prinsipielt skal godta at norske spesialsoldater tar loven i egen hånd, tar seg inn i et annet land og henter ut barna til en person i dette landet, enten dette kan begrunnes moralsk eller ikke. Hvem skal være dommer i en slik situasjon? Skal man overlate dette til spesialsoldater? Fremstillingen av saken i VG viser at avisen mener det var greit i denne situasjonen.

Noe av det umiddelbart fraværende i VGs artikkel, er et kritisk blikk på at en norsk soldat har deltatt i en privat aksjon i et annet land, tilsynelatende uten at norske myndigheter var klar over dette. Retorisk kan man spørre om hva VGs holdning hadde vært om en spesialsoldat fra Marokko hadde tatt seg inn i Norge og hentet ut to barn. Det kan hevdes at det ikke passer seg å rette et kritisk blikk mot handlingene til en person som nylig er drept, men VG trekker den i utgangspunktet kontroversielle handlingen frem som en av bragdene.

Flere faktorer ved artikkelen «Krigshelten» viser at VG trekker på en heltediskurs i omtalen av den drepte soldaten, all den tid artikkelen utelukkende handler om ham, om innstillingen til Krigskorset, og om bragdene Bolle utførte som soldat. Samtidig trekker den på en godhetsdiskurs, hvor Norges militære bidrag i et fremmed land ikke omtales i kritiske ordelag, men underforstått velgjørere gjennom omtalen av Bolles bragder. Godhetsdiskursen vises samtidig gjennom at avisen trekker frem kontroversielle hendelser som bragder.

6.4.2 «Sterkt preget» – Oppland Arbeiderblad 29.06.2010

Oppland Arbeiderblad dekket ikke hendelsen i avisen mandag 28. juli 2010, slik de andre avisene gjorde. Bakgrunnen for dette kan være at saken ikke ble kjent før avisens deadline søndag. Den ble først omtalt den påfølgende dagen, hvor hovedoppslaget forsiden omhandlet de fire norske soldatene, med en henvisning til artikkelen «Sterkt preget» (vedlegg 14).

Øverst på siden er det plassert en stikkittel «Fire nordmenn drept i Afghanistan». Under denne står det i større skrift «Østre Toten hardt rammet». Deretter er det plassert to sitater, hvorav det første er fra kommunalsjefen i Toten kommune, Arne Julsrud Berg. Han påpeker det spesielle ved at to av de til da ni nordmennene som var blitt drept i Afghanistan, kom fra Østre Toten. Det andre sitatet er fra forsvarsminister Grete Faremo, som forteller at «–Trond André Bolle bidro med kløkt og stort mot i sin tjeneste for Norge i Afghanistan». Bildet på forsiden er en montasje hvor nevnte kommunalsjef Julsrud Berg står foran et vaiende norsk flagg, mens det er plassert et lite profilbilde av en av de drepte soldatene, Trond André Bolle.

I tillegg til lederartikkelen, har avisen satt av fire sider til omtale av hendelsen. Den første dobbeltsiden er i stor grad viet Trond André Bolle. Hovedsaken på denne dobbeltsiden har tittelen «Sterkt preget», med et bilde av oberstløytnant Lars Lervik, fungerende kontingentsjef i Afghanistan, som signerer en kondolanseprotokoll for de drepte soldatene. I tillegg er det et bilde av kommunalsjef Arne Julsrud Berg, som er intervjuet i artikkelen. Også på denne dobbeltsiden er en mindre artikkel, «–Bidro med stort mot», som inneholder forsvarsminister Grete Faremos reaksjon på hendelsen. I tillegg er det tre notiser på siden, hvorav den ene omhandler at Bolle var innstilt til krigskorset, med tittel «Skulle motta krigskorset», én notis med tittelen «Hentet Skah-barna til Norge», og den siste notisen med tittelen «–Faglig sterk», som inneholder en uttalelse fra Bolles overordnede. Det er også gjort plass til en mindre artikkel med tittelen «Østre Toten hardt rammet» hvor det fortelles at Bolle er den andre fra Østre Toten som er drept i Afghanistan.

De to sidene i avisen gir et innblikk i hvordan omkretsen, lokalsamfunnet og kolleger så på Trond André Bolle, både som privatperson, og som soldat. Informasjonen i artiklene kan fortelle at han var en familiemann som var aktiv i lokalsamfunnet, et varmt og omtenkstomt menneske som aldri fremhevet seg selv, til tross for at «merittlisten kunne gi ham grunn til det». Samtidig var han rolig, varm, omtenkstomt og beskjeden, med glimt i øyet og en underfundig humor. Forsvarsminister Grete Faremo, som forteller at hun møtte Bolle ved flere anledninger, forteller at han bidro med kløkt og stort individuelt mot, og generelt var en positivt innstilt og engasjert person. Bolles overordnede i Forsvaret, kommandørkaptein Christian Harstad, forteller at den drepte soldaten var faglig sterk. En notis forteller at Bolle

var innstilt til krigskorset, og at han var «en av Norges fremste soldater», med lang erfaring og høy kompetanse. Han hadde god dialog med lokalbefolkningen og var ellers en dyktig og erfaren offiser. I en egen notis fortelles det at Bolle var en av soldatene som i en privat aksjon hentet ut Skah-barna fra Egypt. Hendelsen blir omtalt nøytralt, uten at avisen fremstiller det som en bragd. Imidlertid blir ikke hendelsen problematisert heller, og inntrykket man sitter igjen med er at Bolle er en helt som var godt likt av alle.

Som VG, trekker Oppland Arbeiderblad på en heltediskurs i sin omtale av Trond André Bolle. I dekingen er det soldaten og hans bragder som er i fokus. Lokalavisen fokuserer på at Bolle var innstilt til Krigskorset med sverd, men trekker også inn Skah-aksjonen. Som i VG blir ikke denne aksjonen problematisert. Samtidig gir Oppland Arbeiderblad et bilde av en omsorgsfull familiemann, med flere sitater fra venner og kjente, som forteller om mange positive sider ved personen. Dekningen er detaljert, og bidrar til å generere sympati og empati med både den drepte soldaten, og hans pårørende, som er vanlig i omtalen av verdige ofre (Herman & Chomsky 1988: 35). Det fortelles imidlertid ingenting om krigen generelt, om utviklingen i Afghanistan eller Norges rolle i denne. Mangelen på en bredere kontekst viser at avisen vurderer det som en enkelthendelse i et *closed space, closed time*-perspektiv, som Johan Galtung kaller et av punktene i *War Journalism* (Galtung 2002: 261).

6.4.3 «–Varsel om krig straffes» – Klassekampen 29.06.2010

Som den kvantitative analysen viste, fokuserte Klassekampen sin dekning på debatt om krigen. Kun én nyhetsartikkel fra «venstresidas avis» omhandlet detaljer rundt hendelsen og de drepte soldatene. Den resterende dekning omhandlet Norges rolle i Afghanistan, og debatt rundt denne. «–Varsel om krig straffes» (vedlegg 15) er én av disse artiklene, hvor Klassekampen har rettet fokuset mot konsensusen på Stortinget, og følgerne det får om politikere bryter konsensusen i offentligheten.

Klassekampen henviser til artikkelen på forsiden. Hovedoppslaget har stikkittelen «Største norske Afghanistan-tapet til nå». Den medfølgende hovedtittelen lyder; «DØDE FOR TAPT SAK», med bilder av de fire drepte soldatene under tittelen. Denne står i stor kontrast til de nevnte forsidehenvisningene til VG og Oppland Arbeiderblad. Under bildene har avisen plassert en ingress som er en fortsettelse av tittelen; «Samtidig øker erkjennelsen i det politiske miljøet av at krigen er tapt». Klassekampen opplyser også på forsiden at de har intervjuet NUPI-forsker Helge Lurås. Fire sider er satt av til omtale av hendelsen og krigen i Afghanistan, i tillegg til lederartikkelen «Nederlaget» (se kap. 6.2.3).

Bakgrunnen for artikkelen er de fire norske soldatene som ble drept, og handler om

debatt om Norges rolle i krigen. Tittelen, «–Varsel om krig straffes», og ingressen forteller at Klassekampen har vinklet saken kritisk mot regjeringen; «Uærlig: Arbeiderpartiet vil unngå reell debatt om Norges rolle i Afghanistan, og straffer dem som sier det som det er, mener Afghanistan-ekspert Helge Lurås». Leseren får dermed umiddelbart vite at dette handler om debatt om krigen, med vekt på at Arbeiderpartiet forsøker å kvele denne debatten.

«– Afghanistan-krigen vekker nok langt større bekymring i Arbeiderpartiet enn det som kommer til overflaten, og dette har først og fremst sikkerhetspolitiske grunner. Det er Natos framtid og det europeiske interessefellesskapet med USA som står på spill, sier rådgiver Helge Lurås ved Norsk utenrikspolitisk institutt (Nupi).»

Artikkelen starter med dette sitatet fra Helge Lurås, hvor han sier Norges motivasjon for deltakelsen er av sikkerhetspolitiske interesser, som egentlig ikke har med Afghanistan å gjøre, men med Norges forhold til NATO og USA. Dermed vurderer Lurås norsk deltakelse på samme måte som Senterpartiets Trygve Slagsvold Vedum, som Klassekampen henviser til i lederen «Nederlaget» i samme avisutgave.

«Søndagens dramatiske angrep som kostet fire norske soldater livet vil ifølge Nupi-sjef Jan Egeland og andre eksperter måtte føre til en fornyet debatt om Norges Afghanistan-politikk, selv om gårdsdagen var mest preget av sorgreaksjoner».

Både Lurås og Egeland nyter stor respekt i norsk presse. Dette kommer frem av at begge til stadighet frekventerer norske aviser og TV-medier når hendelser på den internasjonale arena skal settes inn i en kontekst og gjøres forståelig. Når Klassekampen henviser til begge i starten av artikkelen, kan dette tolkes som at de understreker overfor leseren at informasjonen i artikkelen er av høy troverdighet.

Videre henviser Klassekampen til det tidligere nevnte utspillet fra Senterpartiets parlamentariske leder, Trygve Slagsvold Vedum, som to uker i forveien hadde uttalt til VG at «det er uærlig å underslå at Norges viktigste begrunnelse for deltakelse i Afghanistan er forpliktelsene i Nato, som er hovedplanken i norsk sikkerhetspolitikk». Ifølge Klassekampen førte uttalelsene til at han «fikk grov kjeft [...] av parlamentarisk leder Helga Pedersen og andre i Aps stortingsgruppe». Lurås kommenterer episoden overfor avisen, og sammenligner det med at Slagsvold Vedum opplevde det mange andre varslere opplever;

«–Den han sier er riktig, men det har vært en underforstått avtale i den politiske elite om at dette ikke skal diskuteres offentlig. Han brøt de sosiale konvensjonene i Stortinget, og han ble tatt så hardt fordi han har et viktig poeng, sier Lurås til Klassekampen»

Relasjonen saken har til hendelsen hvor de fire norske soldatene ble drept, er først og fremst

at eksperter har uttalt seg om at hendelsen ville føre til økt debatt om Norges deltakelse. Få dager tidligere hadde Jens Stoltenberg ifølge Klassekampen gjentatt at «Norge gikk inn med Nato, og skal ut med Nato». Det er dette som ifølge Lurås er hva regjeringen har blitt enig om å uttale offentlig.

«– Dette blir regjeringens faste refreng, men lite tyder på at Nato vil treffe en felles beslutning om hvordan tilbaketrekningen fra Afghanistan skal skje. Norge kan i likhet med andre Nato-land bli nødt til å ta en selvstendig beslutning. Nederland og Canada har gjort dette, og debatt pågår i land som Storbritannia, Danmark og Tyskland.»

Videre forteller Lurås til avisen at egentlig er en krig i amerikansk regis, hvor NATO fungerer som støttespillere.

«Den skulle blant annet lege sårene som oppsto i forholdet mellom USA og europeiske land under Irak-krigen, men også i Afghanistan kan det ende med at de europeiske landene skaller av ett etter ett.»

Artikkelen er dekkende for Klassekampens dekning av hendelsen ved at de drepte norske soldatene *ikke* er i fokus, men heller debatt om krigen og Norges rolle i denne i et kritisk lys. At Klassekampen er kritiske fremkommer av vinklingen, både på forsiden hvor avisen konkluderer med at soldatene «Døde for tapt sak», men også fordi selve artikkelen er vinklet på at Arbeiderpartiet ifølge Helge Lurås er uærlige om krigen og straffer dem som forteller «sannheten». Både at avisen bidrar til en bredere kontekst av hendelsen ved å bruke spalteplassen på debatt om Norges deltakelse i krigen og om politikernes retorikk, samt den kritiske holdningen til myndighetenes retorikk, er elementer man finner igjen i Galtungs Peace Journalism-modell (Galtung 2002: 261). Også det at Klassekampen tydelig viser at de ser krig som et problem. At Klassekampen så å si ikke vier plass til de drepte soldatene i dekningen, kan være et bevisst valg fra avisens side. En årsak til det kan være at avisen går ut fra at personfokuset ville bli omfattende dekket i andre aviser, noe som viste seg å stemme.

6.4.4 «Mange tenker det kunne vært dem» – Aftenposten 30.06.2010

Den kvantitative analysen viste at en stor del av Aftenpostens artikler var vinklet som *sorgreaksjoner fra Forsvaret/politikere*. Avisen var raskt på plass i den norske leiren i Mazar-E-Sharif etter hendelsen, da de sendte den Pakistan-baserte journalisten Kristin Solberg til området. Hendelsen ble første omtalt 28.06.2010, og to dager etter stod artikkelen «Mange tenker at det kunne vært dem» (vedlegg 16) på trykk. Artikkelen er en reportasje hvor journalisten beskriver stemningen i den norske leiren. På forsiden henvises det til artikkelen gjennom en teksthenviing i en kolonne på venstre side, med tittelen «Dystert i den norske

leiren». Side fire og fem i avisen er forbeholdt Afghanistan-stoff, og begge sidene står under kategorien «Veibomben i Afghanistan». Den aktuelle reportasjen er hovedartikkelen, og med bildet dekker den nesten hele dobbeltsiden. Bildet som medfølger reportasjen er fra kapellet i leiren, hvor stabspresten står og ser på bildene av de fire drepte soldatene. Artikkelen er omkranset av forskjellige notiser om Afghanistan, blant annet én som forteller når bårene til de drepte soldatene kommer til Norge, og én om at SV ønsker en ny Afghanistan-strategi. På høyre siden av reportasjen er en mindre artikkel med tittelen «Skuffet over retorikken», hvor avisen blant annet har intervjuet flaggkommandør Jacob Børresen, som kritiserer myndighetene for å ikke snakke sant om hvorfor Norge er i Afghanistan.

Medfølgende i reportasjen er en faktaboks med tittelen «Norge i Afghanistan». I denne står det faktaopplysninger om de norske styrkene, blant annet hvor mange soldater som er i Afghanistan, at Norge er en del av ISAF-styrkene, hvor mange norske soldater som er drept i Afghanistan, hvor mange NATO-soldater som er drept totalt, og hvor mange av disse som har mistet livet i veibombeangrep. Faktaboksen minner om den samme som avisen brukte i artikkelen om Chora-saken (kap. 6.2.3), og underbygger hvilket bilde avisen gir av krigen – at den utelukkende handler om soldater. Det blir ingen steder nevnt hvor mange sivile som er drept av NATO-styrker. Det blir heller ikke nevnt hvor mange av Norges allierte afghanske soldater som er drept, til tross for at disse er allierte på samme måte som andre ISAF-land.

Videre skildrer journalisten hvordan stemningen er i leiren utenfor kapellet: «Ikke alle Aftenposten møter mellom teltene, orker å snakke om det som har skjedd». Her antydes det at journalisten har kunnet bevege seg fritt i leiren, med mulighet for å intervju de som har ønsket å uttale seg. At dette bare var to dager etter at de fire soldatene ble drept, viser at Forsvarets håndtering står i kontrast til hvordan Chora-saken ble taklet, hvor både journalist Anders Sømme Hammer og Rødt-politiker Erling Folkvord ble nektet adgang til leiren. Reportasjen er skrevet av journalist Kristin Solberg, som holder til i Pakistan. Derfor er hun trolig en av de første journalistene tilstede. De andre avisene i utvalget har også skrevet reportasjer, blant annet fra minnestunden 30.06.2010, hvor forsvarsminister Grete Faremo deltok. Dermed tyder det på at det var et stort pressekorps som fartet rundt i leiren i dagene etter drapet. At stabspresten forteller til avisen at de fleste kjente minst én av de drepte, gjør at Forsvarets utestengelse av journalister etter Chora-drapet kan virke merkelig. Begrunnelsen den gang var for å beskytte soldatene, som hadde det vanskelig etter hendelsen. Hammer har som tidligere nevnt kommentert denne prioriteringen (Hammer 2010: 283). Poenget er at til tross for at soldater kan ha det vanskelig om de potensielt har drept en sivil person, så er det rimelig å anta at de også har det vanskelig om fire kamerater er drept. Dermed virker

begrunnelsen for utestengelsen i den første saken som urimelig, all den tid journalister kan vandre fritt rundt etter den andre hendelsen, kun to dager etter at fire soldater har blitt drept.

«Nå ser det imidlertid ut til at krigen er blitt enda mer dødelig enn tidligere. Nesten 100 utenlandske soldater er blitt drept i juni – flere enn noen annen måned siden 2001. Kampen mot Taliban og andre opprørsgrupper er blitt tøffere. – Det er ingen som tør å si at vi er krig, sukker kaptein Glorvigen. – Men vi er i krig.»

Sitatet over markerer avslutningen i Aftenpostens reportasje. I dette bildet defineres krigens «dødelighet» ut fra at flere *utenlandske* soldater blir drept. Sivile blir ikke nevnt i reportasjen. Ei heller afghanske soldater. Dermed fremstår de utenlandske soldatene i Afghanistan som viktigere enn afghanske soldater eller sivile, eventuelt mer verdige.

Under artikkelen følger et segment Aftenposten kaller «Fem i leiren», hvor fem soldater har svart på to spørsmål; «Hvordan har søndagens hendelser påvirket deg?» og «Føler du deg mer utrygg nå?». Spørsmålene handler om soldatenes følelser, og bidrar til en menneskelig-gjøring av soldatene. Spørsmålene er formet slik at folk kan relatere seg til soldatenes følelser.

Aftenpostens artikkel følger flere av punktene i det Herman og Chomsky mener skaper verdige ofre, for eksempel at soldatene får omfattende dekning og bli menneskeliggjort gjennom detaljert dekning, som trolig vil generere sympati og empati blant publikum (Herman & Chomsky 1988: 35). Flere faktorer tyder på at dette også er hensikten med artikkelen, at den skal gi leseren et bilde av hvordan hendelser som denne påvirker og preger soldatene følelsesmessig. Ved å ikke ta opp spørsmål om krigen generelt, og ikke nevne sivile ofre, kan man få inntrykk av at artikkelen presenterer krigen innenfor gitte tolkningsrammer som passer Forsvaret og norske myndigheter.

Aftenpostens dekningen er imidlertid ikke uten en bredere kontekst. Selve reportasjen fokuserer kun på soldatene, men diskusjon om krigen finner man i notisene på samme side, og i den noe mindre artikkelen på høyresiden av avissiden. Der tar avisen opp debatt om krigen og om politikernes retorikk. Ved hjelp av de tilhørende artiklene presenteres krigen i Afghanistan i noe bredere perspektiv enn om reportasjen sto alene. At alle artiklene står under en felleskategori «Veibomben i Afghanistan» tyder på at kombinasjonen av artikler er bevisst fra Aftenpostens side, og at tanken er at de to sidene skal leses som en helhet.

6.4.5 «Vil gi de døde en verdig reise hjem» – Dagbladet 30.06.2010

Den kvantitative analysen viste at Dagbladet prioriterte de drepte norske soldatene høyt. En stor del av artiklene var vinklet på en eller annen form for reaksjon fra soldater eller fra norske politikere. 30.06.2010 har avisen dekket hendelsen over fem sider, i tillegg til lederen

«Krigen som kommer hjem» (kap. 6.3.5). Avisen har også en artikkel plassert like etter de fem sidene om de norske soldatene, som omhandler britiske soldater som kommer hjem fra Afghanistan i kister. To av artiklene er reportasjer fra den norske leiren i Mazar-E-Sharif. Jeg har valgt å analysere artikkelen «Vil gi de døde en verdig reise hjem» (vedlegg 17).

I begge reportasjene i avisen, er det plassert en bildebyline, hvor journalisten og fotografen er avbildet, og hvor det står at Dagbladet er i Afghanistan. De norske soldatene ble drept 27. juni, reportasjen stod på trykk 30. juni. Da er den trolig skrevet dagen i forveien, 29. juni, to dager etter at soldatene ble drept. At Dagbladet er på plass i den norske leiren, belyser den noe vinglete praksisen Anders Sømme Hammer har påpekt – at journalister slippes inn når norske soldater har blitt drept, da dette kan skape medfølelse og sympati, mens de stenges ute etter hendelser som potensielt kan sette Forsvaret i et mindre flatterende lys (Hammer 2010: 281-283). Dagbladet har tilsynelatende fått vandre fritt rundt i leiren, da de i den første artikkelen har intervjuet mekanikere som reparerer biler og utstyr som er totalskadet etter veibombene, og i artikkelen «Vil gi de døde en verdig reise hjem», har intervjuet to soldater som klargjør bilene som skal frakte kistene med de drepte norske soldatene.

Jonas (21) og Tor (31) fester et tykt pledd på lastep Janet. Vanligvis kjører de konvoier langs de IED-sprengte veiene til den norske leiren i Meymaneh. Bilene de nå gjør i stand skal brukes til noe helt annet – å frakte kistene med de fire drepte.

Det er disse soldatene reportasjen handler om – om hvordan de forbereder bilen som skal frakte de drepte soldatene til seremonien den påfølgende dagen, hvor også forsvarsministeren skal delta, og hvilke tanker de gjør seg om selve hendelsen og den vedvarende faren for å bli utsatt for et IED-angrep¹⁹. Journalisten gir detaljerte beskrivelser av hvordan soldatene har klargjort lastebilen som skal frakte de drepte soldatene til flyet hjem til Norge;

«Seint i går ettermiddag ble lastebilen klargjort for soldatenes siste bilreise i Afghanistan. Jonas, Tor, Daniel og Fredrik vasket den, lakket over flekker og kledde lastep Janet med en svart matte som kistene skal stå på. Femti meter bortenfor vaiet det norske flagget på halv stang, som en påminnelse om hvor skjørt livet er i Afghanistan og hvor viktig det er å ta vare på hverandre».

Etter de detaljerte beskrivelsen, understreker *journalisten* at livet i Afghanistan er skjørt og viktigheten av «å ta vare på hverandre», med andre ord at det er viktig å opprettholde kameratskap og samhold blant soldatene. De detaljerte skildringene er en form for menneskeliggjøring som medfører at leseren på en eller annen måte kan relatere seg til dem

¹⁹ IED = Improvised explosive device (veibombe).

og følelsene deres. Dette minner om hva Herman og Chomsky (1988: 35) skriver om verdige ofre, at de vil få omfattende dekning og bli menneskeliggjort gjennom detaljert dekning, som ofte vil generere sympati og empati blant leserne. At det er journalisten som understreker hvor skjørt livet er og viktigheten av å ta vare på hverandre, kan tyde på at også journalisten er føler seg knyttet til soldatene og deres opplevelser.

Videre skriver Dagbladet om at antallet IED-angrep har økt med 94 prosent de foregående månedene i forhold til året i forveien, og om hvordan soldatene tenker over at dette kan ramme dem; «– Jeg har alltid i bakhodet at dette kan være den siste reisen vi gjør, sier Fredrik, som har oppdrag som vognfører i Afghanistan». Soldatene forklarer at de er mest bekymret for hvordan en slik hendelse rammer dem som venter hjemme;

«Fredrik og de andre frykter mest for hva det innebærer for familiene hjemme. – Vi vet at en slik telefonsamtale forandrer alt for de som er hjemme, så mine tanker går til de falne soldatenes familier hjemme i Norge nå, sier Fredrik».

De norske soldatene Dagbladet møter fremstår med dette som omsorgsfulle. I artikkelens avslutning presenteres de også i et bilde som gjør dem om ikke heltemodige, så i alle fall oppofrende, og som noen som er villig til å ta en stor risiko for at andre skal få et bedre liv.

«Til tross for at Tor, Jonas, Daniel og Fredrik har mistet fire kamerater, og stadig lever med skrekken for at neste oppdrag kan være det siste, angrer de ikke på at de er i Afghanistan. – Nei, det er fantastisk å få være en brikke i den store jobben om å skape fred her og få andre mennesker til å føle seg trygge fordi vi er her, sier Tor.»

Begge reportasjene Dagbladet har på trykk fra Afghanistan denne dagen, omhandler soldater som tar fatt på oppgavene sine, til tross for at de er preget av tapet av fire medsoldater. Den resterende dekningen består av en artikkel om at norske styrker mangler sikringsutstyr for å beskytte seg mot veibomber i Afghanistan, samt en artikkel om at forsvarsministeren skal dra til Afghanistan for å følge bårene hjem. I tillegg er det den nevnte artikkelen om de britiske soldatene som kom tilbake til Storbritannia, og en kort artikkel om at norsk deltakelse i Afghanistan har bred støtte i den norske befolkningen. Dermed er dekningen generelt personfokusert, men bidrar i liten grad til ny forståelse av krigen, og eventuelle konsekvenser hendelsen vil ha. Hendelsen blir heller ikke plassert i en bredere kontekst, men fremstilles som *closed-space, closed time*, et av punktene i det man innenfor Peace Journalism-skolen omtaler som War Journalism. Det vil si at hendelsen ikke settes inn i en større kontekst, men at fokuset utelukkende er på de synlige konsekvensene av voldshandlinger, som drepte personer eller materiell skade (Galtung 2003: 261).

VI Avslutning og konklusjon

Hovedproblemstillingen til denne oppgaven er «Hvordan skiller norsk presses dekning av sivile ofre i Afghanistan seg fra dekningen av norske militære ofre?». Gjennom en kombinasjon av kvantitativ innholdsanalyse og kvalitativ tekstanalyse, har jeg forsøkt å besvare problemstillingen. Ved hjelp av et komparativt perspektiv ønsket jeg å både kartlegge likheter og forskjeller i forhold til sivile og militære ofre, og mellom de forskjellige avisene.

7.1 Underrapportering og uverdige ofre

Den kvantitative analysen av dekningen av Chora-saken viste at norske aviser i all hovedsak nedprioriterte hendelsen. Dette til tross for det uvanlige scenarioet der norske soldater hadde drept en sivil afghansk mann. Hendelsen ble omtalt i relativt få artikler, mange av dem korte, og de fleste avisene støttet seg primært til kilder fra norske myndigheter eller Forsvaret. Dagbladet var et åpenbart unntak ved at det var den eneste avisen som dro til Afghanistan og etterprøvde Forsvarets og norske myndigheters fremstilling av hendelsen. Dette medførte at Dagbladet hadde betydelig flere artikler enn de andre avisene i utvalget, i tillegg til at flere ulike typer kilder fikk uttale seg, deriblant sivile og pårørende. Dagbladet var også den eneste avisen som hadde reportasjer på trykk. Klassekampen hadde få artikler, men brukte likevel betraktelig mer spalteplass enn både Aftenposten og VG. Avisen hadde også et bredere utvalg kilder. Den kvantitative analysen ga dermed inntrykk av at kun Dagbladet og til en viss grad Klassekampen vurderte hendelsen som en viktig sak å dekke. Dette kom også til syne ved at dette var de eneste avisene som omtalte hendelsen på lederplass. Dekningen til Norges to største aviser, Aftenposten og VG, fremsto som om de ikke vurderte at en hendelse hvor norske soldater drepte en uskyldig sivil afghaner, var en viktig sak å følge opp. VG omtalte hendelsen i to korte artikler, én notis og en nyhetsartikkel. De eneste kildene avisen tok i bruk var Forsvaret og forsvarsministeren, og da avisens siste artikkel sto på trykk var det ikke kjent om Chora var sivil eller opprører. VG mente dermed at det ikke var nødvendig å melde det da mannens status som sivil etter hvert ble bekreftet av både afghanske og norske myndigheter. Aftenposten publiserte to NTB-artikler om hendelsen, og hadde én egenskrevet artikkel hvor de hadde hentet inn to forskere som uttalte seg om hendelsen. Denne artikkelen var imidlertid vinklet på om hendelsen ville øke faren for de norske soldatene i Afghanistan, og ikke på den drepte mannen eller hans pårørende.

Den kvalitative analysen av artiklene om Chora-saken gir et tydeligere bilde av hvordan avisene vurderte Chora og hans pårørende som ofre i krigen. VG og Aftenpostens dekning viser at Chora og familien representerte krigens uverdige ofre. I Aftenposten primært

gjennom at avisen i den ene artikkelen som er selvprodusert, har et tydelig norsk fokus blant annet ved at den er vinklet på om hendelsen ville øke faren for de norske soldatene. I VG kom Choras «uverdighet» frem på flere måter i de to korte artiklene. Først ved at VG kun baserte seg på kilder fra Forsvaret og forsvarsministeren. Dermed ble saken raskt presentert innenfor deres tolkningsrammer, hvor det ble avvist at norske soldater kunne ha gjort noe kritikkverdig. Informasjon som ikke ble nevnt, og mangelen på kritiske oppfølgings-spørsmål, ga inntrykk av at avisen reproduserte godhetsregimets doxa, nemlig at Norge eller norske soldater er velgjørere, til tross for hendelser som kan tyde på det motsatte.

Jeg vil imidlertid hevde at analysen viste at Chora og hans pårørende for Dagbladet, og dels for Klassekampen, var verdige ofre. Klassekampen uttrykte en betraktelig mer kritisk holdning til norske myndigheter enn VG og Aftenposten, og benyttet hendelsen til å rette et kritisk blikk på krigen generelt. Blant annet gjennom omfattende bruk av Rødt-politiker Erling Folkvord som kilde. Av analysen kom det også frem at Klassekampen hadde liten tiltro til norske myndigheter og Forsvaret i uttalelsene om Chora-saken. Likevel var det bare Dagbladet som maktet å bidra til identifikasjon og menneskeliggjøring av sivile afghanere. Dekningen trakk på flere elementer ved Peace Journalism, og avisen viste også at journalisters tilstedeværelse åpner muligheten for bredere kildetilfang, og en generelt mer omfattende dekning av hendelser fra Afghanistan. Det fremstår tydelig at deknningen av Afghanistan blir mer kritisk om en avis supplerer med kilder som *ikke* er representere Forsvaret eller norske myndigheter. Flere dager før norske myndigheter bekreftet at Chora var sivil, hadde Dagbladet tilstrekkelig med kilder i sivile afghanere og lokale afghanske politikere, til at de kunne konkludere med dette selv. Dette la trolig et ekstra press på norske myndigheter. Ved å intervjuer sivile og pårørende gjorde avisen det også mulig for lesere i Norge å identifisere seg med sivile i Afghanistan, og dermed ta inn over seg hvilken katastrofe det er for fattige mennesker i Afghanistan når familiens eneste forsørger blir drept. Dagbladets lederartikkel om Chora-saken sto imidlertid ikke i stil med reportasjene. I lederen «Krigens realiteter» rettet ikke avisen fokuset på Chora, men på de norske soldatene som ble fremstilt som ofre som ikke kunne ha foretatt noe kritikkverdig.

Formålet med analysen av Kunduz-bombingen var dels for å få et bilde av hvordan sivile ofre i Afghanistan blir prioritert når det ikke er en åpenbar norsk knagg å henge den på, og dels for å se om avisene holder Norge delansvarlig all den tid man er alliert med de andre landene i ISAF-styrken. Antall artikler om hendelsen i avisene viste først og fremst at Kunduz-bombingen ikke hadde høy prioritet, og antyder dermed at hendelser fra Afghanistan primært er av interesse for avisene om det finnes et åpenbart norskfokus. Bortsett fra NTB,

ble denne kraftig nedprioritert, også i Dagbladet, som dekket Chora-saken bredt. Dette tyder på at Chora-saken primært var av interesse for Dagbladet fordi det var norske involvert, eventuelt viktigheten av å ha en norsk journalist tilstede i Afghanistan.

7.2 Omfattende dekning og verdige ofre

Den kvantitative analysen av dekningen av de drepte norske soldatene, viste at hendelsen ble prioritert på en helt annen måte enn de to andre casene. Alle avisene vurderte det som en svært viktig hendelse, om enn på ulike måter. Over 60 prosent av Oppland Arbeiderblads og VGs artikler i denne perioden omhandlet hendelsen og de drepte soldatene direkte. Opp mot halvparten av Dagbladets artikler havnet i den samme kategorien. Aftenposten skilte seg ut ved å trykke flere artikler i kategorien *Norge i Afghanistan*, og færre i kategorien *De norske soldatene*. Likevel var det Klassekampen som skilte seg mest fra de resterende avisene, ved å kun omtale hendelsen i tre artikler. Avisen rettet heller fokuset på *Norge i Afghanistan*, som antydte at Klassekampen brukte hendelsen til å blåse liv i debatten om Norges rolle i krigen. Denne kategorien var mindre interessant i VG og Oppland Arbeiderblad, og til en viss grad i Dagbladet. Dette ga et inntrykk av at de tre sistnevnte var mer interessert i personfokuset og dramatikken i hendelsen enn reell debatt om krigen. Sammenligningen med artikler i kategorien *Norge i Afghanistan* ga et tydeligere bilde av avisenes fokus.

Antakelsen ble bekreftet senere ved å se på vinklingen av alle artiklene som omhandlet Norge. Her kom det frem at VG, Oppland Arbeiderblad og Dagbladet hadde flest artikler vinklet på en eller annen form for personfokus, enten gjennom heltefremstillinger av soldatene eller reaksjoner fra politikere, kolleger eller pårørende, og på detaljer om hendelsesforløpet da soldatene ble drept. For Oppland Arbeiderblad sin del kan dette tyde på at de fant hendelsen spesielt interessant fordi en av de drepte var fra Østre Toten. For Dagbladet og VG kan det tyde på at de gikk ut fra at personfokus og dramatikkk ville selge flere aviser. Aftenposten var den avisen med jevnest fordeling i forhold til personfokus og debatt. De fleste av Klassekampens artikler var hovedsakelig vinklet på debatt om krigen, med en overvekt i kategorien *Kritisk til norsk deltakelse/Norges rolle*, og bekrefter i så måte at avisen benyttet hendelsen til debatt om krigen.

Dybdeanalysen ga et klarere skille mellom avisenes dekning. Artiklene fra VG og Oppland Arbeiderblad viste at begge trakk på en helte-diskurs i omtalen av Trond André Bolle. Dette blant annet gjennom detaljerte beskrivelser av ham som person gjennom intervjuer med kolleger og personer i nærsamfunnet, men kanskje spesielt gjennom oppramsingene av Bolles bragder som soldat. Dette kom spesielt frem i VG, som hadde et

stort fokus på at soldaten var innstilt til Krigskorset med sverd. Begge artiklene passet i så måte inn i hvordan Herman og Chomsky (1988: 35) forklarer at verdige ofre fremstilles – at de får omfattende dekning, med mange detaljer om offeret som person, og med høy grad av menneskeliggjøring som medfører sympati og empati blant leserne. Dette kom for øvrig også tydelig frem i Dagbladet- og Aftenposten-artiklene, men her var fokuset mer rettet på soldatene som fremdeles var i Afghanistan, og hvordan hendelsen påvirket dem. Felles for de nevnte avisene, med unntak av Aftenposten, var mangelen på en bredere kontekst.

Aftenposten hadde i samme avis andre artikler som også tok for seg andre aspekter ved krigen, blant annet debatt om Norges rolle. Fraværende i alle var omtale av Afghanistan som ikke omhandlet Norge eller allierte land. Klassekampens artikkel hadde også et norsk fokus, men omhandlet heller debatt om den politiske konsensusen og følgene det får om politikere bryter denne i offentligheten.

Dybdeanalysen av de to casene viste også at Forsvaret hadde varierende praksis overfor pressen. Da Chora ble drept ble den eneste norske journalisten i området, og en norsk politiker, utestengt fra den norske leiren. Reportasjene etter at de norske soldatene ble drept viser at et betydelig antall norske journalister fartet rundt i den norske leiren få dager etter hendelsen.

7.3 Varierende årsaker til norsk krigsinnsats

Den andre problemstillingen jeg førte opp innledningsvis var «Hvordan fremstilles Norges rolle i krigen i avisene etter sivile- og militære tap i Afghanistan?». Svarene på dette kom først og fremst frem i analysen av lederartiklene, og viste at flere av avisene har et vidt forskjellig syn på hva Norge gjør i Afghanistan. Oppland Arbeiderblads leder om de drepte soldatene var primært fokusert på Trond André Bolle, og på det faktum at to av ti norske soldater drept i Afghanistan kommer fra Østre Toten. Avisen diskuterte ikke krigen og Norges rolle i denne, bortsett fra å stille seg bak statsminister Stoltenbergs fremstilling av den, med andre ord Norges offisielle holdning. I VGs lederartikkel, «Afghansk hengemyr», kommer det frem at VG anser Norges viktigste motivasjon for å delta i krigen at den bidrar til at USA ser på NATO som en viktig alliert. At Norge deltar i en krig kun for å tekkes USA, blir imidlertid ikke vurdert som problematisk, men heller som en god begrunnelse. Dagbladet viste en mer kritisk holdning, og uttrykte tydelig i lederartikkelen om de norske soldatene at myndighetene ikke kommuniserer klart hva motivasjonen for krigen *egentlig* er. Samtidig hadde avisen en mindre kritisk holdning i avisens leder etter Chora-saken, hvor soldatene ble fremstilt som ofre i hendelsen, og hvor Norges rolle i Afghanistan implisitt ble forklart som at

norske myndigheter ikke har noe valg på grunn av NATO og USA. I lederen blir ikke krigen fremstilt i et positivt bilde, men avisen hevder indirekte at det er NATO og USA som sitter med ansvaret, og at Norge er en uskyldig brikke i spillet. Slik sett sto ikke lederen i stil med avisens resterende dekning av Chora-saken, noe som vanskelig lar seg forklare i denne oppgaven.

Aftenpostens leder ser som Oppland Arbeiderblad på deltakelsen som legitim, og beskriver den som motivert av både altruisme og av egeninteresse. Dette kommer frem ved at avisen både hevder at de norske soldatene døde for at «mennesker i et land langt borte skal få et bedre liv, i trygghet og sikkerhet», og at Norge deltar i krigen for at «mennesker i Norge fortsatt skal leve i et fredelig land, i velstand og trygghet for morgendagen».

Klassekampen er også her mest kritisk av avisene. Både i lederartikkelen om de norske soldatene og om Chora-drapet, gir avisen uttrykk for at de går ut fra at norske myndigheter snakker usant i fremstillingen av krigen. Selv mener avisen det ikke er noen tvil om at Norges eneste motivasjon for krigen er å tekkes USA og NATO. Dermed ligger Klassekampens syn på krigen tett opp til flere eksperter sitt syn på Norges deltakelse, deriblant Helge Lurås (kap. 6.4.3). Avisens fremstilling skiller seg ikke veldig fra hva VG anser for å være Norges motivasjon for krigen. Likevel er det stor forskjell mellom de to avisenes holdninger. Klassekampen ser nemlig ikke på denne begrunnelsen som legitim, i motsetning til VG som mener den er både viktig og legitim. VG har også en forståelse av at Norge og norske soldater er ute i godt ærend, og fremstiller norske soldater som velgjørere.

Norske politikere har som nevnt blitt kritisert for å være utydelige i sin fremstilling av Norges rolle i Afghanistan. At *alle* avisene i utvalget i denne oppgaven har forskjellig vurdering av hva som er Norges rolle i Afghanistan og hvorfor Norge deltar i krigen, er et tydelig tegn på at kritikken er treffende. Spørsmålet er hvordan den norske befolkningen skal kunne ta stilling til krigen på en opplyst måte når avisene, deriblant Norges to største, fremstiller Norges rolle i den på forskjellig måte.

7.4 Avsluttende betraktninger

Gjennom analysen av de to hendelsene kommer det tydelig frem at Chora, med unntak av i Dagbladet og Klassekampen, var et åpenbart uverdige offer. De drepte norske soldatene var på den andre siden like klare verdige ofre, og da kanskje spesielt i VG og Oppland Arbeiderblad. Tidligere i denne oppgaven siterte jeg Elisabeth Eide på følgende;

Mediene kan bidra til identifikasjon på tvers av murer og politikernes fiendebilder, eller de kan styrke den mangelen på følelse av sameksistens som allerede finner ”der

ute”, blant krigere som blir opplært til å se på motstanderne som umennesker. Et ensidig fokus i mediene på det som skiller ”oss” og ”dem” bidrar til at ”de Andre” i liten grad blir sett som individer. (Eide 2002: 53)

Det er liten tvil om at mediene i forbindelse med casene som omhandler sivile ofre, ikke har bidratt til å muliggjøre identifikasjon på tvers av murer. Unntaket er Dagbladet sin dekning av Chora-saken, som gjennom menneskeliggjøring av mannen som ble drept, og ikke minst den drepte mannens slektninger, bidro til muligheter til å identifisere seg med sivile afghanere. VG og Aftenpostens dekning ga inntrykk av at avisene ikke vurderte hendelsen viktig. Klassekampen brukte hendelsen til å rette et kritisk lys mot norske myndigheter og norsk deltakelse. Motsatt satt alle avisene, bortsett fra Klassekampen, av stor plass til omfattende og detaljrik dekning av de drepte norske soldatene. En dekning som trolig genererte både sympati og empati med ofrene og deres pårørende. Kunduz-bombingen var det ingen av avisene som brydde seg særlig om.

Funnene indikerer at avisene i utvalget stort sett interesserer seg for krigen om Norge er involvert. Spesielt om norske soldater blir rammet på en eller annen måte. Sivile kan være prioritert stoff i avisene om norske soldater er direkte vært involvert, men dette er åpenbart ikke en selvfølge. Jeg kan ikke konkludere med at dette gjelder avisenes Afghanistan-dekning som helhet, men dette var tilfelle i forbindelse med casene i denne analysen. Uansett mener jeg analysen gir klare indikasjoner på at norsk presses dekning av Afghanistan fra avislokalene i Norge, ikke gir en tilfredsstillende dekning av krigen, og som ikke bidrar til økt forståelse av hva krigen innebærer – verken for soldatene eller for sivilbefolkningen i Afghanistan. En eventuell videre forskning kunne være å gjennomføre en mer omfattende analyse av hvordan norske aviser dekker ofrene for krigen i Afghanistan, og kombinere dette med kvalitative intervjuer med representanter fra redaksjonene. Dette for å kartlegge om og i hvilken grad redaksjonene har et bevisst forhold til dette viktige aspektet ved en krig. Dette er viktig fordi det er vanskelig å ta et veloverveid standpunkt til krigen i Afghanistan, om man verken får tilfredsstillende informasjon om krigens konsekvenser eller riktig informasjon om hvorfor Norge deltar i krigen. At alle avisene i denne oppgaven forklarer Norges deltakelse i krigen på forskjellig måte, bør uansett gir grunn til bekymring.

Litteraturliste

- Allan, Stuart & Zelizer, Barbie (eds.) (2004), *Reporting War. Journalism in Wartime*, London/New York: Routledge
- Allern, Sigurd (2001a), Flokkdyr på Løvebakken. Søkelys på Stortingets presselosje og politikken medierammer, Oslo: Pax Forlag AS
- Allern, Sigurd (2001b), *Nyhetsverdier. Om markedsorientering og journalistikk i ti norske aviser*, Kristiansand: IJ-forlaget
- Andersen, Robin (2007), *A Century of Media, A Century of War*, New York: Peter Lang Publishing
- Bakkeli, Tom og Ege, Rune Thomas (2011), «Trond Bolle får Krigskorset med sverd» i *VG Nett* 21.02.2011. Tilgjengelig: <http://www.vg.no/nyheter/innenriks/artikkel.php?artid=10029209> (24.06.2011)
- Barth-Eide, Espen (2010), «Om ”krig” og folkerett» i *Klassekampen*, 15.07.2010. Tilgjengelig: http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/aktuelt/taler_artikler/taler_og_artikler_av_ovrig_politisk_lede/taler_ebc/2010/Om-krig-og-folkerett.html?id=611590 (24.06.2011)
- BBC Online (27.11.2009) (forf. ikke oppgitt), «German minister Franz Josef Jung resigns over raid», Tilgjengelig: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/8382829.stm> (24.06.2011)
- Bech-Karlsen, Jo (2002), *Reportasjen*, Oslo: Universitetsforlaget
- Bennet, Lance (1990), «Toward A Theory of Press-State Relations in the United States» i *Journal of Communication*, Vol. 40 nr. 2, Spring, New York: Oxford University Press s. 103–125
- Berström, Göran og Boréus (red.) (2005), *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig text- og diskursanalys*, 2. opplag, Lund: Studentlitteratur
- Bohannon, John (2011), «Counting the Dead in Afghanistan» i *Science Magazine*, Tilgjengelig: <http://www.sciencemag.org/content/331/6022/1256.full> (24.06.2011)
- Borgen, Erling (2009), *Fredsnasjonen hemmeligheter*, Oslo: Forlaget Manifest
- Boyd-Barrett, Oliver (2004), «Understanding: The Second Casualty» i Allan, Stuart & Zelizer Barbie (eds.) (2004), *Reporting War. Journalism in Wartime*, London/New York: Routledge
- Braanen, Bjørgulv (2001), «Afghanistan 2001» i *Klassekampen* 09.10.2001
- Bush, George (2001) «President Bush's address to a joint session of Congress September 20th, 2001», *CNN* 20.09.2001. Tilgjengelig: http://articles.cnn.com/2001-09-20/us/gen.bush.transcript_1_joint-session-national-anthem-citizens?s=PM:US (24.06.2011)

- CIA (2010), «Afghanistan: Sustaining West European Support for the NATO-led Mission – Why Counting on Apathy Might Not Be Enough», *CIA Red Cell Memorandum* 11.03.2010 fra WikiLeaks. Tilgjengelig: <http://mirror.wikileaks.info/leak/cia-afghanistan.pdf> (24.06.2011)
- Claussen, Mona W. (2011), «Forsvaret: Sivil afghaner drept av norsk vådeskudd» i *Aftenposten.no* 25.05.2011. Tilgjengelig: <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/article4130935.ece> (24.06.2011)
- de Coning, Cedric, Lurås, Helge, Schia, Niels Nagelhus & Ulriksen, Ståle (2009), *Norway's Whole-of-Government Approach and its Engagement with Afghanistan*, Security in Practise 8 [NUPI-report], Oslo: The Norwegian Institute of International Affairs
- Eide, Elisabeth (2002), «'Vi' og 'de Andre' - Sett og oversett» i Eide, Elisabeth og Ottosen, Rune (red.) (2002), *Krigens retorikk. Medier, myter og konflikter etter 11. september*, Skien: Cappelen/Digibok
- Eide, Elisabeth og Ottosen, Rune (red.) (2002), *Krigens retorikk. Medier, myter og konflikter etter 11. september*, Skien: Cappelen/Digibok
- El-Bendary, Mohamed (2005), «Framing Coverage of Iraq War in Pan-Arab Press. A Case Study of Al-Hayat Newspaper» i Nohrstedt, Stig A. & Ottosen, Rune (eds.) (2005), *Global War – Local News. Media Images of the Iraq War*. Gothenburg: Nordicom
- Entman, Robert (1990a), «News as propaganda» i *Journal of Communication*, Vol. 40, Issue 1, 03/1990, s. 124-127
- Entman, Robert (1990b), «A reply to Dissent on Manufacturing Consent» i *Journal of Communication*, Vol. 40, Issue 3, 09/1990, s. 190-192
- Entman, Robert (1993), «Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm» i *Journal of Communication*, Vol. 43, Issue 4, s. 51-58
- Faremo, Grete (2011), «Fører ingen bak lyset» i *Aftenposten* 04.05.2011. Tilgjengelig: <http://www.aftenposten.no/meninger/debatt/article4111151.ece> (24.06.2011)
- Fellesoperativt hovedkvarter, «Afghansk mann skutt av norske styrker», Pressemelding 26.07.2009:
<http://www.mil.no/start/aktuelt/pressemeldinger/article.jhtml?articleID=187661>
 (denne er for øyeblikket (juni 2011) ikke tilgjengelig, men er gjengitt i sin helhet i Hammer 2010: 272)
- FN [Online], «The Universal Declaration of Human Rights». Tilgjengelig: <http://www.un.org/en/documents/udhr/index.shtml> (24.06.2011)
- Folkvord, Erling (2009), «Siste blogg fra Afghanistan: Lærdommer» i *Erling Folkvord* (blogg). Tilgjengelig: <http://erlingfolkvord.no/page/6/> (24.06.2011)

- Forsvaret (2011) [Online], «Fakta om antall skadde i Afghanistan» 03.01.2011. Tilgjengelig: <http://forsvaret.no/aktuelt/publisert/pressemeldinger/Sider/Fakta-om-antall-skadde-i-Afghanistan.aspx> (24.06.2011)
- Forsvarets operative hovedkvarter, «Fire norske soldater drept», Pressemelding: 28.06.2010: <http://www.mil.no/start/article.jhtml?articleID=197509> (ikke lenger tilgjengelig)
- Forsvarsdepartementet (2009), «Avviser spekulasjoner om drap på sivile afghanere», *Forsvarsdepartementet* 13.07.2009. Tilgjengelig: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/fd/aktuelt/nyheter/2009/--avviser-spekulasjoner-om-drap-pa-sivil.html?id=571229> (24.06.2011)
- Fritt Ord (2011), «Fritt Ords Pris for 2011 går til Anders Sømme Hammer», *Fritt Ord [Online]*, pressemelding 13.04.2011. Tilgjengelig: http://www.fritt-ord.no/no/hjem/mer/fritt_ords_pris_for_2011_gar_til_anders_smme_hammer/ (24.06.2011)
- Galtung, Johan (2002), «Peace Journalism – A Challenge» i Kempf, Wilhelm & Luostarinen, Heikki (eds.), *Journalism and the New World Order – Studying War and the Media* Vol II, Göteborg: NORDICOM
- Garbo, Gunnar (2003), *Også krig er terror. Et kritisk oppgjør med det nye NATO, maktpolitikken til USA og Norges rolle som medløper*, Oslo: Utgitt på eget forlag
- Geard, Kathrine (2011), «Rørende tiltro til journalister» i *Journalisten*, 12.05.2011. Tilgjengelig: <http://www.journalisten.no/node/34702> (24.06.2011)
- Gebauer, Matthias (2010), «Aftermath of an Afghanistan Tragedy. Germany to Pay \$500.000 for Civilian Bombing Victims» i *Der Spiegel* [Online] 06.08.2010. Tilgjengelig: <http://www.spiegel.de/international/germany/0,1518,710439,00.html> (24.06.2011)
- Gjertsen, Magnar (2003), «Hagens støtte til invasjonen» i *Adresseavisen* 12.04.2003 s. 14.
- Goffmann, Erving (1974), *Frame Analysis. An Essay on the Organization of Experience*, Boston: Northeastern University Press
- Hackett, Robert A. (2006), «Is Peace Journalism Possible?» i *Conflict & Communication online*, Vol. 5, No.2, 2006. Tilgjengelig: http://www.cco.regeneronline.de/2006_2/abstr_engl/hackett_abstr_engl.htm (24.06.2011)
- Halvorsen, Kristin (2009), «En radikal stemme i norsk utenrikspolitikk» i *Internasjonal Politikk* nr. 3 2009, s. 496-498
- Hammer, Anders Sømme (2009) «Frykter de drepte sivilist» i *Dagbladet* 27.07.2009, side 7
- Hammer, Anders Sømme (2010a), *Drømmekrigen. Hjerter og sinn i Afghanistan og Norge*, Oslo: Aschehoug

- Hammer, Anders Sømme (2010b), «Afghanistan» i *Dagsnytt 18*, 02.09.2010. Tilgjengelig: <http://www.nrk.no/nett-tv/indeks/227559/> (24.06.2011)
- Hammer, Anders Sømme (2010c), «–Choras familie vil få hjelp» i *Dagbladet* 01.08.2009
- Hansich, Thomas (2007) «Situating Peace Journalism in Journalism Studies: A Critical Appraisal» i *Communication & Conflict online*, Vol. 6, No. 2. Tilgjengelig: http://www.cco.regener-online.de/2007_2/pdf/hanitzsch.pdf (24.06.2011)
- Harpviken, Kristian Berg (2009), *Intervju NRK Dagsrevyen* 22.04.2009. Tilgjengelig: <http://www.nrk.no/nett-tv/indeks/168273/> (24.06.2011)
- Harpviken, Kristian Berg og Inger Skjelsbekk (2010), «Tilslørt fredspolitikk» i *Nytt Norsk Tidsskrift*, nr. 4 2010, årg. 27, s. 379-388, Universitetsforlaget.
- Haug, Christian (2006), *Krigens uverdige ofre. En komparativ analyse av norske og amerikanske avisers dekning av angrepet på Afghanistan 2001*, Oslo: Institutt for medier og kommunikasjon, UiO (Masteroppgave)
- Hellevik, Ottar (1991) *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap*, 5. utgave, Oslo: Universitetsforlaget
- Hellevik, Ottar (1999), *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap*, 6. utgave, Oslo: Universitetsforlaget
- Herbjørnsrud, Dag (2009), «–Har sannsynligvis drept sivile» i *Ny Tid*, 10.07.2009. Tilgjengelig: <http://www.nytid.no/nyheter/artikler/20090710/har-sannsynligvis-drept-sivile/> (24.06.2011)
- Herman, Edward (1988), «News and propaganda» i *The New York Times*, 11.12.1988. Tilgjengelig: <http://www.nytimes.com/1988/12/11/books/1-news-and-propaganda-307488.html?src=pm> (24.06.2011)
- Herman, Edward S. (1996), «The Propaganda Model Revisited» i *Chomsky.Info*, July 1996. Tilgjengelig: <http://www.chomsky.info/onchomsky/199607--.htm> (24.06.2011)
- Herman, Edward S. & Chomsky, Noam (1988), *Manufacturing Consent – The Political Economy of the Mass Media*, London: Vintage Books
- Herman, Edward S. & Chomsky, Noam (2010) «The Propaganda Model after 20 Years: Interview with Edward S. Herman and Noam Chomsky» i *Westminster Papers in Communication and Culture*, Special Issue, «The Herman-Chomsky Propaganda Model Twenty Years On». Tilgjengelig: www.wmin.ac.uk/mad/page-2203 (24.06.2011)
- Hjarvard, Stig (1997), «Forholdet mellom kvantitative og kvalitative metoder i medieforskningen» i *Norsk medietidsskrift*, nr. 2, Oslo: Universitetsforlaget, s. 59-80
- Hojjer, Birgitta, Nordstedt, Stig A. & Ottosen, Rune (2002), «The Kosovo War in the Media – Analysis of a Global Discursive Order» i *Conflict and Communication Online*, Vol. 1

- nr. 2 2002. Tilgjengelig: http://www.cco.regeneronline.de/2002_2/pdf_2002_2/h%F6ijer.pdf (24.06.2011)
- Hågvar, Yngve Benestad (2007), *Å forstå avisa – Innføring i praktisk presseanalyse*, Bergen: Fagbokforlaget.
- Ingebrigtsen, Roger (2011), «Derfor er vi i Afghanistan», *Forsvarsdepartementet [Online]*, 27.01.2011. Tilgjengelig: http://www.regjeringen.no/nb/dep/fd/aktuelt/taler_artikler/politisk_ledelse/taler-og-artikler-av-statssekretar-roger/2011/derfor-er-vi-i-afghanistan.html?id=631722 (24.06.2011)
- ISAF [Online], *About ISAF. History*. Tilgjengelig: <http://www.isaf.nato.int/history.html> (24.06.2011)
- Johannessen, Asbjørn, Tuft, Per Arne og Kristoffersen, Line (2010), *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*, 4. utgave, Oslo: Abstract
- Johansen, Marianne og Johnsen, Alf Bjarn (2010), «Sp-nestleder beskylder Jens for å være uærlig. Vil ha soldatene hjem fra Afghanistan innen 2013», i *VGNett*, 16.06.2010. Tilgjengelig: <http://www.vg.no/nyheter/innenriks/artikkel.php?artid=10001664> (24.06.2011)
- Jørgensen, Marianne Winther & Phillips, Louise (1991), *Diskursanalyse – som teori og metode*, Fredriksberg: Roskilde Universitetsforlag
- Keeble, Richard (2004), «Information warfare in an age of hyper-militarism» i Allan, Stuart & Zelizer, Barbie (eds.) (2004), *Reporting War. Journalism in Wartime*, London/New York: Routledge
- Kempf, Wilhelm og Loustarinen (eds.) (2002), *Journalism and the New World Order. Studying War and the Media*, Vol. 2, Göteborg: NORDICOM
- Khan, Ahmed (2009), «– Norge drepte politikere barn» i *Ny Tid*, 19.06.2009. Tilgjengelig: <http://www.nytid.no/nyheter/artikler/20090619/blank/> (24.06.2011)
- Klaehn, Jeffery, Mullen, Andy og Winter, James (2010), «International Propaganda Model Project» i *Fifth Estate Online*. Tilgjengelig: www.fifth-estate-online.co.uk/comment/IPMP_Doc_Andy.pdf (24.06.2011)
- Knightley, Phillip (2002), *The First Casualty. The War Correspondent as Hero and Myth-maker from the Crimea to Kosovo*, Baltimore and London: The John Hopkins University Press
- LaFeber, Walter (1988), «Whose news?» i *The New York Times*, 06.11.1988. Tilgjengelig: <http://www.nytimes.com/1988/11/06/books/whose-news.html?src=pm> (24.06.2011)
- Lovdata [Online], «Genève-konvensjon av 12. august 1949 om beskyttelse av sivile i krigstid». Tilgjengelig: <http://www.lovdata.no/traktater/text/tra-19490812-004.html#map005> (24.06.2011)

- Luostarinen, Heikki (2002), «Propaganda Analysis», i Loustarinen, Heikki & Kempf, Wilhelm (2002) (eds.) *Journalism and the New World Order. Studying War and the Media Vol. 2*, Göteborg: NORDICOM
- Lurås, Helge (2009), «Norge i Afghanistan – bakgrunn, retorikk og fortsettelse» i NUPI-notat 768. Tilgjengelig: <http://www.nupi.no/Publikasjoner/Notater/2009/Norge-i-Afghanistan-bakgrunn-retorikk-fortsettelse> (24.06.2011)
- Lynch, Jake & McGoldrick, Annabel (2005), *Peace Journalism*, Gloucestershire: Hawthorn Press
- Lyon, David (2007), «Good journalism or peace journalism?» i *Conflict and Communication online*, Vol. 6, No. 2. Tilgjengelig: http://www.cco.regener-online.de/2007_2/pdf/loyn.pdf (24.06.2011)
- McCombs, Maxwell E. og Shaw, Donald Lewis (1977), *The Emergence of American political issues: The Agenda-Setting Function of the Press*, St. Paul, MN: West Publishing
- McGoldrick, Annabel (2006), «War Journalism and ‘Objectivity’» i *Conflict & Communication Online*, Vol. 5, nr. 2, 2006. Tilgjengelig: www.cco.regener-online.de/2006_2/pdf/mcgoldrick.pdf (24.06.2011)
- Moeller, Susan D. (2004), «A moral imagination: the media’s response to the war on terrorism» i Allan, Stuart & Zelizer, Barbie (eds.) (2004), *Reporting War. Journalism in Wartime*, London/New York: Routledge
- Moen, Gro Mette (2009), *Afghanistan through Norwegian Lenses. Domestication in Media Coverage from the Ground*, Oslo: Department of Political Science, UiO (Master Thesis)
- Molstad, Kristjan et.al. (2010), «Forskere: Krig gjør oss til terrormål» *Aftenposten* 08.07.2010. Tilgjengelig: <http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/article3725536.ece> (24.06.2011)
- Mossin, Bjørn Åge (2011), «–Journalister er lette å lede» i *Journalisten*, 14.04.2011. Tilgjengelig: <http://www.journalisten.no/node/34423> (24.06.2011)
- Mullen, Andrew og Klaehn, Jeffrey (2010), «The Herman-Chomsky Propaganda Model: A Critical Approach to Analysing Mass Media Behaviour» i *Sociology Compass* nr. 4/4 2010, s. 215-229.
- NATO (2007), «North Atlantic Council Readout May 2, 2007» 02.05.2007 fra *WikiLeaks*. Tilgjengelig: <http://www.aftenposten.no/spesial/wikileaksdokumenter/article4034435.ece> (24.06.2011)
- Neuendorf, Kimberly A. (2002), *The Content Analysis Guidebook*, California: Sage Publications

- New York Times (2004), «The Times and Iraq» 26.05.2004. Tilgjengelig:
http://www.nytimes.com/2004/05/26/international/middleeast/26FTE_NOTE.html
 (24.06.2011)
- Nohrstedt, Stig A. & Ottosen, Rune (eds.) 2005. *Global War – Local News. Media Images of the Iraq War*. Gothenburg: Nordicom
- Nohrstedt, Stig A. og Ottosen, Rune (2010) «Brothers in arms or peace? The media representation of Swedish and Norwegian defence- and military co-operation» i *Conflict and Communication Online*, vol. 9, No. 2, 2010. Tilgjengelig:
http://www.cco.regener-online.de/2010_2/pdf/nohrstedt_ottosen.pdf (24.06.2011)
- Norad (2007), «Bør skille militære og humanitære oppdrag» i *Norad [Online]*. Tilgjengelig:
<http://www.norad.no/Om+Norad/Nyhetsarkiv/Nyhetside?key=109030> (24.06.2011)
- Nordby, Kristin Jonassen (2009), *Fremstillingen av krigen i Afghanistan*, Oslo: Institutt for statsvitenskap, UiO (Masteroppgave)
- NRK Brennpunkt (2009), «Hva gjør Norge i Afghanistan?» Tilgjengelig:
<http://www.nrk.no/nett-tv/klipp/469913/> (24.06.2011)
- NRK.no (2007) (forf. ikke oppgitt), «RV støtter kampen mot norske soldater i Afghanistan», Tilgjengelig: <http://www.nrk.no/nyheter/norge/1.3020887> (24.06.2011)
- Gjerde, Robert og Storfjell, Ingar (2011), Mener Norge vil bli mer utsatt for terror, Tilgjengelig: <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/article3601417.ece> (24.06.2011)
- NTB (1998), *UNIFIL-tjeneste har krevd 18 norske liv på 20 år*, Publisert: 23.03.1998.
 Tilgjengelig: Retriever/Atekst
- Obama, Barack (2011), «Barack Obama's full statement on the death of Osama bin Laden» i the Guardian [online]. Tilgjengelig:
<http://www.guardian.co.uk/world/2011/may/02/barack-obama-statement-bin-laden>
 (24.06.2011)
- Ottosen, Rune (1996) *Fra fjærpenn til Internett. Journalister i organisasjon og samfunn*. Oslo: Aschehoug.
- Ottosen, Rune (2001), «Journalistenes konfliktfylte lojalitet» i Eide, Martin (2001), *Til Dagsorden! Journalistikk, makt og demokrati*, Oslo: Gyldendal
- Ottosen, Rune (2002), «Herr president: Fienden er nærmere enn du aner» i Elisabeth Eide og Rune Ottosen (red.): *Krigens retorikk. Medier, myter og konflikter etter 11. September*. Skien: Cappelen/Digibok.
- Ottosen, Rune (2003), «Det etiske minefeltet i krigsjournalistikken» i Ottosen, Rune & Roksvold, Thore (red.) (2003), *Presseetisk front – Festskrift til Odd Raaum*, Kristiansand: IJ-forlaget

- Ottosen, Rune (2005), «The Norwegian Media Image of the War in Afghanistan: Peacekeeping or Aggression?» i *Nordicom Review*, nr. 1, Göteborg: NORDICOM, s. 95-109
- Ottosen, Rune (2007), «Emphasising Images in Peace Journalism: Theory and Practice in the Case of Norway's Biggest Newspaper» i *Conflict & Communication Online* Vol. 6, nr. 1, 2007.
- Ottosen, Rune (2009), VG, Saddam og vi – et kritisk blikk på nyhetsdekning og krig, Kristiansand: IJ-forlaget
- Ottosen, Rune (2010), «Afghanistan» i *Dagsnytt 18*, 02.09.2010, Tilgjengelig: <http://www.nrk.no/nett-tv/indeks/227559/> (24.06.2011)
- Prieur, Annick & Sestoft, Carsten (2006), *Pierre Bourdieu – en introduktion*, København: Hans Reitzels Forlag
- Rosland, Irene Elisabeth (2006), *Den norske militære godteposen*, Oslo: Institutt for medier og kommunikasjon/Avdeling for journalistikk, bibliotek- og informasjonsfag, UiO/HiO (Hovedfagsoppgave)
- Samuelsen, Reidun J. (2004), «-Norske soldater legitime mål i Irak» i *Aftenposten.no*, 01.10.2004. Tilgjengelig: <http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/irak/article881543.ece> (24.06.2011)
- Sanden, Charlotte Haavik og Døvik, Olav (2010), «-Støre var involvert i aksjonen» i *Nrk.no* 02.02.2010. Tilgjengelig: <http://www.nrk.no/nyheter/verden/1.6974327>
- Skar, Stine Grønstad (2008), *Når en norsk soldat dør i Afghanistan*, Avdeling for journalistikk, bibliotek- og informasjonsfag, Høgskolen i Oslo (Semesteroppgave)
- Skartveit, Hanne (2011), «Fra Rjukan til Abbottabad» i *Verdens Gang* 07.05.2011, side 2. Tilgjengelig: <http://hanneskartveit.vgb.no/2011/05/08/fra-rjukan-til-abbottabad/#comments> (24.06.2011)
- Soria Moria-erklæringen (2005), Politisk plattform for en flertallsregjering, Tilgjengelig: http://www.regjeringen.no/nb/dep/smk/dok/rapporter_planer/rapporter/2005/soria-moria-erklaringen.html (24.06.2011)
- Stark, Holger (2009), «German Colonel Wanted to 'Destroy' Insurgents» i *Der Spiegel Online*. Tilgjengelig: <http://www.spiegel.de/international/germany/0,1518,669444,00.html> (24.06.2011)
- Statistisk Sentralbyrå (SSB) (2009), «Fortsatt økende avislesning på Internett», Tilgjengelig: http://www.ssb.no/magasinet/slik_lever_vi/art-2010-04-12-01.html (24.06.2011)
- SMK – Statsministerens kontor (2001) Norske tiltak etter terroristangrepene mot USA, Pressemelding nr. 182/01, Dato: 04.10.01 Tilgjengelig: <http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/Regjeringen-Stoltenberg-I/smk/Nyheter-og->

- [pressemeldinger/2001/norske_tiltak_etter_terroristangrepene.html?id=246296](http://www.aftenposten.no/pressemeldinger/2001/norske_tiltak_etter_terroristangrepene.html?id=246296)
(24.06.2011)
- Strand, Tron og Johansen, Per Anders (2011a), «NATO-lokk på drapstall» i *Aftenposten* 20.02.11 Tilgjengelig: <http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/article4035538.ece>
(24.06.2011)
- Strand, Tron og Johansen, Per Anders (2011b), «Løgnene om massakren i Bala Baluk» i *Aftenposten* 22.02.11
Tilgjengelig: <http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/wikileaks/article4034723.ece>
(24.06.2011)
- Strøm-Erichsen, Anne-Grete (2008), «Vårt engasjement i Afghanistan», *Tale ved Forsvarets Afghanistan-seminar*, Oslo Militære Samfund, 25.02.2008. Tilgjengelig:
http://www.regjeringen.no/nb/dep/fd/aktuelt/taler_artikler/ministeren/forsvarsminister-stroem-erichsen/2008/afghanistan.html?id=501638 (24.06.2011)
- Suhrke, Astrid, Kristian Berg Harpviken og Arne Strand (2004). *Conflictual Peacebuilding: Afghanistan Two Years After Bonn*. Oslo: International Peace Research Institute og Christian Michelsens Institute. Rapport 4.
- Thune, Henrik, Larsen, Torgeir & Holm Gro (2006), «Budbringernes utenriksmakt?» i Fonn, Birgitte Kjos, Neumann, Ivar B. & Sending, Ole Jacob (red.) (2006) *Norsk utenrikspolitikk i praksis. Aktører og prosesser*, Oslo: Cappelen Akademisk Forlag
- Tuchman, Gaye (1978), *Making News. A Study in the Construction of Reality*, New York/London: Free Press
- Tvedt, Terje (2009), *Utviklingshjelp, Utenrikspolitikk og Makt. Den norske modellen 2*. Utgave, Oslo: Gyldendal Akademisk
- Utenriksdepartementet (2010), «Gjennomgang av utenrikstjenestens rolle i Marokko-saken», *Utenriksdepartementet*, Pressemelding 17.02.2010. Tilgjengelig:
http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/presesenter/pressemeldinger/2010/marokko_rolle.html?id=593641 (24.06.2011)
- Van Dijk, Teun A. (1998), «Opinions and Ideologies in the Press» i Bell, Allan & Peter Garrett (1998), *Approaches to Media Discourse*, Oxford: Blackwell Publishers
- VGTV 28.06.2010, *Forsvarsministeren: – I dag er Norge hardt rammet*. Tilgjengelig:
<http://www.vgtv.no/#id=31052> (24.06.2011)
- Von der Lippe, Berit (1991), «Kirurgisk krigføring eller kirurgisk mediedekning» i Johnsen, Jon og Mathiesen, Thomas (1991), *Mediekrigen – Søkelys på massemedienes dekning av Golfkrigen*, Oslo: J.W. Cappelens Forlag
- Willgohs, Simen (2010), «–Dette er borgerkrig!» i *Klassekampen* 02.07.2010 s. 4
- Østbye, Helge, Helland, Knut, Knapskog, Karl og Larsen, Leif Ove (2002) *Metodebok for mediefag*, 2. utgave Bergen: Fagbokforlaget

Østbye, Helge, Helland, Knut, Knapskog, Karl og Larsen, Leif Over (2007) *Metodebok for mediefag*, 3. utgave, Bergen: Fagbokforlaget

Vedlegg

Vedlegg 1: Johan Galtungs Peace Journalism-modell

VIOLENCE-WAR/VICTORY JOURNALISM	CONFLICT/PEACE JOURNALISM
<p>I. VIOLENCE/WAR-ORIENTED</p> <p>focus on conflict arena, 2 parties, 1 goal (win), war general zero-sum orientation</p> <p>closed space, closed time; causes and effect in arena, who threw the first stone; poor in context</p> <p>focus only on visible effect of violence (killed, wounded and material damage)</p> <p>making wars opaque/secret</p> <p>“us-them” journalism, propaganda, voice, for “us”</p> <p>see “them” as the problem, focus on who prevails in war</p> <p>dehumanization of “them”; more so the worse the weapon</p> <p>reactive: waiting for violence to occur before reporting</p>	<p>I. CONFLICT-ORIENTED</p> <p>explore conflict formation, x parties, y goals, z issues general “win,win” orientation</p> <p>open space, open time; causes and outcomes anywhere, also in history/culture; rich in context</p> <p>focus also on invisible effects of violence (trauma and glory, damage to structure/culture)</p> <p>making conflicts transparent</p> <p>giving voice to all parties; empathy, understanding</p> <p>see conflict/war as problem, focus on conflict creativity</p> <p>humanization of all sides; more so the worse the weapons</p> <p>proactive: reporting also before violence/war occurs</p>
<p>II. PROPAGANDA-ORIENTED</p> <p>expose “their” untruths help “our” cover-ups/lies</p>	<p>II. TRUTH-ORIENTED</p> <p>expose untruths on all sides uncover all cover-ups</p>
<p>III. ELITE-ORIENTED</p> <p>focus on “their” violence and on “our” suffering; on able-bodied elite males</p> <p>give name of their evil-doer</p> <p>focus on elite peace-makers, being elite mouth-piece</p>	<p>III. PEOPLE-ORIENTED</p> <p>focus on violence by all sides and on suffering all over; also on women, aged, children,</p> <p>give name to all evil-doers</p> <p>focus on people peace-makers, giving voice to the voiceless</p>
<p>IV. VICTORY-ORIENTED</p> <p>peace = victory + cease-fire</p> <p>conceal peace-initiative, before victory is at hand</p> <p>focus on treaty, institution, the controlled society</p> <p>leaving for another war, return if the old flares up</p>	<p>IV. SOLUTION-ORIENTED</p> <p>peace=nonviolence+creativity</p> <p>highlight peace initiatives, also to prevent more war</p> <p>focus on structure, culture the peaceful society</p> <p>aftermath: resolution, reconstruction, reconciliation</p>

Vedlegg 2: Kodebok for kvantitativ innholdsanalyse

Variabel: *AVIS*

1	VG
2	Dagbladet
3	Aftenposten
4	Klassekampen
5	NTB/Oppland Arbeiderblad*

* NTB er kodet som 5 i Chora-saken og Kunduz-bombingen, mens Oppland Arbeiderblad er kodet som 5 i kodingen av artiklene om de drepte norske soldatene.

Variabel: *SJANGER*

1	Nyhet	Artikler som regnes som en nyhetsartikkel i dette tilfellet skal ha tittel, ingress og være signert med journalistens eller journalistenes byline.
2	Reportasje	Sjangeren reportasje kan defineres som «artikler som bygger på tilstede-værelse og observasjon, og der inntrykk og observasjoner fra stedet er brukt som en del av teksten» (Allern 2001b: 86). Artiklene som kategoriseres i reportasjekategorien må i denne sammenhengen innebære at det tydelig kommer frem i teksten at journalisten har vært på stedet og at det forekommer skildringer i teksten.
3	Leder	eller lederartikkel er en kommentar hvor avisen gir uttrykk for sitt syn i en sak som de anser som viktig i nyhetsbildet (van Dijk 1998: 21). Artikkelen står vanligvis på side 2 i avisen, og skrives som oftest av avisenes redaktør.
4	Kommentar	Mange sjangre kan falle inn i kategorien kommentarjournalistikk. Både lederartikler, kommentar, kronikk og leserbrev kan sogne til dette paraplybegrepet. Artikler som faller inn under sjangeren kommentar, blir i denne analysen forstått som kommentarer skrevet av avisens egne redaksjonelle medarbeidere eller fra gjesteskribenter.
5	Kronikk	er innsendte debattinnlegg om et aktuelt emne. Jeg var usikker på om jeg skulle skille mellom kronikk og kommentar, men valgte å gjøre dette da kommentaren ofte skrives av avisenes egne ansatte. For at artiklene skal havne i denne kategorien må det stå eksplisitt at det er en kronikk.
6	Leserbrev	er debattinnlegg på avisenes debattsider. Dette innebærer som oftest innlegg fra leserne selv, men noen politiske aktører er også presentert i disse. Leserbrev er tatt med fordi denne sjangeren inviterer leserne til å delta i det offentlige ordskiftet, noe som kan ses på som demokratisk viktig.
7	Notis	er som oftest en relativ kort tekst med konkret informasjon om en hendelse. Den er ikke signert med byline og ofte uten ingress. Artikler som har havnet i notiskategorien i min oppgave har ikke byline og ikke ingress.
8	Intervju	I denne oppgaven er artikler hvor journalisten har intervjuet en person, og artikkelen er presentert i form av spørsmål fra journalisten og svar fra respondenten.
9	Annet	Artikler som ikke passer inn i de nevnte kategoriene havner her.

Variabel: TEMA

1	Chora-drapet / De drepte norske soldatene / Kunduz-bombingen	Artiklene er konkret omtale av de nevnte hendelsene.
2	Sivile ofre	Saker som omhandler sivile ofre for krigen havner i denne kategorien. I tilfellet Kunduz-bombingen og Chora-saken dreier dette seg selvsagt om andre sivile ofre.
3	Norge i Afghanistan	Alle saker om Norges rolle i Afghanistan, enten det omhandler politikere eller soldater. I tilfellet drepte norske soldatene er dette andre saker om Norge i Afghanistan.
4	NATO/USA i Afghanistan	Dette er saker som omhandler det internasjonale nærværet i Afghanistan som ikke er om Norges rolle. USA er ført opp spesifikt for å understreke at dette også innebærer amerikanernes OEF, som har en litt annen innfallsvinkel til Afghanistan enn NATOs ISAF-styrker.
5	Drepte ISAF-/OEF-soldater	er saker som primært omtaler drepte soldater fra de internasjonale styrkene i Afghanistan.
6	Drepte opprørere	er saker om drepte opprørssoldater.
7	Taliban	er saker som spesifikt handler om Taliban.
8	Afghansk politikk	er saker om den politiske utviklingen i Afghanistan. Saker om president Hamid Karzai eller om presidentvalget i august 2009.
9	Annet	Artikler som ikke passer inn i de nevnte kategoriene havner i denne kategorien.

Variabel: VOLUM

Antall ord i det skriftlige journalistiske innholdet i artikkelen, det vil si tittel, ingress og brødtekst, er talt ved hjelp av Microsoft Word. Artiklene er kodet ut fra tre variabelverdier:

1	Liten	Artikler med 300 ord eller mindre.
2	Mellomstor	Artikler med mellom 301 og 700 ord.
3	Stor	Alle artikler med 701 ord eller mer.

Variabel: FORSIDEHENVISNING

Artikler med henvisning fra avisens førsteside	
1	Ja
2	Nei

Variabel: KILDER*

1	Forsvaret
2	Ekspert/forsker
3	Norsk politiker
4	Afghansk politiker
5	Politiker fra annet land
6	Militære fra andre land i ISAF-styrken
7	Sivile/pårørende
8	Journalister
9	FN
10	Humanitær organisasjoner
11	Taliban

12	Menneskerettighetsaktivister
13	NATO
14	Andre medier
15	Afghansk politi/militære
16	Ingen oppgitte kilder

* I analysen har jeg bare inkludert kildebruken i Chora-saken, og da bare de sakene som direkte omhandlet denne hendelsen, som forklart i metodekapittelet. Alle variabelverdiene er ikke representert i disse artiklene, og er derfor heller ikke synlige i tabellene i analysekapittelet.

Variabel: *PRODUSENT*

1	Egenprodusert
2	Nyhetsbyrå/NTB
3	Kombinasjon av egenproduksjon og nyhetsbyrå

Variabel: *VINKLING**

1	Soldatene fremstilles som helter	Gjennom vinklingen gir avisen soldatene status som helter. Dette være seg hvor ordet «helt» blir brukt, eventuelt artikler hvor det uttrykkes at soldatene «ofret seg for Norge». Et eksempel på en artikkel som er kodet under denne verdien er en artikkel fra VG 29.06.2010 med tittelen «KRIGSHELLEN – Trond Bolle ventet på heltemedalje».
2	Soldatene fremstilles som krigsaktører/legitime mål i krigen	Artikler som gjennom vinklingen gir soldatene status som legitime mål i krigen.
3	Generell beskrivelse av hendelsesforløpet da de norske soldatene ble drept	
4	Sorgreaksjon fra politikere eller kolleger i Forsvaret	Artikler som er vinklet på reaksjonene på dødsfallet fra enten Forsvaret eller politikere.
5	Sorgreaksjon fra pårørende, venner eller andre sivile	Artikler som er vinklet på reaksjonene på dødsfallet fra venner, pårørende eller andre sivile nordmenn.
6	Kritisk til norsk deltakelse/Norges rolle i Afghanistan	Artikler som er vinklet på Norges rolle i krigen, som gjennom vinklingen uttrykker en kritisk holdning.
7	Nøytral til norsk deltakelse/Norges rolle i Afghanistan	Artikler som er vinklet på Norges rolle i krigen, men hvor det ikke kommer frem en kritisk eller støttende holdning gjennom vinklingen.
8	Støttende til norsk deltakelse/Norges rolle i Afghanistan	Artikler som er vinklet på Norges rolle i krigen, og som ut fra vinklingen uttrykker støtte til Norges rolle i Afghanistan.
9	Andre vinklinger	Artikler som faller utenfor de ovennevnte kategoriene.

Vedlegg 3: Lederne etter Chora-saken

«Skyt først» - Klassekampen 31.07.09

«Krigens realiteter» - Dagbladet 01.08.2009

Skyt først

■ Forsvaret og forsvarsministeren er under aukande press etter den fatale skyteepisoden i Faryab-provinsen i Afghanistan sist laurdag, der 45 år gamle Chora vart drept av norske Isaf-soldatar. Uheldigvis for Forsvaret innleia Raudt-veteranen Erling Folkvord si reise i Afghanistan rett etter denne hendinga. Han er i kjent stil i full gang med å trengje til botns i det som skjedde, med mange kritiske spørsmål. Samstundes har den Afghanistan-baserte journalisten Anders Sømme Hamner oppsøkt dødsofferets familie og nærmiljø. I ein sterk reportasje i Dagbladet kjem det fram fleire forhold som aukar tvilen om Forsvarets framstilling kan vera riktig.

■ Afghanske styresmakter stadfestar her at norske styrkar i landet har drepe ein sivil person, truleg for første gong. Dagbladets og Folkvords kjelder fortel at Chora var ein fattig, ubevæpna familiefar utan band til opprørarane. Heile hans familie er etniske tadsjikarar, som ofte er i konflikt med Taliban. Provinsguvernøren seier til Dagbladet at «Chora ikkje kan ha forstått stoppsignalene til soldatene. Han var en analfabet fra landsbygda, der de verken har TV eller elektrisitet». Folkvord meiner det er fleire problem med Forsvarets versjon, og skuldar forsvarsministeren for å nytte fleire veker for å finpasse eit hendingsforløp som han meiner ikkje kan stemme. Han spør mellom anna korleis det kan ha seg at Choras son på ni år, som sat bakpå motorsykkelen som faren køyrde, kunne komme heilt uskadd frå det dersom motorsykkelen køyrde mot soldatane i høg fart.

■ I det store spelet er Chora berre ein av svært mange sivile som har mista livet under Natos krig i Afghanistan, ofte på grunn av «feilbombing» med katastrofale resultat. Chora monar lite i statistikken. Men for fattige familiar som blir riksa, er kvart dødsfall ein personleg, sosial og også økonomisk tragedie. Vi får tru at familien vil få erstatning på eit vis, men det blir uansett ei fattig trøyst. Problemet er at slike hendingar vil skje gong etter gong i ein krig som Nato ikkje kan vinne, medan propagandaen om å vinne folkets «hjerte og sinn» kjem i sitt rette lys.

ALF SKJESETH

Krigens realiteter

NÅR NORSKE SOLDATER er ute på oppdrag i Afghanistan møter de mange krevende utfordringer. En av de verste utfordringene er, som generalmajor Robert Mood i går skrev i Dagbladet, den konstante muligheten for å bli angrepet av selvmordsbombere. Denne uka skjedde det mange soldatene frykter mest. En sivil afghaner ble skutt ned og drept av to norske soldater, og vi ble alle minnet om at Norge faktisk er i krig. Den drepende kulen skjedde på oppdrag fra våre politiske myndigheter og er bare legitim fordi den er forhåndsgodkjent av regjeringen. Det er viktig at ansvaret blir plassert der det hører hjemme.

KRIGEN I AFGHANISTAN ble startet av amerikanerne, men det er Nato som i dag leder og utkjemper krigen mot Taliban i Afghanistan. Norge er blitt en krigførende nasjon som Nato-medlem, men nordmenn flest lever sitt hverdagsliv uten spesielt stor erkjennelse av at pågår en konflikt av eksistensiell betydning. Regjeringen snakker mest om sikkerhet og bygging av det sivile samfunn i Afghanistan, men det går ikke an å føre en krig uten at det merkes.

ANSVARLIG
REDAKTØR:
Anne Aasheim
ana@dagbladet.no

POLITISK REDAKTØR: **Marie**
ETIKKREDAKTØR: **Lars Hel**
NYHETSREDAKTØR: **Morte**
KULTUR- OG DEBATTREDAK

6 6

Drept av norske soldater

En afghansk mann ble lørdag skutt og drept av norske soldater nord for Meymaneh i Afghanistan, opplyser Forsvarets operative ledelse.

Mannen, som ser ut til å ha vært ubevæpnet, skal ha kommet kjørende mot de norske soldatene på motorsykkel, men unnlatt å stoppe til tross for en rekke håndsignaler, tilrop på lokalt språk og varsel-skudd.

Forsvarsminister Anne-Grete Strøm-Erichsen kommenterer hendelsen slik:

– Så langt vi kan se til nå, fulgte de norske soldatene regelverket for bruk av makt, sier hun til NTB.

SEKRET over Taliban

KONTROLL: Britene hevder de har vunnet en viktig seier mot Taliban i Helmand-provinsen. Her britiske soldater på oppdrag i Malsji i Helmand i går. Foto: OMAR SOBHANI/Reuters

LONDON (VG) Etter å ha vunnet en blodig seier, oppfordrer britene til forhandlinger med Taliban.

Wilas Johnsen

i ENGLAND

De blodige kampene under «Operasjon Pantera Klo», i den sørlige Helmand-provinsen i Afghanistan, har sendt ni britiske soldater hjem i kister. Nå utropes offensiven til en suksess.

– Dette viser at vi kan lykkes. Ved å skyve tilbake Taliban har vi brutt lenken av terror som strekker seg fra fjellene i Afghanistan og Pakistan til gatene i Storbritannia, sier statsminister Gordon Brown.

Brigadegeneral Tim Radford, leder for de britiske styrkene i Helmand, er langt mer dempet i ordbruken. Han understreker at det er langt igjen, og at han kun er forsiktig optimist.

Jeg er sikker på at denne operasjonen har vært en suksess, og at vi har rettet et slag

... og nå vil britene forhandle med moderate opprørere

mot Taliban i dette området, både mot deres operative styrke og deres moral, sier Radford ifølge BBC.

Han legger til at tapene britene har lidd dermed ikke har vært forgjeves. I tillegg til de ni som er drept i selve kamp-handlingene, er elleve britiske soldater drept i andre hendelser den siste måneden.

– Absurd

Den britiske utenriksministeren David Miliband gikk i går ut og oppfordret til å bli villig til forhandlinger med det han kalte «moderate elementer innen Taliban». Miliband mener lokale krigsherter kan overtales til å bytte side.

Det er svært omstridt innen NATO hvilken rolle utenlandske styrker skal ha i forhold til forhandlinger. Milibands uttalelse møtes med skepsis fra det militære, som mener Taliban kun forhandler om de blir grundig slått først.

– Eventuelle forhandlinger må i så fall skje med lokale myndigheter, ikke med de utenlandske styrkene, sier Fauske til VG på telefon fra Afghanistan.

For oss som er på oppdrag fra FN for å bistå den afghanske regjeringen, vil det fremstå som absurd å gå i forhandlinger med fiendene til den

same regjeringen, sier den norske obersten.

Våpenhvile Regjeringen i Kabul forhandlet i helgen fram den første våpenhvileavtalen med Taliban i den avsidesliggende

Badghis-provinsen. Forsvarsminister Anne-Grete Strøm-Erichsen sier hun er positiv til lokale forhandlinger.

– Vi ønsker større politisk enighet internt i Afghanistan. Det er positive hvis de mer moderate opprørsgruppene kan inngå i et samarbeid med de lovlige valgte afghanske myndigheter, sier Strøm-Erichsen til VG.

Usikkert om skutt afghaner var sivil

LONDON (VG) Oberst Ole Asbjørn Fauske, sjef for den norske kontingenten i Afghanistan, sier til VG at de vil samarbeide med afghansk politi i etterforskningen rundt mannen de skjøt på lørdag.

Han er identifisert, men vi vet fortsatt ikke om han var sivil eller ikke. Vi har funnet ut at han bodde langt fra området der han ble skutt. Vi er alle påvirket av usikkerheten rundt hvem han var, og hvorfor han ikke stoppet når han ble beordret til det, sier Fauske.

Mannen kom kjørende på

Ole Asbjørn Fauske

SKEPTISK: Sjef for den norske kontingenten, oberst Ole Asbjørn Fauske.

Paris (VG) En instruktør i fremmedlegionen ble i går suspendert, etter at han satte i gang en skyteøvelse som i helgen startet en av de største skogbrannene i Frankrike på ni dager.

Brannen startet under en øvelse utenfor Marseille søndag, og bredte seg over 1000 hektar og brant ned flere hus og hytter i området.

Sex-skandale på H&M

LONDON (VG) Hennes & Mauritz i Cardiff i Wales har fått et delikat problem å håndleses med, etter at en ansatt har sladdet på kolleger som har hatt sex jevnlig på bakrommet. Ifølge varsleren er det utbrett blant flere av de ansatte å ha sex i butikklokalene, mens det er kunder i nærheten. Dette skal ha foregått både på pauserommet, på toaletter og bakkerst i selve butikken.

– Vi tar anklagene svært alvorlig, og etterforsker dem. Dette er uakseptabel oppførsel, sier en talsmann for H&M til The Sun.

UTSKREVEE: Den franske presidenten Nicolas Sarkozy vinket til de fremmøtte da han forlot Val-de-Grace militære sykehus i går. Foto: AP

– Sarkozy kollapset av slankepress

Av LARS HÅKON GRØNNING

PARIS (VG) Selvekkelig slankepress skal ha vært årsaken til at Nicolas Sarkozy søndag falt om under en joggetur utenfor Paris.

Det hevder en av presidentens nærmeste venner og partifelle Patrick Balkany i et intervju med RTL radio.

Den hyperaktive franske presidenten har i tillegg til et knallhardt offisielt program, vært svært forsiktig med næringsinntaket den siste tiden.

– Noen ganger trenger han å være litt mindre hard, og spise litt mer. Han går på en diett fordi han alltid er litt for tynn. Ja, oss så at han ikke ønsker å være overvektig, sier Balkany, som nå håper at hans venn har fått en løsepenge.

– Han trenger å ta vare på seg selv. Jeg håper dette vil gjøre at han roer seg ned, sier han.

Etter at han falt om under en treningstur ved Versailles søndag formiddag, ble Nicolas Sarkozy i går sluppet ut fra militærskytehuset i Paris.

PARIS (VG) En instruktør i fremmedlegionen ble i går suspendert, etter at han satte i gang en skyteøvelse som i helgen startet en av de største skogbrannene i Frankrike på ni dager. Brannen startet under en øvelse utenfor Marseille søndag, og bredte seg over 1000 hektar og brant ned flere hus og hytter i området.

Sex-skandale på H&M

LONDON (VG) Hennes & Mauritz i Cardiff i Wales har fått et delikat problem å håndleses med, etter at en ansatt har sladdet på kolleger som har hatt sex jevnlig på bakrommet. Ifølge varsleren er det utbrett blant flere av de ansatte å ha sex i butikklokalene, mens det er kunder i nærheten. Dette skal ha foregått både på pauserommet, på toaletter og bakkerst i selve butikken. – Vi tar anklagene svært alvorlig, og etterforsker dem. Dette er uakseptabel oppførsel, sier en talsmann for H&M til The Sun.

motorsykkel i høy hastighet fra et område der latviske soldater hadde blitt angrepet, da han ble skutt av norske soldater ved en veisperring.

Han var ikke bevæpnet og hadde en gutt på rundt 12 år på bakssetet.

Vil ikke beklage

TAUST: Hverken forsvarret eller regjeringen vil foreløpig beklage det norske drapet på Chora (45) i Afghanistan lørdag.

AFGHANISTAN

Av Erik Martiniussen og Anders Horn

– Vi konsentrerer oss om å undersøke nøyaktig hva som har skjedd, sier den norske kontingentsjefen, oberst Ole-Asbjørn Fauske, til Klassekampen. Han vil ikke komme med noen beklagelse på det nåværende tidspunkt.

Heller ikke i Forsvarsdepartementet (FD) vil man beklage hendelsen. Politisk rådgiver i FD, Rune Bakervik (Ap), strekker seg til følgende kommentar:

– En afghaners liv er selvsagt nøyaktig like mye verd som våre egne.

Småbarnsfar

Det var lørdag en afghansk mann ble skutt og drept av norske soldater i Faryab-provinsen i Afghanistan. Den drepte, Chora (45), kom kjørende på motorsykkel mot en norsk militærkolonne, da han ble skutt.

Dagbladet brakte i går intervju med mannens familie, som fortalte at Chora var en fattig mann som levde av å reparere jordbruksredskaper. Mannens sønn, Khal Mohammad (9), som satt på motorsykkelen da faren ble skutt, beskrev hendelsen på denne måten:

– Vi kjørte på motorsykkelen, og så ropet utenlandske soldater, og så skjøt de pappa.

I etterkant av drapet lørdag, sendte forsvarsminister Anne Grete Strøm-Erichsen ut en pressemelding med følgende betraktning: «Vi vet ikke om den drepte er sivilist eller har

MILITÆRET: En afghansk mann ble lørdag skutt og drept av norske soldater i Faryab-provinsen i Afghanistan.

FOTO: FORSVARET/SCANPIX

tilknytning til opprørsgrupper. Det arbeides nå med å fastslå identiteten til vedkommende».

Stenges ute

Nå stenges norske politikere og journalister ute fra den norske leiren i Maymaneh. Hverken Rødt-kandidat til Stortinget, Erling Folkvord, eller journalist Anders Sømme Hammer, som brakte fram saken for Dagbladet, får slippe inn i leiren.

– Vi har ikke noe substansielt å komme med nå, derfor ønsker vi heller ikke å bidra

til ytterligere spekulasjoner rundt det som skjedde, sier kontingentsjef Fauske til Klassekampen.

Han forteller at hendelsen har vært en belastning for soldatene som har vært involvert, og at de ikke ønsker å bidra til belastningen ved å slippe journalsiter inn i leiren.

Ifølge kontingentsjefen er journalister til vanlig velkomne, men at det er en spesiell situasjonen nå.

Sømme Hammer mener begrunnelsen står i motsetning til tidligere praksis. Han forteller at han i våres slapp inn i leiren etter at en norsk offiser hadde blitt drept, en sak som åpenbart må ha påvirket soldatene emosjonelt, men at han altså ikke slipper inn nå.

– Jeg opplever ikke at jeg er utestengt permanent, men at

Anders Sømme Hammer

forsvaret foretar en selektiv vurdering hver gang om de vil slippe meg inn. De vurderer dette i forhold til hvilken situasjon de er i, sier Sømme Hammer til Klassekampen.

– Jeg regnet nesten med det da det skjedde, ut fra tidligere erfaringer. Jeg føler ikke at det hindrer meg fra arbeidet, det hindrer meg bare fra å få en del svar fra forsvarret, sier Sømme Hammer.

Åpner for avhør

I likhet med Sømme Hammer får heller ikke Rødts Erling Folkvord snakke med norske soldater.

– Jeg ville gjerne ha snakket med soldatene om hvordan det er å være her med i stridsoppdrag, sier Folkvord, som er på et ti dager langt besøk i landet. Han retter nå knallhard kritikk mot forsvarsminister Anne Grete Strøm-Erichsen, som han mener har feilinformert om drapet. Han etterlyser en uavhengig granskning av episoden.

Kontingentsjef Fauske sier etterforskningen i Afghanistan ledes av norsk militærpolit, mens afghansk politi bi-

står med sivil etterforskning.

– Vil det bli aktuelt å gjøre vitneavhør med eksempelvis den dreptes familie?

– Det kan bli aktuelt, men i utgangspunktet prøver vi å skille, slik at afghansk politi tar seg av omstendighetene, og militæret tar seg av hendelsen, sier Fauske.

– Vil dere be afghansk politi gjøre slike avhør?

– Nå er ikke etterforskningslederen her, så det kan jeg ikke svar på nå, sier Fauske.

ankm@klassekampen.no
anders.horn@klassekampen.no

FAKTA:

Drapet i Afghanistan:

■ En afghansk håndverker (45) ble lørdag skutt og drept av norske soldater i Afghanistan.

■ Mannen skal ha kjørt en motorsykkel mot en kolonne med norske soldater, på bagsjebrettet satt sønnen hans på ni år.

■ De norske soldatene skal ha mistenkt mannen for å være en selvmordsbomber. Ifølge forsvarret ble mannen først advart med varselkudd og tilrop før han ble beskutt med håndvåpen av to soldater.

■ Saken er under etterforskning av norsk militærpolit.

TAUS: Anne-Grete Strøm-Erichsen.

FOTO: BJØRN SIGURDSEN, SCANPIX

«Vi konsentrerer oss om å undersøke hva som skjedde»

OBERSJT OLE-ASBJØRN FAUSKE

Må regne med sivile tap

■ Tvilstomt med økt trussel mot norske soldater

At norske styrker i helgen kan ha drept en afghansk sivil på kloss hold, overrasker ikke, mener eksperter.

KRISTIN SOLBERG

Et uunngåelig onde som minner om risikoen ved å delta i krigen i Afghanistan. Det mener direktør Kristian Berg Harpviken ved PRIO (Institutt for fredsforskning) om skyteepisoden i Shirin Tagab-distriktet i helgen, der to norske soldater skjøt og drepte en mann på motorsykkel på kun fem-seks meters avstand. Mannen var ubevæpnet da han ble drept, og var trolig en sivil. Han hadde en gutt på 10-12 år som passasjer.

– Dette bringer med full kraft frem hva slags type operasjon vi er med i, og ikke minst risikoen som er involvert, sier Harpviken til Aftenposten.

Etter boken. Forsvaret var tidlig ute med å si at de norske soldatene som løstet de dødelige skuddene mot motorsykkelen handlet etter forskriftene. De betraktet situasjonen som så truende at de mente de var nødt til å skyte, sier kommunikasjonsrådgiver Kjetil Eide i Forsvaret til Aftenposten.

– **Man kunne ikke ta sjansen på at han ikke var en selvmordsbomber, sier han.**

Ståle Ulriksen ved avdeling for sikkerhet og konflikthåndtering ved Norsk Utenrikspolitisk Institutt (NUPI) mener at mye tyder på at det var riktig av soldatene å løse skudd.

– Veldig mange av angrepene som blir foretatt, skjer på motorsykler. Dersom de ikke hadde skutt, hadde de stilt både seg selv og de andre de skulle beskytte, i fare, sier han.

Aftenposten grafikk

Norske styrker i Meymaneh

Nesten 300 norske soldater har base i Meymaneh i Nord-Afghanistan.

Totalt i Afghanistan er det ca. 500 norske soldater, pluss inntil 150 spesialstyrker.

Den norske ledede stabiliseringsstyrken (Provincial Reconstruction Team) i Meymaneh består av norske og latviske soldater. Den ledes av oberstløytnant Ivar Omsted.

Aftenposten fakta

Harpviken ved Prio mener imidlertid at slike forskrifter mest sannsynlig vil føre til tap av sivile liv:

– Det er riktig at de fulgte forskriftene, men det viser igjen problemet. Det er ikke noe tvil om at hvis man har som rutine at man skal skyte for å uskadeliggjøre personer som ikke responderer på den type signaler forsvaret bruker, så er det overveiende sannsynlig at man kommer til å skyte sivile en gang iblant.

Gutt som passasjer. De norske soldatene var lørdag formiddag på vei for å bistå en latvisk patrulje, som var oppe i et vanskelig bakhold i Shirin Tagab-

Soldater fra den norske styrken i Meymaneh under en skyteøvelse i februar.

FOTO: DAG W. GRUNDSETH

striktet nord for Meymaneh i Nord-Afghanistan, der hoveddelen av de norske styrkene er stasjonert. De hadde på forhånd fått beskjed om at motorsykler fra området der kampene foregikk, kom kjørende i deres retning. Da gruppen med norske soldater oppdaget to motorsykler på veien, ropte de at førerne måtte stanse. Da ropene ble ignorert og motorsykkelen var på 20 meter avstand, ble det avfyrt varselsskudd. Også disse ble ignorert, ifølge Eide i Forsvaret.

Den unge gutten og den andre motorsykkelføreren er uskadet, ifølge Forsvaret. Det er uklart hvilket forhold disse tre hadde.

Det er foreløpig uvisst om den

drepte mannens familie kan ha krav på erstatning. Dersom etterforskningen som er satt i gang viser at mannen var sivil, kan de etterlatte fremsette krav om dette til den internasjonale ISAF-styrken.

Økt terrortrussel? Til tross for at det er første gang norske soldater i Afghanistan bekrefter at de har tatt et liv på denne måten, tviler Harpviken i PRIO på at helgens skyteepisode vil føre til at trusselen mot norske soldater vil øke.

– I Afghanistan så anser nok folk flest de norske styrkene for å være en integrert del av det internasjonale militære nærværet,

og det er en kjensgjerning at veldig mange afghanske sivile har mistet livet i angrep fra det internasjonale militæret.

Ståle Ulriksen ved avdeling for sikkerhet og konflikthåndtering ved Norsk Utenrikspolitisk Institutt (NUPI) er mindre sikker. Han tror ikke Taliban vil bry seg mye om angrepet, men at den drepte mannens identitet og eventuelle kontakter med kriminelle grupper kan få betydning.

– Det kan provosere frem blodhevn. Men når man først skal være i et område, og først har tatt på seg slike oppgaver, er dette ting som følger med, sier han.

kristin.solberg@aftenposten.no

LEDER

TIRSDAG 29. JUNI 2010

Tap som smerter

FIRE NORSE SOLDATER har mistet livet i Afghanistan. Vi minnes dem i respekt og i beundring for den innsatsen de har gjort – for at mennesker i et land langt borte skal få et bedre liv, i trygghet og sikkerhet. Men også for at mennesker i Norge fortsatt skal leve i et fredelig land, i velstand og trygghet for morgendagen. For det er også dette vår militære og sivile deltagelse i Afghanistan dreier seg om. Det bør vi minne hverandre om i en tung stund.

Statsminister Jens Stoltenberg understreket dette poenget under sin pressekonferanse i går. Norge er ikke i Afghanistan for å krige mot den afghanske befolkning, men i et oppdrag sammen med over 40 andre land for å stabilisere situasjonen på vegne av den afghanske regjering og hele det internasjonale samfunn. Målet er å hindre at terroristnettverket Al-Qaida og deres medhjelpere i det afghanske Taliban igjen gjør Afghanistan til et oppmarsj- og treningsområde for terrorister, som deretter kan drive sin virksomhet over hele verden.

DET ER VIKTIG å holde dette målet for øye, spesielt nå som Norge har mistet fire av sine beste soldater, og familier har mistet en ektefelle, en far, en sønn eller en bror. Afghanistanstrategien har vært mye diskutert den siste uken, spesielt etter at USA skiftet ut sin øverst-

kommanderende for ISAF-styrken. Det er viktig å fortsette diskusjonen om mål og midler, om taktikk og strategi. Men forhastede reaksjoner og konklusjoner er ikke på sin plass. Motstanderen, enten det er Taliban eller andre grupper som ikke ønsker fred og stabilitet i Afghanistan,

«Midlene de bruker, veibomber og bakhold, er den svakes taktikk»

Vi minnes fire falne norske soldater i respekt og beundring for den innsatsen de har gjort i Afghanistan, også for Norges sikkerhet. Det norske flagget var på halv stang i flaggborgen på NATO HQ i Brussel i går.

FOTO: FRODE ØVERLAND ANDERSEN

ønsker selvsagt å demoralisere og slite ned kampviljen.

MIDLENE de bruker veibomber og bakhold, er den svakes taktikk. Det er også viktig å ha med i vurderingen, selv om det kan virke som om Taliban har fått et overtak på ISAF, den afghanske hær og afghansk politi. Det er ikke tilfellet. Det er heller ikke tilfellet at afghanerne søker til Taliban, selv om man må være realistisk. Mange sitter på gjerdet i en uavklart situasjon, er blitt skuffet over sentralregjeringen i Kabul eller er blitt truet til å støtte Taliban.

ETTER ÅRS FAMLING har det internasjonale samfunn nå innsett at nasjonsbyggingsprosjektet i Afghanistan er feilslått. Siktemålet må være langt mindre ambisiøst – å holde motstanden nede på et lavt nivå med hard makt, og gjennom myk makt og utvikling få befolkningen til å slutte opp om lovlige valgte myndigheter. Det er gjennomførbart, om viljen er til stede. Den viljen norske soldater viser hver dag.

Afghansk hengemyr

Vi gikk inn i Afghanistan sammen med våre allierte i NATO, og vi går ut av Afghanistan sammen med våre allierte. Dette utsagnet er nærmest blitt et mantra for den rødgrønne regjeringen, og har i de siste dagene blitt gjentatt av statsminister Jens Stoltenberg og forsvarsminister Grete Faremo.

Det kan synes som en grei overordnet strategi, og har i alle fall gjort at debatten her hjemme om den langtrukne krigen har vært så å si fraværende. Skal vi dømme etter den hissigste debatten i flere NATO-land som i årevis har tatt de største tapene i Afghanistan, kan tilbaketrekningen komme raskere enn selv de største krigsmotstanderne tør å håpe på.

President Barack Obama har bestemt at den amerikanske tilbaketrekningen skal begynne om ett år. Han har

riktig nok ikke sagt noe om hvor lenge tilbaketrekningen kan vare, men signalene er klare: USA som NATOs ledende medlemsland og selve motoren i Afghanistan-krigen, er i gang med sin exit-strategi.

La det være sagt med en gang: Vi går ikke inn for en snarlig norsk tilbaketrekning fordi fire norske soldater ble drept av en veibombe i helgen. Men vi tror at tapet av soldatene vil utløse debatt om Norges og NATOs engasjement i Afghanistan. Det er en debatt vi vil ønske velkommen, særlig hvis den kan bidra til å tegne et mer realistisk bilde av hva som

VG
MENER
" Vi tror at tapet av soldatene vil utløse debatt om Norges og NATOs engasjement i Afghanistan. Det er en debatt vi vil ønske velkommen. "

29. juni 2010

krigføring synes drømmen fjernere enn noen gang.

Også her hjemme har forhåpningene om en demokratisering av Afghanistan, likestilling for kjønnene og full adgang for jenter til å ta utdanning blitt

foregått i Afghanistan, og hvor de mest brennende utfordringene ligger.

Det begynner å bli en del år siden drømmene i kretsen rundt president George W. Bush fablet om et Afghanistan som et nytt Sveits, et demokrati etter vestlig modell, bare al Qaida og Taliban var rykket opp med roten. Etter ni års

tonet kraftig ned. NATO med USA i spissen ønsker først og fremst å sikre seg mot at landet på nytt blir en frihavn for internasjonal terrorist og deres djevelskap. Samtidig får vi vist den til enhver tid sittende regjering i Washington D.C. at den når viktige sikkerhetspolitiske mål gjennom samarbeid i NATO.

Det siste er ikke minst viktig for et lite NATO-land som Norge. Selv om ledende norske politikere ikke snakker så mye om det. I alle fall ikke så lenge mikrofonene er på.

Bonden og purken

Politiet ble satt inn mot en gårdbruker ved Askvoll i Sogn og Fjordane etter at han bedrev slått-
onn til over midnatt, melder Bergens Tidende.
Låvens lange arm er ikke til å spøke med.

Nederlaget

■ Fire norske soldater fra Kystjegerkommandoen ble drept i Afghanistan søndag. Vår medfølelse går i dag til deres familier og pårørende. Døden i Afghanistan, enten det er norske soldater eller afghanere som mister livet, er tragisk på flere plan. Den danske forfatteren Carsten Jensen, som har besøkt det krigsherjede landet en rekke ganger, sa nylig i et intervju: «Det bør siges til alle unge danskere, der fra nu af melder sig til at gøre militærtjeneste i Afghanistan: Hvis I dør eller bliver sårede, sker det udelukkende for at redde ansigtet på politikere, der selv inderst inde er holdt op med at tro på, hvad de siger».

■ Senterpartiets nestleder og parlamentariske leder Trygve Slagsvold Vedum er en av få norske politikere som modig har påpekt uærligheten politikerne omgir seg med i denne saken. Til VG for to uker siden sa han at norske soldater er i Afghanistan av hensyn til Nato og USA, ikke for å bidra til demokrati og frihet. Slagsvold Vedum vil at Norge allerede neste år fatter et vedtak om nedtrapping, og at hovedtyngden av norske soldater bør være ute av Afghanistan innen 2013. Sps nestleder er forutseende nok til å vite at dagen for det endelige nederlaget rykker nærmere og nærmere, samtidig som han vil at Norge skal ta debatten om dette på selvstendig grunnlag, slik det for eksempel gjøres i Nederland og Canada. Hovedtyngden av norske politikere velger i stedet å stikke hodet i sanden og vente på klarsignal fra herrene i Pentagon. For alle vet at Norge gikk inn av hensyn til USA og vil gå ut når det er klarert med Washington.

■ Felttoget i Afghanistan må med alle mål karakteriseres som mislykket. Etter sitt siste besøk der sier Carsten Jensen, som opprinnelig støttet engasjementet: «Man kan tage det ene såkaldte fremskridt efter det andet (...) og pille det fra hinanden. Realiteten er, at vi ikke længere taler om at opbygge en moderne afghansk stat med demokrati, ytringsfrihed osv. Nu taler vi kun og udelukkende om sikkerhed, og det betyder en eneste ting: At vi er på vej ud. Om vi gør det nu eller først om to år, er revnende ligegyldigt. (...) Når den sidste soldat har forladt Afghanistan, bliver landet et nyt sort hul i mediefladen».

BJØRGULV BRAANEN

■ LEDER

En ny brutal påminnelse

Krigen i Afghanistan har på nytt krevd norske soldaters liv. 41-årige Trond Andre Bolle er den andre soldaten fra Øst-tre Toten som blir sendt hjem i kiste. Tommy Rødningsby fra Skreia var den første av ni norske soldater, som fram til i dag har mistet livet i denne krigføringen. Vårt distrikt er blitt hardt rammet, og da spesielt familiene til de to som har mistet livet.

Med søndagens veibombe er Norge innhentet av samme realitet som dansker, amerikanere, briter og canadiere har levd med i mange år. Danskene har mistet 33 soldater i krigen mot terrorismen. Dødstallene i enkelte andre europeiske land ligger høyere. Men utenom USA, som har tapt over tusen soldater, er det Storbritannia med 303 falne og Canada med 149, som har mistet flest soldater i denne krigen. Det nye for oss her i landet, er at Taliban har trappet opp og blitt langt mer aktive og farlige i områder hvor norske soldater befinner seg.

Det er bred politisk enighet om den norske krigføringen i Afghanistan, et oppdrag som er forankret i FN. Men som også statsminister Jens Stoltenberg understreker, framstår drapet på de norske soldatene som en ny brutal påminnelse om farene ved Afghanistan-oppdraget. Han fastslår samtidig at Norge kom til Afghanistan sammen med sine allierte, og drar derfra samtidig. Når oppdraget engang er utført.

Norge har de siste årene utvidet sitt ansvarsområde i Afghanistan, og er i dag involvert i områder som er svært farlige. Det har skjedd uten vesentlig politisk debatt. Tausheten er påfallende. Både i Polen, Tyskland, Nederland, Canada og ikke minst USA, har debatten lenge rast, både om engasjementets omfang, og hvor lenge deres soldater skal bli i Afghanistan. Motstanden mot krigføringen er økende i flere europeiske land, blant annet i Tyskland hvor et flertall nå sier nei. Landet vil starte tilbaketrekkingen neste år.

Norge har fortsatt ikke satt noen dato for sitt engasjement i Afghanistan. Den internasjonale operasjonen har vart i ni år, og kan ikke karakteriseres som vellykket. Vi forventer nå at det kommer en ny debatt om mål, strategi og omfang. Og tidspunkt for tilbaketrekking.

Krigen som kommer hjem

■ ■ Norge er i krig. Det selvsagte blir understreket ved at fire kister kommer hjem fra Afghanistan fredag. For det er krigen som kommer hjem. Soldatene som slåss for Norge, er godt kjent med realitetene. Verre er det med våre politikere. For hva slåss vi for? Slåss vi for egen sikkerhet mot islamistisk motivert terror? Slåss vi for afghanske kvinner og barn? Eller slåss vi for demokrati og menneskerettigheter, altså for å omforme Afghanistan i vårt bilde? Begrunnelser for vår deltakelse i krigen i Afghanistan har vært mange og ofte forvirrende, ja, til og med idealistiske. Våre fire døde soldater minner oss om at det nå er maktpåliggende å bli edru.

■ ■ Krigen i Afghanistan ble utløst med terroren mot USA 11/9 01. Passasjerflyene som terrorister styrte inn i tvillingtårnene på Manhattan, utløste

**Soldatene dør for
vår sikkerhet, ikke
for kvinner og barn.**

paragraf 5 i Nato om alle medlemslands plikt til å stille opp når ett medlemsland blir angrepet. Nato var i realiteten i krig, og

den reelle øverstkommanderende, George W. Bush, hadde ingen illusjoner om oppdraget. Både før Taliban var drevet opp i fjellene, og lenge etterpå, gjentok han at USA ikke skulle drive med nasjonsbygging, altså å bygge et sivilt samfunn. Oppdraget var å ta Osama bin Laden – dead or alive – og for øvrig å knuse Taliban.

■ ■ Krigen gikk – etter forholdene – bra. Upopulære Taliban hadde rømt opp i fjellene. Men så ble Afghanistan glemte. George W. Bush hadde viktigere ting fore. Han hadde en krig i Irak som han også måtte vinne. Denne krigen viste seg å være begrunnet med løgner. Det ble skapt et inntrykk av at USA, og dermed Vesten, var i krig med islam. Den væpnede motstanden mot krigen i Irak spredde seg til Afghanistan. Og siden har den spredd seg og spredd seg.

■ ■ George W. Bush tok feil. Fraværet av sivile, politiske institusjoner er Afghanistans største problem. Bygging av institusjoner – nasjonsbygging – er avgjørende blant annet for å bekjempe den galopperende korrupsjonen. Det er avgjørende for å lykkes. Tida vi tapte fra 2003 til i dag kan vise seg å være kritisk. Men la oss være realistiske. Norske soldater dør for vår sikkerhet, ikke for kvinner og barn og sånn. Det bør statsministeren si klart.

Åpner for å straffe surrogati

UTROKES: Forrige uke ble skrive Klassekampen om en norsk far som var straffet i Irak med tvillinger. Noe av en irakisk surrogatmor. Børre og Bjørn Illing har fått barn. Det er en irakisk surrogatmor som har gitt dem barnet. Læreren som har fått barnet er en irakisk surrogatmor. «Hillemor» er surrogatmor, det betyr at hun har gitt barnet til en annen kvinne som vil ha barnet. Surrogatmor er en kvinne som har gitt barnet til en annen kvinne som vil ha barnet. Surrogatmor er en kvinne som har gitt barnet til en annen kvinne som vil ha barnet.

Klassekampen 21. juni

KRIGEN I AFGHANISTAN

- Varsel om krig straffes

UÆRLIG: Arbeiderpartiet vil unngå en reell debatt om Norges rolle i Afghanistan, og straffer dem som sier det som det er, mener Afghanistan-eksperten Helge Lurås.

Fra terror til krig

11. september 2001: Angrepene mot World Trade Center og Pentagon i New York. 29 år senere er verden blitt et annet sted. George W. Bush, da amerikansk president, har ledet landet gjennom en krig mot terror og en krig mot Taliban i Afghanistan. I 2010 er det fortsatt krig i Afghanistan, og det er fortsatt krig mot Taliban i Afghanistan.

med USA som leder og stiller seg bak. Det er en reell debatt om Norges rolle i Afghanistan, og straffer dem som sier det som det er, mener Afghanistan-eksperten Helge Lurås.

11. september 2001: Angrepene mot World Trade Center og Pentagon i New York. 29 år senere er verden blitt et annet sted. George W. Bush, da amerikansk president, har ledet landet gjennom en krig mot terror og en krig mot Taliban i Afghanistan. I 2010 er det fortsatt krig i Afghanistan, og det er fortsatt krig mot Taliban i Afghanistan.

«Det har vært en underforstått avtale om at dette ikke skal diskuteres offentlig»

Helge Lurås, professor i internasjonal rett ved Universitetet i Oslo, mener at det er en underforstått avtale om at dette ikke skal diskuteres offentlig. Han mener at det er en underforstått avtale om at dette ikke skal diskuteres offentlig.

11. september 2001: Angrepene mot World Trade Center og Pentagon i New York. 29 år senere er verden blitt et annet sted. George W. Bush, da amerikansk president, har ledet landet gjennom en krig mot terror og en krig mot Taliban i Afghanistan. I 2010 er det fortsatt krig i Afghanistan, og det er fortsatt krig mot Taliban i Afghanistan.

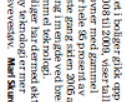
Løberg anmeldt

Byrådsleder i Oslo, Per Arne Løberg, er anmeldt for å ha gitt informasjon om et oppdrag som han har gitt til en tidligere medarbeider. Løberg er anmeldt for å ha gitt informasjon om et oppdrag som han har gitt til en tidligere medarbeider.

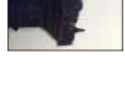
Flere fyrer opp i vinterkulda

UTSLIPP: Vedlikeholdet i boliger gikk opp fra 14 prosent i 2008 til 20 prosent i 2009. Flere fyrer opp i vinterkulda.

Ingen vil ta over

Nato-oppdraget i det sørlige Afghanistan er fortsatt i ferd med å bli avsluttet. Ingen vil ta over oppdraget.

RAUTA

Mi monke drept:

- 2010: Andrea Eklund, Simen Røds, Torodd Andre Bølle og Christian Lunde
- 2009: Tommy P. Kjøker
- 2007: Kjetil Sævi
- 2007: Tor Arne Løberg
- 2007: Tommy Madsen

11. september 2001: Angrepene mot World Trade Center og Pentagon i New York. 29 år senere er verden blitt et annet sted. George W. Bush, da amerikansk president, har ledet landet gjennom en krig mot terror og en krig mot Taliban i Afghanistan. I 2010 er det fortsatt krig i Afghanistan, og det er fortsatt krig mot Taliban i Afghanistan.

Britene med de afghaniske kommandoer i Norge om to uger. Billedet er et af flere fra den afghaniske kommando i Norge.

Britene til Norge før helgen

En forsvaretsregiment og to bataljoner af britiske soldater kommer til Norge om to uger. De kommer til Norge for at træne sammen med norske soldater. De kommer til Norge i forbindelse med den afghaniske kommando i Norge.

– Styremæssig ikke en soldatens død

En afghansk soldat er død som følge af en eksplosion i Afghanistan. Den afghanske kommando i Norge er påvirket af dødsfaldet. Styret i kommandoen er påvirket af dødsfaldet.

Petraeus møder ille modstand i USA

Den amerikanske forsvarschef er på et besøg i Norge. Han møder ille modstand i USA. Han møder ille modstand i USA.

Norske styrker kan bli spredd i Afghanistan

Norske styrker kan bli spredd i Afghanistan. De norske styrker kan bli spredd i Afghanistan.

SU ønsker ny strategi

SU ønsker ny strategi. Den afghanske kommando i Norge ønsker en ny strategi.

«Mange tenker at det kunne

ha vært dem»

Lars Espen Bakken, ledergruppen

Kapitlet er godt besøkt. Ikke alle er der, men det er godt som er på vei. Det er godt som er på vei.

Marit Solheim

Det var en god kveld. Det var en god kveld. Det var en god kveld.

Det var en god kveld. Det var en god kveld. Det var en god kveld.

Jane Skarsten

Det var en god kveld. Det var en god kveld. Det var en god kveld.

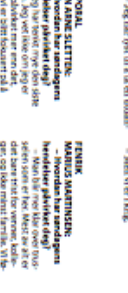
En av de som snakket i kveld var Marit Solheim. Hun snakket om den afghanske kommando i Norge.

Marit Solheim

Det var en god kveld. Det var en god kveld. Det var en god kveld.

Det var en god kveld. Det var en god kveld. Det var en god kveld.

Jane Skarsten

Det var en god kveld. Det var en god kveld. Det var en god kveld.

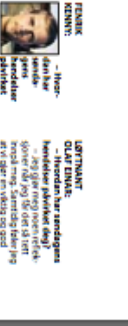
Lars Espen Bakken, ledergruppen

Lars Espen Bakken, ledergruppen

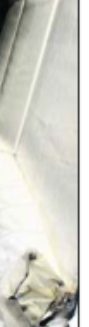
Det var en god kveld. Det var en god kveld. Det var en god kveld.

Det var en god kveld. Det var en god kveld. Det var en god kveld.

Jane Skarsten

Det var en god kveld. Det var en god kveld. Det var en god kveld.

Lars Espen Bakken, ledergruppen

Lars Espen Bakken, ledergruppen

Det var en god kveld. Det var en god kveld. Det var en god kveld.

Det var en god kveld. Det var en god kveld. Det var en god kveld.

Jane Skarsten

Det var en god kveld. Det var en god kveld. Det var en god kveld.

Lars Espen Bakken, ledergruppen

Lars Espen Bakken, ledergruppen

Det var en god kveld. Det var en god kveld. Det var en god kveld.

Det var en god kveld. Det var en god kveld. Det var en god kveld.

Jane Skarsten

Det var en god kveld. Det var en god kveld. Det var en god kveld.

Marit Solheim

Det var en god kveld. Det var en god kveld. Det var en god kveld.

Det var en god kveld. Det var en god kveld. Det var en god kveld.

Det var en god kveld. Det var en god kveld. Det var en god kveld.

Jane Skarsten

Det var en god kveld. Det var en god kveld. Det var en god kveld.

AFGHANISTAN • HJEM I KISTER: «DET FØLES ANNERLEDES, MEN DET ER OK

Vil gi de døde en verdig reise hjem

KLARGJØR BILENE: Jonas og Marcus forbereder lastebilen ved å legge en tykk matte på lasteplassen. Lastebilen skal brukes til å frakte kistene med de døde soldatene til flyet som skal gå til Norge. Noe som sannsynligvis skjer i morgen ettermiddag eller torsdag morgen.

I den norske ISAF-leiren i Meymaneh vasker og lakkerer soldatene bilen som skal frakte kistene med de drepte norske soldatene.

Dagbladet
I AFGHANISTAN:
Torese Cristiansson
Jonas Wentzel (D&D)

[MAZAR-E-SHARIF]: Jonas (21) og Tor (31) frøer et tykt pledd på lasteplassen. Vanligvis kjøper de krevler langs de IED-angrepsveiene til den norske leiren i Meymaneh. Bilen de nå gjør i stand skal brukes til noe helt annet – å frakte kistene med de fire drapte norske soldatene.

En verdig hjemreise

– Det føles annerledes, men det er også fint å få være delaktig i at de får den mest verdige reisen hjem, sier Tor.

Under en seremoni med forsvaretsminister Grate Furemo, skal de fire drapte soldatene hentes med fly fra den norske ISAF-leiren i Meymaneh til flyplassen i Mazar-e-Sharif. Derfra skal kistene fraktes på lastebil til flyet som skal ta dem med hjem til Norge.

Selvt i går ettermiddag ble lastebilen klargjort for soldatenes siste bilreise i Afghanistan. Jonas, Tor, Daniel og Fredrik vasker den, lakker over flakket og kledder lasteplassen med en svart matte som kistene skal set på. Fornt mener berørte valgt det norske flagget på halv stang, som en plerinnelse om hvor skjært livet er i Afghanistan og hvor viktig det er å ta vare på hverandre.

– Det er et annerledes oppdrag, men veldig viktig. Vi er glade for å ta del i prosessen med å frakte dem verdig hjem til Norge, sier Tor, som er sjåfør på en Pasi 203 som vanligvis følger lastebilkonvoiene som kjører rekvisita mellom leiren i Mazar-e-Sharif og den norske ISAF-leiren i Meymaneh.

Økende antall veibomber
Gjennom jobben har Tor tidligere sett en av de fire soldatene som

søndag mistet livet av en sprengladning plassert langs veien i provinsdistriktet Almar.

– Det er klart at det føles forferdelig at dette skulle skje. For de berørte og for deres familier. Det får oss til å tenke på oppdraget vårt og den risikoen det innebærer. Vårt oppdrag fortsetter jo til tross for det som har skjedd, sier han.

Mens Tor, Daniel, Fredrik og Jonas rengjør vognene sine til bilen, forteller de at hver gang de frakter rekvisita til leiren i Meymaneh tenker på at det kan ligge en IED ment for dem plassert langs veien. Langs veiene passerer de flere kiste som er forfraktet av tidligere IED'er.

Antallet IED-angrep har økt med 94 prosent de siste månedene i forhold til samme periode i fjor, ifølge en fersk rapport fra FN. Det gjør det usannsynlig at tankene kommer strygende.

Tenker på familiene

– Jeg har alltid i bakhodet at dette kan være den siste reisen vi gjør, sier Fredrik, som har oppdrag som vognfører i Afghanistan.

Operasjonsmann Lars Lervik er klar over at soldatene frykter veibombene som nå har tatt livet til de fire norske soldatene.

– Dette er en utvikling vi kunne se oss for flere år siden. Det er opprørernes ønske om å slå på, sier han.

For å forsøke å unngå store ulykker eller IED-angrep slår de av nærrelekonsakt mellom bilen for å unngå å ferretolse dem, samt at de søker i bestemte områder.

– Dessverre finner vi åpenbart ikke alle, sier Lervik.

Fredrik og de andre frykter mest for hva det innebærer for familiene hjemme.

– Vi vet at en slik telefonsamtale forandrer alt for de som er hjemme, så minste tanker går til de fjerne soldatenes familier hjemme i Norge nå, sier Fredrik.

Angrer ikke

Et problem når de gir seg ut på oppdrag i Afghanistan er at kjøretøyene ikke er kraftig nok pansret.

– Forsvaret kjøper vanligvis sivile lastebiler som pansres i ettertid, så man er veldig ubeskyttet i kjøretøyet. Det er på vei nye, men det tar tid og jeg skulle ønske vi hadde dem nå, sier Tor.

Til tross for at Tor, Jonas, Daniel og Fredrik har mistet flere kamrater, og stadig lever med skrekken for at neste oppdrag kan være det siste, angret de ikke på at de er i Afghanistan.

– Nei, det er fantastisk å få være en del av den store jobben om å skape fred her og få andre mennesker til å føle seg trygge fordi vi er her, sier Tor.